GHEORGHI MARKOV

SIBERIA

76 UNIVERS

Coperta
de
DAN ERCEANU

După ediția:

ГЕОРГИЙ МАРКОВ

Сибирь

МОСКВА
„МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ"
1973

GHEORGHI MARKOV

SIBERIA

(roman)

În românește de
FĂNUȘ NEAGU
și
TATIANA NICOLESCU

Editura UNIVERS

București — 1976

Nespusă bucurie a fost pentru mine vestea apropiatei apariții în limba română a romanului meu Siberia. *Cu cîțiva ani în urmă, prin grija traducătorilor și a editorilor din România, alte două scrieri ale mele* Tatăl și fiul *și* Sarea pămîntului *au văzut și ele lumina tiparului în țara Dvs. și au fost primite cu căldură de cititori și critică.*

Mă trag dintr-o familie de vînători din Siberia, cea mai mare parte a vieții mele mi-am petrecut-o pe pămîntul Siberiei, în opera mea literară am vorbit cu preponderență despre ținutul meu natal, despre destinele și viața oamenilor ce-l locuiesc. În această privință titlul ultimului meu roman Siberia *nu mai necesită nici un comentariu. Și în această scriere rămîn credincios temei alese o dată pentru totdeauna.*

N-aș vrea să fiu înțeles greșit însă: înfățișînd viața Siberiei, nu m-am mărginit niciodată la a descrie viața, moravurile, existența oamenilor doar din acest ținut, nu mi-am limitat niciodată orizontul la hotarele lui. Am fost totdeauna atras — și probabil că în viitor voi continua să merg pe acest drum — de evenimentele din istoria Siberiei strîns legate de istoria întregii Rusii, de mișcarea revo-

luţionară din Rusia, de întreaga dezvoltare istorică a Rusiei şi mai ales de transformările ei socialiste, realizate sub conducerea Partidului lui Lenin.

În încheiere adresez cititorilor mei din România calde cuvinte de mulţumire pentru interesul pe care-l arată faţă de scrierile mele, exprimîndu-mi speranţa că lectura romanului Siberia *le va fi şi plăcută şi utilă.*

GHEORGHI MARKOV

partea întîi

FUGA

CAPITOLUL I

1

Epifan Krivorukov, omul cel mai cuprins din Goleşcihina, sărbătorea nunta fiului său Nikifor. Era la jumătatea lui octombrie. Dinspre Obi bătea un vînt rece spulberînd zăpada. Nisipul din malul fluviului prinsese pe alocuri o pojghiţă de gheaţă, cîmpiile, în nemărginirea lor, erau argintii, numai crini de promoroacă. Iarna venea gonind călare şi doar pădurile dese de cedru, care înconjurau Goleşcihina, se opuneau asaltului ei. Cerul era alburiu ; norii mici plutind deasupra satului, aparent neamenințători, puteau în orice clipă să acopere pămîntul cu o haită de ninsoare.

Familia lui Krivorukov era întinsă. Numeroasele rubedenii ridicaseră tot ţinutul în picioare. Zi şi noapte, în casa lui Epifan cînta armonica, se auzeau tropăind şi gîfîind dansatorii, răsunau chiotele prietenilor lui Nikifor. Argaţii lui Krivorukov alergau prin sat, călare sau pe jos, aducînd la ospăţul de nuntă ba peşte proaspăt de la Obi, ba cocoşi sălbatici şi ierunci din taiga, ba faguri cu miere sau suc de mesteacăn. Cîinii, speriaţi de acest spectacol vestind parcă sfîrşitul lumii, îşi sfîşiau limba şi gîtlejul de atîta chelălăit şi lătrat.

A treia zi, cînd ospăţul era în culmea turbării, la mal trase o barcă în care se afla uriadnicul din Parabel, însoţit de cinci gardişti.

Intrînd în casa lui Krivorukov, comisarul izbi uşa de perete, şi strigă din răsputeri, încercînd să spargă zgomotul de care se cutremura întreaga încăpere.

— Tăcere... Din Narîm a evadat un criminal de stat. Un criminal fără seamăn de primejdios. Poruncă de la stăpînire să-l prindem viu sau mort ! Cine-l găbjeşte capătă un premiu. Ordin să vă îmbrăcaţi cu toţii, bărbaţi şi muieri, şi după el !

O clipă, ceata strînsă în casa lui Krivorukov încremeni. Ce vorbă-i aia să lași baltă mîncărică și băutură și s-o iei de nebun pe urmele unui fugar necunoscut, de parcă n-ai fi om, ci, Doamne iartă-mă, un ogar flocăit; întîi să isprăvim tămbălăul, să-și tăvălească mirele mireasa...

Cîțiva flăcăi dădură să se împotrivească, dar uriadnicul se strecură printre lume pînă la Epifan, care trona în colțul de sub icoane, și-i șopti ceva în urechea roșie, ruptă, împodobită cu cercel.

— Haida, băieți! strigă Epifan. Poruncă de la sluga împărătească! S-a zis cu cheful! Toți cîți sîntem aici ne-om buluci numaidecît în pădure s-o scormonim! Ăla-i un străin, nu cunoaște ascunzișurile, îl înșfăcăm repede.

— Doamne Maica Domnului, parc-am intrat în anul morții! Altădată hăituiam fiarele, acuma umblăm să hăituim oamenii, rosti pentru prima oară de trei zile încoace, cu voce tare, mireasa. De unde naiba prinsese ea curaj? Dar cuvintele ei se topiră neauzite în zgomotul din odaie. De atîta zgomot încordat și gros, pereții solizi de pin ai casei lui Krivorukov, casă zdravănă cu etaj, păreau că se vor prăbuși.

— Nikifor! Nikifor! strigă Krivorukov fiului său. Ia și toarnă vodcă slugilor tătucului țar. Beți, să vă fie ochiul ager.

Nikifor îndeplini întocmai porunca tatălui. Comisarul și sergenții băură și înfulecară, în picioare; fiecare apuca lacom ce-i venea mai la îndemînă: hartane de friptură de ren, plăcintă cu nisetru, pește prăjit cu smîntînă.

Peste o jumătate de ceas, o mulțime învălmășită, bărbați și femei, porni chiuind și țipînd spre malul apei. Mulți bărbați purtau în mînă topoare, furci, cazmale, tîrnăcoape, iar Nikifor și prietenii lui tineri se înarmaseră cu puști. În casa lui Krivorukov găseai, de altminteri, tot felul de arme; puști cu două cocoașe, cu bătaie centrală, cu o țeavă, cu repetiție, puști meșterite în sat, ferecate, pentru a doborî fiarele mari. Acum muierile încercau să-i ajungă din urmă pe bărbați, cele mai bete și mai cu cărnurile încinse strigau tot felul de cuvinte

necuviincioase, amenințînd cu vătraie, tigăi, pisăloage pentru pisat mîncarea porcilor.

Vreo douăzeci de țărani conduși de uriadnic urcară în bărci și trecură pe malul celălalt. În rîndul lor se băgă și Nikifor cu prietenii lui de chef. Toți își ziceau că dacă fugarul se află în această regiune, el nu are alt loc unde să se adăpostească decît în pădurea de pe malul celălalt al apei. Era o pădure deasă unde se putea ascunde nu numai un om, dar și un călăreț cu cal cu tot. Malul dinspre sat, dimpotrivă, era aproape gol, în imașuri păștea vitele și oamenii umblau mereu încolo și încoace. Unii se duceau cu vitele la păscut, alții la biserica din Parabel să se închine Domnului Dumnezeu, alții spre chei unde se aflau depozitele negustorului Grebenșcikov, ducînd la vînzare nuci, blănuri, vînat.

Curînd, țăranii care trecuseră pe malul celălalt porniră înșirați unul după altul și dispărură în pădure. Și cei ce rămăseseră pe malul dinspre sat se așezară într-o anumită ordine. Mai aproape de apă mergeau doi gardiști, dincolo de ei țăranii, iar și mai departe — muierile. În ordinea aceasta trecură preț de o verstă, apoi ordinea începu să se strice, mulți rămîneau în urmă. Spirtul li se urcase la scăfîrlie, picioarele nu prea le mai dădeau ascultare. Întîi obosiră cei bătrîni. Era limpede că urmărirea fugarului întrecea puterile lor. Nici femeile tinere nu aveau chef să intre în noroi, îmbrăcate de sărbătoare, cu încălțări pe care le puseseră doar de cîteva ori : cînd se măritaseră, cînd mergeau la biserică la hram, și arareori în vizită. Gardiștii, și îndeosebi Epifan Krivorukov, îi grăbeau mereu pe cei care rămîneau în urmă și căutau să nu-i piardă din vedere pe cei ce trecuseră pe malul împădurit, strigîndu-i :

— Ehei, ehei !

— Ehei ! Venim, venim, răspundea pentru toți Epifan cel cu gura mare.

Dispăruse satul cu fumul hornurilor, cu miros de pîine, cu mugetul vacilor și lătratul cîinilor. De pe malul celălalt se auzea tot mai rar și mai surd strigătul „Ehei, ehei !“ Și Epifan, deși continua să umble bățos, răspundea cu tot mai puțină tragere de inimă. Răgușise, căci turnase pe gît mai mult decît toți.

Unul dintre gardişti îşi vătămase piciorul şi se aşezase să-şi desfacă în liniște obielele. Se vedea cît de colo că nu se omora cu slujba. Muierile, văzîndu-l, se opriră şi ele, găsindu-şi fiecare cîte o treabă. Una să-şi înnoade broboada, alta să-şi îndrepte fusta, alta să-şi lege ghetele. Şirul se destrămase şi pe mal nu se mai zăreau decît vreo zece oameni. Pe marginea dinspre apă mergea Epifan cu cel de-al doilea gardist, iar ultima în şir era Polia, mireasa lui Nikifor, nora cea nouă a lui Epifan.

Polia mergea cu plăcere. Timp de trei zile, tot şezînd la masa încărcată cu mîncare şi băutură, în zgomot şi zarvă, obosise. Şi mai mult o obosiseră primele nopţi de căsnicie. Se simţea foarte bine aici, în aer liber. Vîntul rece o lovea drept în faţă, îi împrospăta chipul încălzit, o golea de oboseală, o îmbărbăta. Polia ar fi vrut să meargă tot mereu înainte, numai să nu se întoarcă înapoi în casa lui Krivorukov, în aerul acela de zăpuşeală, mirosind a sudoare, tutun, bragă, basamac.

Dar, iată că sub picioare începu să simtă muşuroaie acoperite de tufişuri, iar în faţă, după tufişuri, străluci întorsătura ca o potcoavă a firului de apă. Era limpede, aici trebuia să se oprească urmărirea. Era greu de presupus că cineva ar fi avut dorinţa, fie să ocolească firul de apă, fie să-l treacă prin vad. Epifan amuţise cu desăvîrşire şi abia-şi tîra picioarele pe urmele gardistului, cu capul lăsat în pămînt, în timp ce femeile, strînse grămadă, discutau cu înfrigurare o ultimă noutate a satului.

Strălucirea apei parcă i-ar fi dat forţe mai multe. Lunecînd de la un tufiş la altul, Polia se gîndea să ajungă cît mai repede la firul de apă, ca să-şi mai răcorească obrajii.

Cînd ajunse pe mal, încercă să coboare într-un loc, apoi în altul, dar nu văzu decît mlaştină. La o sută de paşi distanţă, malul urca pe neaşteptate, transformîndu-se într-o rîpă. Marginea lui de jos, scăldată de apă, era acoperită de un nisip roşcat. Polia se grăbi, convinsă că potecuţa acoperită de iarbă deasă are s-o ajute să coboare. Şi, într-adevăr, peste două-trei sute de paşi, cărăruia, ocolind cîţiva copaci uriaşi, coborî în grabă. Îi mai rămînea să facă vreo trei paşi pînă la firul apei, cînd

zări un om care se ghemuise lîngă rîpă, ascunzîndu-se sub ramurile dese ale unei sălcii.

Polia se înfioră pentru o clipă, apoi rămase în cumpănă, neştiind ce să facă : să strige din răsputeri, sau să pornească în goană înapoi.

— Bună ziua, duducă, auzi ea pe neaşteptate un glas liniştit. Calmul omului o făcu să se oprească. Polia privi speriată şi într-o clipă înţelese că omul este şi el tot atît de speriat şi încordat ca şi ea. Pieptul i se ridica din răsputeri, de sub căciula cu urechi se prelingeau firişoare de sudoare pe tîmple. Omul era îmbrăcat ca un pescar din partea locului. Un cojoc strîns la mijloc cu un brîu, pantaloni vătuiţi, cizme cu carîmbii răsfrînţi, mănuşi de piele cu un deget. Dar chipul smead, barba neagră, cîrlionţată, privirea parcă străină a ochilor căprui, umerii încovoiaţi ca sub o povară, aveau ceva străin, aducînd a depărtări miraculoase. În partea din faţă a bărcii, se aflau cîteva undiţe, un topor, o crăticioară şi un sac cu de-ale gurii, ca la orice pescar din Narîm.

Probabil că omul îşi dădea şi el seama că oricît s-ar camufla, nu poate duce pe nimeni în eroare. Pentru cei din partea locului, era o pasăre străină.

— Sînt urmărit, duducă, spuse omul pe acelaşi ton calm, deşi Polia simţea cum străinului îi tremură fiecare fibră a trupului.

— Iar eu sînt dintre cei ce vă urmăresc, mărturisi naiv Polia.

— Atunci strigă, trădează-mă, spuse ferm, chiar cu oarecare enervare necunoscutul, umflîndu-şi pieptul de parcă ar fi vrut să adauge : „Deşi sînt fugar, nu sînt un netrebnic".

Polia îşi imagină într-o clipă tabloul ce ar fi putut urma. Epifan şi gardiştii s-ar repezi ca nişte ulii să-şi ia prada. Mînia lor nu l-ar cruţa pe acest om. Viu sau mort, el însemna un premiu. Polia se înfioră la gîndul acesta şi, privind cu teamă în jur, spuse :

— Ascunde barca, mai repede, aici, printre ramuri, şi ia-o la fugă prin pădure. La capul firului de apă este un bordei. Rămîi acolo o zi—două. Cum s-or potoli lucrurile, îţi dau eu de veste.

În ochii necunoscutului sclipi o dîră de neîncredere. Polia o observă.

— Grăbește-te. Și gardiștii, și țăranii sînt beți. N-au să te cruțe !

— Bine ! exclamă necunoscutul și trase ușor de barcă, săltînd-o pe mal.

Cînd ridică privirea ca s-o întîlnească din nou pe Polia, ea dispăruse.

2

Akimov își făcu loc printre tufișurile încîlcite spre izvoarele apei ; acestea se rărira, malul urca din nou, și în fața lui apăru o pădure amestecată : molizi, brazi, mesteceni, plopi.

Ușa bordeiului se deschidea direct spre apă. La patru pași mai jos, sunau încet valuri moi. În dreapta și-n stînga — tufișuri galbene de rogoz, surpătură de lut albăstriu.

Ascuns în desișul de sălcii, Akimov examină îndelung bordeiul. Era cineva acolo ? Venea cineva pe cărarea dinspre pădure sau vreo barcă ?

Amurgul bătu scurt din aripi. Era timpul să se gîndească la înnoptat. Deschise brusc ușa. Îl izbi în nări un miros de pește afumat, o aromă gingașă de fum.

Deasupra laviţelor de lemn și a mesei, atîrnau pe frînghia întinsă dintr-un colț în altul — pești afumați. Un ceaun și un ceainic de aramă, pe plita de fier. Pe o policioară, lîngă ușă, o cană, un borcan cu sare și o jumătate de pîine neagră.

Akimov făcu un pas înapoi. Totul în acest bordei îi spunea că aici locuiseră de curînd oameni, că poate mai locuiau. „Sînt pescari, își zise, au întîrziat pe rîu și din clipă în clipă se pot întoarce."

Akimov ieși afară și se ascunse după un molift și, acoperit de ramurile lui stufoase, rămase într-o așteptare încordată. Vîntul șuiera, legăna copacii, trunchiurile lor scîrțiiau, apa lovea malul cu un zgomot plin de neliniște.

Stînd ascuns după molift, se gîndea pe unde s-o ia la fugă în caz că se va ivi cineva. În primul rînd, va

coborî în apă și, pe marginea ei, pe sub cearcănul de sălcii, va încerca să-și găsească barca și să-și dea drumul la vale.

Se întunecase de-a binelea. Și, parcă speriat de întuneric vîntul tăcuse, cerul se curățase de nori. Stelele, acoperind bolta, făgăduiau ger.

„Am întîrziat ! Am întîrziat cu cinci zile", se gîndea Akimov cu amărăciune. Pe dibuite, ascultînd zgomotul frunzelor trosnindu-i sub picioare, reveni la bordei.

Scăpără un chibrit. Văzu pe masă o lumînare, o ulcică cu untură de pește și un fitil înfipt într-un capac rotund de tinichea.

Fitilul se aprinse sfîrîind, sclipi de cîteva ori, apoi urcă într-o flăcăruie prelungă. „Primul lucru, să îmbuc ceva", își zise Akimov. Rupse o bucată de pîine, luă un pește de pe frînghie, îl desfăcu și începu să mănînce. Sărătura îi făcu sete. Găsi ceainicul plin cu o fiertură de frunză de coacăze. Bău cu plăcere, înghițind rar. După ce bău o ulcică, simți nevoia să mai bea încă una. Mîncă pe săturate, bău și stinse lumina.

Lavițele erau acoperite cu fîn proaspăt, care nu apucase să se usuce și să împrăștie acel miros inimitabil de floare presată ; culcușul era moale. La început, Akimov ciuli mereu urechile, dar peste întinderi domnea o tăcere ca de mormînt, nici un sunet, nici un foșnet. Oboseala-i birui și spaima, și ascuțimea simțurilor, și-l trînti într-un somn adînc. Se trezi de vreo două ori în timpul nopții, înălță capul, dar adormi din nou.

Cînd Akimov ieși din bordei, după ce înfulecă iar o porție de pește și o bucată de pîine, stelele din urmă își stingeau luminile. Firul apei era tot cotropit de ceață, de la un mal la altul, și în semiîntuneric, părea a fi troienit de zăpadă. Frunzele, înghețate în timpul nopții, călcate, cîntau scînteietor.

Akimov înconjură de cîteva ori bordeiul, dar nu găsi nici o urmă de pas omenesc. Se afundă în desiș, se așeză pe barca răsturnată cu fundul în sus, mîncă iar și nici o clipă nu pierdu bordeiul din ochi. Porunca fetei, să rămînă aici cîteva zile, îi dădea oarecari speranțe. „De ar fi fost înțeleasă cu gardiștii i-ar fi adus de mult aici", își zicea Akimov.

Tocmai cînd soarele rece începu să-şi împrăştie razele trandafirii peste apă şi pădure, pe cărăruie apăru un bătrîn. Purta o căciulă mitoasă, un cojoc scurt, pîslari cusuţi cu piele. Pe umăr o puşcă, în mînă, un coş din nuiele, acoperit cu un ştergar de pînză.

Akimov îşi trase capul între umeri şi rămase cu suflarea întretăiată. Bătrînul intră în bordei ca la el acasă, deschizînd uşa cu umărul. Rămase acolo cîteva clipe, după care ieşi fără armă şi fără coş, stătu cît stătu în faţa uşii, de parcă ar fi cumpănit ceva în adîncul sufletului, apoi coborî pe cărăruie spre apă, unde se apucă să strige :

— Hei, Gavriuha ! Mîncarea-i pe masă ! Eu vin mîine !

Ecoul repetă cuvintele bătrînului pînă în adîncul pădurii ; „îine, îine, îine !"

„Cine să fie Gavriuha şi unde e ?" se întrebă Akimov, privind fără să vrea în jurul său. Bătrînul mai rămase cîteva clipe în tăcere, îşi aprinse pipa, apoi strigă din nou :

— Ei, Gavriuha, mîncarea-i pe masă !

„Asă, asă" răspunse ecoul.

Întorcînd capul şi privind mereu apa, bătrînul urcă peste cîteva clipe malul înalt al rîpei, pocni din tocurile pîslarilor, apoi dispăru în pădure de parcă aceasta l-ar fi înghiţit.

„Dacă Gavriuha ăla l-a putut auzi pe bătrîn, de ce nu-l văd şi eu pe Gavriuha ?" se întrebă Akimov. Socoti să rămînă acolo o oră, două, cinci, pînă va apărea Gavriuha. De vreme ce bătrînul i-a adus de-ale mîncării, va veni Gavriuha ăsta să-şi ia gustarea sau să prînzească.

Timpul trecea greu. La început, Akimov a stat nemişcat pe barca răsturnată, apoi s-a ridicat în picioare, s-a aşezat din nou, iar s-a ridicat. Cînd frigul începu să-l pătrundă la oase, se apucă să umble prin desiş pe spaţiul strîmt deschis de propriul lui trup.

Dar Gavriuha nu apăru nici dimineaţa, nici în cursul zilei. Gînduri noi, neaşteptate răsăriră în mintea lui Akimov. „Nu cumva pe mine mă căuta bătrînul ? Poate că l-a trimis fata aia şi el n-a găsit alt mijloc să mă înştiinţeze decît spunîndu-mi «Gavriuha»." Chibzui că ar

fi bine să intre în bordei și să vadă ce anume a lăsat în coșul ăla bătrînul. „Și dacă moșneagul a fost trimis ca momeală ? Atunci s-a zis cu mine". Tot frămîntîndu-se așa, îl înveli întunericul... Și atunci se hotărî și intră.

Aprinse fitilul. Zări pe masă o ulcică cu lapte, un colac din făină albă și o bucată de carne fiartă. „Nu cumva e pe undeva și vreun bilețel ?" se gîndi Akimov și se apucă să examineze cu de-amănuntul masa. De abia ridică ulcica și văzu o foaie de hîrtie împăturită în formă de triunghi. Cineva scrisese cu litere mari și foarte clare : „Dumneata ești Gavriuha. Bătrînul are să-ți aducă de mîncare. Cînd are să treacă primejdia, te anunțăm. O să ne gîndim și la viitor. E iarnă și drumurile sînt înfundate. Pușca ți-am lăsat-o, căci fără ea nu se poate. Dar mai bine să n-o folosești, ca să nu atragi atenția. Răspîndim cu insistență versiunea că te-ai furișat pe Obi în sus, spre Kolpașevo. Totuși — atenție."

Akimov, nu mîncase mai nimic ziua întreagă, dar uitase de foame. Bilețelul l-a citit de zeci de ori. L-a apropiat de opaiț ca să-i dea foc, apoi a retras mîna și l-a citit din nou, examinînd fiecare literă : „Cine să fie cel ce m-ajută ? Ieri fata... astăzi bătrînul." Afară vîntul șuiera, vuind fioros în noaptea de iarnă.

CAPITOLUL II

1

Feodor Terentievici Gorbiakov, felcerul din Parabel, rămăsese văduv cu şase ani în urmă. Nevasta îi lăsase moştenire o casă de lemn, un cufăr uriaş, ferecat, unde ţinuse răposata lucrurile, pe fie-sa, Polia, în vîrstă de treisprezece ani, şi pe tatăl său, Fedot Fedotovici, pe care Gorbiakov chiar din prima zi a căsniciei sale îl numise în manieră germană „Vater".

Nu de bunăvoie nimerise Gorbiakov în regiunile depărtate ale Narîmului. Student la facultatea de medicină a Universităţii imperiale din Tomsk, intrase într-un cerc marxist. Cînd au început frămîntările studenţeşti, Gorbiakov a participat în chipul cel mai activ. A luat cuvîntul la mitinguri, s-a dus la rector cu o hîrtie de protest, a împînzit parcul universităţii cu manifeste revoluţionare. În scurtă vreme a fost arestat, împreună cu un grup de colegi. În comparaţie cu alţi studenţi, vechi membri ai organizaţiei ilegale, care au fost condamnaţi la detenţiune şi ocnă, Gorbiakov a scăpat ieftin. A fost doar surghiunit pe trei ani, în satul Kostareva din ţinutul Narîmului.

Dar nu întîmplător se zice că drumurile omului sînt neprevăzute. Nici după trei zile, nici după cinci ani nu s-a mai întors Gorbiakov la universitate. Alături, la Parabel, locuia un bătrîn pescar, Fedot Fedotovici Bezmaternîh, fost ocnaş în Sahalin. Avea o fată, Feklusa. Nimeni nu ştia decă era fata lui, sau fusese luată de suflet. Se ştia însă că nu există pe lume nimic mai scump pentru bătrînul pescar decît fata lui. Bucata cea mai bună de mîncare, haina cea mai frumoasă, totul era pentru ea.

Ca să nu rabde de foame, mulţi surghiuniţi se angajau să lucreze la negustori în timpul pescuitului de

toamnă. Așa a văzut-o Feodor Terentievici pe Feklușa. A văzut-o, și a îndrăgit-o.

După o jumătate de an, Gorbiakov s-a însurat cu Feklușa și s-a mutat în casa socrului, aflată la marginea satului. Isprăvindu-i-se perioada de deportare, Gorbiakov a plecat la Tomsk, a dat examenul de felcer, și, cu diploma în mînă, s-a întors din nou la Parabel. În anii aceia, tot mai multe „elemente indezirabile" erau deportate în Narîm. Crescu, evident, și numărul gardiștilor. An de an se înmulțeau și oamenii săraci care veneau aici în căutare de pămînt liber. Se găsi pe undeva un om inteligent care hotărî că oamenii nu pot rămîne în aceste ținuturi îndepărtate fără asistență medicală. Și așa, Feodor Terentievici Gorbiakov căpătă postul de felcer.

Trebuie să mărturisim că slujba nu-i dădea odihnă. Aproape jumătate de an era mereu plecat. Vara cu barca, iarna cu cai, sau cu reni, ajungea pînă în cele mai îndepărtate sate, în iurtele împrăștiate pe malurile fluviului Obi și ale afluenților lui, Vasiugan, Tîma, Parabel, Ket, Ciulîma.

Pe mulți surghiuniți, ca și pe localnici, țărani, pescari, vînători, i-a vindecat Gorbiakov, nu numai cu sfaturile de medic și medicamente, cît, poate, mai ales, cu o vorbă bună și cu căldură sufletească. Numai pe soția lui, pe Feklușa, n-a putut-o scăpa. O tuberculoză galopantă a răpus-o în șase săptămîni. Și-a îngropat Gorbiakov nevasta în rîpa de deasupra lui Obi, acolo unde bat toate vînturile. Pe piatra mormîntului a scris cu mîna lui : „Lumina ta, Feklușa, nicicînd nu se va stinge în sufletul meu, după cum nu se va stinge dragostea mea pentru pămîntul tău natal".

Puțini sînt cei ce-au citit aceste cuvinte, căci rîpa abruptă era mai totdeauna pustie. Dar nu acesta fusese scopul lui Gorbiakov cînd săpase cuvintele în piatră. Le scrisese pentru el, și lui însuși și nu Feklușei îi făcuse acest jurămînt.

După moartea soției simți că-l cuprinde dorul de oraș. Erau zile cînd îi venea să lase baltă slujba obositoare, să părăsească pentru totdeauna pămîntul Narî-

mului, să revină în oraș, unde există și Universitate, și bibliotecă, unde sînt oameni de la care ai ce învăța.

Dar trecu o lună, trecură două, se sfîrși și anul, și Feodor continuă să trăiască la fel ca înainte. Curînd înțelese că este pentru totdeauna legat de aceste locuri. Își ceru drepturile și Polia. Privind-o cum crește, Feodor își zicea că nu poate să părăsească aceste locuri și că nici un fel de oraș nu-i poate înlocui acest fluviu sălbatec, cu apele lui mari revărsate în timpul verii, cu malurile lui sălbatice, pustii, cu pădurile lui, unde glonțele se oprește în primul copac, cu imașurile bogate, nemărginite, întinzîndu-se pînă la orizont.

Îngrijorat era Gorbiakov și de soarta bătrînului Bezmaternîh. La oraș, bătrînul s-ar fi simțit și mai rău ca la închisoare. Să-l părăsească singur printre străini nu-l lăsa conștiința. Bătrînul se apropia de vîrsta cînd începea să aibă nevoie de un ajutor.

Și mai era o cauză, poate cea mai importantă dintre toate. Prin slujba și obligațiile sale, Gorbiakov era felcer, persoană într-o măsură oficială, legată de administrație. Dar prin convingerile sale, prin părerile sale, în adîncul sufletului său se simțea revoluționar, bolșevic, om a cărui viață este pentru totdeauna legată de partid.

La Narîm, în condiții de cea mai mare conspirativitate, atît de aspre, încît bolșevicii aflați în exil puteau doar să facă unele presupuneri cu privire la ea, activa un centru de partid ilegal.

Conspirativitatea riguroasă era dictată de împrejurări. În exil, împreună cu bolșevicii se aflau și oameni cu alte concepții politice : menșevici, eseri, anarhiști. Trebuiau luate măsuri de apărare nu numai împotriva copoilor poliției, dar și a adversarilor politici, care-și dădeau seama că drumul bolșevicilor către revoluție urmează cu totul alt făgaș decît al lor. Diferențierile de strategie și tactică așezau o prăpastie uriașă între partidele politice din Rusia.

Cu ajutorul unei rețele abil construite de adrese și case ilegale, centrul de partid ilegal din Narîm avea legături cu organizațiile de partid din Tomsk, Moscova, Petersburg, precum și cu grupurile de bolșevici emigranți din străinătate. Centrul dispunea și de legături interioare

cu deportații din ținutul Narîm. Dacă se întîmpla să evadeze cîte unul dintre surghiuniți, aceasta însemna că centrul socotește acest fapt absolut necesar și că depune toate eforturile pentru ca evadarea să fie încununată de succes.

Și destinul lui Gorbiakov fusese hotărît de centrul ilegal. El trebuia să rămînă locului, să-și ducă munca de felcer și să ajute comitetul în relațiile acestuia cu exteriorul. Aceasta era voința partidului, ale cărei dimensiuni reale Gorbiakov le intuia din relatările surghiuniților, cît și din materialele tipărite care din cînd în cînd îi cădeau în mînă.

Despre apariția fugarului Akimov, Gorbiakov află de la Polia. După ce participase la urmărirea lui, fata veni în casa părintească. Îl găsi pe taică-său dormind, sprijinindu-și capul cu barba stufoasă în palma mare și puternică. Nunta îi dăduse și lui mult de furcă. Avusese bătaie de cap cu zestrea, se pregătea, după datină, să primească oaspeții și la el în casă. Și, bineînțeles, băuse în lege, lucru la care se pricepea de minune încă din anii chefurilor studențești.

Polia, în fapt, nu știa nimic despre legăturile tatălui său cu surghiuniții politici, deși era convinsă că nici el, nici bunicul ei nu le vor face niciodată vreun rău. Căci doar și ei fuseseră cîndva surghiuniți. Cu atît mai mult habar nu avea de partid, de bolșevici. Din povestirile lui taică-său, Polia îi cunoștea foarte bine drumul în viață, știa cum nimerise în ținutul Narîmului și bănuia că printre surghiuniții care locuiau în ungherele cele mai îndepărtate, aproape inaccesibile, ale acestui ținut blestemat de Dumnezeu, erau destui prieteni de-ai lui.

Din pricina băuturii și a zarvei din ultimele zile, Gorbiakov suferea de-o durere cumplită de cap. Se ridică cu greu din pat, se frecă îndelung cu amîndouă palmele pe față, de parcă ar fi vrut să-și jupoaie obrajii, acoperiți de o barbă neagră ca smoala, cu puține fire albe. În timp ce-și trăgea cizmele, o rugă pe Polia să-i povestească totul pe îndelete. Fata o luă de la început și-i repetă cum au venit gardiștii, cum au urmărit fugarul pe malul Parabelului și cum l-a întîlnit ea la gura izvorului.

— Trebuie să fie cu siguranță vreun criminal, vreun bandit, care-a zbughit-o, spuse Gorbiakov, cînd Polia termină de povestit, gîndind în sinea lui : „De-ar fi fugit careva dintre ai noștri, aș fi fost prevenit neapărat...“

Deși Polia nu se pricepea la politică, diferența dintre un criminal de rînd și un deportat politic îi era totuși limpede.

— Dar nu-i deloc așa, tată ! exclamă ea. Am auzit cu urechile mele cum spunea uriadnicul că e vorba de un „criminal de stat dintre cei mai primejdioși“. Dacă era un bandit, n-ar fi vorbit așa despre el.

Gorbiakov își netezi părul încîlcit, fornăi pe nas ca un cal, morfoli țigara între dinții albi, puternici. „Poate că n-au avut vreme să mă anunțe. Sau, și mai rău, n-a funcționat legătura“, își zise el.

— Ai dreptate, Polia ! Cîte nu se întîmplă pe lumea asta ! Și oricine ar fi acest om, bine ai făcut că l-ai scăpat din nenorocire. Lasă-l să șadă în bordei, pînă găsește cu cale să plece.

— Nu, n-are să plece ! I-am poruncit să aștepte un semn din partea mea, răspunse Polia cu hotărîre. Și apoi, gîndește-te, tată, unde să se ducă ? Obi e înghețat, drumuri nu sînt, n-ai cum trece nici cu căruța, nici pe jos. Iar omul n-are cu el decît un sac cu cîteva boarfe.

Gorbiakov scoase din buzunarul hainei un pieptene uriaș, din os de ren, se apropie de oglindă și începu să-și pieptene barba. „Ciudat om, fugarul ăsta ! A pornit-o la drum pe timpul cel mai greu. Trebuie să fie sau un îndrăzneț, sau habar n-are ce-i aia Siberia“, se gîndea Gorbiakov, examinîndu-și chipul cam boțit și ochii roșii, umflați.

— Hai, Polia, du-te, întoarce-te... la tine acasă. Să nu-și închipuie bărbatu-tău cine știe ce, rosti cu oarecare greutate Gorbiakov. Tot nu-i venea să creadă că fata se rupsese de el, pentru totdeauna, că schimbase acoperămîntul părintesc, sub care se născuse și crescuse, pentru o casă străină. „Dragoste... ce să-i faci. Oare eu n-am făcut la fel ? Am venit la nevoie și am rămas de bunăvoie. Numai dragostea poate să-ți joace feste d-astea.“ Gorbiakov nu era prea fericit că fata lui se măritase cu un fiu de negustor. Se mîngîia doar cu ideea că Polia

avea de gînd să-l scoată pe Nikifor din casa lui Epifan Krivorukov. Iar fata lui era hotărîtă, insistentă, de-şi punea ceva în cap, o ducea pînă la capăt.

Cînd Polia deschise uşa, grăbindu-se să plece spre noua ei locuinţă, Gorbiakov o opri.

— Vezi, trage cu urechea ce mai zic gardiştii între ei. Află cine e el, omul ăsta. Trec eu mai tîrziu să-mi spui.

— Să nu moară de foame şi frig, tată. Trimite-l pe bunicul Fedot să-i ducă ceva de mîncare, spuse Polia, privindu-şi tatăl cu ochi rugători.

Bunicul Fedot Fedotovici zăcea pe cuptor, încălzindu-şi ciolanele. Asculta de mult cum vorbesc ginerele cu nepoata, dar nu putea pricepe despre ce anume era vorba. Auzindu-şi numele rostit de Polia, se ridică repede şi-şi scoase capul, numai şuviţe albe, de după perdeaua care acoperea vatra, întrebînd :

— Nu cumva pe mine mă chemi, Poliuşka ?

— Stai liniştit, bunicule, stai liniştit !

— Bine, bine. Credeam că aveţi vreo treabă cu mine, spuse Fedot Fedotovici, aruncînd priviri întrebătoare cînd Poliei, cînd lui Gorbiakov.

2

Gorbiakov nu se grăbea să se întîlnească cu Akimov. Deocamdată, cît nu primise de la centru, de la Narîm, nici un fel de comunicare, nu avea dreptul să riste. Singurul lucru pe care-l îndrăznea era să trimită tot la două zile hrană fugarului.

Mîncarea o ducea Fedot Fedotovici, care o lăsa în bordei şi se întorcea de îndată acasă. De fiecare dată, cînd bătrînul pleca, Gorbiakov îi repeta insistent : „Fii atent, ca nu cumva gardiştii să prindă urma fugarului." Drept răspuns la aceste sfaturi severe, bătrînul ocnaş zîmbea pe sub mustaţă.

Trecuseră vreo zece zile de cînd Ivan Akimov locuia în bordeiul de la izvorul apei. Gorbiakov aştepta dintr-o

zi în alta ştiri de la Narîm. Apele îngheţaseră de-a binelea, viscolise, se înălţaseră troiene de zăpadă, vîntul iernii bătea şi ziua şi noaptea.

Într-o bună zi, la casa lui Gorbiakov se opri sania uriadnicului Filatov din Parabel. Feodor Terentievici şedea în faţa cîntarului de farmacie, drămuia nişte medicamente. Uriadnicul venea des pe la Gorbiakov, mînat de grija preţioasei sale sănătăţi, cît şi de datoriile serviciului. Era un om înalt, slab, şi slăbiciunea aceasta devenise un canon şi pentru el, şi pentru nevastă-sa, şi pentru felcer.

— La drept vorbind, Feodor Terentici, spunea uriadnicul cu glasul lui ca un tunet, oameni ai stăpînirii în adevăratul înţeles al cuvîntului nu sînt aici decît doi : dumneata şi cu mine. Pe gardişti nu-i pun la socoteală. Nişte derbedei.

Tare-i plăcea lui Filatov să repete această frază. Probabil că ea exprima o convingere lăuntrică şi-i dădea dreptul să se pună în rînd cu felcerul, om venit de prin alte locuri şi instruit.

— Nici vorbă, Varsonofi Kvintelianîci ! răspundea Gorbiakov. Dumneata şi cu mine sîntem aici stîlpii autocraţiei !

Gorbiakov zîmbea reţinut în barbă, scînteind din ochii lui negri, pentru ca peste o clipă să devină inaccesibil şi sever, ceea ce-l făcea pe Filatov să se umple de respect faţă de el. „Om independent, are o temelie serioasă", îşi zicea uriadnicul, care nu bănuia cîtuşi de puţin ce cuvinte tari rostea în gînd felcerul la adresa lui.

Mutînd într-o parte cîntarul şi medicamentele, Gorbiakov se ridică să-l întîmpine pe Filatov în antreu.

— Intră, intră, Varsonofi Kvintelianîci ! Am să spun să ne facă un ceai. Ei, cum ai călătorit ?

Dar Filatov nu-şi scoase nici măcar mantaua.

— Iartă-mă, Feodor Terentici, dar mă grăbesc. Am călătorit bine. Drumul e bătătorit, îngheţat bocnă. Uite, ai aici un pachet venit cu poşta. Ia-l. Iarăşi cărţi ! Inteligent om eşti, Feodor Terentici !

— Cum îţi merg treburile, Varsonofi Kvintelianîci ? Cum o duci cu slujba ?

— Necazuri, Feodor Terentici. A dispărut fugarul ăla, de parcă l-a înghiţit pămîntul. Ştii, ăla de am plecat să-l prindem cînd cu nunta Poliei.

— A dispărut ?

— Parcă s-a înălţat la ceruri ! Nici urmă. Şeful e supărat foc. Mi-a poruncit să angajez o ceată de ţărani să cercetăm pădurile. Aceeaşi poruncă a dat-o şi la Kolpaşevo. Am primit şi bani să-i plătesc.

— Se vede treaba că-i un personaj important de-i atîta zarvă.

— Din cele mai importante, Feodor Terentici. Şeful zice, între altele, că au venit telegrame nu numai de la Tomsk, dar chiar de la Petersburg să facem ce-om şti, să-l căutăm şi sub pămînt, dar să-l găsim.

— Uşor de zis !

— Ce putem să facem ? Asta-i slujba noastră. Mă duc acum pe la oameni, să-i tocmesc. Poate pînă mîine aranjăm un artel.

— Dar cu sănătatea cum stai, Varsonofi Kvintelianîci, mai simţi vreun junghi prin coaste ?

— Cîteodată.

— Bagă de seamă, Varsonofi Kvintelianîci, să nu te nenorocești. Parcă iar ai mai slăbit.

— Ce să fac ? Dacă aşa mi-e slujba.

— Mai bine ai zace în pat o zi — două, la căldurică.

— Vezi bine că am primit poruncă să nu amînăm urmărirea.

— Eu mi-am făcut datoria, te-am prevenit, Varsonofi Kvintelianîci.

— Nici nu ştiu cum să fac.

— Treaba dumitale, dumneata ai să mori, nu eu.

Speriat, uriadnicul plecă şovăind. Gorbiakov desfăcu repede pachetul cu cărţi şi dibui în coperta uneia dintre ele un bilet trimis de la centrul din Narîm. Iată ce scria acolo :

„A evadat Ivan Akimov. Numele conspirativ Granit. Trebuie să depuneţi toate eforturile ca evadarea să fie încununată de succes. Prin hotărîrea Comitetului Central, tovarăşul Granit pleacă la Stockholm, pentru a întări activitatea grupului de social-democraţi bolşevici din Sue-

dia și a duce la îndeplinire o misiune specială foarte importantă.

Socotim cu totul exclusă continuarea drumului său în direcția Tomsk, cel puțin pentru următoarele trei luni. Vă vom fi recunoscători pentru orice măsură pe care o veți socoti necesară în condițiile date, pentru a-l ajuta pe tovarășul Granit.

După informații serioase, la Narîm a avut loc o consfătuire specială a organelor de jandarmerie și poliție, care a discutat necesitatea unei urgente întăriri a controlului deținuților politici, îndeosebi a social-democraților bolșevici. În ce privește urmărirea lui Akimov, s-a hotărît organizarea unor razii prin pădurile din Parabel, Kolpașevo și Krivoșeino."

Gorbiakov arse biletul pe spirtiera de aramă roșie, frecă cenușa între degete și o amestecă în scrumieră cu grămăjoara de tutun negru. Se ridică apoi în picioare și multă vreme umblă prin cameră dintr-un colț în altul, de la masă la dulap și înapoi.

Primul lucru care se impunea era să zădărnicească planul uriadnicului în ce privește razia. Altfel, va fi vai și amar de Akimov. Zăpada este un trădător fără cruțare. Pe zăpadă se întipăresc urmele omului și omul n-a învățat încă să trăiască fără să lase urme pe pămînt. Din momentul în care razia va porni pe firul apei spre Parabel, va ajunge inevitabil la izvor. Akimov n-are unde să fugă, în jur sînt numai păduri sau întinderi nelocuite, acoperite de zăpadă albă, strălucitoare.

Al doilea lucru, la fel de important, era să-l transfere pe Akimov într-un loc sigur, unde să petreacă iarna, la adăpost de accesele de isterie ale poliției.

Se auzi scîrțîind ușa de la intrare și în odaie apăru Fedot Fedotovici. Bătrînul era întotdeauna respectuos și atent față de ginerele său. În adîncul sufletului îl iubea și-l admira. Îl respecta pentru firea sa independentă, pentru inteligența sa, pentru puterea sa fizică. Îl admira pentru bunătatea și atenția cu care se comporta față de el, bătrînul. Adesea, își zicea în gînd : „Om cu frica lui Dumnezeu ești tu, Feodor Terentievici. Să fi fost altul în locul tău, demult îmi dădea un picior în fund și mă alunga din casă ca pe un cîine. Sau aducea în casă o

nevastă nouă, care mi-ar fi făcut vînt pe lumea ailaltă cu mult înainte de vreme. Cum să-i mulţumesc lui Dumnezeu că m-a răsplătit pentru fericirea aceasta, să-mi petrec bătrîneţile alături de tine ?"

— Am să-ţi spun ceva, Fedia, zise bătrînul, privind pieziş spre slujnica care-şi făcea de lucru lîngă vatră.

— Intră, Vater, intră. Las' că închid eu uşa.

— Fedia, l-am văzut pe Gavriuha. E speriat, săracul, zise bătrînul, oprindu-se în mijlocul odăii, mîngîindu-şi cu degetele pletele albe.

— De ce oare, Vater ?

— M-a aşteptat să vin şi s-a apropiat de mine. „Salvaţi-mă, a zis, cît mai e timp". Ieri pe înserate, doi băieţandri au nimerit la bordei. Unul avea vreo paisprezece ani, iar celălalt vreo douăzeci. Amîndoi cu schiurile. S-au speriat cînd l-au zărit pe Gavriuha şi au luat-o la goană spre drum. Toată noaptea n-a dormit, a aşteptat să vină poliţia.

— Aşa, Vater, aşa. Dar nu te-ai uitat unde duce urma schiurilor ?

— Ba m-am uitat, Fedia. Băieţii s-au dus la Bolşaia Nesterova.

— Asta-i bine, deci nu la poliţie, ci mai întîi să se sfătuiască cu ai lor. Dar cu cine oare s-or fi sfătuit ?

— Asta nu ştiu.

— Tocmai asta-i, că nu ştim. Şi timp avem la îndemînă foarte puţin. Dacă nu-l scoatem de acolo pe Gavriuha, seara pun mîna pe el gardiştii.

— Fedia, omul ăsta ce ţi-e, prieten sau pur şi simplu om de legătură ?

— Şi prieten, şi om de legătură, şi frate, toate laolaltă.

— Atunci trebuie să-l scăpăm.

— Cum, Vater ? Că nu mă taie capul.

— Nu fi amărît. Îl duc eu în taigă, departe. Am puşcă, porunceşte numai să mi se pregătească de-ale gurii. Stau acolo cu el şi vînez. Nimănui n-are să-i treacă prin cap că e cu mine.

Gorbiakov căzu pe gînduri. Varianta propusă de bătrîn nu era chiar atît de simplă. Pînă în taigaua îndepărtată, unde Fedot Fedotovici avea obicei să mai plece,

era cale de două zile. Acolo există, da, un bordei. În afară de vînat mai era și pescuitul. Mîncarea nu constituia o problemă. Era însă al dracului de departe, un ținut sălbatec, un drum pe care se puteau avînta numai cunoscătorii înveterați ai taigalei. Dar dacă cumva cei de la centru găsesc altă modalitate de a veni în ajutorul lui Akimov ? Dacă, să zicem, vor aranja să-l transfere dîndu-l drept un funcționar secret de stat, trimis cu o misiune specială ? Ce are să se facă el, Gorbiakov, atunci ? Cum are să-l găsească acolo, în taiga, despărțit de Parabel prin păduri, ape, mlaștini ?

— Uite ce e, Vater, du-te la uriadnic și du-i prafurile astea. Le dai nevesti-si și-i spui că Fedot Terentici a poruncit să-l culce la pat pe bărbatu-său. Spune-i că arată rău, că a slăbit tare, și că drumurile lungi îi fac rău.

Bătrînul aruncă o privire întrebătoare către Gorbiakov. Văzînd-o, acesta îl înțelese și-i spuse :

— Iată care e socoteala, Vater. Filatov are să se bage în pat și razia pe care a fixat-o pentru mîine n-are să mai aibă loc. Pînă te duci și te-ntorci, poate mai îmi vine o idee în căpățîna asta seacă.

Bătrînul ieși, și peste o clipă reveni îmbrăcat de iarnă : cojoc, căciulă mițoasă din blană de cîine, pîslari cu carîmbii înalți.

Gorbiakov întinse medicamentele bătrînului, și, pentru orice eventualitate, îl preveni :

— Nu dai nici un fel de explicații. I le înmînezi și atîta tot.

Bineînțeles, mormăi Fedot Fedotovici. Pe sub sprîncenele stufoase, ochii șireți străluciră tinerește, un zîmbet trecu peste buzele arse de vînt și se stinse ca o scînteie în bătaia vîntului.

Zăpada scîrțîi afară cînd bătrînul trecu pe lîngă fereastră. „Se lasă ger", se gîndi Gorbiakov. Porni să umble iar dintr-un colț în altul. Făcea tot felul de planuri. „Ce-ar fi să-l aduc la mine ? Să facă pe șeful venit în inspecție de la Tomsk, ca să controleze... Ce să controleze ?... Nu, asta nu-i bine. Și apoi, o să se întrebe lumea : cu cine a venit, ce căruță l-a adus ? Fiecare

surugiu este cunoscut. Nu, e o variantă la care trebuie să renunț."

„Poate să-l transfer într-un alt loc? Să-l duc, de pildă, în mlaștinile de la Obi, la pescari. Să-l duc chiar eu, zicînd că-i un prieten din tinerețe venit de la oraș... Să rog pe cineva să-l găzduiască o săptămînă, sub cuvînt că-i place pescuitul iarna... Și peste o săptămînă ce să fac cu el? Și ce garanție am că n-o să-l trădeze cineva chiar din prima zi? Polițaii aleargă acum peste tot și adulmecă oriunde sînt oameni străini.

Nici un plan nu reuși să închege Gorbiakov pînă se întoarse bătrînul. Iar acesta aduse cu el o veste rea.

— Fedia, am dat medicamentele nevesti-si. Mi-a mulțumit, s-a ploconit, muiere, ce mai. A zis să-ți spun că-ți rămîne îndatorată. E limpede la ce face aluzie. Pentru binele ăsta, îți plătește tot cu bine.

— Pe șef l-ai văzut?

— L-am văzut. Se ocupă cu slujba lui scîrboasă.

— Cum adică?

— Șade cu gardistul din Kostarevo și plănuiesc cum să închidă mai bine drumurile, ca să nu mai aibă pe unde scăpa Gavriuha.

— N-ai aflat cînd au de gînd să-i întindă capcana?

— Mîine pornește cu armata lui de copoi. Chiar nevastă-sa mi-a zis. A zis că se bagă la pat să se mai îngrașe, cînd termină cu treaba asta urgentă.

— Ce facem, Vater?

— Să le-o luăm înainte, Fedia!

— Cum?

— Îl duc eu la noapte în taiga. Cînd s-or trezi, urma noastră s-a și pierdut.

— Bine, Vater, pregătește-te de drum. Altă soluție nu avem, spuse Gorbiakov și se gîndi cu tristețe chinuitoare: „Ce bine ar fi fost dacă era Polia acasă! M-ar fi ajutat să le fac bagajul și să-i conduc la drum."

CAPITOLUL III

I

Polia trăia în casa cea nouă clipe înmiresmate și clipe buimace. Krivorukovii o cercetau deocamdată cu luare-aminte, iar ea căuta să se adapteze vieții lor oarecum ciudate. Familia lui Krivorukov degaja un aer de măreție dură sau măcar iluzia acestei măreții. Cel mai de seamă părea Epifan Korneevici Krivorukov. Avea peste cincizeci de ani, dar se ținea zvelt. Era înalt, uscățiv, cu părul de un castaniu-închis fără un fir cărunt, ochii căprui, strălucitori, glasul sonor, de striga într-o odaie se cutremura toată casa.

Epifan era un om descurcăreț. Așa-i mersese faima prin tot ținutul. Și ăsta era adevărul. De n-ar fi fost descurcăreț, n-ar fi știut să-și călărească soarta cu atîta iscusință. Începuse ca funcționar trimis în deplasări pe lîngă negustorul Grebenșcikov, iar acum ajunsese și el negustor. Pe vreme de iarnă, aleargă Epifan prin tot ținutul Narîmului, cumpără pește, pe care-l depune în hambarele sale la Goleșcihina pentru ca după Crăciun să trimeată caravane întregi de pește la Tomsk. Cîte douăzeci de sănii într-o caravană. Și ce înseamnă o sanie? Nu e pur și simplu o sanie trasă de cal — este un cufăr înalt, împletit din nuiele, plin pînă în vîrf de pește, — nisetru, morun — prins cu inele de fier de tălpicile de lemn de cedru. Fiecare cufăr de acest fel cîntărește cel puțin douăzeci de puduri de pește, iar un cal zdravăn trage și douăzeci și cinci de puduri. Bani gheață, sunători, să-ți căptușești chimirul.

Într-o iarnă, trimite Epifan Korneici zece caravane la Tomsk și se lăfăie pe saltele de ruble. Se duce apoi Epifan pe întinderile fluviului Obi, unde are mulțime de prieteni și cunoștințe. Beau o sticlă de vodcă, mănîncă ciorbă de cegă, stau de vorbă, își jură credință veșnică, iar cînd se îmbată criță, se îmbrățișează și se sărută zgo-

motos pe gură. Epifan lasă un șomoiog de ruble arvună pentru pescuitul în sezonul de toamnă și iarnă. Încă nu s-a terminat anul vechi, încă n-a început anul nou, dar Epifan și-a aranjat treburile. Apoi nu face decît să călătorească de la un artel la altul, să strîngă peștele, să pregătească o caravană nouă. Și așa se rotește viața ca roata morii!

„Lupul ca să mănînce — aleargă. Eu umblu călare cu coșul", are obiceiul să rîdă Epifan Korneici. Și, într-adevăr, ce-i lipsește e liniștea. O clipă nu șade locului.

Acasă Epifan stă puțin. Ba e cu caravanele la Tomsk, ba la artelele de pescari. Asta pe timp de iarnă. În timpul verii îl vezi pe cheiul apei, oferind vapoarelor în trecere pește proaspăt. Cînd vine la Goleșcihina, nu șade acasă, ci se grăbește la imaș. Are treizeci de cai de ham. Are mînji, are vaci, are oi. Lungă e iarna la Narîm, mai lungă cît toate zilele de post, ca să hrănești cît e de lungă iarna o turmă ca aceasta trebuie să ai pentru fiecare cap de vită cel puțin cîte treisprezece căpițe de fîn proaspăt, înmiresmat. Fînul nu intră singur în curte. Trebuie să-l cosești, să-l usuci, să-l strîngi, să-l aduci în ogradă.

Cînd vine vremea, Epifan îi scoate la muncă pe toți ai casei, și mai și aduce cu simbrie vreo cincizeci de oameni străini.

Oamenii vin să lucreze cu plăcere la Epifan. Dă mîncare bună, din cînd în cînd și o stacană de rachiu, și plătește fără să se zgîrcească, fără să-i tremure unghia pe fiecare bănișor.

Îl mai iubesc oamenii și pentru firea lui veselă. Îi place tovărășia, și e îndemînatec. Nu se dă la o parte să pună și el mîna la muncă, se bagă unde e mai greu, dar nici pe alții nu-i cruță, strigă la ei, îi îndeamnă, își bate joc de cei nepricepuți, usturîndu-i cu vorba sau uneori cu o înjurătură de-ți îngheață măduva spinării.

Are Epifan și păcate. Uneori se îmbată rău de tot. Și vine acasă pe jumătate mort, legănîndu-se dintr-o parte în alta. Palid, bîțîind, se urcă la etaj, în odaia lui, pe scara abruptă, vopsită cu ocru țipător și se bagă în pat. Zace așa, o zi, două, trei. Nici nu-l vede, nici nu-l aude nimeni. În zilele acelea îl îngrijește numai Anfisa

Trofimovna, nevastă-sa, ajutorul lui cel mai de nădejde și stăpîna casei. Discută între ei încet, cu jumătate de voce. Despre ce discută, singur Domnul Dumnezeu știe.

Anfisa Trofimovna. În fel și chip vorbesc despre ea oamenii din Goleșcihina. Mulți socotesc că ea este stîlpul pe care se sprijină casa lui Krivorukov. Anfisa Trofimovna e muiere înaltă, voinică, cu mișcări încete. În sat i se zice „Preoteasa", unde pare mereu așezată, smerită și cu frica lui Dumnezeu. Obîrșia Anfisei Trofimovna este din cele mai de rînd. Tatăl ei, țăran în satul Ilinsk, ținea un han prăpădit.

Anfisa Trofimovna e cu vreo cinci ani mai în vîrstă decît soțul ei. Așa zice ea. În realitate, el este mai tînăr decît nevastă-sa cu opt ani. Diferenței de vîrstă îi datorează Epifan reușita în viață.

Cînd era fată de măritat, cu Anfisa s-a întîmplat o nenorocire. La vreo douăzeci de ani s-a îmbolnăvit greu. Era timpul să se gîndească la măritiș, și cînd colo boala o țintuise la pat. Reumatismul îi înțepenise trupul, urîțindu-l. Mîinile și picioarele i se umflau. Degetele i se încovoiaseră, iar pe șira spinării, în două locuri, apăruseră niște gogoloaie mari cît pumnul. Ce nu făcuseră părinții ca s-o vindece ! O scoseseră goală în roua dimineții, îi dăduseră să bea tot felul de ierburi miraculoase, o înveliseră în prosoape fierbinți, o băgaseră în butoi cu zeamă de ovăz fiert, o duseseră și la Tomsk s-o vadă profesori renumiți de la Universitatea imperială din Siberia, dar degeaba. Vreo cinci ani de zile s-au chinuit cu ea. Și nimic nu i-a ajutat. Amarnic plîngea maică-sa, din greu ofta tatăl. Fata părea sortită să rămînă infirmă toată viața. Ce puteau să zică bieții părinți ?

Vindecarea i-a venit Anfisei într-o vară de la Fedot Fedotovici Bezmaternîh. Nu că ar fi vindecat-o el, cu mîna lui, dar a azvîrlit un sfat bun, exact atunci cînd părinții trecuseră de faza disperării și se împăcaseră cu nenorocirea lor.

Fedot Fedotovici se angajase paznic la o caravană de pește care mergea din Parabel la Tomsk. La Ilinsk au tras peste noapte la han. Seara, la cină, la masa pe care se afla un samovar uriaș, în care încăpeau două găleți de apă, se așeză stăpînul casei, după ce urcă pe cuptor

fata care țipa de durere. Pe cuptor, la căldură, durerile o mai slăbeau.

Discuția s-a legat în jurul nenorocirii care, pe neașteptate, intrase în viața stăpînului hanului. Atunci Fedot Fedotovici zise :

— Ia spune, n-ai încercat să-ți vindeci fata cu nămol ?

— Care nămol ?

— De ăla din lac.

— Nu știu, ia spune, taică.

Și Fedot Fedotovici povesti. Cam la vreo zece ani după ce Bezmaternîh se așezase în ținutul Narîmului, simți că reumatismul îi îndoaie și-i răsucește oasele. Deși era bărbat voinic, boala se arăta a fi mai puternică. Umbla adus din șale, desfăcînd larg picioarele, ca un bicisnic.

Odată, în timp ce vîna în taigaua îndepărtată, Fedot Fedotovici observă un lac. Nu părea a se distinge prin nimic de altele. Așezat într-o văgăună, în mijloc de pădure deasă, pe malurile lui creșteau păpuriș, stuf. Din cînd în cînd, nisipul de pe maluri se acoperea cu un fel de mîl albăstrui și gras ; cînd adia vîntul, valurile spălau mîlul. Vara, Fedot Fedotovici, ca să se răcorească, se scălda în acest lac. Și rufele și le spăla tot aici. Treptat, treptat se simți parcă mai bine, mai ales la picioare. Degetele umflate, încovoiate se muiară, deveniră mai ascultătoare. De atunci, Fedot Fedotovici lua obiceiul să facă băi în fiecare zi ; se îmbăia, apoi se îngropa în mîl pînă la umeri.

Veni și toamna rece, iar Fedot Fedotovici tot se scălda în lac. Se îngropa în mîl și parcă simțea căldura pămîntului cum îl cuprinde prin toate măruntaiele. Apoi sosi iarna, căzu zăpada, lacul îngheță. Era vremea să se înapoieze la Parabel. Fedot Fedotovici își puse schiurile și-și luă avînt. Și minune ! Nu mai simțea nici apăsare, nici durere în șale, picioarele deveniseră ascultătoare, ușoare, parcă cereau să tot umble.

Deși era greu să ajungă în taigaua cea îndepărtată, tatăl Anfisei își duse fata la lacul acela. Spre sfîrșitul verii, Anfisa umbla, era veselă, cei cinci ani de chin erau departe. Căzu în genunchi în fața bătrînului Bezmaternîh, cu mîinile împreunate la piept, și-i spuse :

— Toată viața mea am să mă rog lui Dumnezeu pentru dumneata, Fedot Fedotovici. Și de va veni vreodată în ograda dumitale necazul, o să fiu cea dintîi care să-ți sară în ajutor. Prin dumneata a coborît harul lui Dumnezeu asupra mea.

Cînd reveni Anfisa acasă, tatăl și mama socotiră că e timpul să se mărite. Începură să-i pregătească zestre și să-i caute un mire.

Deși Anfisa era fată frumoasă și plăcută, soarta nu-i prea surîdea. Cît zăcuse ea bolnavă, prietenele ei toate se măritaseră, unele acum aveau și copii. Flăcăii de seama Anfisei se însuraseră și ei. Totul era din nou trist și de-a-ndoaselea. „Norocul meu frînt la genunchi", își zicea Anfisa. Și-i plîngea inima cum se măritau una după alta surorile ei mai mici : Evdochia, Glafira, Neonila, Marfa.

— Piatră în casă, rosteau pe ascuns părinții.

Dar tocmai cînd împlinise treizeci de ani și se împăcase cu viața în singurătate, la han începu să vină tot mai des Epifan. Lucrînd la negustorul Grebenșcikov, umbla prin sate și comune, pe la pescari și vînători. Era un flăcău arătos, îi plăcea să facă pe grozavul cu femeile ; văduvele tinere, fetele prea coapte, muierile rele de muscă, toate îl cunoșteau și căutau să-i fie pe plac. Pe una o dăruia cu o basma, alteia îi strecura cîțiva covrigi, alteia o cutioară de bomboane.

Reuși Epifan s-o momească și pe Anfisa. La început, ea se ținuse deoparte, fugise de insistențele lui, dar în cele din urmă cedase. Curînd părinții aflară că Anfisa e însărcinată.

Și cînd Epifan apăru din nou în curtea hanului, tatăl Anfisei îl pofti în odaie, închise bine ușa și se aruncă asupra lui să-l ia la pumni.

— M-ai făcut de rușine, ticălosule ? Ori o iei de nevastă, ori te prind eu pe Obi și-ți fac vînt în bulboană, să te mănînce peștii.

Era greu să-l înspăimînți pe Epifan. Cum umbla totdeauna cu bani, avea asupra lui și un revolver încărcat.

— De-mi dai o mie de ruble, mă însor, spuse Epifan, scăpărîndu-și dinții albi. Se gîndea să termine cu viața

de slugă și să-și croiască o cale a lui, să rupă și el din ce-i dulce.

Trofim, tatăl Anfisei, începu să se roage, să se văicărească, să se dea de ceasul morții, că Epifan e un tîlhar care vrea să-l ruineze de tot. Dar Epifan știa mai bine decît alții cît de bine cîștigă proprietarii hanurilor. Banul, la han, curgea pe toate țîțînile : plătești pentru dormit, plătești pentru ceai, pentru mîncare, pentru fîn, pentru hrana cailor. Pe sub mînă, mai vindeau și băuturi alcoolice, și cu prilejul ăsta te jupuiau fără rușine.

S-a tocmit cît s-a tocmit Trofim, dar în cele din urmă a trebuit să cadă la învoială cu Epifan. Au jucat nunta imediat, fără amînare, Epifan și-a luat nevasta și a plecat la Parabel. Bineînțeles, oamenii au aflat despre tîrgul lui Epifan cu tatăl Anfisei, și se minunau :

— Deștept om, Epifan. O mie de ruble e-o avere ! Halal, cum a știut să-i pună, unghia în gît.

Multe vorbe s-au vînturat despre această nuntă. Și mulți făceau rămășaguri : „O lasă Epifan pe Anfisa peste cinci ani. În fiecare sat are el cîte-o muiere."

Curînd însă gurile satului amuțiră. Epifan, însurîndu-se, se potoli, toată grija lui trecu numai asupra gospodăriei. Și atunci și-au zis oamenii că nu degeaba șezuse Anfisa pînă la treizeci de ani pe lîngă taică-său, prinsese de la el și viclenie și iscusință în ale vieții. La vreo trei ani de la căsătorie, Epifan cumpără la Goleșcihina o casă cu un cat, își făcu rost de o caravană și porni să umble prin ținutul Narîmului cum nu mai umblaseră mulți înainte. Oamenii atenți observară și socotiră cum se cuvenea acest lucru.

— Epifan ? El e numai fumul, Anfisa e flacăra.

Privind cu atenție viața din casa soțului său, Polia înclina să dea crezare acestei păreri. Nu Epifan, ci Anfisa era capul în familia Krivorukov. Ea era tot : și comandant, și judecător, și îndrumător. Superficial din fire, Epifan n-ar fi realizat nici a zecea parte din ce a făcut pentru prosperitatea casei sale, dacă Anfisa nu l-ar fi oprit la vreme să calce în strîchini, dacă nu i-ar fi arătat unde anume să caute cîștigul, cu cine să se împrietenească și cui să-i pună piedică.

În ciuda înălțimii și a trupului greoi, Anfisa se mișca destul de ușor, vorbea cu vocea scăzută, era zgîrcită în gesturi, dar în toată înfățișarea ei se citea ceva hotărît, ferm și aspru. Fie că te privea cu ochii ei negri, sau făcea un gest cu mîna, sau rostea un cuvînt în șoaptă — în fața ei te simțeai mic și strîmtorat. Pînă și ciinii în lanț, care păzeau avuțiile lui Krivorukov, cîini răi, uriași ca niște viței, de îndată ce o zăreau pe Anfisa, se așezau pe cozile lor tăiate și începeau să scîncească, privind vinovați și umiliți la stăpînă..

Din prima zi, Polia înțelese că Anfisa impune fiecărui om de sub același acoperiș cu ea voința ei dură. Îi apăsa pe toți cu inteligența ei vicleană, sau, cînd era cazul, cu firea ei calmă, cu puterea ei reținută și calculată. Mai înțelese Polia și altceva. Că nici pe ea Anfisa n-are s-o ierte, că și ei va căuta să-i inoculeze smerenie, totală supunere și că nu-i va îngădui cu nici un chip să schimbe fundamentele vieții în casa Krivorukov. Deocamdată, Polia era lăsată să trăiască cum vrea și cum îi plăcea. Polia era o fire veselă, îi plăcea să rîdă, era iscusită în tot felul de născociri. Crescuse acasă în libertate deplină, nimic nu-i îngrădise gîndurile și mișcările. Tatăl și bunicul, și dealtfel și mama pînă în ultima ei clipă, o iubiseră cu dragostea aceea înțeleaptă și adevărată care trezesc în om aspirații spre fapte înălțătoare și-i sporesc sentimentul demnității.

Cel de-al treilea membru al familiei Krivorukov era Nikifor. Era al patrulea copil al Anfisei, dar primii trei muriseră în fragedă vîrstă, fără să fi atins măcar un an.

Cînd se născu Nikifor, Epifan și Anfisa hotărîră să facă toate sforțările ca băiatul să trăiască.

Aduseră dintr-un sat îndepărtat, unde țăranii țineau stilul vechi, o femeie iscusită, Sekleteia. Sekleteia știa descîntecele și toate puterile tainice ale ierburilor. Grija părinților nu era neîntemeiată. Copilul era slab, bolnăvicios, numai piele și os. I-a fost de ajutor Sekleteia, sau așa i-a fost scris lui Nikifor, dar el a rămas în viață. Trebuie să recunoaștem că un rol important i-a revenit și felcerului Gorbiakov. În zilele cele mai grele, Epifan îl aducea pe Gorbiakov acasă, la copilul bolnav, și acesta rămînea ore de-a rîndul la căpătîiul lui, ciocănind și as-

cultînd spinarea costelivă a moștenitorului averii lui Krivorukov.

După ce împlini zece ani, Sekleteia era demult moartă — Nikifor, pe neașteptate încetă cu bolile și începu să prindă forțe văzînd cu ochii. De atunci, bolile îl părăsiră de parcă zburară odată cu vîntul. La șaisprezece ani, Nikifor era înalt cît taică-său, lat în umeri, vorbea cu voce groasă și seara petrecea cu flăcăii de douăzeci de ani, ca un egal de-al lor. Epifan și Anfisa îl mîncau din ochi. Nu mai aveau pe nimeni, fiindcă fetița care venise pe lume la trei ani distanță după Nikifor nu trăise decît șapte săptămîni.

Dar Nikifor nu aducea în casa părinților săi numai bucurii, aducea și multe necazuri.

Nu se știe cui semăna, probabil vreunui ticălos de strămoș din a șaptea spiță, fiindcă o vreme se ținu numai de scandaluri. Se plîngeau și oamenii din Goleșcihina, și cei din Kostareva, și cei din Parabel. Căuta pricină cui vrei și cui nu vrei, îi tremura buza să se ia la bătaie, să facă tărăboi. Împreună cu droaia lui de prieteni, speriau fetele strînse la clacă, organizau bătăi lîngă biserica din Parabel cînd se celebrau cununiile, făceau incursiuni în grădinile cu zarzavaturi, devastîndu-le noaptea, urmăreau și stîlceau în bătăi flăcăii din alte sate. Bineînțeles, în asemenea încăierări, și Nikifor însuși pătimea, căci venea acasă cînd cu ochiul învinețit, cînd cu nasul făcut zob, cînd cu brațul scos din umeri. Epifan și Anfisa încercau ba să-l pedepsească, ba să-i vorbească cu binele, dar nu ajuta la nimic. Dar începu să se astîmpere Nikifor din clipa cînd o îndrăgi pe fata felcerului Gorbiakov, pe Polia. Cînd o vedea undeva, la vreo petrecere, sau chiar pe uliță, Nikifor amuțea, începea să transpire și-i pierea pe loc aerul de trufie.

Polia era mai tînără decît Nikifor. Toți prietenii lui de petreceri și hoinăreală, de gîlceavă, se însuraseră, însă el tot amîna, umbla pe lîngă Polia și nu îndrăznea să-i mărturisească dragostea ce i-o purta.

Și Poliei îi plăcea flăcăul, iar faptul că Nikifor o aștepta un an și încă unul, o făcea să fie mîndră și totodată să se simtă tot mai legată de el.

Epifan și Anfisa băgară de seamă unde-l trage ața pe băiatul lor. Și nu prea le era pe plac alegerea lui Nikifor. Se gîndeau să-și însoare băiatul cu fata vreunui negustor din Narîm sau cu fata pristavului, sau cel puțin cu fata vreunui țăran bogat dintr-un sat situat la drumul mare. Socoteala lor era simplă : să capete o zestre cît mai mare și să bage capitalul astfel obținut în afaceri. Ce erau să ia de la un felcer ? E adevărat, felcerul era om instruit, un om ales, nu un mîrlan oarecare, dar un sărăntoc.

Singurul lucru cu care se mai mîngîia Anfisa era acela că Polia-i nepoata lui Fedot Fedotovici Bezmaternîh. Și dacă n-ar fi fost Fedot Fedotovici nici Anfisa n-ar fi ajuns stăpîna acestei case, nu s-ar fi măritat în veci și n-ar fi avut copii.

Bineînțeles, Epifan și Anfisa au încercat să-l lucreze pe Nikifor pe ocolite. Tatăl l-a luat într-o călătorie de două luni pe la diferite cherhanale, apoi l-a trimis la Tomsk cu o caravană pentru cinci săptămîni. Dar la întoarcere, contrar așteptărilor, Nikifor își anunță părinții că vrea să se căsătorească cu Polia Gorbiakova, Epifan avu ideea proastă să recurgă la forță.

— O să trimitem peținori la Klavdia, fata pristavului din Narîm, spuse Epifan, după ce ascultase, împreună cu Anfisa, tot ce bălmăjise fi-su.

Dar în clipa următoare veni răspunsul care-l turti :

— Te gîndești să iei zestre cît mai mare ? Nu, eu nu mi-s de vînzare.

— Cum de îndrăznești să vorbești așa cu tatăl tău, ticălosule ? replică în felul ei obișnuit, reținut, Anfisa.

Altădată Nikifor nu și-ar fi îngăduit în nici un caz să răspundă în acest fel tatălui său. „Se vede că lucrurile stau prost pentru noi, își zise maică-sa. Îl ține fata sub papuc !“

Epifan se înfurie, se făcu roșu ca racul și strigă, bătînd din picior :

— Poți să latri și la lună, tot cu Klavdia te însori, ticălosule !

În clipa aceea, Nikifor izbucni :

— Bine, mă însor cu Klavdia, dar să-mi pună taică-su pe masă o mie cinci sute de ruble. Oamenii, tătucă, zic

că și tu ai luat o mie de ruble pentru maică-mea, vreau o mie cinci sute, pentru că acum banii s-au făcut mai ieftini.

Epifan ridică pumnii cît maiul, gata să-i rostogolească în capul feciorului. Anfisa îl opri la vreme, cu glasul ei mieros.

— Stai jos, taică, să discutăm în liniște. Cine ți-a povestit gogoriţele astea, Nikișa? Anfisa înclină capul și aruncă o privire ucigătoare către fiul său.

— Cine mi-a spus? Oameni care știu orice veste-poveste.

— Ei, de pildă, cine? Cine sînt oamenii ăștia? continuă să-l descoasă Anfisa.

— Cine! Cine! Bunicul lui Polia, Fedot Fedotovici.

— Ți-ai găsit pe cine să asculți, un ocnaș, un tîlhar din Sahalin! strigă Epifan.

Anfisa își simți gura plină de venin. Dar nu putea să uite jurămîntul ce-l făcuse ocnașului: „De va veni vreodată în ograda dumitale necazul, o să fiu cea dintîi care să-ți sară în ajutor". Dealtfel, își dădea seama că nu l-ar putea convinge pe fecior făcînd de ocară un om nevinovat.

— Ascultă mai puțin ce flecăresc oamenii, Nikișa, și caută să trăiești cu mintea ta.

Aceste cuvinte se întoarseră imediat împotriva ei.

— Asta și vreau, să trăiesc cu mintea mea! Dar voi nu mă lăsați. V-ați așezat de-a curmezișul drumului meu! spuse Nikifor, privindu-și cu melancolie tatăl, care umbla prin încăpere.

— Du-te, Nikișa, mai chibzuim noi cu taică-tău și-ți dăm răspunsul.

Nikifor ieși fără să scoată un cuvînt. Epifan se așeză oftînd lîngă nevastă-sa și o seară întreagă se sfătuiră în șoaptă. Dimineața, Nikifor află că părinții hotărîseră să trimeată petitori în casa felcerului Gorbiakov.

Polia știa în amănunt tot ce se petrecea în casa lui Krivorukov. Și nu de la Nikifor, căruia nu-i plăcea să relateze întîmplările de acasă. În casa lui Krivorukov mai trăia încă o persoană importantă: sora cea mică a lui Epifan — Domna, sau cum i se mai spunea: Domnușka.

Domnuşka avea peste patruzeci de ani şi trăia singură. Cauza acestei singurătăţi, cei din jur o explicau cu un gest sugestiv : îşi loveau încetişor fruntea cu degetele, ca şi cînd ar fi vrut să zică : e niţeluş scrîntită la cap...

Cei care o cunoşteau mai bine pe Domna, sau stăteau de vorbă adesea cu ea, sau îi urmăreau comportarea, erau de altă părere : face pe şmechera. E mai uşor să trăieşti cînd faci pe prostul.

Domna era bine cunoscută nu numai la Goleşcihina. Interesul ei nesăţios faţă de viaţă se răspîndea şi asupra evenimentelor din celelalte sate care înconjurau Parabelul asemenea unor ciuperci crescute în poiană.

Domna era un om neobişnuit de bun şi de săritor. De murea cineva, ea venea prima să-şi exprime compasiunea şi să-şi ofere serviciile. De se năştea un copil, tot ea apărea cea dintîi. Aducea lăuzei plăcinte cu peşte, biscuiţi copţi în smîntînă, uneori şi cîte o bucată de pînză pentru scutece.

Nici un eveniment, fie el clacă, zi de naştere, botez, sau nuntă, nu se petrecea fără participarea Domnei.

Domna era nelipsită şi din biserica de la Parabel. Ei i se încredinţa curăţenia înainte de hramul bisericii, ea era singura femeie care intra cu cîrpa şi găleata în altar, scotea de acolo sticlele goale din care se turnase vinul pentru împărtăşanie, curăţa resturile de lumînări, hîrtiile vechi cu acatiste, sau murdăria lăsată de vrăbiile ce intrau prin fereastra deschisă. Cînta şi-n corul bisericii, deşi avea un glas răguşit şi nu prea reuşea să facă faţă cîntărilor bisericeşti.

Mai avea încă o ciudăţenie Domna : îi plăcea deopotrivă să se întîlnească şi să stea de vorbă cu oamenii foarte în vîrstă care se apropiau de hotarul ultim al vieţii şi cu oamenii tineri care abia-şi începeau drumul. Cei cu care discuta — fie bătrîni, fie tineri — nu simţeau diferenţa de vîrstă dintre ei şi Domna. Ştia să înţeleagă şi să asculte pe fiecare, şi pentru fiecare găsea cuvîntul potrivit. Ţăranii o vedeau pe Domna ba şezînd cu bătrînele pe vreo prispă sau la intrarea în biserică, ba cu fetele strînse pe malul Parabelului, lîngă podeţele unde muierile spălau rufele.

Şi bătrînii şi tinerii, primind-o pe Domna în tovărăşia lor, discutau sincer cu ea, ştiind că Domna nu avea obiceiul să poarte vorba de ici-colo şi că dacă mai scapă şi ea cîte un cuvînt, nu-i cu supărare, că n-o face cu gînd rău.

Şi cu toate astea, Domna era foarte severă la alegerea oamenilor. Faţă de unii avea o atitudine de rezervă şi neîncredere, faţă de alţii era ironică ba chiar batjocoritoare, pe alţii îi adora şi faţă de aceştia, ori de cîte ori avea prilejul, nu se zgîrcea să le arate ataşamentul şi dragostea.

Acasă era tolerată, uneori chiar se temeau de ea, dar toţi înţelegeau că nu se pot lipsi de prezenţa ei. Tot ceea ce privea gospodăria curţii, adică vitele, hambarele, pivniţele, toate acestea se aflau sub supravegherea ei. Bineînţeles, Domna singură nu putea să facă faţă atîtor munci. În casa lui Krivorukov mai trăiau permanent doi argaţi şi o slujnică care avea grijă şi de mulsul vacilor.

În ce priveşte rudele sale cele mai apropiate, Domna avea o părere bine stabilită, pe care nu şi-o schimba niciodată :

Despre fratele Epifan zicea :

— Fluieră vînt este Epifaşka al nostru. De-i face semn o muiere frumuşică, e în stare să alerge şapte verste după ea.

Despre cumnată-sa Anfisa :

— Anfisa Trofimovna e ca o piatră. Dacă ai ghinionul să cazi sub greutatea ei, te striveşte.

Despre nepotu-său Nikifor :

— Un bătăuş. Şi fluşturatic din fire. Din greşeală s-a născut flăcău. De era fată, mai lesne i-ar fi fost în viaţă.

Pe sine, Domna se judeca tot atît de necruţător ca pe ceilalţi :

— Domna este ca o mătură. Ar fi bună s-o arunci la gunoi, dar se poate împuţi casa. De aceea mă şi păstrează ei.

Domna nu se cruţa în aprecierile ei nici în ceea ce priveşte propriul ei fizic. Cînd era alături de Epifan, aproape că nu-ţi venea să crezi că erau copiii aceloraşi

părinți. Tot ce era mai bun soarta-i dăruise lui Epifan. Domna era scundă, avea o față îngustă, osoasă, cu un nas lung și ochi fără culoare, și, lucru care nu scăpa nimănui, în ochii ei stăruia totdeauna o expresie de nebunie, care stătea ascunsă undeva în firidele tăinuite ale sufletului Domnei, și care nu putea să nu sperie pe cei cu care se întîlnea.

— M-a furat Epifașka, m-am născut urîtă și proastă. Dar n-o să mă lase Domnul așa. O să mă răsplătească cu ceva pentru ceea ce mi-a furat Epifașka. Neapărat are să mă răsplătească. O să mai auziți de Domna, oameni buni, spunea Domna Korneevna cînd o apuca flecăreala.

În copilărie, Polia se ferise de Domna. Nu că i-ar fi făcut vreun rău, dar auzea mereu vorbindu-se în jurul ei de Domna „toanta lui Krivorukov", „vrăjitoarea".

După ce se făcu mare, Polia căută s-o înțeleagă mai bine pe Domna, simțind că fusese nedreaptă, că greșise ascultînd flecăreala satului, că, de fapt, Domna era un om nefericit.

Domna o primi pe Polia cu sufletul deschis în casa lui Krivorukov. Spre deosebire de Epifan și de Anfisa, ea aprobă din prima clipă intenția lui Nikifor de a se căsători cu Polia.

— Nu lăsa să-ți scape norocul, Nikișa! Fată ca asta nu găsești în tot ținutul Narîmului, își sfătuia Domna nepotul, văzînd că părinții au cu totul alte intenții.

2

Patru săptămîni trăise Polia în casa lui Krivorukov ca un musafir. Dormea cît vroia, mînca tot ce dorea, de muncit nu o silea nimeni să muncească. De se apuca de vreo treabă, Domna i-o și lua înainte, Polia numai se gîndea, și Domna și făcuse curat în casă, și hrănise viteii, și spălase vasele.

— Mă răsfeți, Domna Korneevna, zicea Polia.

Domna zîmbea ușor și arunca priviri spre odaia Anfisei.

— Nu te teme, Poliuşka, nu pentru asta ai fost adusă aici.

Poliei îi era urît fără taică-său şi fără bunic. Deşi între Goleşcihina şi Parabel era cale lungă, mai ales pe vreme de iarnă cu viscol, Polia mergea aproape în fiecare zi să-i vadă pe ai săi.

— Ei, cum o mai duci, Polia, în casă străină ? o întîmpina Fedot Fedotovici.

— Trăiesc, bunicule.

— Foarte bine, trăieşte, trăieşte. Nu le căta pricină, dar nici să nu te laşi călcată pe bătături.

Deocamdată Polia nu prea înţelegea aluziile bătrînului.

— La ce te referi, bunicule ?

— Aşa. Nu cumva să-ţi facă traiul amar.

— Cum adică ? De ce să-mi facă ? Ce, sînt roaba lor ? şi Polia se aprindea toată ca o coajă de mesteacăn aruncată în foc.

— Se mai întîmplă, Polia.

— Cu mine n-are să se întîmple.,

— Ştiu. Semeni maică-ti. Aprigă femeie mai era. Cînd a hotărît să se căsătorească cu taică-tău, eu m-am apucat cu mîinile de cap. Îi zic : „Fata mea, Fekluşka, omul ăsta nu-ţi e pereche, sufleţelule. Tu eşti fată de ocnaş, iar el om de la oraş, pasăre călătoare". Să fi văzut ce s-a mai aprins Feklusa mea...

Tatăl Poliei nu purta discuţii lungi cu Polia, dar în clipa în care Polia apărea pe uşă, felcerul se înviora, ochii îi străluceau de bucurie, umbla vesel prin casă, punea samovarul, aşeza pe masă dulceaţa preferată a Poliei. De fiecare dată cînd pleca din casa părintească, Polia simţea în sufletul său remuşcări : „L-am lăsat pe tata şi pe bunic şi am plecat în casă străină. Cum de nu-mi este ruşine ?"

O mustra cugetul şi se chinuia. „Ce-o să se facă amîndoi singuri, cînd are să îmbătrînească şi tata ?" se întreba Polia, mergînd din Parabel la Goleşcihina. Răspunsul la această întrebare îl avea de mult pregătit în sufletul ei. Nikifor îi promisese că în orice zi va vroi ea, va pleca din casa lui Krivorukov, se vor muta în casa felcerului, sau unde va vroi ea. Cu această condiţie se

căsătorise ea cu Nikifor. De n-ar fi fost această înțelegere, nunta n-ar fi avut loc.

Într-o zi, Polia întîrzie la întoarcerea din Parabel. Era întuneric, înota cu greu printre troienele de zăpadă, vîscolea și ea-și ferea cu mănușa obrazul de bătaia aspră a vîntului.

Apropiindu-se de casa lui Krivorukov, se opri mirată. În dreptul geamului, luminat de o lampă mare, îl zări pe Nikifor, cu capul plecat în fața maică-si. Anfisa se plimba maiestuos prin antreul încăpător, vorbind întruna și din cînd în cînd făcînd gesturi reținute cu mîna. De abia deschise ușa să intre în casă, și Domna sări în întîmpinarea ei. „Se vede treaba că-l judecă pe Nikișa pentru vreo greșeală", bănui Polia. Poate că alta în locul ei nu s-ar fi grăbit să intre, ar fi rămas la ușă așteptînd să treacă furtuna, dar Polia păși grăbită înăuntru.

De cum deschise ușa, Domna îi și răsări înainte. Speriată de apariția Domnei, Polia era gata să scoată un țipăt.

— Nu te du, Polia ! Nu intra. Anfisa a înnebunit ! murmură într-o șoaptă îngrijorată Domna, apucînd-o pe Polia de mînă.

Polia luă foc. Dădu de pereți ușa capitonată cu pîslă și prinsă cu balamale de piele, și intră în casă.

Anfisa o privi pe sub sprîncene, de parcă ar fi vrut s-o opărească. Nikifor lăsă capul și mai jos, omoplații i se ridicară, iar brațele-i spînzurau spre genunchi.

— Uite-o, a venit păsărica cea fără de griji ! exclamă Anfisa cu glasul ei stăpînit. Se îndreptă din umeri și cu pași mici porni spre Polia.

— Cu ce te-am mîniat, maică ? întrebă Polia, care nu se simțea nici intimidată, nici speriată ; era numai indignată de aerul supus și speriat al lui Nikifor.

— Mai ai și gură să întrebi ? Ticăloaso ! Nerușinato ! De patru săptămîni hălăduiești în casa noastră și nu ridici un pai de pe jos. Cum adică, halești la noi, iar de muncit muncești tot pentru taică-tău ? Nu ți-e rușine să mănînci la masa noastră, fără să îndoi spinarea la muncă ?

Anfisa se apropia tot mai mult și pumnul ei greoi trecu de două ori prin fața Poliei.

— Doamne, Dumnezeule, ce e cu dumneata, mamă, ți-ai ieșit din minți? întrebă Polia cu glasul tremurînd.

— Cere-i iertare, Polia, zise Nikifor, fără să se miște din loc.

— Pentru ce să-i cer iertare? Eu n-am fugit de muncă. De mi-ați fi spus ce să fac, aș fi făcut! Polia o privi țintă pe Anfisa și ochii lor se întîlniră scînteind. Ochii negri ai Anfisei ardeau ca o flacără, aruncînd scîntei de foc. Și deși Poliei îi era oarecum teamă de această privire, ea nu-și plecă ochii săi luminoși. Iar privirea ei trăda dispreț și hotărîre. Simțind că Poliei nu-i e teamă și nu va ceda, Anfisa se retrase bombănind și afurisind. Polia înțelese într-o clipă că Anfisa poate fi înfrîntă. Și sufletul ei se umplu de dorința de a-și împlini victoria, de a o duce pînă la capăt.

— Să știi, Anfisa Trofimovna, că o să plecăm din casa voastră, Nikișa și cu mine! O să plecăm. Numai de patru săptămîni stau aici, și uite ce cuvinte zici despre mine! Dacă nu plecăm, mă-ntreb ce-o să fie peste un an, peste doi.

Anfisa se întoarse brusc, și, cu pașii ei tăcuți și mărunți, se îndreptă spre Nikișa, care continua să stea cu capul plecat și cu umerii strîmbi.

— Adevărat vorbește? Mă auzi, Nikișka? E adevărat? Anfisa își băgase pumnii strînși sub șorțul lat, și acolo pumnii se rostogoleau ca și cînd frămîntau aluat.

— Spune-i Nikișa, despre înțelegerea noastră! Spune-i! strigă Polia, scoțîndu-și basmaua de lînă pufoasă și descheindu-și cojocul.

Nikifor tăcea.

— Ia privește încoa, zdreanță ce ești! Nu auzi? Pe tine te întreb! Zice ea adevărat, ori ba? Anfisa lăsase șorțul în jos și brațele i se odihneau acum pe piept.

Nikifor tăcea.

Anfisa se înfipse în fața fiului său, gata în orice clipă să sară asupra lui, să-l îmbrîncească, să-l arunce pe jos, pe podeaua galbenă vopsită, la picioarele ei. Ceva din toate astea s-ar fi întîmplat de bună seamă, dacă în încăpere n-ar fi năvălit Domna.

— Lasă tărăboiul, Anfisa Trofimovna, ţi-a venit bărbatul ! Abia se ţine pe picioare !

Anfisa îl împinse pe Nikifor, care se clătină, dar nu căzu.

— Du-te şi-l întîmpină pe taică-tău.

Într-o clipă, Nikifor se repezi la cuier, îşi înfundă căciula pe urechi, apucă cojocul şi fără să-l tragă pe el, ieşi pe uşă. Aruncînd Poliei priviri chiorîşe, Anfisa plecă şi ea după el — un mers ciudat, plutit, ca şi cum mînia i-ar fi aşezat aripi la picioare.

— De furie arde ca o flacără ! Nici de ger nu-i pasă, rosti în urma ei Domna, rîzînd batjocoritor.

Polia nu răspunse în nici un fel. Rămăsese încremenită neştiind ce să facă : să plece imediat la Parabel, acasă la taică-său, sau să se strecoare în odăiţa sa şi acolo să aştepte.

De-afară se auzeau tropăiturile şi vorba răguşită a lui Epifan. Polia dispăru în odăiţa ei de sub scara ce ducea la etaj. Domna se ascunse în spatele cuptorului pe prichici.

Epifan era beat, dar Domna exagerase cînd spusese că abia se ţine pe picioare. Se ţinea zdravăn, dar nu se ştie de ce îşi legăna capul. Anfisa vroi să-i vină în ajutor, să-i scoată haina de blană, dar el nu-i dădu voie nici să se apropie de el.

— Mă descurc singur, strigă, şi întinse mîna s-o împingă pe nevastă-sa. Ei, bătrîno, bucură-te. Am făcut o afacere, o nebunie ! M-am angajat să transport la Tomsk şapte sute de puduri de peşte. Cu hurta. Dintr-un drum. La fiecare pud, cîştig curat un pud, mormăia Epifan, scoţîndu-şi cojocul, podiovka, cizmele brodate cu modele roşii şi carîmbi întorşi.

— Urcă sus, urcă ! După aia îmi povesteşti, încercă Anfisa să-l domolească, temîndu-se că Domna şi Polia trag cu urechea şi, Doamne fereşte, află despre ce afacere e vorba şi mîine flecăresc în sat. Anfisa se temea de vorbe şi mai ales în chestiuni de comerţ.

„Au să umple lumea, şi-or să se repeadă şi alţii, şi pe urmă ţine-te de căruţă", îi tot spunea lui Epifan, căruia îi cam plăcea să se laude cu neguţătoria lui.

— Unde e Polia ? Ia chemați-o pe Polia ! strigă Epifan. I-am adus daruri drăguței noastre. Iată-le, și scoase din sîn o basma roșie de mătase și niște cercei de aur în formă de inel.

— Ce, ai înnebunit, Epifan ?! Poate pentru prima oară de cînd trăia în casa aceasta, Anfisa strigase cu voce tare. Nu merită ! Nu merită !

— Cînd îți zic s-o chemi pe Polia, cheam-o ! Polia, Polia ! strigă el, îndreptîndu-se spre odăița de sub scară.

Polia auzise totul. Sta ascunsă într-un colț, strînsă toată în cojocul neîncheiat, cu broboada lăsată pe umeri. Mătasea atîrnînd pe brațul lui Epifan ardea ca o flacără fierbinte — încă o clipă, și în casa lui Krivorukov se va aprinde un incendiu uriaș. Epifan aruncă broboada pe umerii Poliei, iar cerceii îi așeză pe pernă.

— Nu-mi trebuie, nu vreau daruri de la voi ! Nu iau ! Polia avu impresia că răcnise aceste cuvinte, dar nici Epifan, nici Anfisa, nici Domna, nici soțul ei Nikifor, care scosese caii din ham și intrase în casă, nu auziră cuvintele ei. Buzele Poliei, învinețite, se mișcau fără să scoată vreun sunet.

CAPITOLUL IV

I

Akimov era așteptat. Era nevoie de el și la Petrograd, dar mai ales la Stockholm.

Într-una din ulicioarele acestui înfloritor oraș-port locuia un bătrîn profesor, Venedikt Petrovici Lihaciov.

Cincizeci de ani din viață închinase Lihaciov studiului întinderilor rusești, de la Ural spre Răsărit și Nord. Pe vremuri, Lihaciov absolvise în chip strălucit Institutul de Mine din Petersburg, apoi petrecuse cinci ani în Germania, făcînd practică la cei mai de seamă profesori și ingineri germani, specialiști în extracții de minereu și în prelucrarea lui. Umblînd cu expedițiile Academiei de Științe, sau cu cele ale Societății ruse de Geografie, dar mai ales cu expedițiile căutătorilor de aur din Siberia, Lihaciov cutreierase de la un cap la altul ținuturile Eniseiului, Irtîșului și Obiului precum și ale nenumăraților lor afluenți.

În tinerețe, plecase în fiecare an într-o expediție, pătrunzînd în regiuni unde nu mai călcase picior de om.

După zeci de ani de trudă, Lihaciov adunase un material uriaș, cu totul nou și de un mare preț pentru știință. Unele rezultate ale acestei munci pasionate apăruseră, sub numele lui Lihaciov în publicațiile științifice ale Universității din Tomsk.

Totodată multe exponate de geologie și mineralogie, de etnografie și arheologie, aduse de Lihaciov, stăteau la loc de cinste în colecțiile celei mai mari universități siberiene. Interesat deopotrivă și de fauna Nordului, profesorul savant îmbogățise cu exemplare unice atît ierbarul universității, cît și grădina botanică.

Îndelungata activitate științifică și talentul lui Lihaciov făcuseră din el un savant de seamă.

Lihaciov se trăgea din același ținut cu Lomonosov, îi plăcea Nordul, se adaptase ușor în Siberia, și nu ar fi plecat niciodată de aici ; cînd a plecat, a plecat silit fiind de împrejurări de ordin politic. Ori de cîte ori studenții de la universitate inițiau acțiuni revendicative, cu caracter democratic, pentru îmbunătățirea învățămîntului, pentru misiunea socială a omului de știință — Lihaciov era totdeauna de partea lor, simpatizînd deschis cu tendințele lor cele mai radicale. Încă din primii ani de existență a Universității din Tomsk, el sprijinise o grevă a studenților îndreptată împotriva unor măsuri antidemocratice introduse de rector. Adept al concepțiilor celor mai retrograde în materie de învățămînt, rectorul era refractar oricărei schimbări în sistemul de învățămînt, sprijinind academismul gol și prăfuit. Profesorilor le cerea doar să fie dascăli, iar pe studenți îi apăsa cu o tutelă măruntă, plină de suspiciune. Lihaciov nu vroia și nu putea să fie pe aceleași poziții cu rectorul. Pretutindeni și întotdeauna apăra dreptul studenților la independență, căuta să le insufle o atitudine critică față de dogmele științei, să le trezească interesul față de mișcarea obștească.

Într-o zi, rectorul și inspectorul districtului de învățămînt, un om cu concepții și mai reacționare decît rectorul, se plimbau pe niște poteci bătătorite în coasta unui deal ce cobora spre apele fluviului. Amîndoi erau bine dispuși, doritori de tihnă și pace. Anul școlar se termina, slavă Domnului, cu bine, fără excese. Dar din Petersburg, din Moscova, din Kazan, din Iuriev veneau știri anunțînd un nou val de mitinguri și manifestații studențești. Studenții acelor universități nu se mulțumeau numai să critice rînduielile universitare, ci mult mai grav, condamnau politica guvernamentală, puneau sub semn de îndoială imuabilitatea tronului majestății-sale imperiale. Deocamdată valul tulburărilor nu atinsese ținutul rece al Siberiei. Iar rectorul și inspectorul socoteau că în această privință meritul principal le revine lor. Ei știuseră să ridice la vreme și cu pricepere un zid de care se loveau valurile ucigașe ale furtunilor studențești. Așa fusese pînă acuma... și bun e Dumnezeu, așa o să fie și de acum înainte.

Pe neașteptate, de undeva din adîncul dumbrăvii, auziră deodată melodia cunoscută a cîntecului „Din țara, din țara îndepărtată", un cîntec popular printre studenți.

— Se distrează, zise rectorul, binevoitor și ocrotitor.

— E-he, vremea de aur a tinereții, zîmbi inspectorul.

Dar după cîțiva pași se opriră ca încremeniți. Melodia era destul de cunoscută și le era și lor dragă, dar textul fusese complectamente schimbat, suna a provocare, era ca un tunet blestemat risipind seninul acestei zile dulci :

Înflăcărați de credință tinerească
De la Lena și Enisei
De dragul libertății și al muncii
De dragul unei vieți senine
Adunatu-ne-am aici.

Cu zîmbet amintindu-ne
De Baikalul larg, de Altaiul scînteind,
Noi țării dragi
Salut adresăm, chemînd
Pe toți cei ce sînt cu noi în aceleași rînduri.

Între noi sîntem tovarăși egali
Să răsune mai puternic toastul de sănătate.
Primul toast e pentru Siberia,
Pentru frumusețea și întinderile ei...
Al doilea pentru întregul popor,
Pentru lozinca sfîntă : „Înainte, înainte !"

Cîntecul urca necontenit. Glasuri sonore, armonioase, după ce-l isprăviră îl luară de la capăt. Și, cu fiecare vers, corul devenea tot mai puternic, cîntecul mai energic și mai plin de patimă.

— I-auzi... I-auzi... „De dragul libertății și al muncii"... egali și... tovarăși... șopti rectorul, pălind și privindu-l speriat pe inspector.

— Sub arcadele universității noastre nu pot trăi idei subversive ! declară inspectorul și se avîntă prin desiș, călcînd îndesat și agresiv pămîntul încă umed de ploile primăverii.

Rectorul se grăbi să-l urmeze.

Peste cîteva clipe pătrunseră într-o poiană plină de studenți cîntînd. Corul era condus de profesorul Venedikt Petrovici Lihaciov.

— Dragii mei, mai multă energie, mai multă voință. Să se cutremure zările de presimțirea viitoarelor schimbări ! spunea cu voce tare profesorul, adresîndu-se coriștilor, și-și însoțea cuvintele de gesturi puține, dar viguroase. Și studenții, și profesorul erau atît de preocupați de cîntec, încît nu observară apariția rectorului și a inspectorului.

— Domnilor, domnilor, vă rog să vă împrăștiați ! După cîte am înțeles, în acest cîntec nou pe care l-ați compus nu există nici urmă de aluzie la țar și la Dumnezeu... Ar trebui să vă fie rușine, Venedikt Petrovici, că îndemnați tineretul la lucruri rele !

Vocea rectorului era înaltă, pițigăiată. Chipul lui alb, îngrijit, devenise roșu, și în crăpătura îngustă a pleoapelor pe jumătate închise străluceau ca niște lame de oțel ochii lui răi.

Auzind glasul rectorului, Lihaciov întoarse capul, și de mirare își lovi palmele mari, cu bătături și vînătăi.

— Doamne ferește, domnule rector ! Cîntecul nostru nu are nimic condamnabil. Cîntecul nostru exprimă doar un singur lucru : dorința tineretului de a fi folositor patriei sale. Tineretul a vrut să-și sărbătorească cu acest cîntec al lui sărbătoarea studențească de primăvară. Ce e rău în asta ?

— Vă interzic și vă ordon în numele puterii care-mi este încredințată de majestatea sa împăratul să vă împrăștiați, chițăi rectorul, luînd o poză de Napoleon, cu brațele încrucișate la piept.

— Fără să întîrziați nici o clipă, confirmă inspectorul, bătînd din picior. Cu dumneata, domnule profesor, vom discuta separat și în foarte scurt timp.

Inspectorul arunca priviri mînioase către Lihaciov prin sticlele ochelarilor. De enervare, buzele i se mișcau urît pe sub mustața roșcată.

Lihaciov rîdea. Își ridicase în sus capul mare, acoperit cu păr des, blond, ondulat, și rîdea, zguduindu-se din tot trupul său vînjos.

Studenţii tăceau. Pe neaşteptate cineva fluieră — fluieratul ăsta suna a batjocură.

Rectorul şi inspectorul înţeleseră în aceeaşi clipă că e cazul s-o şteargă. Un pas, altul, al treilea ! Dispărură în tufişuri, în tăcere, aşa cum şi apăruseră. În dumbravă, glasurile tinereşti se uniră din nou.

De dragul libertăţii şi al muncii,
De dragul unei vieţi senine
Adunatu-ne-am aici.

2

A doua zi, profesorul Lihaciov a fost judecat de colegii săi. Şedinţa avu loc în cabinetul rectorului. Uşa era bine închisă şi intrarea în anticameră păzită de paznicul universităţii.

Colegii lui Lihaciov şedeau cu capetele plecate, cu privirile posomorîte şi ascultau morala plicticoasă a rectorului şi a inspectorului. Atitudinea profesorului Lihaciov nu era pe placul colegilor lui. Un profesor de seamă, în calitate de dirijor de cor. E cel puţin o atitudine fluşturatică... Dar e acesta un lucru atît de condamnabil ? Precum se ştie, orice pasiune e într-un fel o boală, şi... şi parcă nu-şi avea fiecare dintre ei scrîntelile lui ? Unora le place să stea zile întregi la club şi să joace cărţi, altora să se ducă la biserică. Culmea e că profesorului de teologie, dimpotrivă, în loc de slujbe, îi plăcea să cumpere cai şi să-i revîndă tătarilor de la staţiile de poştă, fără să se jeneze să încaseze bacşişuri grase.

Judecata abia începuse, cînd uşa se deschise brusc şi năvăli şeful jandarmeriei locale.

— Excelenţă, domnule rector, arde ! strigă colonelul fără cea mai mică intenţie de a cere scuze pentru imixtiunea sa neaşteptată.

— Ce vreţi să spuneţi, domnule colonel ? întrebă rectorul, sculîndu-se, alb ca varul.

— Studenţii au spart uşa amfiteatrului mare şi au organizat un miting.

— Vedeți, domnilor, vedeți ? strigă inspectorul, trîntind cu pumnul în masă. Vedeți unde ne-au adus cîntecele dumneavoastră naive, domnule profesor ! Toate revoluțiile în Europa au început cu fleacuri și s-au terminat cu sînge, cu sînge, cu sînge !

Rectorul era complet derutat, habar n-avea ce să facă să preîntîmpine furtuna iminentă.

— De ce tărăgănați, excelență ? De ce nu luați măsuri ? întrebă șeful jandarmilor.

Rectorul îi aruncă o privire în care se citea derută, spaimă și neajutorare.

— Cum porunciți să procedăm ? întrebă el cu glasul scăzut.

— Trimiteți-l în amfiteatru pe profesorul Lihaciov să spună studenților că nu-l amenință nici concedierea, nici arestarea.

— Duceți-vă, Venedikt Petrovici, zise rectorul, ridicînd palmele a rugăciune și privindu-l pe Lihaciov cu ochi lingușitori.

— Duceți-vă, Venedikt Petrovici, pînă cînd nebunii ăștia n-au pătruns în laborator și nu l-au devastat. Duceți-vă, vă rog ! glasul inspectorului avea o rezonanță nouă. Era domol, insinuant.

— Sînt gata să mă duc. Dar vă previn că n-am să rostesc nici un cuvînt dacă studenții vor cere schimbarea atmosferei în universitatea noastră. Lihaciov se ridică și se așează la loc, arătînd clar că nu înțelege să renunțe la această condiție.

Pe neașteptate, din fundul coridorului se auzi tropot de picioare, zgomot asurzitor de voci, și în cabinetul rectorului năvăli o delegație de studenți.

Profesorii amuțiră. Studentul din fruntea delegației dădu citire unei rezoluții, și glasul lui vibra metalic : „Cerem !“ „Nu vom renunța nici pentru o clipă“... „Libertate științei, libertate muncii, patriei fericire“...

Inspectorul încercă să-și arate indignarea. Bătea din picioare, amenința cu pumnii sclerotici ridicați deasupra capului. Dar glasul studentului care citea rezoluția răsună cu o forță amenințătoare.

— Nu vom îngădui nici o clipă urmărirea josnică la care sîntem supuși și vom protesta din răsputeri îm-

potriva sistemului ticălos de tutelare și înjosire fățișă a demnității și cinstei studentului, pentru a face pe placul reacționarilor din țară, chemați din voința monarhului să înfrîngă dragostea poporului pentru învățătură și libertate.

Rectorul arunca priviri de mucenic către Lihaciov. Numai el, Lihaciov, era singurul care putea opri acest glas tînăr și sonor. Dar profesorul aștepta cu o expresie impasibilă pe chipul liniștit; ba mai mult decît atît, în ochii lui rotunzi, ca de vultur, lunecau scîntei aurii. Pentru o clipă, rectorul avu impresia că profesorul este gata să deschidă gura mare, acoperită de mustăți galbene de tutun, și din gîtlejul lui va răsuna din plin :

De dragul libertății și al muncii
De dragul unei vieți senine
Adunatu-ne-am aici.

Pe furiș, ca ceilalți colegi să nu-i observe gestul disperat, rectorul își făcu semnul crucii, încercînd parcă să alunge din creier o fantomă demonică. Presimțirile nu-l înșelară. Pe neașteptate, unul dintre studenții care se aflau în ultimul rînd începu să cînte cu voce tare :

Arzînd de credință tinerească...

În aceeași clipă, întregul coridor al universității răsună :

De pe Lena și Enisei,
De dragul libertății și al muncii,
De dragul unei vieți senine,
Adunatu-ne-am aici.

Rectorul se prăbuși în fotoliul său cu spetează înaltă, încununat de vulturul cu două capete, respirînd spasmodic aerul rece ce pătrundea prin fereastra pe jumătate deschisă. Inspectorul rămase cu ochii holbați și gura strîmbă. Profesorii ceilalți se frămîntau tăcuți și posomoriți. Iar Lihaciov, săltîndu-și coama bogată, privea cu

chipul înseninat, ascultînd vocile tinere, puternice, care păreau că zguduie zidurile groase de cărămidă ale universității...

3

Din ziua aceea a început totul, de fapt Lihaciov trăia și lucra, urît de conducerea universității și înconjurat de dragostea studenților. În clipa în care profesorii reacționari încercau să-i facă un rău, intrau în acțiune studenții. Pentru a-l apăra pe Lihaciov, erau gata oricînd de orice acțiune. Rectorul și inspectorul o știau prea bine. Și, de voie, de nevoie, trebuiau să închidă ochii ca să n-aibă neplăceri și mai mari decît cele legate de prezența la universitate a lui Lihaciov.

Adevărul este că Lihaciov avea o trăsătură, sau mai bine zis o pasiune, pe care căutau s-o exploateze și rectorul, și inspectorul, pentru a-și ușura situația. Lihaciov era un călător neobosit. Programul călătoriilor sale era planificat pe zece ani înainte. Nu apuca să termine o expediție că se și apuca să se pregătească pentru următoarea. Adversarii lui Lihaciov erau bucuroși să-l trimeată la dracu-n praznic, numai să trăiască în liniște și să nu-și vadă situația periclitată. Rectorul, tăind fonduri din altă parte, le vărsa la capitolul expediții științifice, ba uneori mai și cerea sume suplimentare de la Petersburg sau unor persoane particulare deținătoare de mari capitaluri.

Deși în lunile în care Lihaciov era plecat, rectorul se bucura de o liniște temporară, el nu putea să nu remarce cu tristețe că fiecare expediție aducea savantului o nouă frunză de laur în cununa gloriei.

Rezultatele expedițiilor lui Lihaciov nu erau analizate numai la Tomsk. Lihaciov pleca să facă rapoarte la Petersburg. Acolo, la început, fusese primit cu rezervă. Rapoartele lui erau ascultate doar la Societatea de Geografie, unde activaseră totdeauna oameni inteligenți, care știau să facă deosebirea între flecăreala pseudo-științifică și adevăratele descoperiri științifice. Dar pe măsură ce creștea interesul guvernului țarist față de teritoriile

îndepărtate de la răsărit şi nord, creştea şi interesul Academiei de Ştiinţe faţă de lucrările lui Lihaciov. Tradiţia lui Lomonosov nu putuse să fie izgonită pe de-a-ntregul din Academie, niciodată şi de nimeni. Această tradiţie ba se stingea, asemenea unui foc aprins în taigă, peste care a venit o ploaie repede de vară, ba se aprindea din nou, cum se aprinde acelaşi foc în bătaia proaspătă a vîntului.

Dealtfel, acum de cuvîntul lui Lihaciov ţineau seamă multe instituţii ştiinţifice. Oamenii de afaceri, care riscau să-şi bage capitalul în tot felul de întreprinderi noi în răsărit, în ciuda ignoranţei lor şi a dispreţului faţă de ştiinţă, căutau în fel şi chip să-l cunoască pe Lihaciov şi să-l consulte. Ceea ce el nu refuza să facă, chiar şi în cele mai grele cazuri.

Bineînţeles, în anii aceia îndepărtaţi nimeni nu a notat pronosticurile pe care Lihaciov le-a făcut în faţa unuia sau a altuia din aceşti oameni de afaceri. Pronosticurile lui priveau teritoriile întinse ale Siberiei. În discuţiile simple cu industriaşii şi negustorii el se exprima scurt şi sugestiv :

— Vreţi să scoateţi aur cu lopata ? Există aur în Siberia. Îl găsiţi pe cursul superior al Eniseiului, pe malurile afluenţilor lui. Mai căutaţi aur şi pe Eniseiul de mijloc, şi pe cursul inferior al Angarei. Iar cînd vă veţi îmbogăţi, nu vă cruţaţi forţele şi posibilităţile, îndreptaţi-vă spre Extremul Nord-Est. Cursul superior al lui Tomi este bogat în fier şi cărbune. Vreţi ca Siberia să aibă căi ferate proprii şi metal propriu duceţi-vă într-acolo şi nu veţi greşi.

Lihaciov era un bun cunoscător nu numai al zăcămintelor de minereu. Cunoştea ca nimeni altul rîurile şi lacurile Siberiei, şi sistemele lor de transport. Ţinea întotdeauna seama de experienţa pionierilor, căutînd să dibuie pe întinderile nemăsurate ale Siberiei drumurile cele mai scurte şi cele mai avantajoase.

— Nu construiţi numai vase mari. Faceţi bărci cu fundul jos ca să puteţi ajunge pînă la izvoarele apelor mici. Acolo veţi întîlni bogăţii imense, şi, lucrul cel mai important, veţi ieşi şi spre cursul marilor fluvii şi veţi reuşi să legaţi într-un singur sistem drumurile largi,

pornind din inima Rusiei pînă la periferiile ei încă neatinse.

Oamenii de afaceri, și ruși, și englezi, și francezi, care intuiseră că Siberia este un ocean aurifer, încercau să și-l apropie pe Lihaciov, să-l facă consilierul și îndrumătorul lor. „Omul ăsta băgat cu nasul în carte știe să adulmece bogățiile pămîntului, așa cum o face cel mai bun cîine de vînătoare cu sălbăticiunile din taigă" spuneau despre el nababii ruși, lăudîndu-se în fața bancherilor englezi și francezi.

Dar toate încercările de a-l atrage și a-l face să servească interesele comerciale ale străinilor, Lihaciov le respingea cu o mînă de fier.

— Deși am învățat la nemți, sînt rus pînă în măduva oaselor. Unde miroase a ban străin, să nu vă așteptați la vreun ajutor din partea mea !

Iar alteori replica și mai scurt :

— Lăsați-mă în pace. Sînt în slujba Rusiei și molie de bibliotecă !

4

Cînd se apropie de vîrsta de șaptezeci de ani, Lihaciov se hotărî să cedeze totuși planului care-l atrăgea de mult, de a se apropia de principalul centru al științei, de Academie, drept care se mută la Petersburg.

— Plec în Capitală, nu ca să uit Siberia, ci, dimpotrivă, ca s-o slujesc și mai mult ca pînă acum. Ca o chemare de clopot a răsunat de-a lungul întregii mele vieți cuvîntul lui Mihail Lomonosov : „Măreția Rusiei va crește în pas cu măreția Siberiei".

Aceste cuvinte le-a rostit Lihaciov, urcînd în tren, către mulțimea de studenți adunați pe peronul din Tomsk pentru a-l conduce în drumul lui îndepărtat.

Dar viața la Petersburg a început chiar din prima zi altfel decît și-o imaginase profesorul. Nici nu apucă Lihaciov să-și așeze lucrurile la locul lor, în apartamentul său spațios, nici nu apucă să doarmă bine după drumul lung și obositor în tren, că întreaga capitală

fu zguduită de o veste cumplită : împăratul Wilhelm al Germaniei pornise război împotriva Rusiei.

Vestea aceasta i-o adusese lui Lihaciov Vania Akimov, student în ultimul an la Institutul Politehnic. Studentul era un fel de rudă îndepărtată a profesorului. Era fiul unei verișoare de-a nevestei lui Lihaciov, moartă de tînără.

— Am venit într-un ceas rău în Capitală, Vania. De nu mi-ar fi ocupat catedra la Tomsk un alt profesor, bucuros m-aș fi întors acolo. N-o să-i ardă acum țării noastre de știință.

Lihaciov era cu adevărat zguduit. Umbla prin cameră parcă sărind într-un picior, se oprea lîngă baloturile cu dosare și hîrtii, însumînd materiale aduse din expediții, însemnările zilnice, hărți, punctaje ale viitoarelor articole conținînd viziuni uimitoare, geniale.

Vania era de trei ori mai tînăr decît Lihaciov, dar prietenia lor era mai puternică decît între oamenii de aceeași vîrstă. Lihaciov îl luase de două ori pe Vania cu el în expediție, îi trimitea regulat bani ca să trăiască, purta cu el o corespondență asiduă, în care-și expunea sincer sentimentele și gîndurile. Ceea ce-i apropia, desigur, era în primul rînd comuniunea de interese științifice. E adevărat că Vania nu știa nici a suta parte din ceea ce purta Lihaciov în capul uriaș, cu fruntea mare, dar iubea știința și era gata să înghită toate adevărurile la care ajunseseră savanții din Rusia și din străinătate.

Pe Vania, vestea declanșării războiului nu părea să-l întristeze cîtuși de puțin. Era vesel, tînăr, și energia necheltuită strălucea puternic în ochii lui căprui.

— Nu cumva, Vania, ești mulțumit că asemenea nenorocire s-a abătut peste patria noastră ? îl întrebă Lihaciov, și în glasul lui răzbătură accente de indignare.

— Vai de mine, Venedikt Petrovici, războiul este o nenorocire cruntă. Cine se poate bucura de război ! exclamă Vania, cu o notă de surescitare în glas. Dar oricît s-ar fi dezis Vania, în vocea lui răsună, dacă nu bucurie, cel puțin o notă de ștrengărie, sau de sete de aventură.

— Şi totuşi aş zice că te bucuri, nu ştiu de ce, dar te bucuri. Asta se vede cît de colo, spuse Lihaciov cu imputare deschisă.

— Da, într-adevăr, mi-e inima uşoară, mărturisi Vania.

— Poate că năzuieşti la fapte de eroism pe cîmpul de luptă? Vrei să pleci pe front? întrebă Lihaciov, aruncîndu-i o privire iscoditoare.

— Nu, Venedikt Petrovici, nu plec, destinul meu e altul, răspunse Vania, fără cea mai mică îndoială.

— Dar atunci ce-i cu tine? Nu cumva eşti îndrăgostit? şi Lihaciov desfăcu larg braţele a mirare.

— Am să vă mărturisesc ca un creştin la spovedanie, în faţa lui Dumnezeu. Războiul va genera revoluţia. Eu sînt născut pentru revoluţie. De aici şi entuziasmul meu. Vania stătea drept şi privea cu un aer sever gata parcă să dea socoteală pentru cuvintele sale.

— Ia te uită! exclamă Lihaciov. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că eşti un... Robespierre.

Savantul, probabil, voise să zîmbească, dar zîmbetul acesta nu se născu. Dimpotrivă, chipul lui deveni serios, iar privirea ochilor săi mari, îngrijorată. Şi Vania înţelese, fără prea multă greutate, care erau gîndurile profesorului: „Născut pentru revoluţie... Dar ştii tu oare ce înseamnă revoluţia? Nici tu, nici eu n-o ştim".

— Războiul va duce inevitabil la lichidarea ţarismului. Revoluţia va deveni unica soluţie pentru suferinţele pe care războiul le pune în spinarea poporului. Clasa muncitoare va ajunge, prin aceste încercări, să-şi dea seama că-i o forţă capabilă să ducă ţara pe calea libertăţii sociale...

Lihaciov se lăsă în fotoliu. În timpul îndelungatei sale vieţi întîlnise puncte de vedere foarte deosebite în ce priveşte căile de transformare a vieţii oamenilor. Dar nici una din aceste teorii nu-l atrăsese şi nu-l convinsese. Multe îi trezeau neîncrederea, altele, pur şi simplu dispreţul. „Flecăreală, domnilor dragi! Flecăreală, nimic mai mult. Ca să întoarcem Rusia pe căi noi, trebuie s-o vrea poporul el însuşi. Ţăranul este încăpăţînat, are să refuze „libertatea" voastră, şi nu va fi chip să-l mişcaţi din loc."

Şi acum, ascultînd cuvintele înflăcărate ale lui Vania, Lihaciov se gîndi din nou la acelaşi lucru.

— Război... revoluţie... libertate... Sună frumos, sonor ! Dar toate acestea sînt pentru noi, oamenii cu carte, intelectualii. Pe cînd ţăranul cu barbă, îndobitocit şi ignorant, ce înţelege el din toată această filozofie ? spuse Lihaciov, gîndindu-se în sinea lui că tînărul său prieten, în ciuda vîrstei, este totuşi, probabil, „un om cu scaun la cap". Are o comportare simplă, dar nu este timid, în consecinţă e încrezător în sine şi n-are să se ia după orice flecar.

— Mujicul cu barbă, Venedikt Petrovici, este într-adevăr şi îndobitocit şi ignorant. Dar luminarea lui, sînt sigur, se va desfăşura într-un ritm accelerat. O să-l vedeţi ridicîndu-se cu o iuţeală fantastică pînă la culmile ştiinţei.

— Analfabet ! Cînd să semneze, îşi pune degetul. Şi tu vorbeşti de culmile ştiinţei ! rîse Lihaciov şi buzele lui schiţară o grimasă amară.

— Vorbim despre lucruri diferite, Venedikt Petrovici. Dumneavoastră aveţi în vedere culmile ştiinţei în domeniul cunoştinţelor absolute, pe cînd eu mă refer la culmile ştiinţei şi luptei revoluţionare. Şi în această privinţă mujicul nostru, îndobitocit şi ignorant, la o adică, dacă-l controlezi, nu este nici atît de îndobitocit şi de ignorant cum sîntem dispuşi s-o credem. Orice aţi zice, mujicul are în spate experienţa anului nouă sute cinci.

— O experienţă cumplită : sînge nevinovat lîngă palatul imperial. Un război sîngeros în Extremul Orient. Un război început prosteşte şi pierdut în chip ruşinos. O avalanşă de greve şi răscoale, care în ultimă instanţă nu a adus oamenilor muncii nici un fel de înlesnire...

— O şcoală aspră şi învăţăminte aspre. Ele nu au trecut în zadar, îl întrerupse Vania pe savant.

— Au mai fost şi altădată, Vania, învăţăminte aspre şi au fost uitate. Uitate vor fi şi acestea.

— Acestea nu vor fi uitate, Venedikt Petrovici. Există o forţă acum care a păstrat aceste învăţăminte în memorie, şi, la momentul potrivit, le va reînvia, ca să nu mai fie repetate greşelile de altădată.

— Şi care-i forţa, mă rog ? De-alde noi, intelectualii ? Nu prea am încredere în această forţă. Pe unii poţi să-i sperii, pe alţii poţi să-i cumperi la un preţ acceptabil, alţii nu riscă să-şi piardă pîinea cea de toate zilele ! O forţă ca asta are nevoie de proptele serioase ca să nu se legene dintr-o parte în alta.

— La altă forţă mă refer eu, Venedikt Petrovici, la proletariat ! Proletariatul a ieşit în arena bătăliilor istorice.

Oraşul întreg fierbea aţîţat de cumplita veste a războiului. După cîteva ore de tăcere, care apăsase străzile şi ulicioarele, nenorocirea omenirii izbucnise în clocot — alergătură, urlete, strigăte. Prin fereastra deschisă a apartamentului năvăleau glasurile unor oameni beţi care-şi înecau disperarea în faţa cumplitului eveniment, zbierînd ca nişte fiare.

— Priveşte, ăsta-i proletariatul tău ! Astăzi cîntă cîntece urlînd ca dobitoacele, mîine va plînge, iar poimîine, uitînd şi de una şi de alta, îşi va ucide semenii fără să se întrebe măcar pentru ce o face.

— Va bate ceasul cînd disperarea şi supunerea lui vor deveni altceva, se vor transforma în necesitatea de a schimba lumea şi de a se schimba pe el însuşi. Neapărat aşa o să fie. Ba şi este. Pentru mii şi mii de oameni este limpede şi astăzi că în acest război trebuie să facem numai ceea ce va aduce Rusiei înfrîngere. Fără înfrîngere, ţarismul nu se va scufunda. Este o fiară rezistentă.

Lihaciov sări din fotoliu şi începu să se plimbe cu mîinile la spate.

— Înfrîngere ! ? Cuvîntul ăsta e pentru mine ca un obuz care m-ar lovi drept în piept. Sînt rus. Şi nu vreau să-mi văd patria zăcînd prosternată la picioarele kaizerului Germaniei.

— Trebuie să mă înţelegi, Venedikt Petrovici. Numai o înfrîngere a ţarismului va aduce după sine revoluţia purificatoare.

— O patrie înjosită şi distrusă e asemenea unui cadavru. Nici revoluţiile n-o pot salva.

— Nu poporul va fi înfrînt, ci ţarismul.

— Nu, nu ! De dragul patriei sînt gata să fac orice ! Și discursuri ca ale tale, Ivan, n-am de gînd să mai ascult. Să uiți acest cuvînt „înfrîngere". Trebuie să învingem dușmanul. Revoluția poate aduce liberare din mizerie și suferință numai unei țări mîndre și puternice.

Vania încercă să demonstreze savantului că se înșală, dar Lihaciov nici nu vroi să-l asculte. Tîrșîindu-și picioarele, mîniat, trecu în odaia alăturată, închizînd brutal ușa grea de stejar.

Vania îl urmări cu un zîmbet trist ; îi părea rău că fusese mult prea tăios în aprecierile sale. „N-are nimic, nu ți-am putut dovedi acum, domnule profesor, dar îți va dovedi viața însăși", se consolă Vania, neștiind însă cum să procedeze în continuare : să stea să aștepte să treacă mînia profesorului, sau să plece din casă și să revină cînd totul va fi potolit.

Nu apucă să ia o hotărîre, că ușa de stejar se deschise, și Lihaciov reveni cu un zîmbet de căință pe buze, care contrasta ciudat cu chipul lui aspru.

— Vania, hai s-o dăm dracului de politică ! Nici în tinerețe nu mi-a plăcut, iar acum, la bătrînețe, n-am nevoie de ea. Hai mai bine să bem ceai cu dulceață de afine, spuse Lihaciov cu o voce moale.

— Foarte bine, să bei ceai e o treabă mai ușoară decît să tai lemne, așa e o zicală din bătrîni, rîse Vania. Dar ca să respectăm adevărul, Venedikt Petrovici, am să observ că, într-adevăr, politica n-ați iubit-o, dar pe alții i-ați îndemnat să se ocupe de ea.

— La ce faci aluzie ? întrebă Lihaciov, supărîndu-se din nou.

— Nu e vorba de o aluzie, ci de fapte. Mi-am adus aminte de conflictele dumitale permanente cu profesorii reacționari.

— Dar ce, asta-i politică, amice ? Pur și simplu inima mea nu suportă nedreptatea. Știința cere libertate spirituală...

— Așa, așa, aprobă din cap Vania, de parcă l-ar fi îndemnat pe profesor la mărturisiri.

— Iarăși mă atragi în discuții antiguvernamentale, pușlama afurisită. Nu cumva ești trimis de direcția se-

cretă a jandarmeriei ? Și Lihaciov se apropie de nepotul său parcă gata să-l ia în unghii.

— Potolește-te, unchiule, zise Vania, ridicînd brațele. Sînt trimis, într-adevăr, la dumneata, dar sînt trimis de studenții bolșevici. Îngăduie-ne să ne folosim de salonul dumitale și să organizăm mîine seară aici o mică adunare. Sîntem la ananghie. Ființăm ilegal, ne este greu, clipa cere răspundere, cere acțiuni limpezi.

Lihaciov își mușcă buzele, făcu cîțiva pași înapoi și căzu în fotoliu de parcă cineva l-ar fi îmbrîncit. Arcurile fotoliului tapițat cu piele scîrțîiră jalnic.

— Lingușitorule ! ticălosule ! și zîmbi. N-aveai decît să-i aduni pe derbedeii tăi, fără să mă anunți ! Dar nu, tu ceri politicos aprobare, păstrător al ordinei ce ești !

— Pînă la ce oră lipsești mîine de acasă ? întrebă Vania, nelăsînd să-i scape momentul favorabil.

— Mă duc la o onomastică și mă întorc după miezul nopții. Sper să mă întorc cu chef. Sărbătoritul împlinește optzeci de ani și știe să-și ospăteze musafirii. Pe deasupra e și el un băutor strașnic.

— Grozav ! exclamă Vania, plescăind din limbă.

— Să trageți draperiile la ferestre. Acum umblă tot felul de ticăloși pe stradă.

— Nici o grijă, răspunse Vania, rîzînd, și se plecă în glumă ca un lacheu.

— Hai, nu mai fă pe măscăriciul și ia loc la masă să bem ceai ! Neonila Terentievna, strigă Lihaciov, chemînd slujnica prin ușa întredeschisă. Încinge samovarul și dă-ne niște dulceață și fursecuri.

— Acuși, boierule, acuși, răsună un glas cîntat din fundul apartamentului.

5

A doua zi, în apartamentul profesorului Lihaciov avu loc întrunirea bolșevicilor.

Venedikt Petrovici se întoarse acasă la miezul nopții. Discuțiile erau încă în toi. Unii dintre cei prezenți, zărindu-l pe profesor, se ridicară jenați în picioare. Era

oare cazul să plece ? Stăpînul casei se opri în pragul biroului. Toate privirile se îndreptară spre Vania.

— Unchiule dragă, îngăduie să ne terminăm discuția. Dumneata o să te duci în dormitor la culcare și noi o să ne continuăm treburile în liniște.

— Ce, ți-e teamă, Vaniușa, că am să vă divulg secretele ?

— Nu, nu ! Dar probabil că ești obosit și ora e destul de tîrzie. Vania era gata să-l ia în brațe pe profesor și să-l ducă, cu tot respectul, în camera de alături.

— Dă-mi un scaun, am să stau să ascult și eu ce vorbiți.

Și fără să mai aștepte vreo invitație, profesorul luă loc alături de Vania.

În camera plină de fum se înstăpîni tăcerea.

— Să continuăm, tovarăși. Venedikt Petrovici știe că are loc aici o întrunire ilegală a bolșevicilor, spuse Vania, cu disperare în glas.

La început, profesorul asculta fără prea multă atenție. Pe fiecare dintre oratori îi întîmpina cu un zîmbet de neîncredere. „Vai de capul lor ! Și vai de capul nostru cine se gîndește să salveze Rusia ! Niște copii ! Plutesc la suprafață ca niște coji de pepene !“, iată replicile care-i treceau prin minte.

Pe măsură ce discuția se întețea, neîncrederea lui Lihaciov față de studenți se topea asemenea zăpezii de primăvară. „Țîncii ăștia sînt încăpățînați. Țarismului, bineînțeles, nu-i pot veni de hac, dar poate că totuși îl vor face pe Țar să tragă o spaimă.“

Lihaciov nu sesizase esența discuției ; reținuse doar fraze disparate.

— Masele ! Cîștigarea maselor ! Iată problema majoră a viitoarei revoluții, zicea unul dintre studenți.

Lihaciov nu mai ascultă continuarea. „Ce vorbiți voi de mase, cînd nu vi s-a uscat cașul la gură ? Știți voi că masele din Rusia sînt analfabete, ignorante, că ele reprezintă o piedică, un pietroi în calea dezvoltării sociale ? Ca să poți mișca acest pietroi din locul lui, îți trebuie putere nu glumă ! Vă socotiți voi, țîncilor, în măsură s-o faceți ?“ polemiza în sinea sa profesorul cu studenții.

— Maturizarea revoluționară a maselor se va desfășura într-un ritm rapid. Războiul a înrîurit în modul cel mai direct conștiințele a milioane de oameni. Problema esențială este că în tranșee se află alături muncitorii și țăranii. Așa-i viața : cataclismele mari ale contemporaneității apropie pentru eforturi comune elementele hotărîtoare ale luptei sociale de mai tîrziu...

Glasul plăcut pe care-l auzea era al nepotului său. „Ia te uită ce strateg s-a mai găsit ! și toți îl privesc cu respect. Se vede că Vania nu-i chiar atît de prost cum îl credeam eu".

Profesorul se simțea puțin amețit, coniacul franțuzesc băut la onomastică își făcea efectul. Capetele pletoase ale studenților se legănau în fața ochilor lui, candelabrul de bronz juca și el, pereții cu tapetul de un trandafiriu închis se clătinau și ei.

— N-aveți decît să discutați pînă mîine dimineață, eu unul mă duc să mă culc. Ivan, nu uita să încui ușa, că Neonila Terentievna doarme dusă, mormăi profesorul și ieși din odaie.

Peste cîteva zile se petrecu un lucru care mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se întîmple : Vania Akimov, nepotul drag și speranța nemărturisită a savantului, a fost arestat. A fost arestat chiar în laborator.

În aceeași zi, Lihaciov primi vizita studentului care, cînd îi primise la el în casă, propovăduise cu atîta înflăcărare cucerirea maselor. Studentul era evident jenat, emoționat, chiar puțin descumpănit. Ceru profesorului îngăduința să intre în sufragerie și să ridice masa de pe locul ei. Într-o ascunzătoare, chiar sub tăblia mesei, se aflau, spunea studentul, niște documente revoluționare de cea mai mare importanță.

— Cu Ivan putem lua legătura. Avem oamenii noștri la arestul preventiv, zise studentul, făcînd eforturi să vorbească în șoaptă.

Lihaciov se înfurie.

— Spune-i lui Vania că-i un ticălos ! Era cazul să se ducă la război, nu să mănînce pe gratis mîncarea statului la închisoare. După care ieși din odaie, trîntind ușa.

Reveni însă peste cîteva clipe și rosti mai îmbunat :

— Ia banii ăștia, sînt o sută de ruble... Dacă ai o ocazie, transmite-i lui Akimov și spune-i să se țină vîrtos la închisoare, iar de-o să nimerească în surghiun, să se apuce de știință, că-i lucrul cel mai bun, că ea te vindecă de orice fumuri.

— Am să-i transmit întocmai, făgădui studentul.

Vîrînd banii într-un buzunar secret al hainei, studentul se înclină profund în fața profesorului și ieși. Pentru o clipă, Lihaciov își zise că n-are să-l mai vadă nicicînd pe Ivan și-și simți sufletul cuprins de tristețe. „E timpul să plec în expediție. Am să cobor spre cursul inferior al Obiului. Am să cercetez malul oceanului în direcția lui Enisei... Strămoșii noștri au pornit de la Mangazeia spre nord-vest și nord-est. Trebuie să văd cu propriii mei ochi aceste meleaguri", își zise Lihaciov. Dar totul era un vis, un vis fără trunchi, fără nici un fel de posibilitate de realizare.

Dispăruseră cu desăvîrșire amatorii capabili să subvenționeze expedițiile. Erau prea scumpe și era război. Guvernul, chiar și în trecut, nu prea fusese darnic în subvenționarea cercetărilor științifice darmite acum, cînd zăngăneau armele ! Pe de altă parte nu era deloc simplu să găsească un om de afaceri dornic să vrea să ia asupra lui cheltuielile uriașe, în vederea unor cîștiguri tîrzii. Bineînțeles, s-ar fi băgat cu multă plăcere în această antrepriză companiile anglo-franceze, ale căror pofte privind bogățiile Rusiei sporeau în fiecare an, dar numai gîndul că ar putea sluji unor interese străine îl făcea pe Lihaciov să se înfioare de indignare.

„Nu mai fă pe grozavul, Venedikt Petrovici, într-o situație ca aceasta n-ai șanse să pleci nicăieri. Așază-te mai bine la masă, întinde materialele expedițiilor siberiene și chibzuiește ce concluzii ai putea trage din ele. E și ăsta un lucru necesar, nimeni altul n-are s-o facă în locul tău", căuta să se mîngîie Lihaciov.

Și, într-adevăr, se și apucă de această muncă, scoțînd arhivele expedițiilor siberiene, păstrate într-o ladă uriașă, bătută cu cercuri de fier.

Într-o seară, tîrziu, cînd tocmai lucra, Lihaciov primi iar vizita studentului care în noaptea consfătuirii vorbise despre cîştigarea maselor.

— Ivan v-a transmis o scrisorică, Venedikt Petrovici, spuse studentul, scoţînd o foiţă de hîrtie făcută sul.

— Va să zică nu m-a uitat ! exclamă cu bucurie Lihaciov.

— Nu v-a uitat şi vă poartă de grijă, spuse studentul cu vocea lui de bas.

Lihaciov îşi puse ochelarii, desfăcu cu grijă hîrtia şi începu să citească, mişcînd din buze.

„Scumpul meu unchi ! Nu scriu nimic despre mine. Toate gîndurile mele se îndreaptă către dumneata. Te ameninţă o primejdie mare. Căderile noastre s-au dovedit a fi mai serioase decît am fi putut-o presupune la început. Simpatia pe care ne-ai purtat-o şi ajutorul pe care ni l-ai acordat sînt cunoscute. S-au cerut informaţii din Siberia despre participarea dumitale la manifestările studenţeşti antiguvernamentale. Noi ne gîndim că e cazul să te grăbeşti să pleci la Stockholm. Mi-amintesc că ai fost invitat acolo să ţii conferinţe. Este momentul cel mai potrivit s-o faci. Te rog foarte mult să te grăbeşti, să te grăbeşti ! Te îmbrăţişez şi rămîn al dumitale credincios discipol şi prieten. Ivan."

Lihaciov parcurse în tăcere scrisoarea nepotului, apoi se trase la fereastră şi, cu mîinile la spate, privi îndelung depărtările şi cerul fumuriu.

— Aveţi vreun răspuns ? Putem să-l transmitem cel mai tîrziu mîine dimineaţă, auzi el vocea de bas a studentului.

— Te rog să aştepţi o clipă ! Lihaciov se aşeză la masă şi scrise cu litere mari.

„Vania ! Îmi strîng bagajele şi plec imediat. Iau cu mine partea cea mai necesară din arhiva siberiană. Dacă absenţa ta are să fie mai puţin prelungită decît o bănuiesc, ai grijă de apartamentul meu, ca să nu se ducă pe apa sîmbetei ceea ce am agonisit prin propria mea muncă. Rămîi cu bine ! Unchiul tău !"

Lihaciov citi biletul încă o dată, scoase din birou un plic şi băgă înăuntru, cu grijă, foaia de hîrtie.

— Mă iertați, domnule profesor, dar plicul este de prisos. Scrisoarea dumneavoastră va fi transportată într-o franzelă, rosti cu oarecare ironie basul.

— În caz de ceva, îl arunci dumneata ! Sînt obișnuit să-mi respect corespondentul, explică Lihaciov, și după ce apăsă plicul cu un presse-papiers greu, îl întinse studentului.

6

Curînd Lihaciov plecă la Stockholm. Pînă în clipa în care urcă pe puntea vaporului suedez, nu avu siguranța că va pleca pentru că în zilele premergătoare plecării, descoperise oriunde se ducea semne ale unei urmăriri asidue. Nici acasă nu era scutit de atenția agenților, care se plimbau fără rușine prin fața ferestrelor casei și o opreau pe Neonila Terentievna, slujnica, descosînd-o cu ce se ocupă profesorul.

Lui Lihaciov îi era teamă să nu fie arestat pe neașteptate. De astă dată însă exagera primejdiile ce-l pîndeau. Nimeni nu avusese de gînd să-l rețină. Dimpotrivă, autoritățile erau cele care se temeau ca nu cumva el să renunțe la călătorie. Pentru autorități era mai bine ca profesorul să plece undeva departe de Rusia, decît să fie atras în tabăra revoluționarilor, să devină părtaș al planurilor lor. Cu un om ca profesorul Lihaciov nu era ușor de luptat, prea îl cunoștea toată lumea la Petrograd...

Temîndu-se că ar putea să-i fie furate unele materiale, fără de care plecarea lui la Stockholm nu ar mai fi avut nici un sens, Lihaciov își încărcase toate geamantanele în cabină și tot timpul drumului le păzise cu strășnicie.

La Stockholm fu întîmpinat la înălțimea binemeritatului său prestigiu. Un bătrîn slab, numai riduri, drept și uscat ca un băț, cu un smoc de păr gălbui în vîrful unui cap ascuțit, care se prezentă a fi membru al Academiei de Științe din Suedia, și profesor al vechii Universități din Upsala, rosti o scurtă cuvîntare de bun sosit.

— Sînt fericit să salut în numele colegilor mei pe un reprezentant atît de strălucit al științei ruse. Sosirea dumneavoastră în Suedia va contribui la instaurarea unui

climat de bună înțelegere între științele noastre, care prosperă sub egida împăratului Rusiei și a regelui Suediei.

„Ei, frățioare, în ce privește egida, ai cam scrîntit-o, probabil dintr-un surplus de slugărnicie față de maiestățile lor", își zise Lihaciov, strîngînd mîna uscățivă a profesorului suedez.

Viața la Stockholm se dovedi neobișnuit de plicticoasă. O dată pe săptămînă Lihaciov urca la catedră să-și țină cursul. În restul zilelor era lăsat să facă ce poftește. La început i se păru că numai el ducea o viață atît de retrasă. „Rusia, își zicea el, se află în stare de război, un război care nu se știe cînd și cum se va termina, iar suedezii, oameni precauți, nu se grăbesc să manifeste față de mine, un străin, un interes prea deosebit." Curînd înțelese însă că tot atît de retrasă era și viața celorlalți profesori. Toți păreau să se ferească unul de altul, relațiile nu depășeau cadrul de serviciu. „Mare plictiseală, Vania ! Aici, ca să nu înnebunești de atîta plictiseală, ar trebui să te apuci de beție, dar nu pot, nu pot", discuta Lihaciov în gînd cu nepotul său.

La început, Lihaciov își făcuse obiceiul să umble de dimineața pînă seara prin oraș. Îl colinda de la un cap la altul. Orașul îi amintea întrucîtva de Petrograd, deși nu era atît de populat ca acesta, iar odată cu lăsatul serii devenea aproape mort. Dar după vreo două-trei săptămîni, Lihaciov nu mai avea ce vedea la Stockholm. Se plictisise și de port a cărui privelițte îi accentua și mai mult stările de melancolie. Uneori zărea vapoare cu denumiri rusești. Și cînd le vedea lăsînd pe cer dîre de fum și pornind spre orizont, într-acolo unde trăia și suferea și lupta scumpa lui Rusie, amărăciunea din suflet îi creștea și mai mult.

„Dau dracului totul și mă întorc acasă. N-au să mă trimeată mai departe de Narîm, iar acolo nu mă prăpădesc eu. Am să isprăvesc de făcut ceea ce mi-a rămas neterminat în timpul expedițiilor" își spunea Lihaciov în clipe de disperare.

Totuși era riscant să se întoarcă. „Întîi să am o veste de la Vania" căuta să se potolească Lihaciov. În cele din urmă vestea așteptată sosi. E adevărat că nu Vania Aki-

mov îi scria, ci probabil studentul cu voce de bas, care-şi zicea Alexandr Petrovici Xenofontov. Acesta îi comunica lui Lihaciov că apartamentul lui este în bună stare, aşa cum îl lăsase, slujnica Neonila Terentievna este sănătoasă ; printre rînduri, ca să nu trezească suspiciuni cenzurii militare, îi făcea cunoscut lucrul esenţial : Ivan fusese surghiunit la Narîm pe patru ani. Adăuga că toată lumea acasă îi duce dorul profesorului, dar, ce să-i faci, ştiu că nu-l pot aştepta curînd, căci acolo, în străinătate, are treburi urgente pe care nu le poate lăsa baltă. Din această aluzie Lihaciov îşi dădu seama că încă nu e cazul să se întoarcă în Rusia.

La sfîrşitul scrisorii Xenofontov îi comunica lui Lihaciov adresa sa, rugîndu-l să-i scrie şi făgăduind să fie mai prompt în corespondenţă decît pînă atunci. Epistola lui Xenofontov spulberă definitiv orice speranţă de întoarcere grabnică la Petrograd. Lihaciov desfăcu arhiva adusă din Siberia, îşi rîndui hîrtiile şi se apucă de lucru.

La Stockholm avea condiţii excelente pentru o muncă încordată. Locuia într-un apartament confortabil al universităţii, în apropiere de biblioteca regală, ale cărei depozite conţineau numeroase volume în cele mai variate limbi ale lumii. Află în bibliotecă şi materiale unicat în manuscris referitoare la regiunile siberiene de pe malul oceanului. În afară de aceasta beneficia de o singurătate deplină — condiţia esenţială a unei munci ştiinţifice serioase.

Iar Lihaciov preţuise întotdeauna singurătatea ; după ce isprăvea de cercetat materialele, trecea la formularea concluziilor şi principiilor. „În alergătură şi în grabă nici capul cel mai strălucit nu este în stare să scoată vreo scînteie din profunzimile inteligenţei. Trebuie să gîndiţi, să gîndiţi, să gîndiţi fără încetare la ceea ce aţi văzut, aţi aflat, aţi simţit", avea obiceiul să-şi sfătuiască elevii Lihaciov.

În casa tăcută din Stockholm, despărţită de strada zgomotoasă de un zid de stejari şi tei uriaşi, putea să muncească fără grabă, putea să gîndească atît cît îl ţineau puterile.

De-a lungul atîtor ani de muncă, Lihaciov îşi elaborase o metodologie proprie. Primul lucru pe care-l ur-

mărea era cunoaşterea deplină, absolută a materialului. Oricît ar fi fost de genială ipoteza, savantul nu se socotea îndreptăţit s-o considere drept adevăr, pînă cînd nu stăpînea întregul material, nu-l cunoştea din fir a păr, (expresia preferată a lui Lihaciov), pînă cînd faptele nu veneau să confirme zborul intuiţiei.

Şi altădată Lihaciov se ocupase mult de Siberia. În lucrările publicate în analele ştiinţifice ale diferitelor universităţi, ale Societăţii de Geografie, ale Academiei, sau în cele păstrate în arhivă, el ridicase probleme din cele mai variate din domeniul geologiei, mineralogiei, climatologiei, al faunei şi al florei. Lucrarea de acum urma însă să devină cartea cea mai de seamă, cea mai importantă a vieţii sale, aşa cel puţin o socotea el. Era un studiu fundamental despre Siberia de Vest. În faţa sa, se întindea, plină de mistere, o suprafaţă de 2.500.000 km^2 (de cinci ori suprafaţa Franţei) şi Lihaciov îşi propusese să răspundă la numeroase probleme complicate privind originea, specificul proceselor geologice cu o durată de mii de ani, ce s-au desfăşurat pe această cîmpie nemărginită a globului pămîntesc.

Timp de cîteva săptămîni, savantul şi-a cercetat arhiva, a citit cu atenţie fiecare însemnare, a examinat desenele, schiţele de relief făcute în grabă, purtînd urme ale ploilor şi vînturilor umede ale Nordului. Aceste urme ale călătoriilor îndepărtate îl emoţionau într-un chip deosebit pe Lihaciov. „Orice s-ar zice am fost un om şi jumătate", îşi zicea el.

Odată terminată această muncă arhiva fu aşezată pe rafturile dulapului, în funcţie de importanţa materialului conţinut în caiete şi cărţi. Apoi Lihaciov se duse în Biblioteca regală, unde cercetă cutiile fişierului, iar bibliotecarii abia pridideau să scoată din depozitele cele mai îndepărtate cărţile cerute de el.

În tinereţe, Lihaciov învăţase limba franceză. Cît stătuse în Germania, se perfecţionase în limba germană. În afară de aceste două limbi şi de limba maternă, rusa, ştia destul de bine engleza şi italiana. Şi suedeza o învăţase uşor, aşa, printre picături, în timpul lucrului.

Funcţionarii Bibliotecii regale văzuseră, evident, mulţi savanţi în viaţa lor. În afară de oamenii de ştiinţă din

Suedia, frecventaseră biblioteca savanţi din toate ţările lumii, inclusiv cei de peste ocean, dar pentru prima oară întîlneau un om care avea nevoie de bibliografie într-un cerc atît de variat de probleme.

Lihaciov lucra cu entuziasm şi spor. Ca să nu-şi distrugă nervii, îşi împărţise în mod riguros ziua şi respecta acest orar fără nici o abatere. Se scula la şapte dimineaţa, lua repede micul dejun, care după obiceiul rusesc era abundent, şi lucra pînă la patru. Apoi lua prînzul, în care timp răsfoia în grabă reviste şi ziare. La ora şase se ridica de la masa de lucru şi indiferent de timpul de afară, pornea la plimbare. Plimbarea dura 2 ore. După cină se aşeza iar la masa de lucru, unde rămînea pînă la miezul nopţii. Dormea adînc, dar puţin. În ciuda vîrstei, nu avea obiceiul să doarmă după masă, socotind că acest somn nu face decît să slăbească încordarea muşchilor şi împiedică pentru mult timp acţiunea limpede şi viguroasă a minţii.

Dar oricît era de pasionat Lihaciov de munca sa, oricît uita de scurgerea timpului, grija pentru Ivan, pentru soarta lui, nu-l părăsea niciodată. Aştepta cu nerăbdare veşti de la nepotul său. De două ori îi amintise lui Xenofontov de îngrijorarea sa, dar Ivan tăcea, tăcea într-una.

„Poate că îmi fac griji de pomană. Vania nu călătoreşte cu rapidul. De la Petrograd pînă la Tomsk trebuie să treacă prin cîteva zeci de închisori. La fiecare oprire, birocraţie, tracasări. Iar de la Tomsk trebuie să mai ajungă pînă la Narîm. Acolo o să fie cumplit de tot. O să-l ducă într-un şlep deschis. Dacă nimereşte pe vreme frumoasă şi caldă, are noroc. Dar dacă o să fie frig ? O să facă nişte cuie Robespierr-ul meu şi o să-şi dea seama că revoluţia, în afară de aspectul ei de paradă, cu aforisme, lozinci sonore, manifestaţii zgomotoase, discursuri înflăcărate, are şi cotidianul ei chinuitor, reversul dureros, munca brută. Cîţi tineri de aceştia îndrăzneţi în vorbe n-au sucombat în înfruntări inegale cu satrapii ţarului, cîţi nu s-au prăpădit între zidurile mute ale cazematelor ! Dacă şi decembriştii n-au fost eroi, şi totuşi unii dintre ei n-au putut suporta şi au cerut iertare", se gîndea în sinea lui Lihaciov.

În asemenea clipe de meditație, îi părea rău de Akimov. Ce cap bun pentru munca științifică avea Vania! „Are să-și irosească talentul în discuții politice sterile", ofta Lihaciov.

Profesorul își amintea de călătoria făcută cu Vania, pe Ket pînă la vărsarea în Enisei. Trei luni petrecuseră atunci împreună. Ivan abia terminase anul întîi. Era încă novice de tot, totuși se și simțea că are o minte ascuțită.

Lui Lihaciov i se întipăriseră pentru totdeauna în minte părerile interesante pe care le avusese Akimov cînd, după ce măsuraseră aflorimentul de lîngă mal, se apucaseră să discute despre specificul reliefului de pe cursul mijlociu al rîului Ket. Ivan emisese atunci o ipoteză originală despre legătura reciprocă ce ar exista între lanțurile muntoase din jurul Eniseiului și șesul de lîngă Ket. Lihaciov îl contrazisese, îi pusese tot felul de întrebări încuietoare, dar Ivan își apărase punctul de vedere cu atîta înflăcărare încît răgușise chiar. Seara, înainte de culcare, scriindu-și jurnalul, Lihaciov rezumase ideile lui Ivan, menționînd într-o paranteză că ele aparțineau lui I. I. Akimov. În ce-l privește pe el, Lihaciov, el socotea punctul de vedere al lui Akimov pe deplin științific și formulat în chip exhaustiv.

Revizuind în orele tîrzii ale serii însemnările făcute în timpul zilei, ca un fel de ciornă a viitoarelor capitole ale cărții, Lihaciov își zicea : „Ce le-aș mai citi acum lui Vania toate astea, și ce bine ar fi să discutăm împreună, să ne confruntăm opiniile, iar el să parcurgă paginile pe care le-am scris..." Deși Lihaciov lucra uneori pînă la totală extenuare, totuși starea de singurătate nu-l părăsea, ba devenea din ce în ce mai apăsătoare. Singurătatea îl apăsa cumplit, insistent, încît îi venea să urle ca unei fiare închise în cușcă.

7

În întunericul ce părea să-l înconjoare din toate părțile pe Lihaciov, izbucni, pe neașteptate, o rază de lumină. Din Petrograd sosi la Stockholm un oarecare Kazimir Emilievici Osipovski. Chiar din prima zi, Osi-

povski se grăbi să se înfiinţeze la Lihaciov. Îi transmise multe salutări din partea cunoscuţilor şi discipolilor săi, îl anunţă că acasă totul e în bună ordine şi-i înmînă un dar din partea Neonilei Terentievna, un borcan cu dulceaţă de coacăze, care îi plăcea profesorului la nebunie.

Osipovski se recomandă a fi conferenţiar, specialist în arheologie şi, într-o anumită măsură, elev al lui Lihaciov, ca unul care-i audiase cursurile la Universitatea din Kazan. Lucrurile erau vechi şi Lihaciov, care nu prea reţinea numele şi chipul celor pe care-i întîlnea în sălile de cursuri sau în laboratoare, nu-şi aminti de Osipovski oricîte eforturi făcu.

Cîteva ore în şir, uitînd de munca sa, Lihaciov rămase să-l asculte pe Osipovski, urmărind încordat istorisirile despre viaţa la Petrograd şi din Rusia.

Kazimir Emilievici era bun de gură şi-i plăcea să povestească. Cuvintele curgeau de pe buzele lui fără nici o poticnire. Cîte nu i-a povestit despre viaţa din Rusia, Osipovski ! Toate le ştia, era informat în toate domeniile.

Dacă venea vorba de situaţia muncitorilor din Rusia, Osipovski turuia ca o mitralieră, aruncînd priviri chiorîşe din ochii mici şi iuţi spre propriu-i nas, coroiat şi mare.

— Situaţia muncitorilor, preastimate Venedikt Petrovici, este cumplită. Lefurile sînt aceleaşi, sau poate chiar mai mici, iar preţurile au crescut de te ia ameţeala. Şi apoi, despre ce muncitori e vorba ? Uzinele sînt pline de muieri şi de mucoşi. Mai există muncitori doar acolo unde se fac arme, căci acolo nu poţi renunţa la mîini pricepute.

De se interesa Lihaciov de viaţa ţăranilor, Osipovski ştia să-l informeze şi în acest domeniu, în amănunt, temeinic, de parcă numai ieri sosise de undeva din gubernia Smolensk sau de pe malul Volgăi.

— O ruină ! Un dezastru complet ! Numărul ţăranilor fără cai creşte catastrofal. Suprafaţa însămînţată se reduce. Izbele se dărîmă. Lumea suferă de foame şi de frig. Mănîncă mujchi uscat şi lobodă. Tot mai mulţi orfani şi mai multe văduve.

— Dar ce mama dracului face guvernul nostru ? Şi tătucul ţar ? întrebă Lihaciov.

— Toată speranța ne e în Grișka Rasputin, începu să rîdă Osipovski și fără să-l cruțe pe Lihaciov, care se încrunta și ofta auzindu-l cum povestește despre moravurile domnind în sferele aristocratice, îi povesti tot ceea ce auzise, la rîndul său, prin saloanele și anticamerele din Petrograd.

— Așadar, nu e decît o soluție : revoluția ? spuse Lihaciov, pe jumătate interogativ, pe jumătate afirmativ. Căci mai departe nu avem unde să mai mergem, decăderea e totală. Am atins limita. Un aventurier și un ignorant în fruntea unui stat ca al nostru ! Ce să mai zic ? și profesorul își privi întrebător oaspetele.

Osipovski își ridică brațele mobile ca niște aripi și exclamă :

— Socotiți cum credeți !

— Ce să mai socotesc ? E limpede și fără nici un fel de socoteală, replică brutal Lihaciov.

— Țarismul e pe ducă, și Osipovski zvîrli iar brațele în aer.

— De s-ar duce mai repede pe copcă, și Lihaciov trînti cu pumnul în masă.

O piatră cumplită apăsa inima lui Lihaciov. Își conduse musafirul, apoi umblă mult timp prin odaia plină de mormane de cărți și hîrtii. „Și voi, dracilor împielițați, de ce o mai tărăgănați ? zise Lihaciov adresîndu-se cu gîndul lui Ivan. Un ticălos, un golan, a devenit consilierul familiei imperiale ! Ce să mai zic ! Bine am ajuns ! Nu se găsește cineva să-i facă de petrecanie ? Orice ai zice, Vania dragă, altădată revoluționarii erau mai îndrăzneți decît voi ! Nu așteptau să se scoale din somn mujicul rus. Nu se temeau să-și spele ei singuri mîinile în sînge..."

Relatarea lui Osipovski despre viața din Rusia îi lăsă o impresie atît de apăsătoare, încît Lihaciov nu putu lucra nici a doua zi. Ba zăcea pe canapea, răsfoind ziarele și citind comunicatele cu privire la evenimentele de pe frontul ruso-german, ba sorbea din ceașca de cafea, frigîndu-se, ba se apropia de masă și examina harta canalului Obi-Enisei, gîndindu-se ce bine s-ar simți dacă ar trăi acolo pe malul lui Ket, la Zimariovka, de pildă, simplu pescar sau vînător, fără să știe de nimic, fără să-și bată capul cu aceste neorînduieli ale patriei sale în su-

ferinţă, care-i sfîşiau sufletul... „Ce-ar fi să mă duc la restaurant şi să mă îmbăt ?“ îşi zise Lihaciov, neştiind cum să-şi mai astîmpere aleanul.

S-ar fi zis că Osipovski ghicise gîndurile profesorului. La prînz sună soneria şi arheologul apăru în uşă ca un fluture vesel de primăvară.

— Ce mai faceţi, stimate Venedikt Petrovici ? Cum vă mai simţiţi ? Cum aţi dormit ? cum lucraţi ? V-aţi odihnit ? turui Osipovski.

— Prost, cumplit, mormăi Lihaciov, bucurîndu-se însă în sinea lui de venirea lui Osipovski, care-l mai scăpa de gîndurile apăsătoare.

— De ce ? Nu vă simţiţi bine ? se interesă musafirul.

— Rusia ! şi Lihaciov oftă prelung.

— Lăsaţi, nu vă mai chinuiţi cu Rusia ! Iese ea la liman. Şi de nu le-o ajunge minte conducătorilor noştri, au să mai împrumute de la străini. S-a mai întîmplat !

— S-a întîmplat, dar nu trebuie să se mai întîmple ! Lihaciov era gata să strige.

— N-am venit să ne certăm, Venedikt Petrovici, spuse paşnic Osipovski. Am venit să vă rog să-mi faceţi o onoare. Am invitat astăzi la restaurantul „Continental“ cîteva cunoştinţe. Vreau să-mi fac cît mai repede relaţii cu oameni noi. Altfel, aici, în ţara aceasta sătulă şi bine rînduită, te poţi spînzura de atîta singurătate.

— Situaţie de care eu unul sînt foarte aproape, bombăni, posomorît, Lihaciov şi, privind undeva departe, se gîndi : „Mă duc, să-mi mai treacă de urît“.

După trei ore, Lihaciov se afla la restaurant. Masa era organizată în maniera germană : veselă şi tacîmuri berechet, iar mîncarea o serveau chelnerii. Îţi puneau o felioară de salam în farfurie şi turnau cu grijă cîteva picături dintr-o licoare, pentru ca apoi să dispară cît mai departe, ducînd cu ei mîncarea şi băutura. „Ah, ce bine ar fi acum la o masă de-a noastră rusească, cu mîncare cîtă vrei şi băutură şi mai multă“ gîndi Lihaciov, examinînd melancolic musafirii invitaţi de Osipovski.

Societatea era pestriţă. Se aflau de faţă două englezoaice uscate, probabil fete bătrîne, care sporovăiau fără încetare despre descoperirile arheologice unicale ale unui oarecare domn Smith pe una din insulele binecuvîn-

tatei Elade, un arheolog suedez, cu o înfățișare cumplit de antipatică, un bătrîn tăcut care să tot fi avut vreo nouăzeci de ani și un francez tînăr, amintind prin vioiciunea și temperamentul său, pe Osipovski însuși. Pe francez îl chema Gustave Maupassant.

— Numele meu realizează o simbioză fericită între doi clasici francezi : prenumele lui Flaubert și numele de familie al lui Maupassant... se recomandă francezul, lovind din călcîie.

Discuția era lîncedă. Englezoaicele și suedezul n-au ieșit din tema lor preferată, a săpăturilor arheologice ale norocosului domn Smith, iar francezul și Osipovski flecăreau întruna despre minunatele restaurante din Paris, despre pariziene, care se pricep ca nimeni altul pe lumea asta să se îmbrace, să mănînce, să se distreze.

Lihaciov mesteca plictisit o bucată de carne uscată, simțind cum îl cuprinde tot mai mult urîtul. „Nu mi-am făcut pînă acum prieteni aici, dar nici cu flecarii ăștia n-o să mă leg la gard", se gîndea el, privind mereu spre ușă.

Seara aceasta se întipări pentru totdeauna în memoria lui. Încă înainte de a fi ajuns acasă se simți cumplit de rău. Avea senzația că îl apasă pe piept o placă invizibilă de metal, iar în spate cineva îi înfipsese în plămîni niște tuburi în care pompează aer fierbinte. Ștergîndu-se de broboanele reci de sudoare care-i picurau de pe sprîncene, Lihaciov abia putu să urce în apartament, ținîndu-se cu mîinile de perete, pentru ca acolo să cadă pe covor.

În așteptarea medicului chemat de servitoare, Lihaciov avu senzația că-și dă duhul. În clipele scurte cînd îi revenea cunoștința, își arunca ochii spre masa de lucru și inima i se strîngea și mai tare. „S-a dus naibii totul... Munca de o viață... Suedezii ăștia o să ia hîrtiile să facă foc cu ele... Mai bine i le-aș fi dat lui Vania... numai el avea dreptul la ele..."

Dar clipa morții nu-i era încă hărăzită lui Lihaciov. Își veni în fire. Medicii suedezi îl salvară, dar și-l amărîră, fiindcă-i recomandară să zacă în pat, cel puțin o lună de zile, dacă nu două. Pentru prima oară în viața lui, Lihaciov începu să plîngă amarnic. „Pentru ce această

pedeapsă ? Cine are să muncească în locul meu ? Şi dacă mor fără să-mi termin lucrul, înseamnă că degeaba am trăit şaptezeci şi doi de ani".

Lacrimile de disperare, emoţiile nu-i puteau fi în nici un caz de folos lui Lihaciov. Dimpotrivă. Avea nevoie de linişte, de totală indiferenţă faţă de tot ce se întîmplă în lumea largă, trebuia să respecte un regim din cele mai stricte... Timp de trei săptămîni, Lihaciov n-a trăit, ci a existat doar pe pămînt aşa cum există un gîndac sau vreun firicel de iarbă în cîmp. A rugat-o apoi pe slujnică să-i apropie de pat masa pe care erau hîrtiile diferitelor expediţii. La început slujnica se împotrivi, dar medicul aprobă dorinţa bolnavului.

— Inima profesorului a slăbit, dar creierul îi e de fier. N-are decît să gîndească. Asta nu i se interzice.

Lihaciov desfăcea harta, toată împînzită de însemnările lui mai vechi, şi rămînea aşa ore de-a rîndul, examinînd-o cu un aer concentrat care uimea şi pe servitoare şi pe sora de caritate ce-l îngrijea.

În situaţia lui nenorocită, acestea erau orele cele mai fericite ! Lihaciov uita de durerea intercostală prelungită, gîndul lui zbura spre anii îndepărtaţi, plini de mişcare, numai de mişcare şi iar mişcare, chibzuia, făcea ipoteze importante, compara faptele şi aprecierile din zilele acelea cu cunoştinţele bogate de acum.

Osipovski nu-l părăsise pe savant. Venea în fiecare zi acasă la Lihaciov. Mult timp, medicii nu l-au lăsat să-l vadă pe bolnav şi el nu insista, rugînd un singur lucru : să i se transmită neapărat lui Venedikt Petrovici salutările sale şi urările de grabnică însănătoşire.

Peste o lună, Osipovski trecu în sfîrşit pragul biroului, care devenise şi rezerva bolnavului.

— Preastimate Venedikt Petrovici ! Sentimentul de vină mă apasă şi astăzi. Orice aţi zice, dar accidentul s-a întîmplat după seara aceea nenorocită cînd am mîncat cu prietenii mei, începu să turuie Osipovski. Cît am mai suferit ! De ce a trebuit să se întîmple tocmai în seara aceea !

— Vai de mine, Kazimir Emilievici, ce vină aveţi dumneavoastră ! Vinovată e inima mea uzată ! căută să-l consoleze Lihaciov.

Într-o zi, Osipovski apăru însoţit. În vestibul aştepta îngăduinţa să-şi facă apariţia Gustave Maupassant. Lihaciov bineînţeles îl pofti să intre.

Francezul salută plin de respect, dar nu îndrăzni să se apropie de patul bolnavului. Lihaciov îi întinse primul mîna, salutîndu-l.

Pofti apoi musafirii să ia loc.

— Spuneţi-mi, domnilor, ce se mai întîmplă în lumea largă, rugă Lihaciov care nu-şi putu ascunde bucuria pe care i-o făcea prezenţa unor oameni.

Osipovski aruncă o privire maliţioasă către prietenul său francez.

— Poate că dumneavoastră, Gustave, îi veţi povesti domnului profesor noua anecdotă despre împăratul Wilhelm, rosti în franceză Osipovski.

Gustave se încruntă puţin.

— Iertaţi-mă, aş putea s-o fac, dar nu ştiu ce atitudine va avea domnul profesor faţă de partea deocheată, fără de care orice anecdotă îşi pierde sarea.

— Dă-i drumul, şi Lihaciov clipi semnificativ din ochi.

Gustave povesti ultima anecdotă pariziană despre împăratul Wilhelm şi ţarina Rusiei, nemţoaică şi ea.

Lihaciov se cutremură din tot trupul, patul scîrţîi, şi ca să-şi reţină rîsul, îşi acoperi gura cu un prosop plușat.

Probabil însă că rîsul era mai bun decît orice medicament ! Din ziua aceea Lihaciov se simţi evident mai bine. Începu să se întoarcă de pe o parte pe alta, să mişte uşor capul, chiar să se ridice puţin, sprijinindu-se cu cotul în pernă.

Osipovski şi Gustave îl vizitau pe Lihaciov la fiecare două zile. El îi aştepta cu nerăbdare, căci îi aduceau veşti noi, glumeau, povesteau anecdote.

După plecarea lor, Lihaciov se simţea întrucîtva ostenit, dar incontestabil mai în puteri.

În timpul uneia din aceste vizite, după anecdote şi glume, Osipovski şi Gustave îl rugară pe Lihaciov să le vorbească despre viitoarea sa carte, aceea pentru care strînsese grămezile de însemnări şi hărţi. Lui Lihaciov nu-i plăcea să iniţieze oameni străini înainte de vreme în planurile sale ştiinţifice, dar de astă dată tare n-ar fi

vrut să plece musafirii și să rămînă singur, de aceea făcînd o excepție de la regulă, începu să le vorbească despre cercetările sale.

Osipovski nu asculta cu prea mare atenție, de vreo două ori chiar căscă pe furiș, în schimb Gustave îl privea țintă pe Lihaciov cu ochii cît cepele, fie că într-adevăr îl pasionau problemele, deși erau destul de plicticoase, fie că știa să se prefacă cu atîta iscusință, mimînd un interes deosebit față de ceea ce-i spunea profesorul.

Osipovski și Gustave plecară de astă dată mai tîrziu decît de obicei, după ce-i mulțumiră lui Lihaciov pentru lucrurile atît de interesante pe care le relatase. Rămas singur, Lihaciov oftă și-și zise: „Vania, iată omul cu care aș fi vrut să stau acum de vorbă".

8

Vania tăcea de multă vreme. De cînd se afla la Stockholm, Lihaciov nu primise de la el decît o singură scrisoare, trimisă prin Xenofontov. S-ar fi zis că scrisoarea fusese adusă cu carul cu boi, făcuse trei luni pe drum. Trimisă probabil din Narîm cu vreo ocazie, luase drumul poștei numai de la Petrograd pînă la Stockholm.

Totuși veștile despre Akimov se apropiau de Lihaciov. Și ele-i parveniră într-un chip neobișnuit de ciudat.

Într-o dimineață, servitoarea îl anunță pe Lihaciov că a sosit doctorul. Profesorul se miră. În ziua respectivă nu aștepta vizita medicului.

— Bine, să poftească domnul Jaring, spuse Lihaciov crezînd că e vorba de medicul lui curant.

— A venit un alt medic, necunoscut, explică slujnica.

— N-are nimic, poftește-l înăuntru, porunci Lihaciov privind cu curiozitate în direcția ușii.

Apăru un bărbat înalt, cu ochi albaștri, purtînd o barbă rotundă, bălaie. Privindu-l pe Lihaciov prin ochelari, îl salută într-o limbă suedeză stîlcită. După ce servitoarea ieși din odaie, doctorul se așeză pe scaun lîngă patul bolnavului.

— Să facem cunoștință, Venedikt Petrovici rosti el rusește. Mă numesc Prohorov Serghei Egorîci. Sînt tovarăș de muncă cu Akimov.

Urmă o strîngere de mînă.

— Unde a dispărut ticălosul de nepotu-meu? De cînd sînt aici n-am primit decît o singură scrisoare, și aceea de zece fraze, spuse Lihaciov, luminîndu-se la față.

— În primul rînd, dați-mi voie să mă recomand pînă la sfîrșit, rosti Prohorov, întrerupînd nerăbdarea lui Lihaciov. Am fost trimis la dumneavoastră de un grup de social-democrați bolșevici, care locuiesc în emigrație la Stockholm. Știm de mult despre prezența dumneavoastră aici, dar am căutat să nu intrăm în relații cu dumneavoastră ca să nu atragem asupra dumneavoastră bănuieli de prisos.

— Doamne, doamne, se minună Lihaciov, care nu se așteptase cîtuși de puțin să găsească și aici, în străinătate, tovarăși de idei ai lui Ivan.

— Din păcate, acum acest lucru a devenit absolut necesar. Poftiți o scrisoare de la Akimov.

Și Prohorov scoase de undeva de sub halat un plic destul de mototolit, pe care-l întinse lui Lihaciov. Lihaciov își puse în grabă ochelarii cu ramă solidă de baga și se apucă să citească scrisoarea nepotului. Ivan era sănătos, se obișnuise la Narîm. De cîteva ori, folosind îngăduința șefului poliției, urcase pe Ket spre izvoare. Aflase lucruri interesante și într-una din rîpe dăduse de urmele unei fierării. După toate probabilitățile trebuie să fi aparținut unor triburi tunguse. Rămînea aceeași veche problemă: de unde procurau tungușii minereul de fier? Nu are intenția să-și piardă de pomană timpul în surghiun. Citește mult, face observații meteorologice, vrea să ceară administrației să-i dea voie să întreprindă o călătorie pe Tîm de la vărsare pînă la izvoare și să facă măcar o descriere exterioară a celor văzute. În afară de aceasta, învață două limbi: franceza a ajuns s-o vorbească cursiv, cu engleza merge mai greu. A ținut cîteva conferințe pe tema „Resursele naturale ale Rusiei" la școala organizatorilor de partid, formată aici din exilații politici. Cele o sută de ruble trimise prin Xenofontov au fost primite pînă la ultima copeică și cheltuite pentru

nevoile cele mai importante, drept care mulțumește din adîncul inimii și rămîne îndatorat pînă la sfîrșitul vieții.

— Bravo ție, Vania, bravo ! Nu ți-ai pierdut cumpătul, nu te-ai lăsat înfrînt, rosti Lihaciov, mișcîndu-și buzele groase. Apoi, îndreptîndu-și privirea spre Prohorov, zise oftînd : Dacă ați ști ce nevoie am de Vania. Am îmbătrînit domnule Prohorov. Inima mă lasă, am început să văd mai prost, iar muncă este, dragul meu, pentru zece ani de acum înainte. Trăiesc în singurătate, parcă-s un bătrîn ce zace pe cuptor. Mulțumesc că măcar domnul Osipovski, un arheolog foarte simpatic și cumsecade, vine să mă vadă. Nu cumva îl cunoașteți ?

Puțin jenat, Prohorov aruncă o privire pe furiș spre ușă și rosti în șoaptă :

— Tocmai că am primit sarcina să vă vorbesc despre Osipovski : nu e atît arheolog, cît mai ales agent al poliției secrete, specialitatea lui este urmărirea emigranților ruși în țările scandinave. A venit la Stockholm de la Copenhaga. Și e foarte posibil ca dumneavoastră să fiți cauza acestei vizite.

— Tinere, informațiile dumitale sînt aproximative, sau se bizuie pe niște fapte reale ? întrebă sever Lihaciov, aruncînd o privire speriată lui Prohorov.

— Informațiile mele, Venedikt Petrovici, sînt din cele mai exacte.

— Ciudat lucru ! Într-adevăr, ticăloșia omenească nu cunoaște margini, mormăi pe sub mustață Lihaciov.

— Aș vrea, de asemenea, să vă comunic cîte ceva și în ceea ce-l privește pe Gustave Maupassant, continuă Prohorov. Francezul ăsta face servicii excelente englezilor. În momentul de față se ocupă de niște afaceri cu suedezii din însărcinarea unei bănci ruso-engleze sau, mai precis, reprezintă interesele companiei „Lena-Goldfields". Domnul acesta nu este străin de unele interese științifice, mai ales dacă ele sînt legate de Rusia. Se știe, între altele, că el manifestă un viu interes și, bineînțeles, nu atîta el, cît stăpînii lui, față de lucrările dumneavoastră despre Siberia. Gustave a primit dispoziții de la Londra să încheie o afacere cu dumneavoastră. Cercurile comerciale din Londra s-au gîndit să vă cum-

pere lucrările, ca să zicem așa, în stare brută. De aceea ne-am și grăbit să vă prevenim, Venedikt Petrovici.

Lui Lihaciov nu-i venea să-și creadă urechilor.

— Să-mi cumpere lucrările ? Dispoziție de la Londra ? Mînia îl făcea să se sufoce. Ar fi vrut să strige, să strige în gura mare, dar nu avea voce. Șoptea și buzele-i tremurau.

— Da, întocmai, aprobă din cap Prohorov.

— Îl dau afară, și pe Osipovski și pe Gustave ! Le arăt eu Londra ! O să uite și cum mă cheamă ! Glasul lui Lihaciov căpăta putere.

— Nu, nu, Venedikt Petrovici. În primul rînd, calmați-vă. N-aveți voie să vă enervați. Numai o necesitate maximă m-a făcut să vă vizitez înainte de a vă fi restabilit complet.

— Ce să fac ? Ce să fac ? Să mă întorc de îndată în Rusia ? Lihaciov privea alarmat spre Prohorov, care ședea liniștit pe scaun.

— Dacă vreți să ascultați sfatul nostru, el ar fi următorul : să vă restabiliți complet, în primul rînd. În al doilea rînd, în nici un fel să nu lăsați pe Osipovski și Gustave să înțeleagă că știți cine sînt cu adevărat.

— Dar mi-e greață, tinere. Oamenii ăștia o să continue să joace comedia prieteniei ! exclamă Lihaciov cu ochii scînteietori.

— Și ce vă pasă ? N-au decît să joace, rîse Prohorov și se ridică de pe scaun. Și acum îngăduiți-mi să vă salut. Cred că nu este nevoie să intervin în tratamentul dumneavoastră. Eu sînt pediatru.

— Din păcate, am depășit vîrsta copilăriei, spuse Lihaciov mai vesel.

Prohorov îi strînse mîna, privi în jur cu un zîmbet larg și ieși din odaie cu pași ușori, fără să facă zgomot.

CAPITOLUL V

1

Ivan Akimov şi Fedot Fedotovici pătrundeau tot mai adînc în taiga. Preţ de vreo douăzeci de verste, bătrînul nu-l lăsă pe Akimov să se odihnească. Merseră, merseră întruna. Schiurile scîrţîiau, copacii, treziţi din liniştea lor, îşi scuturau ramurile înzăpezite.

— Rabdă, flăcăule, cum ne îndepărtăm de sate, te las să te odihneşti. Să nu-i vină vreunui ticălos în cap să se ia după noi, zicea Fedot Fedotovici, oprindu-se să-l aştepte pe Akimov, care rămînea în urmă la urcuşuri.

Akimov înainta ca într-un nor de scîntei albe. Sufla zgomotos, scoţînd fuioare de aburi pe nările tremurînde şi-şi ştergea cu mănuşa udă faţa acoperită de sudoare.

— Hai, tată, hai, dă-i drumul! Las' că rabd, răspundea el răguşit de atîtea eforturi, lingîndu-şi buzele uscate de vînt.

Era o zi senină, soarele strălucea, împodobind pădurea albă cu dungi vii, scînteietoare. Cerul era înalt şi de un albastru intens, de parcă era în august. Gerul era mare. Gheaţa crăpa pe mlaştini, pămîntul, sfîşiat parcă de ger, răsuna sonor. Ciocănitoarele nu-şi cruţau ciocurile şi întreaga taiga răsuna de loviturile lor. Se grăbeau să mănînce pe săturate pînă să încremenească viermişorii în scoarţa copacilor.

Au rămas să înnopteze într-o văgăună adîncă, pe malul unui rîuleţ fumegînd. Fedot Fedotovici scoase schiurile din picioare, aruncă puşca de pe umăr şi spuse blînd :

— Ei, Gavriuha, treci în colibă de te odihneşte. Ai obosit, nu glumă. Viu acum să fac focul.

Akimov privi în jur, dar nu văzu nici un fel de colibă. De oboseală, nu se mai putea ţine pe picioare şi nu avea dorinţă mai mare decît să se culce de îndată, să se întindă cît e de lung şi să închidă ochii obosiţi de atîta alb.

Fedot Fedotovici observă nedumerirea lui Akimov și începu să rîdă.

— Uite, aici mi-e palatul... Cu mișcări ușoare și iuți, bătrînul dădu la o parte zăpada și în mal apăru o ușă.

Coliba era minusculă, dar avea tot ce-i trebuia. În colț, o sobă, o laviță, o masă și două scînduri, două bănci. Tavanul și pereții erau acoperiți de promoroacă, mucegaiul iernilor siberiene.

— Culcă-te, flăcăule, culcă-te. Într-o clipă fac focul. Din toamnă mi-am pregătit aici surcele și lemne, zise Fedot Fedotovici, așezîndu-se pe vine.

Într-o clipă, soba începu să vuiască și căldura se răspîndi binefăcătoare în colibă.

Akimov își scoase cojocul, se descălță și se culcă. Fedot Fedotovici ieși. Îl auzi sunînd din ceaun ; zăpada înghețată scînci sub picioarele lui. Și cu asta se încheie totul. Dar Akimov nu dormi mult. Fedot Fedotovici ajunse pînă la rîu, luă apă în ceaun și se întoarse ; nu trecu mai mult de un sfert de oră, cînd ușa scîrțîi, și Akimov își înălță capul.

— Odihnește-te, Gavriuha, pînă fierbe ceaiul, zise bătrînul, dar Akimov se ridică înviorat, de parcă se îmbăiase în apă vie.

— Parcă m-aș fi prăbușit într-o groapă, rîse Akimov, minunîndu-se cît de adînc dormise.

— Omul tînăr doarme într-o clipă cît bătrînul un ceas, zise Fedot Fedotîci, înțelegînd la ce se referă Akimov, și așeză ceaunul pe sobă.

Akimov coborî de pe laviță cu gîndul să-l ajute pe bătrîn să pregătească de mîncare.

— Du-te de adă de afară merindele, am agățat sacul într-un cui, la subțioara colibei, zise Fedot Fedotovici, parcă răspunzînd gîndului lui Akimov.

De cînd locuia la Narîm, Akimov învățase expresiile populare de prin partea locului. Ieși afară și văzu agățat sacul cu merinde într-un cui uriaș de lemn bătut în peretele colibei.

Cerul era de un albastru închis, întunericul cobora grabnic peste taiga. Geamul cît o găurică deasupra laviței se întunecă. Fedot Fedotovici scoase de pe policioară un borcan cu seu și aprinse fitilul. Întunericul se retrase

prin colțuri. La o lumină ca asta, să citești îți stricai ochii, dar de mîncat se putea mînca foarte bine.

Fedot Fedotovici tăie pîinea, apoi tăie bucăți de nisetru înghețat, pe care le stropi cu puțin piper, curăță două cepe și întinse una din ele lui Akimov.

— Mănîncă, băiete. Cum ajungem la destinație, fac rost de vînat proaspăt.

— Tătucă, sîntem tare departe de Parabel? întrebă Akimov.

— Nu mai pot ei să ne-ajungă! Bătrînul făcu un gest cu mîna și tăcu, zîmbind. Pentru ca să n-avem neplăceri, la început am încîlcit urmele noastre. Adu-ți aminte numai de cîte ori am traversat drumul. Apoi, în pădurea de cedru am făcut cinci ocoluri. Dacă își pune cineva în minte să desfacă nodurile astea, se încurcă de-și împletește picioarele. E peste poate pentru ei! Și apoi, de azi dimineață a mai și căzut ninsoare, a șters urmele.

— N-am observat nimic, nici drumul, nici ocolurile, mărturisi Akimov. Am avut impresia că mergem tot timpul pe drum drept.

Bătrînul rîse mulțumit, netezindu-și părul alb, creț, care se încîlcise sub căciulă. Cuvintele lui Akimov erau pentru el cea mai strașnică laudă.

— Ei, tocmai asta e! Tu credeai că mergi în linie dreaptă, iar eu te suceam și te învîrteam ca pe un cățeluș zvîrlit în bulboană. Pe drum drept pînă la Parabel sînt vreo douăzeci de verste. Privindu-l țintă pe Akimov, Fedot Fedotovici adăugă cu o notă protectoare în glas: Știi să umbli bine, flăcăule. Ești puternic și ții la drum. Cîți ani să tot ai?

— Am împlinit douăzeci și trei.

— Însurat sau burlac?

— Burlac.

— Foarte bine. La o viață ca a ta e mai ușor de unul singur.

— Cu mult mai ușor, tătucule.

Akimov lăsă capul în jos și-și aminti de Petrograd. Cu vreo 3 luni înainte de a fi fost arestat Xenofontov îi făcuse cunoștință cu sora lui, Katia. Ea învăța la Școala superioară Bestujev și-l ajuta pe fratele său în activitatea de ilegalist. Katia îi plăcu foarte mult lui Akimov, dar

Ivan avea prea puțină experiență în chestiunile sentimentale. În tinerețea lui cea dintîi avusese un eșec care lăsase o urmă adîncă în sufletul lui. Avea optsprezece ani cînd se îndrăgostise, el, fiul unui șef de ocol silvic, de fata unui proprietar de fabrici de cherestea. Locuiau pe atunci pe Kama. Aleasa lui Akimov îi răspunse cu înflăcărare. Tatăl și mama lui Ivan își dădeau seama că băiatul aspiră mult prea sus, dar simpatia pe care familia bogătașului o arăta față de fiul lor îi măgulea.

Făcîndu-și jurăminte de a rămîne credincioși pînă la moarte unul altuia, Ivan se despărți de aleasa inimii sale și plecă în capitală la învățătură.

În primele luni, primea aproape în fiecare zi scrisori de la iubita lui. Treptat, ele începură să vină mai rar și tonul lor devenea tot mai rece. Către primăvară, corespondența încetă de-a binelea. Ivan se chinuia, expedia scrisoare după scrisoare, telegramă după telegramă, așteptînd cu nerăbdare vacanța. În imaginația lui se conturau cele mai cumplite tablouri. Iubita murise în mod tragic sau se îmbolnăvise de o boală gravă, iar părinții caută să-l menajeze, le e teamă să-i spună adevărul. În absența unor scrisori noi, le recitea de zeci de ori pe cele vechi, pline de jurăminte înflăcărate, de credință și dragoste. Lui Ivan nu-i puteau trece prin minte adevăratele motive ale tăcerii ce se așternuse între ei.

Cu o săptămînă înainte de a intra în vacanță, cînd chinurile lui Ivan deveniră de nesuportat, totul se explică. Iubita lui se căsătorise cu un locotenent din garnizoana de la Perm, și locuia, sănătoasă și voioasă, în casa părintelui său, pe strada principală a orașului. Vestea aceasta îi parveni în chipul cel mai obișnuit : unul dintre colegii de liceu, care rămăsese acasă, povestind întîmplările propriei sale vieți îi zugrăvi în amănunțime cum se distrase la nunta „Lenei Selevestrova, care, pare-mi-se, nu-ți era chiar indiferentă".

Cutremurat de acest act de necredință, Akimov plecă în Siberia, să-și vadă unchiul, pe profesorul Lihaciov, care tocmai se pregătea să întreprindă o nouă expediție.

În timpul petrecut la Petrograd, Akimov întîlni multe fete frumoase și inteligente, dar lecția pe care i-o dăduse viața lăsase în el urme negre. Neglija toate semnele de

atenție pe care i le arătau colegele sale. Numai Katia Xenofontova îi trezise inima. Nici acuma n-o uitase. Înaltă, zveltă, cu un păr castaniu închis, cu ochi mari, căprui, Katia avea un glas cu un timbru cu totul deosebit. Gesturile ei, reținute, armonioase, felul ei cumpănit de a judeca lucrurile, zîmbetul modest și totodată plin de încredere o deosebeau de toate fetele pe care le cunoștea Akimov.

La început, Ivan se simțea puțin stingher în fața Katiei, se pierdea cu firea, spunea banalități sau, pur și simplu, tăcea posomorît cu buza de jos răsfrîntă. Katia observa toate acestea cu un zîmbet șăgalnic. Treptat, între ei se stabiliră relații sincere, prietenești, care le îngăduiau să se comporte simplu, cu încredere unul față de altul, să-și mărturisească gîndurile cele mai intime despre viață, despre oameni, despre știință, despre revoluție. Probabil că și Ivan îi plăcea Katiei, sau cel puțin nu-i era indiferent. Dar și unul și celălalt evitau să vorbească deschis despre sentimentele lor, poate pentru că înțelegeau amîndoi în străfundul inimii lor că se îndreaptă spre clipa inevitabilă a unei atari mărturisiri.

Probabil că aceasta n-ar fi întîrziat să vină, dacă Akimov n-ar fi fost arestat. Cît timp s-a aflat în detenție preventivă, fie din proprie inițiativă, fie din însărcinarea organizației de partid, Katia a manifestat cel mai viu interes față de soarta lui. Îi ducea pachet cu mîncare, cărți, bani, reușise să strecoare chiar cîteva bilete cu dispoziții foarte importante din partea comitetului, între altele cu instrucțiuni cum să se comporte la anchetă și la proces.

Într-o zi, înapoind Katiei prin paznic sacoșa goală, Akimov strecură un bilețel: „Katiușa, dragul meu tovarăș! Îți mulțumesc pentru grija ce mi-o porți. Mă gîndesc adesea la tine și mi-e foarte dor, probabil pentru că te iubesc."

Akimov nu era sigur că bilețelul ajunsese în mîna Katiei. La restituire, sacoșele erau examinate cu mare atenție, și era foarte posibil ca biletul lui să fi nimerit la coșul de gunoi.

„Trebuia să i-o spun mai înainte. Ce fată excepțională! Acuma totul s-a terminat... Cînd am să mă

întorc la Petrograd, Katia are să fie nevasta vreunui inginer sau medic. Bine ar fi să fie măcar un om demn, căci mulți șmecheri dau tîrcoale unor ființe cum e Katia..."

— Ei, flăcăule, ce-ai căzut pe gînduri ? Mănîncă pește, bea ceai și haide la culcare, zise Fedot Fedotovici, împingînd grijuliu către Akimov scîndurica pe care se aflau bucățile de nisetru, galbene precum chihlimbarul.

Peștele trosni în dinții puternici ai lui Akimov. Nici bătrînul nu rămase în urmă. Mînca iute ca un tînăr, sorbea ceaiul fierbinte din cană și-și ștergea cu palma sudoarea de pe chipul ars de ger.

2

Akimov ardea de dorința să-l întrebe pe bătrîn cine e, de ce-l ajută, ce zice despre el, Akimov, dar se temea că bătrînul poate să-l ia și el la descusut și, doamne ferește, necercetat e cugetul omenesc : „Bătrîne, de ești un suflet cu adevărat nobil, și-mi vii în ajutor fără vreun gînd ascuns, îți doresc să trăiești o sută de ani" își zicea în sinea sa Akimov.

La rîndul lui, Fedot Fedotovici ardea și el de curiozitate, dar nu îndrăznea să pună întrebări, ținînd minte porunca severă a ginerelui său, Feodor Terentievici Gorbiakov : „Uite ce e, Vater, îi spusese acesta la plecare, să nu începi să-l plictisești pe tînăr cu tot felul de întrebări. Presupun că n-are să-ți poată spune adevărul despre el, iar minciuna, precum știi, nu-i poate face plăcere unui om cinstit".

Tăcerea reciprocă dură pînă la mijlocul cinei. Primul care o încălcă fu Akimov. „Dacă am să tac într-una, are să mă lase baltă și are să se ducă de aici înainte de-vreme", își zise Akimov și, pentru o clipă, se și închipui singur în acest ocean de copaci. Îl trecură fiorii.

— Ia spune-mi, Fedot Fedotovici, începu Akimov, riscînd să abordeze direct problemele cele mai grele, locuiești din copilărie în pădurile Narîmului ?

Bătrînul răspunse bucuros :

— Nu, băiete. Locuiesc aici numai de treizeci și ceva de ani.

— De unde ai venit aici ?

— Eh, încîlcit drum am mai avut eu în viaţă. Din Sahalin, am venit, băiete. Aveam acolo domiciliu pe viaţă.

— Din Sahalin ! exclamă Akimov. Bătrînul îi trezi într-un chip nou interesul. Rumen în obraji, cu părul creţ, cu ochi cenuşii şi privirea blîndă, el nu făcea cîtuşi de puţin impresia unui fost ocnaş.

— Dar în Sahalin cum ai nimerit ? întrebă Akimov, uitînd orice fel de precauţie.

— Din voinţa ţarului, flăcăule.

— Erai de drept comun sau politic ?

— Socoteşti şi tu cum crezi. Împreună cu un prieten, i-am făcut de petrecanie unui trădător. Băgase nişte tovarăşi la spînzurătoare.

— Aţi vrut să jefuiţi ?

— Noi eram oameni paşnici, dar să vezi, s-a întîmplat o grevă. Pe vremea aceea lucram hamal la uzina de cupru a Demidovilor. Mai rău ca la ocnă ! Bineînţeles, s-a stîrnit o răzmeriţă ! Ne-am înţeles între noi uite aşa şi aşa. Mai bine murim pe loc, am zis noi, decît zi de zi aceeaşi moarte. Administratorul a chemat poliţia. Noi o ţineam una şi bună pe partea noastră. Şi toate ar fi mers bine, dacă n-ar fi pătruns printre noi un ticălos. Ciurbakov îi zicea. Ne-a trădat pe toţi. Capii au fost ridicaţi şi au dispărut toţi patru. Înainte de a muri, au găsit o cale să ne dea de ştire de mîna cui au murit. Şi atunci ne-am hotărît să-i venim de hac trădătorului. Să scăpăm omenirea de un netrebnic. Am stat şi ne-am tot gîndit cine şi cum să facă treaba. S-a oferit tovarăşul meu de muncă, Filip, şi eu cu el laolaltă. Eram amîndoi burlaci, fără familie, amîndoi voinici şi zdraveni. Ce mai tura-vura, l-am urmărit şi... Iar el, ticălosul, s-a dovedit a avea zece vieţi. S-a vindecat, a venit acasă şi ne-a pîrît. Filka şi cu mine am păţit-o în primul rînd, iar apoi şi ceilalţi... Pînă la urmă, ticălosul a dat şi el ortul popii cum ni s-a povestit, iar oamenii i-au făcut mormîntul una cu pămîntul ca să nu-i facă de ruşine pe morţii cinstiţi.

Pe doişpe inşi ne-au dus în Sahalin, Filka şi cu mine am căpătat zece ani de ocnă şi domiciliu pe viaţă. Filka n-a trăit nici cinci ani. S-a uscat ca un beţişor, l-a dat

gata tusea cu sînge. Eu am scăpat cu viaţă. Au încercat ăia să-mi vină de hac, şi într-un fel şi altminteri, dar în zadar... Am rezistat la toate !

Şi iată că într-o bună zi vine o veste nouă ! Auzim noi că cei ce au domiciliul pe viaţă pot pleca din Sahalin în alte ţinuturi îndepărtate, la Narîm. Bineînţeles, n-au fost prea mulţi amatori. Totuşi, cîţiva s-au găsit. Ce şi-au zis oamenii ? Ce mi-i Sahalin, ce mi-i Narîm ? Tot dracul ăla e. Doar că de Sahalin ne-am plictisit ca de mere acre, pe cînd Narîmul e ţinut nou şi e şi mai aproape de patrie...

În cele cîteva minute cît dură povestirea lui Fedot Fedotovici, Akimov îşi imagină viaţa grea a acestui om. Bătrînul îi deveni mai simpatic şi mai apropiat, şi sentimentul de neîncredere de pînă atunci dispăru cu desăvîrşire. „Un om ca ăsta nu te trădează, nu se duce să te spună la poliţie, are să te apere cît îl vor ţine puterile", îşi zise Akimov cu sufletul uşurat. Cumplită ţară şi Rusia noastră ! Chiar în colţurile cele mai îndepărtate, acolo unde s-ar părea că nici nu mai există oameni, găseşti exemple cumplite de nedreptate socială şi de exploatare ! Numai o revoluţie pornită din adîncuri, purificatoare poate scoate Rusia din mocirla în care au cufundat-o capitaliştii şi autocraţia !"

Fedot Fedotovici observă că povestirea lui produsese impresie asupra fugarului. Privindu-l ţintă în ochi, bătrînul spuse zîmbind :

— Te-am făcut, băiete, să te întristezi. Nu-ţi face inimă rea ! Prin cîte nu trece omul, cîte suferinţe nu le încearcă ! Uneori, cînd stai să te gîndeşti, nici nu-ţi vine să crezi. De parcă nu tu, ci un altul le-a îndurat pe toate... Dar tu, de unde vii, de la Tomsk sau de mai departe ? zise bătrînul, trecînd pe neaşteptate de la meditaţii filozofice la întrebări.

„Hait că începe", se gîndi Akimov, dar acum curiozitatea bătrînului nu-l mai îngrijora.

— De departe.

— De ce ai întîrziat cu fuga ? Pe o vreme ca asta să evadezi, e cam greu. Pe o distanţă de trei verste, malurile apelor se văd ca în palmă. Fiecare urmă se zăreşte.

Nici în pădure nu te poți ascunde, că-i ger cumplit. Pe o vreme ca asta, greu să te adăpostești.

Akimov simți pe neașteptate dorința să-i mărturisească bătrînului tot adevărul : comitetul de partid îi dăduse misiunea să ajungă la Stockholm, să-l găsească pe Lihaciov, să rămînă cu el, ca să salveze materialele cercetărilor sale științifice de lăcomia capitaliștilor străini, să le păstreze pentru patrie, care curînd, curînd, va deveni împărăția țăranilor și a muncitorilor...

În ultima clipă se opri însă. „Mai am timp să-i povestesc. Cine știe, Doamne ferește, poate rămînem în taiga pînă la primăvară", își zise Akimov.

— Așa a fost să fie, Fedot Fedotovici. Am riscat. De nu aș fi fost urmărit, scăpam.

— Asta, așa e. Fără să riști, pe viscol nici în curte nu poți ieși. Dar dacă e nevoie, te arunci și în taiga, replică Fedot Fedotovici cu înțelegere.

După ce cină, Akimov își puse cojocul și ieși „în libertate". Gerul părea să se mai fi potolit. Cerul se acoperise de norî mărunței și numai în înaltul cel mai înalt al cerului mai sclipeau stelele. Vîntul șuiera doar printre vîrfurile copacilor, jos, ramurile încovoiate sub povara omătului stăteau nemișcate.

Akimov privi cerul, ascultă, și-și zise : „Ce dată să fie astăzi. Pare-mi-se, douăzeci noiembrie. Dar ce zi ? Vineri ? Nu, parcă joi, sau poate chiar sîmbătă... De ar fi mers totul strună, la ora asta m-aș fi plimbat pe străzile Stockholmului... Bine ar fi să nu-l lase Prohorov pe unchiul de unul singur, bine ar fi ca unchiul să se facă sănătos și să fie atent... Bine ar fi să nu zac pe aici prea mult !... Bine ar fi să fie bine... Dar poate fi și rău".

Akimov nu-l auzi pe Fedot Fedotovici apropiindu-se. Cîteva clipe bătrînul rămase alături, nemișcat, fumîndu-și pipa.

— Stă să ningă, zise el, privind cerul.

Akimov tresări. Vocea lui Fedot Fedotovici era cu totul neașteptată.

— Ce e azi, joi sau vineri ? întrebă Akimov.

— Ce-i cu tine, băiete ? Ai pierdut socoteala zilelor ? Vinerea e pe sfîrșite, mîine e sîmbătă. Cum ajungem la

țintă, facem o baie. Obosiți cum sîntem, o baie de aburi e grozavă.

— Nu se prea arată ninsoarea, Fedot Fedotovici, zise Akimov sorbind în piept aerul rece.

— Mîine, dimpotrivă, troienele or să fie cît omul de înalte. O să acopere și urmele noastre. Bătrînul rîse. Ce o să mai alerge încolo și încoace domnul polițai, ce o să mai adulmece, ce o să mai caute... Și acu, haide, băiete, la culcare, că aici nu ne pasă de nimeni.

Akimov căscă, se întinse de-i trosniră oasele.

— Da-a, nu strică să dormim. Tot timpul ăsta mai mult n-am dormit. Un ochi îl închideam, cu altul priveam, pe o ureche dormeam, cealaltă asculta orice zgomot...

— Vai de capul tău ! Fedot Fedotovici căscă și el.

Se întoarseră la colibă. Soba se încinsese și în încăpere era zăpușeală. Fedot Fedotovici își făcu de lucru în jurul sobei, pînă găsi un fel de ușiță rotundă în perete. O deschise, aerul proaspăt năvăli în încăpere. Akimov întinse cojocul, așeză sub cap paie, după care se culcă.

Fedot Fedotovici se aranjă și el mai la o parte și adormi de cum puse capul pe fînul mirositor. Deși mort de oboseală, Akimov nu putu adormi pe loc. Asculta mereu. Dar nu auzea decît trosnetul lemnelor în sobă și bătaia ramurilor în acoperișul colibei. Se vede că afară vîntul se întețise.

În această stare de toropeală, Akimov își aminti de Katia Xenofontova, de unchiul Venedikt Petrovici, de unele frînturi din discuția de la întîlnirea bolșevicilor din Narîm, după care el se urcase direct în barcă și o pornise... Dintr-o cadră de mesteacăn, Katia îi zîmbea. Era frumoasă, în mînă ținea o ramură de merișor și... Akimov adormi.

3

Cînd Akimov deschise ochii îl văzu în fața lui pe Fedot Fedotovici. Căutînd să nu facă zgomot cu cratițele, bătrînul pregătea de-ale mîncării.

— Bună dimineața, Fedot Fedotovici, zise Akimov, sărind de pe laviță.

— Bună să-ți fie inima, băiete. Ei, cum ai dormit în pat nou ?

— Grozav !

— Ninge de nu se vede nimic. Nu cred să conteneaască înainte de prînz.

— Așteptăm să treacă ?

— Ba nu, bem ceaiul și plecăm.

— Mă duc să mă spăl cu zăpadă.

Akimov își răsuci mînecile și se cufundă în vîrtejul alb care urla și se răsucea în vîltori. Se întoarse plin de zăpadă, cu mîinile și chipul umed.

— O minune ! Grozav ! zise Akimov, simțindu-se plin de energie și putere.

Fedot Fedotovici îi întinse cana cu ceai fierbinte.

— Încălzește-te, băiete.

Se apucară să mănînce. Și întocmai ca și aseară, la început discuția lîncezea. Se priveau reciproc, fiecare cufundat în gîndurile proprii. „Știe oare Gavriuha cine l-a ascuns ? Știe el cine m-a trimis pe mine cu el în taiga ? La început, era speriat, se temea că o să-l bag în bîrlogul ursului. Caraghiosul ! Eu să vînd un om jandarmilor ! Ptiu !"

Cam aceleași gînduri treceau și prin mintea lui Akimov. „Știe oare bătrînul cine e fata care m-a ajutat să mă ascund ? Tare aș fi curios să aflu cine e ? Poate că-i fiica lui ? Îl cunoaște el oare pe omul care, aici la Parabel, ține legătura cu comitetul din Narîm ? Cine-i acel om ? Poate chiar bătrînul însuși, deși pare cam analfabet. Nu, nu-i el, biletelul cu instrucțiunile respective, a fost scris de un om cu cap".

Nu îndrăzneau nici unul nici altul să deschidă vorba pentru a-și lămuri întrebările ce-i frămîntau. Fedot Fedotovici ținea minte cuvintele ginerelui său : „Să nu începi să-l plictisești pe tînăr cu tot felul de întrebări". Akimov, la rîndul său, în cei patru ani de ilegalitate, învățase o regulă sfîntă : „Conspirația este mama succesului. Nu te grăbi cu încrederea. Acordînd altuia încredere, gîndește-te la securitatea tovarășilor tăi"

Totuşi, era greu să stea aşa unul în faţa altuia în tăcere, de aceea, Akimov îl mai descosea pe bătrîn ba de una, ba de alta, întrebîndu-l mai ales despre taiga.

— Flăcăule, aici sînt atîtea păduri, că de-ai trăi şi o sută de ani, tot nu poţi să le cutreieri pe toate, povestea bucuros Fedot Fedotovici. Şi lacuri sînt multe. Unele adînci, de nu le dai de fund, cu apă întunecată, altele limpezi, cu apă de izvor. Şi pădurile nu seamănă între ele. Ieri am mers mai mult printre mesteceni şi brazi, astăzi intrăm în pădurea cea mai curată, pini şi cedri, şi apoi să vezi ce mai cedri ! Unul mai frumos decît altul. Îţi saltă inima de bucurie privindu-i.

Ascultîndu-l pe bătrîn, Akimov îşi zicea : „De-l întîlnesc pe unchiul-meu, are să mă descoasă despre locurile prin care am umblat. Dacă am să-i povestesc aproximativ, are să mă certe : „Nătărău mai eşti ! Să scapi o ocazie ca asta, şi va adăuga cu glasul supărat : trebuia să faci o hartă. Să descrii totul şi să faci schiţe". Să descriu, să fac schiţe... Dar la drept vorbind cu ce să scrii ? Şi pe ce ? În căciulă avea ascunsă o ciozvîrtă de creion cît degetul mic şi o foaie de hîrtie mototolită, cît două palme, nu mai mult. Le luase în ultima clipă, cu gîndul că poate va fi nevoit să scrie cuiva, ceva..."

— Şi ce vînezi dumneata, Fedot Fedotovici, fiare sau păsări ? Curiozitatea lui Akimov creştea din clipă în clipă, pe măsură ce discuţia mergea înainte.

— După cum se întîmplă ! Anul trecut, un administrator ne-a chemat pe noi, vînătorii, şi ne-a zis : „Patronul meu mi-a dat poruncă să-i aduc cît mai mulţi gotcani şi cocoşi de munte. Are comenzi de la Petersburg şi poate şi de mai departe, de peste hotare. Zicea că străinii preţuie mult păsările noastre". Acum dimpotrivă, zice, să-i dăm mai mult vînat cu blană şi mai ales hermină. Zice că l-ar duce la iarmaroc în Anglia.

— Cum te plăteşte negustorul ? Bine ? Nu te trage pe sfoară ?

— Cum să nu... mă trage !... Fără asta nu se poate. La început te înşală recepţionerul. Şi el trebuie să trăiască. Apoi paznicul de la depozit. Apoi administratorul. Iar mai departe — patronul. El se gîndeşte de-acu şi la cîştig...

— Unul cu munca și șapte cu împărțeala, zîmbi Akimov.

— Așa, așa, rîse vesel Fedot Fedotovici, apoi se ridică de la masă. Ei, și acu, Gavriuha, haidem la drum. Cu Dumnezeu înainte, ura !

Bătrînul strînse vesela de pe masă, cercetă soba și se îmbrăcă pe îndelete. Akimov îl urmărea, căutînd să țină minte toate gesturile pe care le făcea. „Oare va trebui să rămîn pînă în primăvară prin coclaurile astea ?“ se gîndi el cu înfiorare. „Orice se poate întîmpla, Ivane“, își răspunse singur Akimov. Deprinde-te să trăiești ca în taiga și mai ales să rabzi, s-ar putea întîmpla să ai nevoie de răbdare“.

Viscolul se întețise. Zăpada înfuriată părea să fi cotropit și cerul, și pămîntul, lumea întreagă. Fulgii îți intrau în ochi, în nări, în urechi, și cînd vîntul o pornea mai cu avînt, îți loveau furioși obrajii. Copacii se legănau, scîrțîind. Cerul era posomorît, cenușiu, de parcă aștepta să se lase amurgul veșnic.

— Acuși intrăm, băiete, într-o pădure de cedri, acolo va fi mai multă liniște și mai cald, căută să-l îmbărbăteze Fedot Fedotovici.

Într-adevăr, în mai puțin de o oră, dumbrava rară se termină și începu o pădure deasă de cedri. Copacii viguroși, rămuroși, păreau înlănțuiți unul de altul. Viscolul pătrundea arareori sub acoperămîntul verde, din cînd în cînd doar se simțeau răbufnirile lui spasmodice.

— Ai văzut, băiete, ce apărător bun ne e pădurea ! De-acu înainte nu ne mai pasă de nici un fel de viscol. Și așa o să tot mergem printre cedri pînă la capăt.

Ca și în ajun, Fedot Fedotovici mergea primul deschizînd drumul. Dar de astă dată nu se mai grăbea, se oprea adesea, mai schimba o vorbă cu Akimov.

— Ni s-a pierdut cu desăvîrșire urma ! Nici diavolul n-ar mai putea-o găsi ! repeta Fedot Fedotovici, și un zîmbet de mulțumire strălucea în ochii lui. Akimov își explica într-un singur fel liniștea și încrederea bătrînului : primejdia trecuse. În ajun îl văzuse și grăbit și plin de precauție. Se vede că o urmărire nu era cu totul imposibilă, de aceea, fără să-și cruțe forțele, bătrînul se grăbise să plece cît mai departe de Parabel.

4

Spre seară, ajunseră la ţintă. La marginea pădurii de cedri, care înainta pînă pe malul unui lac cu ochiuri de apă aburinde, se zărea o colibă. Deşi era toată acoperită de zăpadă, Akimov îşi dădu seama de îndată că era mult mai mare şi mai bună decît cea în care petrecuseră noaptea. Coliba era ridicată din trunchiuri groase de copac, avea o fereastră mare, iar sus pe acoperiş se înălţa drept, ca un deget arătător, un horn de fier.

— Coliba dumitale e ca o casă de ţară, Fedot Fedotovici, zise Akimov scoţîndu-şi schiurile din picioare.

— Am stat p-aci şi iarna, şi vara, şi toamna. Priveşte, am şi o şură şi o baie. Cum să trăiască omul fără toate astea ?

În interiorul ei, coliba îl miră cu desăvîrşire pe Akimov. Era mare, luminoasă, avea pereţii netezi şi unşi cu răşină. Podeaua era din scînduri de cedru, date la rindea, tavanul era înalt, laviţele erau suprapuse. Într-un colţ, era proptită o masă ce te îmbia să iei loc.

Akimov aruncă o privire spre masă şi, pentru prima oară după săptămîni întregi, simţi dorinţa să ia loc, să-şi aşeze cărţile, să stea, să mediteze deasupra foii albe. „Cîte n-aş avea să notez îşi zise el. În primul rînd, discuţia noastră de la Narîm în ce priveşte transformarea războiului imperialist într-un război civil. Trebuie să elaborăm cu de-amănuntul problema înarmării clasei muncitoare, metodele de organizare a drujinelor de luptă, metodele lor de instruire în condiţiile unei existenţe ilegale. Bine ar fi dacă cineva dintre tovarăşii care au experienţa insurecţiei armate din Decembrie de la Moscova, ar elabora un manual de tactică... Apoi ar trebui să mai notez, ca să nu uit, despre rîurile şi lacurile din această regiune... Venedikt Petrovici, fără doar şi poate se va interesa de ele..."

Akimov zvîrli de pe umeri rucsacul şi se aşeză la masă. În aceeaşi clipă îşi aduse însă aminte că nu are nici cărţi, nici hîrtie, nici cu ce să scrie.

— Eşti obosit, băiete ? întrebă Fedot Fedotovici, care stătea pe vine în faţa sobei.

— Astăzi nu, dar ieri de abia îmi mai trăgeam picioarele, mărturisi Akimov.

— Ei, acu n-avem unde să ne grăbim. Făcem foc în sobă, apoi încălzim şi baia.

— Asta-i grozav !... Ia arată-mi, Fedot Fedotovici, unde ai lopată, topor, găleţi ! Mă duc să pregătesc baia, propuse Akimov.

— Bună idee, dă-i drumul ! Pînă aranjez eu aici, tu te ocupi de baie. Haidem !

Ieşiră. Fedot Fedotovici scoase din şură un tîrnăcop, un topor, o găleată.

— La început trebuie să croieşti o potecă pînă la baie şi pînă la lac. Vezi copacul acela ? Curăţă în jurul lui zăpada şi sparge gheaţa, fă un ochi de apă. Eu am obiceiul de las lemne pentru foc în baie. Se mai întîmplă să vin uneori obosit, de abia mă ţin pe picioare. Fedot Fedotovici aruncă o privire lui Akimov, măsurîndu-l din cap pînă în picioare, vrînd să ştie dacă-şi poate pune nădejdea în el.

— Am înţeles, Fedot Fedotovici, zise Akimov.

Bătrînul dispăru în colibă, iar Akimov se apucă să muncească cu tot sîrgul. Trupul lui jinduia de mult să se îmbăieze în apa fierbinte. Dorea să încingă cît mai repede baia, să se aşeze pe patul de scînduri şi să se încălzească pînă în măduva oaselor.

Desfundă în grabă poteca spre baie şi lac. Întîrzie ceva mai mult pînă făcu ochiul de apă. Toporul era uşor şi-i luneca din mînă. De cîteva ori era cît p-aci să se lovească la picior. Nu era deprins să mînuiască toporul : deşi instrumentul era simplu, trebuia să ştii să-l ţii în mînă. Akimov se sforţa, băga toporul în gheaţă pînă aproape de capătul mînerului, cînd de fapt trebuia să-l arunce uşor ca pe o jucărie, dar sub un unghi foarte mare. Akimov se lupta cu toporul, cînd Fedot Fedotovici apăru şi-i spuse, cu un zîmbet :

— Degeaba îţi iroseşti forţele, Gavriuha, Ia, dă încoace. Uite, aşa trebuie să lucrezi.

Peste cinci minute, ochiul era gata şi apa gîlgîia. Akimov umplu găleata. În timp ce umplea cazanul şi două albii, Fedot Fedotovici făcu focul. Un fum des, negru ca smoala, năvăli pe uşa deschisă a băii.

— Mai bine să închidem ușa, Fedot Fedotovici, altfel nici pînă dimineața nu se încălzește baia, spuse îngrijorat Akimov.

Dar la treburile astea, el era un adevărat profan.

— Nu te teme, băiete. Cum s-or stinge tăciunii din sobă închidem și ușa. Are să fie atunci o căldură de n-o să putem sufla ! Deocamdată las-o să ardă. Hai în colibă să mîncăm cîte ceva, iar ceaiul îl bem după baie. Am și niște dulceață de coacăze.

Pesmeții fură rontăiți fără pic de băutură. Fedot Fedotovici îi porunci lui Akimov să aibă grijă de sobă, iar el se apucă să aranjeze opaițele. În șură avea o rezervă de untură de pește. O turnă în niște cutii de conserve, înmuie în untură fitilurile pe care le răsuci la un capăt, și le băgă în cutii. Una din cutiile cu untură o așeză pe jos în colibă, alta o luă și o duse în baie.

Ziua de iarnă e scurtă în taiga. Seara se lăsă repede și pe nesimțite. Amurgul cobora. Akimov ședea tăcut lîngă sobă, ascultînd pe jumătate adormit vuietul iernii. N-ar fi putut să spună cît a stat așa. Pe ușă pătrunse o adiere rece.

— Baia e gata, băiete. Ce zici, îți place să te îmbăiezi ? Am și niște mături pregătite. Ce abur grozav o să mai facem acum ! Dar de ce-i fi stînd pe întuneric ?

Bătrînul aprinse opaițul, își scoase cojocul, rămînînd însă cu căciula pe cap iar mănușile și le băgă la subsuoară. Akimov îl privea cu mirare.

— La baie mă duc fără haină, zise Fedot Fedotovici, care surprinse privirea mirată a lui Akimov.

Tînărul stătu o clipă la îndoială. Să meargă și el fără cojoc ? Baia nu avea tindă. Ar fi trebuit să arunce cojocul direct în zăpadă, chiar lîngă baie. Nu pricepea însă de ce-și luase bătrînul căciula și mănușile. Ei, căciula mai treacă-meargă, asta se poate explica, bătrînului îi e teamă să nu răcească la cap, dar mănușile ? La ce-i pot folosi ?

Totuși Akimov nu îndrăzni să meargă fără cojoc. Îl aruncă pe umeri, își trase căciula peste urechi și porni după Fedot Fedotovici.

Simți în ușă miros de lut ars și de frunză de mesteacăn încinsă. Opaițul pîlpîia în întuneric.

Akimov nici nu apucă să se dezbrace, că trupul îi și fu învăluit de o căldură umedă. Se simți transpirînd și parcă un strat întreg, ca o cămașă purtată, începu să se desfacă de pe pielea lui. Fedot Fedotovici apropie albia, plină pînă sus de apă fierbinte.

— Spală-te, Gavriuha. Iar eu acuși mai dau drumul la aburi și urc sus pe cuptor să-mi încălzesc ciolanele.

Bătrînul își turnă apă din găleată, apoi apucă o cofă mare cu care scoase apă din albie și o zvîrli pe cărămida încinsă. În aceeași clipă apa sîsîi, se transformă într-un nor alb, care lovi cu furie tavanul și se împrăștie în încăpere. Akimov simți o arsură care-l ustură. Își băgă capul între umeri și se ghemui tot. Fedot Fedotovici își puse căciula, își puse mănușile, luă dintr-un hîrdău mic o măturică de mesteacăn și se urcă pe patul de scînduri.

Scîncind din cînd în cînd, se lovea fără milă cu mătura pe tot corpul. La fiecare bătaie a măturii, Akimov simțea cum îl arde aerul fierbinte. Se băgă într-un colț, copleșit de senzația că nu mai poate respira, în timp ce Fedot Fedotovici se biciuia necontenit cu măturica. La un moment dat, sări de pe patul de scînduri, își scoase căciula și mănușile care-l apărau de arsuri, trînti ușa de perete și se aruncă în zăpadă. Se rostogoli de cîteva ori în zăpadă, gemînd ușurel, apoi reintră în baie, zvîrli apă peste cărămida încinsă și urcă iar pe patul de scînduri. Acum bătrînul se biciuia mai cu grijă și mai rar decît înainte.

— Bine mai e, aoleo ce bine e, măi băiete! Toată boala am dat-o afară! exclamă Fedot Fedotovici.

În cele din urmă, aruncă mătura, coborî și se apropie de albia care stătea în colț.

— Ia bagă-te și tu, Gavriuha, la abur. Dacă nu e îndeajuns de cald, mai arunc apă peste cărămizi.

Akimov luă și el o măturică și se urcă pe patul de scînduri. Simțea că-i ard obrajii, ceafa, urechile, că-l ustură ochii, se strîmba mereu, dar de undeva din adîncul oaselor, peste tot trupul lui se revărsa o senzație plăcută de înviorare. Akimov ridică măturica, se lovi peste pulpe, pe spinare, peste coaste. Totuși această îndeletnicire era mai presus de forțele sale. Coborî, se aruncă spre hîrdăul cu apă rece, luă în pumni și se spălă pe față.

Cînd întoarse capul, în lumina tremurîndă a opaițului, îl văzu pe Fedot Fedotovici, care arăta ciudat de tot. Din cap pînă la bărbie era negru-negru de parcă cineva l-ar fi murdărit cu funingine. Ce i s-a întîmplat oare? se întrebă îngrijorat Akimov.

— Hai, băiete, dă-te cu săpun de-al nostru din taiga. Să vezi ce bine e!

Fără să aștepte consimțămîntul lui Akimov, Fedot Fedotovici luă dintr-o albie mică un pumn de mîl din lac și frecă spinarea lui Akimov. Într-o clipă, acesta se făcu tot atît de negru ca și bătrînul.

În timp ce ședeau așa și se uscau, Fedot Fedotovici îi povesti cum se vindecase cu nămolul ăsta de un reumatism înrăit, căpătat la ocnă. Ascultîndu-l, Akimov își zicea în sinea lui: „Toate astea trebuie să le cercetez eu însumi. Cînd am să ajung la Stockholm și am să mă înfățișez lui Venedikt Petrovici, am să-i comunic așa cum trebuie s-o facă un cercetător despre bogățiile din taiga, de la Parabel.

— Iar acu, Gavriuha, clătește-te și ai să fii curat ca un înger. Fedot Fedotovici deșertă hîrdăul peste Akimov, îl umplu și-l mai deșertă odată.

— Lasă, Fedot Fedotovici, mă descurc eu singur, zise Akimov.

Se întoarseră în colibă și se apucară de băut ceai. Fedot Fedotovici îl ospăta pe Akimov cu bunătăți din cele mai rare: dulceață de coacăze și miere de bondar.

— Unde ai găsit, Fedot Fedotovici, miere de bondar? întrebă Akimov. Niciodată în viața lui nu mîncase o miere atît de parfumată.

— Nu departe de lacul acesta exista o bucată de pădure arsă. Se vede că dintr-un fulger s-a aprins pădurea. Acum pe locul acesta cresc flori din cele care le plac bondarilor. Vara, zumzăie de ai zice că ce-i cu zgomotul ăsta, e gura raiului? Eu am prins două familii și le-am mutat în niște scorburi de plop. Văd că s-au obișnuit acolo. Peste iarnă le-am acoperit cu mușchi să le fie mai cald.

— Mare minune! Zău așa, mare minune! se miră Akimov.

— Dar ia gustă, Gavriuha, din carnea asta ? Cum crezi ? ce fel de carne să fie ? Fedot Fedotovici apropie de Akimov scîndurica cu felioare de carne afumată de-un roşu întunecat.

Akimov gustă, şi îl privi pe bătrîn, care şedea în faţa lui cu un aer misterios.

— Ce fel de carne ?... Hm... de vacă ! Nu, nu, stai puţin, mai curînd de porc... sau poate de ren.

— Carne de urs, băiete ! Mai întîi am fiert-o în ceaun, apoi am zvîntat-o la soare, apoi am prăjit-o un pic în untură de porc.

— N-aş fi zis niciodată. Am mai mîncat eu cîndva, pe Ket, carne de urs. Mirosea a cîine.

— Trebuie fiartă mai mult, atunci iese din ea mirosul rău.

— Ţi s-a întîmplat adesea, Fedot Fedotovici, să vînezi urşi ?

— Nu prea des, dar s-a întîmplat.

— Cîţi ai ucis ?

— Poate vreo douăzeci, poate şi mai mult.

— În bîrlog ?

— Şi în bîrlog şi la hambare ; i-am pîndit, va să zică.

— De unul singur ?

— Uneori de unul singur. Mi s-a întîmplat să vînez şi cu tovarăşi. De toate felurile s-a întîmplat. La noi, la Parabel, există un felcer, Feodor Terentievici Gorbiakov. Nu o dată am fost împreună la vînătoare. Ai auzit cumva de el ?

— Gorbiakov ? Nu, n-am auzit.

„Ori face pe şmecherul Gavriuha, ori într-adevăr nu-l cunoaşte pe Fedia. Dar Fedia este principalul lui salvator. De n-ar fi fost Fedia, nu scăpai cu viaţă şi nu vedeai libertatea, dragul meu, cum nu-ţi vezi urechile fără oglindă", îşi zise Fedot Fedotovici, examinîndu-l pe Akimov cu atenţie.

— Încă aseară am vrut să te întreb, Fedot Fedotovici, de ce m-ai poreclit Gavriuha ? Te-a învăţat cineva s-o faci ? întrebă Akimov, sorbind ceai fierbinte din cană.

— Nu, eu din capul meu am făcut-o. De ce ? Numai să nu te superi. Am eu la Parabel un băiat cunoscut

de-l cheamă Gavriuha. Băiat cumsecade de altfel, dar nu prea zdravăn la minte. Şi Fedot Fedotovici făcu un gest în dreptul frunţii. Mi-e milă de el şi-l iau uneori cu mine la treabă. E foarte harnic... Ce-i spun, aia face... Şi mi-am zis că de-am să te chem altminteri, oamenii vor cădea pe gînduri. Se mai găseşte cîte unul care să-şi bage nasul unde nu-i fierbe oala. Aşa... Gavriuha, toată lumea ştie că-s prieten cu Gavriuha...

— Dar unde-i acum Gavriuha ăsta ?

— Epifan Krivorukov l-a năimit să-i păzească cherhanalele. Pînă în primăvară e dus dincolo de rîu. Dar asta n-o ştie toată lumea.

„Ideea cu Gavriuha, bătrîne, e foarte bună. Nu ştiu de te-a învăţat cineva regulile de conspiraţie sau nu, dar ai chibzuit-o foarte bine", îşi zise Akimov.

— De-adevăratelea mă cheamă Ivan, dar zic că e mai bine să-mi spui mai departe Gavriuha, grăi Akimov, simţind din nou o mare încredere faţă de bătrîn. Dar fata aceea care m-a învăţat să mă ascund în colibă o cunoşti ? Multă vreme nu îndrăznise Akimov să pună această întrebare.

— Pe Polia ? zîmbi bătrînul.

— O cheamă Polia ?

— E nepoată-mea. Singura nepoată ce o am în lumea asta largă.

— Aşa ? Îi mulţumesc că nu m-a dat pe mîna poliţailor.

— Ticăloşii de-astea nu-i învăţată să facă, zise Fedot Fedotovici cu tărie în glas, şi un zîmbet fugar îmblînzi expresia aspră a ochilor săi.

5

În noaptea aceea, după baie şi ceaiul cu dulceaţă de coacăze amîndoi dormiră tun, neîntorşi. Totuşi, cînd se trezi a doua zi, Akimov se gîndi cu tristeţe : „Ce-am să fac aici ? Să stau şi să tot stau să discut mereu cu bătrînul ? Nu am nici răbdare, nici subiecte comune, apoi nici nu sînt deprins să stau de pomană..."

Fedot Fedotovici parcă ghicise gîndurile amare ale lui Akimov. De altfel nici nu era de mirare. Orice s-ar zice, Fedot Fedotovici trăise cam un sfert din viaţa lui fără libertate, în condiţii de impas. Îi venea uşor să-şi închipuie starea de spirit a unui om care era în acelaşi timp în situaţia şi de evadat, şi de captiv.

— De mîine, Gavriuha, mergem la vînat. E sezonul cel mai bun pentru veverițe. Vînăm şi păsări. Vînăm şi pentru noi şi pentru negustor. Am să te plimb şi pe lacuri, pe rîuri, pescuim peşte proaspăt. De va începe viscolul, avem şi atunci o treabă. Am pregătit în şură lemne să facem stupi. Ce zici ?

— Ce să zic, după cum bine îţi dai seama, Fedot Fedotîci, fără treabă am stat destul pînă acum. M-am săturat pînă peste poate. Ei, şi azi cu ce ne îndeletnicim. Akimov simţea nevoia să se scoale de îndată de la masă.

— Pe ziua de azi, Gavriuha, avem treburi pînă peste cap. În primul rînd trebuie să tăiem lemne cu ferestrăul. Una la mînă. Apoi să facem curat în casă şi la baie. Doi la mînă. Să aşezăm o capcană în lac pentru peşte. Trei, va să zică. Şi, între timp, să vezi cum vine noaptea şi ne culcăm. Că şi asta trebuie. Fără somn nu poţi trăi.

Fedot Fedotovici vorbea fără să se grăbească, stăpînit, iar ochii lui albaştri rîdeau şi străluceau. Îşi mîngîie pletele albe, pufoase după baia de aseară.

— Ia spune-mi, Fedot, Fedotîci, vreun drum drept pînă la Tomsk sau Novonikolaevsk nu cunoşti ?

Fedot Fedotovici intui ce-i în capul lui Gavriuha : flăcăul se gîndea la o nouă evadare. Direct de aici, din taiga, de la Parabel. Înţelegea nerăbdarea de care era cuprins Akimov, dar poate că nimeni mai bine decît el nu-şi dădea seama şi de imposibilitatea îndeplinirii acestui plan. Pe sute de kilometri distanţă se întindea taigaua necunoscută, aspră, deasă, de netrecut. De pe o zi pe alta trebuiau să vină şi gerurile cele mari, de Crăciun şi apoi de Bobotează, Dar viscolele ? Se întîmplă să fie uneori atît de îndelungate şi atît de abundente încît chiar şi în sate nu se mai văd hornurile caselor.

— Flăcăule, nici să nu te gîndeşti la asta. Stai şi chibzuieşte. Crezi că degeaba, pînă am ajuns aici la aceste lacuri am făcut eu un popas ? Nu e chibzuit ce

gîndești. Bătrînul o spuse cu convingere ca un lucru gîndit și hotărît odată pentru totdeauna.

Akimov își zise : „Bineînțeles, să încerci să străbați taigaua fără hartă, fără însoțitor și fără toate cele necesare, este o aventură. Nu poți decît să mori". Totuși, o speranță oarecare mai trăia în conștiința lui. Poate că l-ar ajuta localnicii, oamenii de prin partea locului : ostiacii, tungușii, selkupii. Ei locuiau pe afluenții lui Obi, pe Vasiuga, pe Ket, pe Tîma. Cînd Akimov fusese în expediție cu profesorul Lihaciov, cunoscuse destui locuitori ai taigalei.

— Pe ăștia, frate, nu poți conta, răspunse Fedot Fedotovici la întrebarea lui Akimov. Ăștia nu stau locului. Tot timpul se mută dintr-o parte în alta. Sînt nomazi ! Să zicem că ai fost la ei, la gurile rîului Tîma, și peste o săptămînă îi găsești pe Vasiugan. Și apoi, uite ce mai e, Gavriuha : Nimeni dintre ei nu umblă să străbată taigaua. Drumul spre orașe ei nu-l cunosc. Ce le trebuie lor orașe ! Ei se adună la iarmarocul din Parabel, și mărfurile le cumpără din satele mari de prin partea locului... Nu, nu, în nici un caz nu trebuie să-ți pui nădejde în ei.

Akimov încercă să-l descoasă mai departe pe bătrîn.

— Adevărat e sau nu, Fedot Fedotovici, că prin părțile acestea locuiesc mulți din cei care țin de vechea credință ? Ăștia trebuie să cunoască ținutul în lung și lat ! Akimov îl privi pe bătrîn cu ochii țintă și puțin speriați. La asta ce are să răspundă ? O fi uitat cumva de această posibilitate ?

Fedot Fedotovici dădu din mînă, bombăni supărat, ca un motan pe care l-a înfuriat cineva.

— „Oamenii lui Dumnezeu", îi știu eu. Să te ferească Dumnezeu să ajungi pe mîna lor. Poți să mori de ger în stradă, că nu te lasă să intri în casă. De te primesc în baie, și încă să zici mulțumesc. Se vede că „oamenii lui Dumnezeu" îl supăraseră cîndva amarnic pe bătrîn. Vorbea de ei răstit și în obraji îi ieșiseră pete roșii. Vezi tu Gavriuha, „oamenii lui Dumnezeu" trăiesc în ascuns. Nu lasă pe alții să le cunoască traiul. Așa le e legea. Sînt oameni aprigi și neluminați. Să te ferești cît poți mai mult de ei. Dealtfel nici ei nu cunosc pădurile și locurile. Îndeletnicirea le e țărănească. Ară, îngrijesc vitele. Nu

umblă la vînat, nici după fiare, nici după păsări. E adevărat că mai pescuiesc... Şi în toate cele caută să se mulţumească cu meşteşugul lor, căci socotesc un păcat să cumpere lucruri din oraş. Doar sarea ce-o mai cumpără. Şi gazul. Îmbrăcăminte, Doamne fereşte. Toată o fac acasă, o ţes la război...

— De unde le cunoşti aşa de bine traiul, Fedot Fedotîci ? întrebă Akimov gîndind în sinea lui : „Se vede că nici varianta asta nu e bună".

— Le-am cunoscut eu niţel traiul lor blestemat. Cînd am venit aici la Narîm, să mă aşez, am dus-o foarte greu. Aşa de rău, că nu-mi rămînea decît să mă spînzur. Trebuia să mănînc şi nimeni nu vroia să mă ia la lucru. Cum aflau că vin din Sahalin, toţi mă alungau. Şi atunci m-am dus la cei de credinţă veche în sus, pe valea Parabelului. Cam un an am muncit la ei pentru o bucată de pîine. Bineînţeles, am stat într-o căsuţă separată şi în casa lor nici n-am călcat. Mă străduiam pe cît puteam. Munceam fără să-mi precupeţesc forţele. Era iarnă, unde era să mă duc ? În jur taiga, zăpadă, nu găseşti ţipenie de om. Se vede că i-am plăcut ăluia de e mai mare peste ei. A încercat el să mă atragă la credinţa lor. Eu îl ascultam, iar în sinea mea îmi ziceam : „Cîntă, cîntă, păsărică, laudă-ţi credinţa. Zi minciuni despre traiul vostru şi împărăţia cerurilor. Am văzut eu raiul ăsta al vostru, care-i un pic doar mai bun decît ocna de la Sahalin. Aceeaşi blană, doar un pic vopsită". Cum a venit cea de-a doua iarnă, m-am dus să-mi caut alt loc. Îmi ziceam că acum de mă întreabă cineva, dau alt răspuns : „De unde vii ?" de mă întreba, le răspundeam : „De la cei de credinţă veche". Şi oamenii n-au să mă descoasă prea tare de ce nu m-am împăcat cu ei. Oricum, doar plecau şi de-ai lor de acasă. Deşi, trebuie să-ţi spun, că pe cei care-şi trădau credinţa, îi băteau pînă îi omorau. Dacă apucai să pleci, norocul tău, dacă te ajungeau din urmă, să nu te aştepţi la iertare, cruţare nu aveau de nici un fel.

Şi eu, deşi nu eram legat de credinţa lor, totuşi am plecat în secret noaptea, şi pe o vreme atît de rea că nici cîinii nu m-au lătrat... Aşa că vezi bine de unde mi-e cunoscut traiul lor.

Akimov îl asculta cu atenţie pe Fedot Fedotovici chinuit de acelaşi gînd : „Bătrînul ăsta a umblat mult. A văzut multe şi de toate în viaţa lui, ce-ar fi să-l conving pe el să mă ducă prin taiga, prin mlaştinile Vasiuganului, pînă la Novonikolaevsk sau Omsk ?“

Dar în clipa următoare, Akimov primi un răspuns limpede şi la această întrebare, încît toate planurile sale de a evada din taiga se scufundară în neant ca irealizabile.

— Mi-amintesc, Gavriuha, reluă povestirea sa Fedot Fedotovici, după o clipă de tăcere, că în noaptea aceea cînd am fugit de la cei de credinţă veche, am mers fără să mă opresc treizeci de verste. Nu ştiu cum de nu mi-am dat sufletul. Nu pricep nici eu. Mergeam, mergeam într-una, de parcă o forţă necunoscută mă împingea din spate. Deşi ştiam că nu mă vor urmări, totuşi mă înfioram numai amintindu-mi de groapa aceea a lipovenilor. În groapa aceea îi băgau pe toţi cei ce trebuiau pedepsiţi. Avea cam vreo zece arşini adîncime. Avea marginile netede că nu te puteai apuca de nimic. În fund şiroia apa ca într-o fîntînă. Te lăsau prins de o sfoară pînă în fund, iar de-a curmezişul gropii era o bară.

Am ajuns în ziua aceea pînă la ograda lui Kalistrat. Şedea acolo un vînător, de-i zicea Kalistrat. Trăia de unul singur, cu bătrîna lui. M-au primit oamenii şi am rămas peste noapte la ei. Dimineaţa îmi zic : „Unde să mă duc ? Ce-ar fi s-o iau de-a dreptul prin taiga pînă la Tomsk ? Acolo, lîngă oraş, negustorii au mulţi stupi cu albine şi te iau să lucrezi, nici măcar nu-ţi cer vreun act, doar să le munceşti pînă peste poate.

Ia, zic eu, să mă sfătuiesc cu Kalistrat. El cunoştea taigaua mai bine decît oricine altul la Narîm. Uite aşa, îi zic, eu, dragul meu, fii bun de mă ajută, arată-mi drumul. Şi atunci Kalistrat mi-a povestit o istorie întreagă. Un surghiunit la Parabel, om mai înstărit, l-a convins să-l scoată din taiga. Ei, şi-au pornit-o ei doi. Au mers cît au mers, au umblat prin păduri pînă au rătăcit drumul. De voie, de nevoie, au trebuit s-o ia spre cursul lui Obi. După vreo două săptămîni, sleiţi de puteri, înghemaţi, flămînzi, au ajuns la vărsarea lui Ciulîm, la Mogocinaia. Acolo, chiar în prima noapte, poliţaii l-au ares-

tat pe surghiunit, iar Kalistrat a luat-o la fugă ca să scape. Şi pe el sigur l-ar fi putut aresta, dar nimeni acolo nu-l cunoştea pe Kalistrat, iar surghiunitul, deşi dintre boieri de viţă, s-a dovedit a fi om de caracter şi nu a mărturisit cine l-a condus prin taiga...

Akimov înţelese că singurul drum prin pădurile Narîmului era cel pe care i-l va indica comitetul la momentul potrivit. Cînd va fi aceasta? Dracu ştie. „Trebuie să aştept. N-are rost să mă grăbesc şi să fac planuri riscante", îşi spuse Akimov.

— Ei, Fedot Fedotîci, zi, ce treabă-i de făcut în casă... Văd că ţi-e mare coliba... Ai stat aici cu familia?

— Şi asta-i o poveste întreagă, Gavriuha. Zîmbetul îndulci chipul ars de vînt, păros, al lui Fedot Fedotîci. Coliba asta a făcut-o un negustor din Ilinka. A adus aici cinci bărbaţi de au construit coliba în două zile. Şi ştii de ce a făcut el coliba asta? Ascultă să-ţi povestesc. Fata lui, Anfisa, s-a vindecat aici de o boală cumplită cu nămol din lacul ăsta.

— Cum aşa, s-a vindecat de-a binelea? întrebă cu neîncredere Akimov, care trecuse povestea lui Fedot Fedotovici în categoria celor vînătoreşti.

— N-ai decît să te duci la Goleşcihina, şi s-o vezi chiar tu pe muierea aia. Mare şi grasă cît o sobă. E mai mult lată decît înaltă, spuse Fedot Fedotovici oarecum răstit, pentru că-l supărase neîncrederea evidentă a lui Akimov. Iar dacă nu poţi s-o vezi pe muierea aia, uită-te la omul ăsta, şi Fedot Fedotovici se lovi cu degetul în piept. De n-ar fi fost nămolul ăsta aş fi zăcut fără picioare, la pat, pînă în ziua morţii, cînd colo, precum vezi, umblu...

— Şi cum mai umbli! Nici un tînăr nu te poate ajunge din urmă. Să-mi arăţi mai tîrziu lacul ăsta Fedot Fedotîci. Am eu o bună cunoştinţă, chiar rudă, ca să zic mai precis unchiul meu după mamă. El cunoaşte toate bogăţiile pămîntului. A avut prilej de a umblat şi pe-aici, prin ţinutul Narîmului. Am să-i povestesc despre lacul dumitale, te pomeneşti că-i serveşte la ştiinţă.

Akimov observă că bătrînul era mulţumit. Parcă se îmbărbătase şi-şi bombase pieptul uscăţiv.

— Am să te duc, Gavriuha, prin toate locurile mai cunoscute de-aici. Păcat numai că, deocamdată, totul este troienit de zăpadă. Dar n-are a face. Ce n-ai să vezi, îți povestesc eu... Și acu, hai, să tăiem lemne.

Akimov lucra cu plăcere. După ce curăță de zăpadă bușteni groși de cedru, îi rostogoli pînă sub un șopron. Aici se afla capra pe care Fedot Fedotovici tăia bușteni. Între timp, bătrînul curăță cu lopata zăpada dintre doi cedri, ca să așeze acolo lemnele.

Ferestrăul ascuțit intra ușor în lemn. Din tăietură se prelingea un șuvoi subțire de rumeguș mirosind a rășină proaspătă. Mireasma de lemn amestecată cu aerul rece îți gîdila nările, dar de respirat respirai ușor, liber ; aerul rece îl îmbărbătă pe Akimov. Apucînd mînerul ferestrăului, trăgea de el cu deosebită sîrguință, apoi, cînd Fedot Fedotovici trăgea ferestrăul spre el, îl apăsa ușor, lăsîndu-l liber.

De vreo cinci ani Akimov nu mai pusese mîna pe ferestrău, dar se vede că ceea ce înveți în copilărie, nu se uită niciodată. Cînd stătuse acasă, își ajutase în fiecare toamnă tatăl la pregătirea lemnelor. Familia ardea în fiecare iarnă, ca să încălzească casa veche și putrezită prin colțuri, cîte zece stînjeni lemne de foc de cea mai bună calitate, de brad și mesteacăn.

— Bine mai mînuiești ferestrăul, flăcăule, îl lăudă Fedot Fedotovici.

— M-a învățat tata. Era om al pădurii, șef de ocol silvic. Există o slujbă din astea.

— Cum să nu știu. În Rusia e o slujbă de vază. Păzește pădurea. Dar aici, în Narîm, nu e nevoie de această slujbă. Pădurile sînt aici ca oceanele. Nici Dumnezeu, nici dracul nu le-a numărat.

S-a vădit însă că în ceea ce privește rezistența, Akimov nu se putea lua la întrecere cu bătrînul. La a doua porție de lemne, brațele lui începură să cedeze. Apăsa ferestrăul, îl trăgea cu greu spre el. Nu-i venea totuși să-și mărturisească oboseala. Aștepta ca bătrînul să propună odihna. Într-adevăr, Fedot Fedotovici lăsă primul ferestrăul din mînă, spunînd :

— Odihnește-te, băiete. Orice treabă cere deprindere.

— Da, mă cam dor brațele, mărturisi Akimov.

— Ei și ? N-avem unde să ne grăbim și n-are rost să ne scoatem sufletul. Mai avem atîtea zile în față !

Au lucrat pînă la prînz. Deși obosise, Akimov se simțea totuși plin de viață.

6

— Ce zici Gavriuha, n-ai vrea să facem o plimbare după pește pînă la Pîrîul cald ? zise Fedot Fedotovici, strîngînd vasele de pe masă.

— Să mergem, Fedot Fedotovici, sînt gata.

— Se vede că ai cam obosit în bordeiul cela de pe malul Goleșcihinei, că-ți cer picioarele mișcare, rîse bătrînul.

— Picioarele, ca picioarele, dar ochii obosesc dacă-i ții ațintiți numai pe aceeași priveliște.

— Ai dreptate. Dacă ai ști cît mă săturasem de Sahalin ! De-aia priveam tot timpul cerul. Cerul de-l privești, mai trece un nor care nu seamănă cu altul, sau soarele își joacă razele. Pe cînd pe pămînt, ce să fie ? Trei pereți și o poartă. De la locul de muncă pînă acasă — două verste pe potecă. Fiecare arșin de drum îl cunoșteam.

Ascultînd spusele bătrînului, Akimov îi urmărea cu nedumerire gesturile. Fedot Fedotovici scoase din șopron o sanie cu tălpici late, ca de schiuri, așeză un fel de căuș împletit din sîrmă subțire, cu mîner lung, un topor și un sac de cînepă gol. Bagajul fu prins cu sfoară de sanie.

Akimov înțelegea limpede destinația saniei, căreia bătrînul îi spunea „nartî“ și anume acela de a transporta tot felul de bagaje. De altfel, pe această sanie ar fi putut încăpea perfect toată averea din coliba lui Fedot Fedotovici, atît era ea de încăpătoare. Un singur lucru nu pricepea Akimov : ce-i trebuia bătrînului căușul împletit din sîrmă.

Cînd porniră la drum, Akimov, îngrijorat că nu luaseră nici un fel de capcană cu ei, se hotărî să i-o spună bătrînului.

— Feodot Fedotîci, n-ai uitat cumva de capcană ?

— Cum s-o uit ? am luat-o, răspunse bătrînul fără a întoarce capul.

„Cînd a luat-o ? Şi ce fel de capcană e asta pe care n-o poţi vedea cu ochiul liber ?“ se miră în sinea sa Akimov. Mergea pe schiuri în urma saniei, pe care o trăgea de sfoară Fedot Fedotovici. „Probabil că a luat momeală şi a băgat-o în buzunar“, îşi zise Akimov, amintindu-şi că de dimineaţă, bătrînul examinase o colecţie întreagă de momeli aşezate pe o scîndură.

Pîrîul cald se dovedi a fi foarte aproape. Nu merseră nici o oră, că Fedot Fedotovici, oprind sania, zise :

— Ei, uite aici e Pîrîul cald ! şi arătă cu mîna undeva într-o parte.

Lui Akimov i se păru că acest „uite-l aici“ e totuşi departe. Bătrînul coborî într-o vîlcea şi se opri. Akimov, care nu-şi strunise schiurile, se propti în sanie.

— Am sosit, Gavriuha, scoate-ţi schiurile, spuse Fedot Fedotovici.

— Şi unde este apa ? întrebă Akimov examinînd vîlceaua troienită.

— Uite-o aici, şerpuieşte printre tufişuri.

Abia acum observă Akimov o fîşie îngustă şi curată, o panglică, şerpuind prin desişul de mălini, sălcii, plopi tineri.

— De ce se cheamă apa asta „caldă“ ? se interesă Akimov, amintindu-şi că în timpul călătoriei pe Ket, Venedikt Petrovici, avea obiceiul să-i descoasă pe localnici, ca să afle originea uneia sau alteia dintre denumirile ce-i atrăgeau atenţia.

— Păi, cum să-i spunem altfel, băiete ! exclamă bătrînul. E toată plină de izvoare calde. De la izvoare şi pînă la vărsare. Uită-te şi tu ! Fedot Fedotovici se lăsă pe vine, sucindu-şi capul cînd spre dreapta, cînd spre stînga.

Akimov îi urmă exemplul. Printre tufişurile cu ramuri goale văzu înălţîndu-se, şi în dreapta şi-n stînga, deasupra zăpezii, aburi uşori.

— Aburii se ridică din apă. Cu cît e gerul mai mare, cu atît valul de aburi e mai mare, explică bătrînul.

„Trebuie să ţin minte toate lucrurile astea, sau să le notez undeva... Să le notez măcar pe o scîndurică obiş-

nuită. Venedikt Petrovici are să-mi mulțumească", îi trecu prin minte lui Akimov.

— Pe vreme de iarnă, Gavriuha, continuă Fedot Fedotovici, peștele se vede că nu poate sta sub gheață... Nu-i e la îndemînă. De aceea vine ca înnebunit la ochiurile de apă.

— Poate pentru că apa nu are destul oxigen, se gîndi cu voce tare Akimov și văzînd privirea întrebătoare a lui Fedot Fedotovici, îi explică mai simplu : Nu-i ajunge peștelui aerul... Ca să trăiască, trebuie să respire.

— Păi cum altminteri ! De aia și are aripioare, preciză Fedot Fedotovici și, luînd de pe sanie căușul din plasa de sîrmă, porni prin zăpadă, printre tufe, spre ochiul cel mai apropiat de apă.

Akimov îl urmă grăbit.

Fedot Fedotovici se opri lîngă primul ochi de apă. Bătători cu picioarele zăpada în jurul său, se ridică pe marginea înghețată a malului, și după ce curăți puțin apa de bucățelele de gheață, afundă mult căușul. Așezîndu-se pe vine, mișcă într-o parte și-n alta căușul, apoi îl scoase din apă. Era doldora de pește care se zbătea.

— Doamne, Doamne, ce de pește ! exclamă Akimov, uluit de ceea ce vedea.

— Gavriuha, pește e aici cu nemiluita. Dar n-are rost să-l ucidem de pomană. Am să umplu cam o jumătate de sac și ne ajunge ; după ce-l terminăm de mîncat, mai venim o dată pe aici. E cam mărunțel, dar dac-ai ști ce gustos e !

Fedot Fedotovici afundă căușul și-l scoase din nou plin de pește. Repetă de cîteva ori gestul, și de fiecare dată căușul cufundat aducea aceeași pradă bogată.

În timp ce Akimov și Fedot Fedotovici fumară o țigară în liniște gerul își făcu datoria și peștele îngheță. Îl strînseră în sac, așezară sacul pe sanie și porniră înapoi.

Pe drum, Fedot Fedotovici îi povesti ce locuri interesante sînt în Taigaua Îndepărtată.

— Am să te duc într-una din zilele apropiate la Mlaștina Putredă... Nu e departe de aici, să tot fie vreo șapteopt verste. Să vezi ce mlaștină e aia, ce minuni se petrec pe acolo !

Povestirile lui Fedot Fedotovici întăriau închipuirea lui Akimov. „Cum tot nu am ceva mai bun de făcut, ar trebui să studiez mai îndeaproape taigaua. Cine știe, poate-mi folosește vreodată“ își zise Akimov.

7

A doua zi dimineața, îl rugă pe Fedot Fedotovici să mai amîne treaba din gospodărie și să-l ducă la Mlaștina Putredă.

— Ce-i, băiete, ți s-a urît cu binele ? Vrei să-ți pută a cîine ? rîse bătrînul, aruncîndu-i o căutătură veselă. Bine, fie, să mergem, să mergem. Ai să fugi de-acolo mîncînd pămîntul...

— Dar de unde vine mirosul acela rău, Fedot Fedotîci ? Cum se face ? Ce zic oamenii în privința asta ? întrebă Akimov care simțea o deosebit de vie curiozitate față de această mlaștină neobișnuită.

— Oamenii zic cîte și mai cîte. Așa cum trăiesc ei în întuneric, povestesc tot felul de năzdrăvănii despre această mlaștină... Dar dacă ar fi să afli adevărul, nu-l cunoaște nimeni. E o taină...

— Totuși, ce zic oamenii ? insistă Akimov.

— Să vezi cum a fost. Se zice că în vremurile de demult, pe meleagurile astea a fost cîndva o mare. Iar în marea aceea se zice că trăiau niște pești uriași ca niște fiare, ca un fel de cai, ba chiar de vreo zece ori mai mari. Și-și aveau locul lor cel mai iubit tocmai aici. Într-o bună zi, pe neașteptate, se iscă deasupra mării o furtună cu trăznete și fulgere. O furtună atît de puternică, de ți-e frică să te și gîndești. Fulgere, tunete și pînă la urmă din cer s-a prăbușit o bucată mare de pămînt. S-a făcut mii fărîme bucata aceea de pămînt, nisip și pulbere s-a ales din ea și a acoperit locul cu toate jivinele lui cele scîrboase. Bineînțeles, apoi a început totul să putrezească. Și marea s-a retras, hăt, departe. Și de atunci tot putrezește mereu de nu se mai poate isprăvi... Mai zic oamenii că a venit cîndva un bătrîn care a vrut să vadă măcar oasele animalelor acelora, care a săpat, a

săpat și în cele din urmă a murit înăbușit. După aceea, nu s-au mai găsit isteți pentru o treabă ca asta...

— Interesantă poveste... foarte interesantă. Mai ales că la baza ei e un element de adevăr. Materiile organice cînd putrezesc elimină gaze. Deși, bineînțeles, pești în chip de cai, asta e o legendă, zise Akimov, regretînd pentru a nu știu cîta oară că nu are la îndemînă o hîrtie pe care să facă însemnări care să-i folosească în viitor, și lui și unchiului Venedikt Petrovici. Dar altceva ce mai spun oamenii ? întrebă din nou Akimov.

— Ei, băiete, toate nici eu nu știu să ți le spun. Căci mincinoși pe lumea asta, cîți vrei. Anul trecut am întîlnit la Parabel o bătrînă pe care o cunosc demult. „Bună", zice ea, Fedot. „Bună să-ți fie inima, Olimpiada", zic eu. Pe neașteptate, ea mă întreabă : „Ai fost duminică la biserică ?" „Nu, îi zic eu, nu-mi ardea de biserică. Aveam treabă." „Aoleu, zice ea, Fedot, păcat că n-ai fost. Să vezi ce predică a ținut preotul". „Și despre ce, zic eu, a vorovăit preotul ?" „Fedot, furtuni grele se apropie de ținutul nostru", zice bătrîna. „Ce anume ?" zic eu. „Ne-a citit părintele la început din Sfînta Scriptură, iar după aceea ne-a explicat. Și spunea acolo că vin din cer peste noi, pe pămînt niște arătări cu capete de cai și cozi de pește. Dumnezeu îi zvîrle pe demoni pe pămînt. De aceea, zice preotul, nici nu încetează putoarea aia de se simte în Mlaștina Putredă. Și de nu ne vom ruga cu osîrdie lui Dumnezeu, are să ne omoare pe toți duhoarea, cum l-a omorît pe bătrînul ăla ce a vrut să găsească oasele din mlaștină". „Nu cumva după asta preotul a strîns bani ?" întreb eu pe babă. „Cum să nu, zice baba, a strîns bani. E timpul să înnoim biserica, clopotnița s-a lăsat pe-o rînă." Așa că, vezi, Gavriuha, ce legende trec de la om la om...

Fedot Fedotovici rîse. Akimov îl privi dintr-o parte... era limpede că bătrînul nu dădea doi bani pe legende nesăbuite. Apoi zise :

— Furtuni cu tunete și fulgere... Dumnezeu care azvîrle diavoli din cer .. Duhoare... Trebuie să fii cu adevărat viteaz, ca să nu crezi în prostiile astea !

— Păi oamenii cred, Gavriuha. Ia, întreabă-i tu pe vînători. Mulți dintre ei au fost la Mlaștina Putredă ? Nu prea ! Le e frică.

— Și totuși, haide să mergem, Fedot Fedotovici.

— Hai să mergem ! exclamă din nou zîmbind, Fedot Fedotovici.

Bătrînul, bineînțeles micșorase cu mult distanța pînă la Mlaștina Putredă cînd spusese că sînt vreo șapte-opt verste. Au mers vreo trei ceasuri fără să se oprească. Au mers întins, pe alocuri au și alergat, căci drumul cobora în pantă lină și schiurile lunecau iute.

Cu vreo două, trei verste înainte de a ajunge la Mlaștina Putredă, Akimov observă că pădurea deasă se rărește și în cele din urmă dispare. În fața ochilor săi se întindea acum o vîlcea, în care creșteau ici-colea brazi, dintre care jumătate erau uscați. Pe alocuri ieșeau la iveală din zăpadă rădăcini bătrîne și cioturi sau mușuroaie pe jumătate golașe, acoperite cu un fel de gunoi negricios.

— Uite, Gavriuha, aici începe Mlaștina Putredă, iar de terminat se termină la dracu-n praznic. Bineînțeles, nimeni n-a îndrăznit s-o traverseze, iar de înconjurat am încercat eu odată. Două zile am mers pe malul ei — în zadar. N-am reușit s-o înconjur și m-am întors...

Akimov examină cu un ochi atent mlaștina. Nu era cîtuși de puțin atrăgătoare. Semăna mai curînd a cimitir vechi, lăsat în părăginire ; judecînd însă după ochiurile de pămînt negru, care se zăreau la tot pasul, după șuvițele de fum care se ridicau de sub cioturi, după băltoacele neînghețate, îți puteai da seama că sub această cîmpie acoperită de zăpadă trăiește o viață tainică și subterană. „Un mister al firii ! Dacă l-aș putea aduce aici pe unchiul Venedikt Petrovici, cîte ipoteze interesante n-ar mai face el !“ se gîndi Akimov.

Mai merseră preț de vreo jumătate de verstă, cînd Fedot Fedotovici, care o pornise înainte, se opri pe neașteptate.

— Ei, Gavriuha, ajunge. Du-te singur mai departe, iar eu rămîn să te aștept. M-a apucat o durere de cap din pricina puturoșeniei ăsteia.

În aer se simțea într-adevăr o duhoare ușoară, neplăcută.

— Bine, Fedot Fedotovici, așteaptă-mă aici, zise Akimov desfăcînd brațele, și lunecă pe zăpadă spre buturuga cea mai apropiată.

Fedot Fedotovici îl urmări cu un zîmbet ironic. Știa dinainte ce se va întîmpla.

Ținîndu-și răsuflarea, Akimov se apropie în grabă de unul din butuci și se aplecă să-l examineze. Dar nu putu răbda mai mult de un minut — două. Mirosul puternic, puțin amărui, îi încătușa respirația. Sîngele îi zvîcnea în tîmple. În fața ochilor îi jucau rotocoale negre, simți că-i vine să leșine. Akimov se depărtă brusc de buștean și o porni la goană înapoi.

— Ei, ai mirosit, Gavriuha ? Ce părere ai ? ha, ha, ha ! Fedot Fedotovici murea de rîs.

Akimov fugea, fără să mai întoarcă capul.

— Ei, ce zici Gavriuha ? repetă întrebarea Fedot Fedotovici.

— Numai știința poate ghici taina acestei mlaștini, Fedot Fedotovici. Colcăie de gaze aici, dar problema e de fapt alta. Ce fel de gaz este și de unde provine ? Într-adevăr se prea poate ca acest gaz să rezulte din arderile unui regn vegetal și animal care a dispărut de mult. Poate fi însă și altminteri, și anume ca în scoarța pămîntului să se fi produs niște crăpături prin care să iasă afară, pe căi necunoscute, un gaz natural din adîncul pămîntului. Dumnezeu știe... Nu știu ce să-ți răspund, Fedot Fedotîci, Akimov desfăcu brațele a neputință și privi cu un aer de căință în ochii bătrînului.

— Ei, asta e ! plescăi din buze Fedot Fedotovici, și aruncînd o privire severă lui Akimov, care rămăsese pe gînduri, adăugă încet : Aici, Gavriuha, sînt secrete la fiece pas. Avem între altele un loc vesel, nu glumă. Cam la jumătate zi distanță de mers de la coliba mea. Acolo, în pădurea de brazi, trăiește un mincinos...

— Cum așa, un mincinos ? se miră Akimov.

— Uite așa ! să zicem, tu strigi „Gavriuha, vino aici", iar el îți răspunde : „Vino tu, te aștept".

— Ei, Fedot Fedotovici, să nu te superi, dar așa ceva nu cred. Astea-s povești.

— N-ai decît să nu crezi. Nici eu n-am crezut pînă nu m-a zăpăcit mincinosul ăsta.

— Cum așa ? și Akimov o lăsă mai moale cu tonul lui de neîncredere.

— Eram un artel care lucram nu departe de moșia mincinosului ăstuia. Era acolo și o colibă unde locuiam. Într-o zi am întîrziat, nu m-am întors la timp acasă. Se înserase. Deși cunoșteam poteca foarte bine, m-am rătăcit din cauza întunericului. Am umblat cît am umblat, pînă mi-am dat seama că n-am ce face, m-am rătăcit. Atunci am început să strig : „Mitrofan (așa-l chema pe unul din tovarășii mei de lucru) unde ești ? Răspunde !“ Aud drept răspuns „Ehei, sîntem aici !“ După glas îmi dau seama că m-am depărtat foarte mult de colibă, dar n-am ce face. Nu era să dorm peste noapte în pădure. Am pornit-o drept într-acolo de unde venea glasul. Am mers cît am mers și am zis să mai strig odată. Am strigat. Mi-a răspuns Mitrofan cu totul din altă parte. Doamne ! mi-am zis. Se vede că iar am luat-o pe alt drum și am pornit din nou în direcția glasului. Am umblat cît am umblat, de colibă n-am reușit să dau. Iar am început să strig. Aud vocea supărată a lui Mitrofan : „Unde naiba ești, de ce nu vii ?“ „Ei, mi-am zis, slavă Domnului, sînt aproape“. Deși eram obosit de nu mă mai țineau picioarele, am luat-o iar înainte și tot așteptam dintr-o clipă în alta să văd vreun foc arzînd în depărtare. Am mers repede, mi-am rupt toate hainele de ramuri, dar de colibă tot n-am dat. Disperat, am strigat din răsputeri. „Mitrofan, unde ești, pentru numele lui Dumnezeu ?“ Ascult. Tăcere. Mai strig o dată. Și de undeva de departe, ca din fundul unei fîntîni, glasul lui Mitrofan, abia-abia de-l auzeam. „Ehei, sîntem aici, te așteptăm“. Am înțeles atunci că n-am să pot ajunge pînă la colibă, nu mai aveam putere. Am aruncat pe jos sacul cu nuci, am făcut foc și pînă dimineața am stat așa.

De cum s-a luminat de ziuă, am pornit-o iar. La lumina zilei am găsit mai repede decît credeam poteca. Și mi-am dat seama că pînă la colibă era foarte aproape. Cînd am ajuns tovarășii mei dormeau cu toții. I-am trezit din somn și le-am povestit pățania. Ei s-au uitat unul la altul și Mitrofan mi-a zis : „Noi n-am auzit strigătele tale și nici nu ți-am răspuns“. „Cum așa, le zic eu.

În cazul ăsta, cine mi-a răspuns în tot cursul nopții ?“ Îi văd că fac fețe fețe. „Poți să crezi ce vrei, zic ei, dar de aseară nici unul dintre noi nu s-a dat jos de pe laviță și n-a ieșit din colibă“. Și ca să-i cred și mai abitir, băieții s-au jurat și și-au făcut cruce. Atunci a fost rîndul meu să pălesc. „Ia te uită, Doamne. Oamenii au dormit în tihnă, iar eu alergam după glasul lor. Dar nu m-am înșelat defel, i-am auzit cu propriile mele urechi răspunzîndu-mi. Am văzut că și tovarășii mei cad pe gînduri. „Uite ce e, băieți, a zis Mitrofan, hai s-o ștergem de aici pînă nu e prea tîrziu. Se vede că a apărut pe aici stăpînul taigalei. Se zice despre el că știe să se prefacă după tot felul de glasuri. Strigă ca omul, ca vita și ca pasărea.“

Am încercat să-i conving pe băieți să nu plece, dar n-am făcut-o cu prea multă convingere, eram eu însumi speriat. „Bine că măcar nu m-a omorît“, mi-am zis eu. Pe scurt, în aceeași zi am părăsit pădurea de brazi. Totuși întîmplarea mi-a rămas în minte. „Cum așa ? mi-am zis. Nici în Dumnezeu nu cred, nici de dracu nu mi-e frică, și uite că de astă dată m-am speriat. Asta nu e a bine. Am povestit întîmplarea felcerului nostru, lui Feodor Terentievici Gorbiakov. El a zis : „Se vede, Vater, că în ziua aceea ai băut mai mult decît ți se cuvine“. Eu i-am zis : „N-am luat o picătură în gură. Tot ce ți-am spus e serios, și ți-am povestit-o ca unui om învățat și nu de dragul de a spune povești“. Atunci Gorbiakov a căzut pe gînduri. Mi-a făgăduit că dacă are să ajungă în Taigaua Îndepărtată, o să meargă cu mine în vîlceaua cea cu brazi ca să se convingă și el de existența acestui mincinos.

Cam vreo doi ani am așteptat pînă a venit ziua. După ce am stat cu Gorbiakov în colibă vreo două-trei zile, i-am spus : „Ții tu minte, Feodor Terentievici, că mi-ai dat cuvîntul să mergem împreună în pădurea cea de brazi“. „Mi-amintesc, a zis el, hai să mergem“. Și ne-am dus. Feodor Terentievici ține la drum. Nu știe ce-i aia oboseală. Am ajuns. Am strigat. Un ecou ca oricare altul. De strigam mai tare, răspundea mai tare. Gorbiakov a început să rîdă de mine. „Nu degeaba ți-am spus eu atunci că erai făcut. Iar unui om beat i se pare că și

dracii intră în sticlă." Bineînțeles, m-am simțit cam prost, totuși n-am vrut să cedez. „Hai să așteptăm noaptea, Feodor Terentievici, i-am zis eu. Că atunci a fost noapte." El zice : Hai să așteptăm, oricum nu putem ajunge pînă se înnoptează la colibă". Am rămas. Am făcut un fel de colibă, am aprins focul, am fiert ceaiul. Pînă să le terminăm, a venit și noaptea. Gorbiakov a luat pentru orice eventualitate pușca și s-a dus de-a dreptul la rîu. Trece un ceas, trec două și nu mai vine. De îngrijorare nu-mi mai găseam locul. Mă gîndeam să nu fi dat vreun urs peste el. Pune laba ursul pe el și s-a zis cu felcerul nostru. Deodată îl aud venind. Trosneau ramurile sub picioare, foșneau frunzele uscate, păsările speriate se zbăteau în întuneric.

„Abia, abia de te-am găsit, zise el. Nu știu de ce, dar răspundeai din cealaltă parte a vîlcelii".

M-am minunat de cuvintele lui.

„Eu, Feodor, nu te-am auzit strigînd, și din clipa în care ai plecat n-am deschis gura măcar să casc".

„Cum așa ? Eu strigam mereu : „Vater, unde ești ?" iar tu-mi răspundeai : „Ehei, Feodor, sînt aici !"

„Zău, am tăcut chitic, de parcă aș fi fost fermecat".

„Ce minune să fie asta ? Ia hai să mergem împreună", se înfierbîntă felcerul.

Și am pornit-o unul pe urmele celuilalt. Cînd am ajuns în adîncul pădurii, Feodor Terentievici începu să strige : „Ei, cine ești tu acela, de răspunzi la strigătul meu ? Spune cum te cheamă". Am ascultat și am auzit : „Ivan mă cheamă". „Cu cine stai, Ivan ?" Răspunde : „Stau singur". I-am strigat atunci : „Vino la noi !" El a răspuns : „Vin la voi". Am stat și am așteptat, dar n-a venit nimeni. L-am așteptat pînă la răsăritul soarelui și am plecat fără să aflăm ceva. Gorbiakov e om deștept și știe multe, dar taina asta n-a putut-o ghici. Nu prea îi venea la îndemînă să creadă în diavolul pădurilor, căci e om cu carte. Îi vindecă și pe surghiuniți și pe țărani de tot felul de boli. Dar nu putea nici să nu creadă, căci încercase totul pe propria-i piele. Uite așa, frate Gavriuha, ce minuni se ascund în ținuturile noastre.

Akimov era atît de uimit de povestea lui Fedot Fedotovici că și uitase de Mlaștina Putredă.

— Du-mă, Fedot Fedotovici, la locul acela. Du-mă neapărat. Dacă totul e așa cum spui dumneata, atunci e un caz rar pentru știință. El trebuie studiat și explicat. Dar chiar dacă sînt numai povești, tot e interesant. Să vedem cum se nasc născocirile. Și Akimov făcu cu ochiul.

— Poți să-mi tai capul de e poveste. Dar de dus, am să te duc.

— Să n-o amîi prea mult, Fedot Fedotîci ! Viața mea, cum bine-ți dai seama, e cam nesigură. Astăzi sînt aici, iar mîine, pe neașteptate soarta se poate schimba și o să plec în ținuturi îndepărtate.

Akimov rosti cuvintele zîmbind ; anume se exprima confuz și nebulos. Dar Fedot Fedotovici părea să-l înțeleagă.

— Așa-i, într-o viață ca a ta, orice se poate întîmpla. Astăzi ești aici, în Taigaua Îndepărtată, iar mîine poți să ajungi în Cetatea de scaun la prietenii tăi. Iar de acolo soarta te poate arunca și mai departe. Din vorbele lui Fedot Fedotovici părea să reiasă că știe ceva despre planurile lui Akimov, deși, de fapt, bătrînul nu știa absolut nimic sau mai bine zis nu știa decît un lucru ; că Akimov este urmărit de poliție și trebuie apărat cu orice preț.

Înainte de a părăsi Mlaștina Putredă, Akimov mai făcu o încercare de a ajunge la cioturi. Aducîndu-și aminte de mirosurile diferitelor gaze cu care lucrase în laborator, își zise că ar trebui să definească, fie și aproximativ, după unele asocieri, grupul de gaze din care făcea parte acesta care țîșnea din adîncuri la suprafață.

— Vezi să nu te înăbuși, băiete. Și mai ales, să nu-ți vină în minte să aprinzi o țigară. Au fost pe aici niște incendii, încît mirosul de ars ajungea pînă la Parabel și Kargask. S-ar zice că n-ar avea ce să ardă aici, în jur e numai umezeală, dar ce focuri s-au mai iscat. S-or fi aprins de la fulgere, doar ploile torențiale puteau să le stingă.

Fedot Fedotovici își puse schiurile. În clipa în care Akimov o luă la drum, bătrînul se grăbi pe urmele lui. Văzînd curiozitatea înflăcărată cu care Akimov se interesa de Mlaștina Putredă, Fedot Fedotovici se îngrijoră. „Unul ca ăsta pune capul sub șuvoiul de gaz, respiră odată și s-a zis cu el. Nu pot să-l las singur. E un

flăcău iute, şi unde e iuţeală, e şi nechibzuinţă", îşi zise Fedot Fedotovici.

Cînd Akimov se băgă iar sub un ciot, în locul unde i se părea că iese gazul la suprafaţă, Fedot Fedotovici se opri ţeapăn, gata în orice clipă să-i sară în ajutor.

— Uf, respiră în cele din urmă Akimov, ridicîndu-se, şi în aceeaşi clipă duse la nas degetele, mirosindu-le cu grijă.

— Da, tot ce-i posibil, să fie produse ale unui proces de descompunere, murmură el, strîmbînd din nas şi trăgîndu-şi mănuşa de piele. Hai să mergem, Fedot Fedotovici, îţi mulţumesc. Va trebui să trec această Mlaştină Putredă pe hartă, iar apoi să-i las pe oamenii de ştiinţă să-şi bată capul cu minunea asta.

— Şi de ce nu ? Bună treabă ai zis, conveni cu un aer hotărît Fedot Fedotovici, pentru care cuvîntul „oamenii de ştiinţă" avea o rezonanţă reală, lipsită de orice mister, ca una care se identifica pe de-a-ntregul cu imaginea ginerelui său, Feodor Terentievici Gorbiakov.

Pe drum, Akimov încercă să-şi fixeze în minte toate amănuntele şi elementele privitoare la vizita la Mlaştina Putredă : relieful locului, caracterul vegetaţiei, nuanţele mirosurilor. Fu nevoit să recurgă la ajutorul lui Fedot Fedotovici.

— Ia, povesteşte-mi, tătucă, ce vecinătăţi are Mlaştina Putredă dinspre răsărit şi sud ? Ai fost pe-acolo ? Cunoşti locurile ?

— Am fost.

Fedot Fedotovici încetini mersul şi ajunse în dreptul lui Akimov. Cînd mergi alături, poţi vorbi mai uşor. Dealtfel drumul trecea peste o cîmpie netedă, cu vegetaţie rară. În depărtare, se zărea ca o pată neagră, o pădure de cedri. Dar pînă acolo mai era cale lungă, deci aveau timp de sporovăială.

— E un ţinut plicticos, Gavriuha. Mai mult cîmpie joasă, ici-colea muşuroaie, mici movile. Pădure, de nu poţi face un pas, un adevărat zid. Dinspre răsărit curge un pîrîiaş, împleticindu-se de parcă ar fi beat. Ba o ia într-o parte, ba într-alta. Într-un loc, pîrîiaşul se desface în două braţe. Mlaştina Putredă este aşezată taman între ele.

— Fedot Fedotovici, arată-mi pe zăpadă, ca să pot desena apoi pe hartă, se rugă Akimov.

Fedot Fedotovici rupse o rămurică, se opri din mers și pe zăpada de un alb strălucitor de-ți lua ochii apăru un desen simplu, dar destul de precis.

— Uite aici, Gavriuha. Pe zăpadă apărură rotocoale și linii frînte. Aici e Parabel. Aici curge Obi. Asta e Vasiugan. Aici e coliba mea. Aici pîrîiașul Udavka. Eu l-am poreclit așa pentru că șerpuiește. Ai zice că se încurcă el însuși în șerpuiturile sale! Așadar, Mlaștina Putredă este așezată aproape de Udavka. Uite aici.

— Dar soarele unde răsare, Fedot Fedotovici? întrebă Akimov, dorind să se orienteze cît mai bine.

— Privește aici. Aici se scoală, dincoace ajunge la amiază, dincoace apune. Ai înțeles, Gavriuha!

— Am înțeles.

Akimov privi încă o dată desenul făcut de mîna lui Fedot Fedotovici căutînd să-și fixeze reperele lui principale de orientare.

8

După această întrerupere forțată au mers pînă la colibă în tăcere. Întunericul i-a ajuns din urmă; noaptea era însă senină și liniștită. Luna rotundă lumina din plin taigaua, luminișurile și golurile desișului de brazi. Legănîndu-se de pe un picior pe altul, Fedot Fedotovici pătrundea fără greutate prin coridoarele dintre copaci. Akimov îl urma. Zăpada cu reflexe albăstrii părea transparentă. Pe alocuri purta urme ciudate, pașii fiarelor. Akimov le privea cu indiferență, căci nu putea deosebi pe cele de iepure de cele ale vulpii, ale veveriței sau herminei. Chiar și cele ale cocoșului de munte, lui i se păreau a fi de fiară. În schimb, Fedot Fedotovici observa totul și chibzuia mereu în ce loc ar fi mai bine să așeze capcanele: „S-au sculat fiarele din somn, și și-au terminat rezervele, au ieșit să caute mîncare. Este timpul să mă ocup și eu de vînat", se gîndea Fedot Fedotovici.

Akimov era cufundat în gînduri. În seara aceea geroasă de iarnă, gîndul lui zbura spre Stockholm, spre unchiul său Venedikt Petrovici : „Probabil că a primit vestea că mă aflu la Narîm. Îmi imaginez cu cîtă nerăbdare trebuie să mă aştepte. Primul lucru pe care am să-l fac cînd am să ajung la el, am să cercetez materialele expediţiilor siberiene, am să caut să mă iniţiez în toate problemele acestor ţinuturi. Acum îmi vine mai uşor să înţeleg orientarea cercetărilor sale. Orice s-ar zice, ţinutul Narîmului este o bucată imensă din Siberia... Numai să-l găsesc sănătos pe unchiul meu, că multe am să-i povestesc..."

Brusc se făcu întuneric. Stăpînit de gîndurile sale, Akimov nici nu observase că intraseră în pădurea deasă de cedri.

— Ei, Gavriuha, acum ai grijă să nu-ţi laşi ochii amanet pe vreun copac, îl preveni bătrînul pe Akimov.

— Mulţumesc, Fedot Fedotovici, răspunse Akimov.

Mergeau acum mai încet, şi nu numai pentru că se lăsase întunericul. Erau şi obosiţi. Se sculaseră cu mult înainte de răsăritul soarelui şi străbătuseră o distanţă uriaşă fără să mănînce — ronţăiseră din mers nişte pesmeţi, şi atîta tot.

Akimov căzu mort de oboseală pe laviţă fără să mai aştepte cina. Dar cînd mîncarea fu gata, Fedot Fedotovici îl trezi totuşi.

— Pe burta goală, visezi diavoli, băiete. Scoală-te să mănînci ceva, glumi bătrînul, zornăind din vase.

Akimov se ridică greu, se întinse, dar într-o clipă îşi alungă somnul. Fedot Fedotovici zîmbi.

— Te-ai mai înveselit, Gavriuha ! Se zice în popor că la bătrîneţe, oboseala se scurge în oase. Iar la oamenii tineri somnul o spală ca apa.

— Parcă nici n-aş fi dormit !

— Ai aţipit oleacă, iar uneori aţipeala e mai de folos şi mai dulce decît somnul.

— Asta-i adevărat, am observat şi eu. Mi s-a întîmplat uneori să stau să citesc, şi rîndurile să-mi fugă în faţa ochilor. Lăsam capul pe braţe şi aţipeam o clipă. Treceau zece, cel mult douăzeci de minute şi-mi era capul limpede, proaspăt de tot... Ia spune, Fedot Fedo-

tovici, cum am face noi să desenăm o hartă ? Pe ce și, mai ales, cu ce ? trecu brusc la altă temă Akimov.

— Dar care-i strumentu' de care ai nevoie ? întrebă Fedot Fedotovici, în timp ce-și turna ceai în cană.

— O foaie mare de hîrtie, un creion, o linie, un compas, o busolă, enumeră Akimov, aruncînd o privire vicleană către bătrîn.

Fedot Fedotovici dădu la o parte ceainicul, mută cana.

— Busolă avem, băiete, iar în ce privește celelalte, trebuie să mă gîndesc.

— Oricît ai sta să te gîndești, nu iese nici hîrtie, nici creion din gînduri. Și aș avea nevoie de hartă, uite așa.

— Ei, o riglă mai putem face, că avem rindea, începu Fedot Fedotovici.

— N-avem nevoie de o linie orișicum, Fedot Fedotovici, trebuie una cu gradații. Altfel dimensiunile hărții vor fi aproximative.

— Asta-i un fleac. Facem măsurătoarea cu pușca. Pușca mea e de calibrul 12. Facem calculul în țoli.

— Bună idee ! La o adică și așa se poate, se învioră pe loc Akimov.

— Un compas... Un compas de lemn pot să-ți fac chiar mîine, zise Fedot Fedotovici.

Akimov observă că bătrînul se înflăcărase și uita să mai mănînce.

— Mănîncă, Fedot Fedotovici ! Akimov apropie cana și turnă în ea ceai.

— Mîncarea nu fuge ea, rămîne locului. Vreau să mă gîndesc la ce mi-ai zis... Ce-ar fi să dau o fugă pînă la Parabel după treburile astea propuse cu oarecare șovăială Fedot Fedotovici, examinîndu-l pe Akimov.

„Poate că bătrînul are dreptate. Și apoi, acolo ar putea afla și niște noutăți în ce mă privește venite de la Comitet", fulgeră prin mintea lui Akimov și-n ochi i se aprinse speranța. În aceeași clipă însă își aminti de indicația severă pe care i-o dăduse Comitetul, să stea ascuns pînă i se va da un semn. Comitetul îl prevenise cu hotărîre să nu întreprindă nici un fel de încercări personale de evadare în continuare. Cîte ceva își aminti și Fedot Fedotovici : „Să nu te întorci, Vater, după pîine,

decît peste vreo lună" erau cuvintele pe care i le rostise la plecare Feodor Terentievici Gorbiakov.

— Pînă la Parabel... e drum lung, Fedot Fedotovici, zise Akimov, învingîndu-şi şovăielile lăuntrice.

— Drum lung, conveni bătrînul, gîndindu-se în sinea lui că apariţia lui prematură va trezi nemulţumirea ginerelui, poate îi va complica chiar planurile în ce priveşte soarta ulterioară a evadatului. Dar ce-ai zice, Gavriuha, dacă în loc de hîrtie ţi-aş face rost de o bucată de scîndură pe care aş da-o la rindea ? Şi dacă una n-ar ajunge, aş lipi laolaltă două sau trei ? Clei am, slava Domnului...

— Într-adevăr, pe scîndură se poate desena o hartă. Dar cu ce s-o desenăm, Fedot Fedotovici ?

— Ai putea s-o „arzi" ? întrebă bătrînul, înflăcărîndu-se de acest plan nou.

— S-o ard ? repetă întrebarea Akimov.

— Da, am acolo în şopron o sulă. Uneori o folosesc cînd fac cîte o cutie din coajă de mesteacăn. Mi s-a întîmplat să şi desenez pe vreun capac ba un iepure, ba vreo căsuţă. Cutiile astea au mare căutare.

„Ce-ar fi să încerc într-adevăr să fac în felul acesta o hartă, după ce în prealabil voi fi desenat conturul ei cu cărbune ?" se gîndi Akimov, aruncînd o privire recunoscătoare bătrînului.

— Mîine, Gavriuha, ţi-aduc şi sula şi scîndura. Iar busola uite-o aici.

Fedot Fedotovici desfăcu sacul de vînător, care atîrna pe perete, scoase o busolă şi i-o întinse lui Akimov.

— Mai avem timp, Fedot Fedotovici, mai e pînă să ajungem la hartă. O să facem harta după ce vom fi cutreierat împreună toată Taigaua Îndepărtată, şi Akimov aşeză grijuliu busola pe masă.

— Ei, asta ştii tu mai bine cum şi cînd. Eu nu mă pricep la lucruri de-astea, zise oarecum jenat Fedot Fedotovici şi adăugă după o pauză : Deşi, la drept vorbind, Gavriuha, ştiu să mă orientez după busolă. M-a învăţat ştiinţa aceasta în Sahalin un ocnaş ca şi mine. Cînd am pus la cale s-o ştergem de-acolo, ne-am gîndit să şterpelim o barcă mare cu care să ajungem pînă la Vladivostok, iar de acolo prin taiga pînă în Ural, unde-i populaţie mai multă, să ni se piardă urma. Dar nu ne-a

ajutat Dumnezeu. Pe tovarășul meu l-au omorît chiar ocnașii. Găsise omul pe undeva niște tutun. Și era cam zgîrcit. Nu-i plăcea să împartă cu alții. Ei, și l-au înghesuit sub niște scînduri. Poate că pur și simplu au vrut să-l sperie, dar n-au socotit cum trebuie, l-au apăsat prea tare. A doua zi și-a dat duhul.

— A luî e busola ?

— A lui. Cu o zi înainte mi-o dăduse mie.

Akimov luă busola, o învîrti pe o parte și pe alta, încercînd să deslușească la lumina opaițului o inscripție pe jumătate ștearsă, care se dovedi a fi în limba engleză.

— Busola e din Anglia, Fedot Fedotovici. Poate că a folosit-o vreun marinar. Interesant obiect !

— Așa ! Tot ce se poate. Ocnașul ăsta, Dumnezeu să-l ierte, se pare că era om bogat. Pare-mi-se că nu s-a înțeles cu taică-său la împărțirea averii și atunci i-a tras părintelui său cu toporul în cap. Dar să lăsăm poveștile astea în faptul nopții.

„Ei, ce să-i faci, cutioară vicleană și amuzantă. Ai slujit unui ucigaș de tată bogătaș, acum caută de-mi slujește mie, student sărac și social democrat evadat", gîndi cu un zîmbet ironic în sinea sa Akimov, mutînd busola mai încolo.

Cînd Akimov se trezi a doua zi, Fedot Fedotovici îi și aduse cîteva lucruri necesare. Se vede treaba că în șopronul bătrînului se găseau cam de toate. Îndeosebi îl entuziasmă pe Akimov scîndura. Dată la rindea, din cedru, mare cît o jumătate de masă. Un desen al Taigalei îndepărtate încăpea perfect pe ea, cu toate numeroasele ei rîulețe, lacuri, mlaștini și păduri. Grozavă era și sula : lungă, la un cap călită, cu un mîner mare, din mesteacăn uscat. Adusese Fedot Fedotovici din șopron și un compas și o riglă, de care probabil că uitase. Compasul, adevărat, era de tîmplar, cam otova, nepotrivit pentru calcule și desene de precizie, rigla însă îl bucură pe Akimov. Era limpede că fusese făcută odată cu coliba, fiindcă era neagră de atîta vreme, dar prețios era faptul că fusese făcută exact după arșinul oficial metalic, adică era gradată.

— Foarte bine, excelent! repetă Akimov, examinînd obiectele și aruncînd priviri recunoscătoare către Fedot Fedotovici. Fără să vrea, tînărul își aminti de unchiul său, Venedikt Petrovici.

Povestindu-i nepotului său despre numeroasele călătorii întreprinse, profesorul Lihaciov vorbea totdeauna cu entuziasm despre mujicii care-l însoțiseră în calitate de muncitori, sau vîslași, sau de ghizi. Cu toții manifestau mult respect față de caracterul științific al călătoriilor și, dacă era cazul să muncească cu mult mai mult decît se înțeleseseră în contract, o făceau fără să-și cruțe timpul sau forțele.

Fedot Fedotovici, bineînțeles, nu-și imagina că munca pe care o inițiia destul de primitiv Akimov ar fi avut un caracter științific, dar auzindu-l pe acesta vorbind de folosul științei, bătrînul se arătă a fi gata de orice sacrificiu, numai ca să ducă totul la bun sfîrșit.

— Și acum, Fedot Fedotovici, rămîne lucrul cel mai important, să fac cunoștință cu taigaua, zise Akimov.

— Asta, nu-i nici o greutate, Gavriuha. Chiar de astăzi pornim la vînătoare, declară Fedot Fedotovici. Am și pregătit ceva. Și bătrînul îi arătă lui Akimov diferite feluri de capcane pentru fiare mai mari și niște scurtături de lemne mai mici care stăteau aruncate grămadă în spatele cuptorului.

Din ziua aceea plecau în fiecare zi în taigă. Fedot Fedotovici îl trezea pe Akimov cu mult înainte de răsăritul soarelui, mîncau, își puneau schiurile în picioare și porneau la drum, cînd într-o direcție, cînd în alta. Folosindu-se de busolă, Akimov controla direcția și făcea un calcul aproximativ al distanțelor pînă la rîurile, lacurile sau mlaștinile pe care le întîlneau în drum, întrebîndu-l pe Fedot Fedotovici despre denumirile pe care le dădeau fiecăruia vînătorii.

Deocamdată, vînătoarea era cam slabă. Zi și noapte viscolea. Într-o oră sau două, capcanele erau troienite și încetau să funcționeze. Nu era lucru ușor nici să găsești urmele fiarelor pe o vreme rea ca aceasta, căci zăpada acoperea totul. Dar niciodată nu se întorceau acasă cu mîna goală. Cîte o hermină, vreo cinci veverițe, tot aduceau cu ei.

Fedot Fedotovici se arăta nemulțumit, pe cînd Akimov era încîntat.

— Au fost ani, Gavriuha dragă, cînd într-o zi aduceam pînă la treizeci de veveriţe şi pînă la zece jderi, îşi amintea Fedot Fedotovici.

— Se vede că eu îţi port ghinion, glumi Akimov.

— Nu e vorba de tine, măi băiete. Anul ăsta n-au prea dat rod cedrii şi e mîncare puţină. Fiarele s-au mutat pe Vasiugan. Se zice că în pădurile de pe Vasiugan a fost rod mai mult, explică Fedot Fedotovici.

9

Zilele treceau una după alta. Ocupat cu vînătoarea, cu cercetarea terenului, de fapt cu măsurarea taigalei în vederea proiectatei hărţi Akimov nu mai simţea acel plictis chinuitor de care fusese stăpînit în momentele de totală inactivitate la Goleşcihina. Învăţase de la Fedot Fedotovici să aşeze capcanele, treptat se acomoda şi cu taigaua. La început aceasta i se păruse o încurcătură haotică de masive păduroase şi o îngrămădire dezordonată de lacuri şi mlaştini. Acum, pe zi ce trecea în reprezentarea lui căpătau contururi tot mai limpezi porţiunile mai înalte acoperite cu păduri de cedri de cea mai bună calitate.

Rîuleţele şi lacurile, care se împreunau prin vîlcele şi viroage, alcătuiau un sistem curios, subliniind parcă înălţimile şi specificul reliefului din taiga.

Pe scîndurelele pregătite de Fedot Fedotovici pentru funduri de putini şi tot felul de cutioare, Akimov începuse să deseneze schema unor porţiuni separate din taigaua îndepărtată, lucrînd cu bucăţi de lut roşu, rupte din vatră. Bătrînul manifesta nu numai respect, ba chiar un fel de pietate faţă de aceste îndeletniciri ale lui Akimov. Din clipa în care tînărul lua în mînă scîndura şi lutul, Fedot Fedotovici se schimba la chip, tăcea, băga luleaua în buzunar şi, aşezîndu-se pe marginea laviţei, urmărea cu privirea aţintită munca lui Akimov, temîndu-se să se mişte din loc.

Într-o bună dimineață, Fedot Fedotovici îi zise :

— Ei, Gavriuha, astăzi mergem să-i facem o vizită Mincinosului. E cale lungă pînă acolo. N-o putem face într-o singură zi. Va trebui să înnoptăm în taiga. Am pregătit de-ale gurii. Ce părere ai ?

— Ce să mai stăm pe gînduri ? Mergem, Fedot Fedotovici ! Dar cu gerul ce se aude ?

— Gerul a mai scăzut, cerul e senin. Cred că vine dezghețul. E tocmai timpul potrivit să-i facem o vizită Mincinosului. Cînd viscolește drumul pînă acolo e îngrozitor. Am tot așteptat să se mai oprească viscolul și să mai treacă și gerurile. Deși cînd umbli, oricum îți picură sudoarea de sub căciulă.

— Ai vreo colibă pe acolo, prin apropiere ?

— Colibă, băiete, n-am.

— Atunci unde înnoptăm ?

— Ei, găsim noi unde, pînă la urmă, Gavriuha, spuse Fedot Fedotovici ca să scape.

Akimov îl privi pe bătrîn cu oarecare îngrijorare, dar acesta se prefăcu că nu observă și continuă să așeze liniștit cartușele în sacul de vînătoare. „Trebuie să mă bizui pe el, la treburile astea se pricepe", își zise Akimov, liniștindu-se.

Abia se crăpă de ziuă, și amîndoi își puseră schiurile și porniră. Cerul era numai stele ; flori de stele. Zăpada nu scîrțiia sub schiuri, cum se întîmplă cînd sînt geruri puternice, ci doar șuiera ușor. Liniștea încătușase taigaua, copacii rămîneau în nemișcare. Nici nu apucară să iasă din desișul de cedri, că se și lumină ; argintul ce învăluia pădurea, străluci de raze aurii, scînteie în foc. Pămîntul imobil, încremenit de ger, acoperit de zăpadă albă, se trezi pe neașteptate. Umbrele începură să se miște pe întinderea de cleștar, nemărginită, vîrfurile cedrilor scînteiau în mii de flăcări, pline de viață, pierzîndu-se în înălțimile cerului. Niciciînd în viața lui, Akimov nu mai văzuse un tablou plin de vrajă ca acesta. Privea în tăcere ceea ce se petrecea în jurul lui, neînțelegînd de unde izvorăște în dimineața rece, toată această bogăție de culori.

Străbătură pădurea de cedri și ieșiră într-o cîmpie netedă, ce se întindea în fața lor pe o distanță de trei

pînă la patru verste. Probabil că sub zăpadă se afla vreo mlaștină sau vreo luncă formată pe locul altădată ocupat de vreun desiș ce se uscase. Akimov nu avea putere să se gîndească în clipa aceea la originea acestei poieni în mijlocul unui ocean de păduri, la adăpostul căruia rîurile se împuținau, alcătuind noi insulițe și limbi de pămînt.

Drept în fața lor, dincolo de această cîmpie, de după copaci se ridica soarele de un roșu purpuriu, mare de nu l-ar fi putut îmbrățișa doi bărbați, cu un cerc auriu strălucitor, revărsînd pe întreaga întindere cerească, raze subțiri, ca niște ace de molift și strălucitoare de-ți luau ochii. Cu toate că razele nu încălzeau deloc, iar soarele îl puteai privi cu ochii deschiși, oricît ți-ar fi poftit inima, acest soare dădea altă înfățișare pămîntului, o înfățișare stranie, îl făcea mai drag și mai apropiat omului și trezea în suflet un sentiment de bucurie nemărginită.

„Iarnă, zăpadă, minune, vedenii de basm... Frumusețea primară necunoscută a lumii", trecu ca un fulger prin capul lui Akimov. Niciodată nu fusese un admirator al naturii. Natura exista totdeauna pentru el ca obiect de cunoaștere, o forță care trebuie să trezească în sufletul omului voința de luptă, să-i stimuleze inteligența, să pună în fața lui probleme a căror rezolvare putea cere uneori eforturi de o viață întreagă...

Fedot Fedotovici, bineînțeles, văzuse de multe ori asemenea zile minunate, dar și el, după o îndelungată tăcere, reținîndu-și admirația, zise :

— Ce minune e soarele astăzi, Gavriuha ! Un soare blînd ! Ai să vezi că pasărea va răspunde acestui soare blînd. Fedot Fedotovici oprise schiurile, ridicase căciula de pe ureche și asculta.

Și, într-adevăr, două păsărele zvîcniră de undeva dintr-o scorbură, sau poate dintr-o vizuină săpată în zăpadă, și zburară, bucurîndu-se, ciripind printre copacii rari. Cîntecul le fu însă scurt, ca și zborul. În aceeași clipă dispărură, ascunzîndu-se probabil în cuiburile lor.

— Știi ce-am observat, Gavriuha ? Într-o dimineață ca asta, cînd gerul mai slăbește, fiara neapărat iese să-și lase și ea urma. Să vezi ce putere are soarele ăsta ! Pe

toți îi face să se scoale și să iasă din bîrlogurile lor. Pe toți îi cheamă la viață. Și tu și cu mine, parcă am devenit mai veseli.

— Ba bine că nu, Fedot Fedotovici ! exclamă Akimov, simțind o revărsare de forțe prin tot trupul.

Între timp, soarele urcase pe cer, schimbîndu-și întrucîtva coloritul și pierzînd în fiecare clipă din strălucire. Curînd, rămase deasupra taigalei undeva departe, infinit de rece, dar tot atît de necesar omului, chiar cînd nu-l putea încălzi.

Dacă socotim ca punct de pornire coliba, în ce direcție mergem acum, Fedot Fedotovici ? întrebă Akimov cînd porniră mai departe, după o scurtă pauză.

— Drumul nostru duce direct la Tomsk.

— Kolpașevo, dacă am merge pînă acolo, ar fi în partea stîngă față de noi, preciză Akimov.

— Așa e, Gavriuha. Numai că n-avem ce căuta la Kolpașevo.

— Acuma, Fedot Fedotovici, mergem spre sud-est. Iar cînd ne-am dus la Mlaștina Putredă, drumul a fost spre apus, continuă Akimov.

— Așa, așa, atunci ajunsesem pînă aproape de Vasiugan. Acuma, dimpotrivă, ne îndepărtăm tot mai mult de el.

— Înțeleg, Fedot Fedotovici, și busola arată același lucru.

— Eu, Gavriuha, aș putea umbla pe aici fără busolă și aș găsi orice loc, se lăudă, cam reținut, bătrînul.

— Văd, Fedot Fedotîci, că taigaua o cunoști. Cu o călăuză ca dumneata m-aș duce oriunde zise Akimov, fără nici un fel de intenție ascunsă.

Dar Fedot Fedotovici își aminti brusc de discuția purtată cu Akimov privitoare la drumurile prin taiga de la Parabel la Novonikolaevsk și Tomsk, și-și zise în sinea lui că tînărul plănuiește iar o evadare.

— Nu, băiete, în pădurile străine sînt ca un cățel orb. Mă prăpădesc cu firea.

Discutau mergînd, Fedot Fedotovici, întorcea din cînd în cînd capul, să-l privească pe Akimov ca să vadă dacă

acest locuitor al orașului rezistă, dacă nu este timpul să se oprească.

Deși în jurul capului lui Akimov jucau șuvițe de aburi, el părea vesel și bătrînul nu avu nevoie să facă nici un fel de oprire.

Începu să se întunece. Fedot Fedotovici urcă un dîmb golaș, se opri, îl așteptă pe Akimov, care rămăsese puțin în urmă, și arătîndu-i cu mîna în zare, rosti :

— Uite, Gavriuha, acolo, drept în față, n-ai impresia că pădurea parcă s-ar prăbuși în pămînt ? E acolo un fel de zănoagă, vezi ?

— Văd.

— Îi zice Rîpa cu brazi, acolo locuiește Mincinosul. Hai să ne apropiem nițeluș.

Bineînțeles, Akimov nu credea cîtuși de puțin în existența vreunui Mincinos, întrupat într-un demon al pădurii, și cînd îl auzi pe bătrîn spunînd „Acolo locuiește Mincinosul", îi veni să rîdă. Dar oricare ar fi fost atitudinea sa față de această legendă, Rîpa cu brazi și tainele ei îl pasionau. Aștepta cu nerăbdare ca bătrînul, care luneca ușor pe schiuri, să comande oprirea și înnoptatul.

Totuși drumul se arătă a fi destul de lung. Au mers mult timp și pe întuneric. Akimov abia putea să-l ajungă din urmă pe bătrîn care dispărea mereu în desișul pădurii.

— Ajunge, Gavriuha ! Alt loc mai bun pentru mas peste noapte nici că putem găsi, zise Fedot Fedotovici, oprindu-se în sfîrșit și făcînd un gest cu mîna.

Akimov privi în jur. Se aflau într-o poiană rotundă, troienită toată. Alături, un desiș din brazi tineri. În dreapta, o dumbravă cu cedri uscați își întindea ramurile lipsite de viață.

Fedot Fedotovici scoase sacul din spinare, îl așeză în zăpadă, Akimov aruncă și el sacul cu mîncare și ceaunul care tot timpul drumului zăngănise în spatele său.

— Așadar, Gavriuha, tu cureți acum zăpada cu schiurile, iar eu mă ocup de lemne de foc, ordonă Fedot Fedotovici.

Akimov nu înțelese dintr-o dată ce zor nevoie era să curețe zăpada.

— Aici, Gavriuha, o să așezăm salteaua, rîse Fedot Fedotovici, și apropiindu-se de un cedru înalt și uscat, începu să-l lovească cu toporul. Surcelele zburau de sub tăișul toporului, care scînteia în mîna lui Fedot Fedotovici.

Peste cîteva clipe bătrînul porunci lui Akimov să se dea la o parte. Cedrul tăiat la rădăcină, scîrțîi de cîteva ori, și sub greutatea vîrfului încovoiat, căzu șuierînd și grohotind, strivind tufișurile, buruienile și împrăștiind zăpadă prin toată poiana.

În timp ce Akimov curăță poiana, Fedot Fedotovici mai tăie un al doilea cedru care stătea alături. Trunchiurile celor doi copaci uscați zăceau aproape de tot unul de altul. Fedot Fedotovici, tăie cîteva ramuri uscate și aprinse focul, care porni să alerge vioi pe trunchiurile uscate.

Locul pe care Akimov îl curățase de zăpadă se dovedi a fi între două rîuri de flăcări. Fedot Fedotovici rupse cîteva ramuri moi de brad, le zvîrli pe pămînt și zise :

— Gavriuha, mai rupe și tu ramuri, să ne fie mai moale. Între timp eu fac ceaiul.

Akimov rupse o grămadă întreagă de ramuri, le netezi pe cît putu și încercă să se culce. Ramurile îl țineau ca niște arcuri, din dreapta și din stînga flăcările îl încălzeau. Trunchiurile uscate de cedru ardeau cu o flacără potolită și dădeau căldură, trosnind ușurel, fără să zvîrle scîntei. „Poți să atipești fără nici o grijă că iei foc“ se gîndi Akimov.

— Vino, Gavriuha, să bem ceaiul, și apoi ne apucăm de sporovăit cu Mincinosul, auzi el glasul lui Fedot Fedotovici.

Întins pe ramurile de brad, Akimov privea cerul. Luna plină plutea liniștită pe întinderile nemărginite, luminînd ușor cărăruile lunguiețe de stele sclipitoare. „Cîndva am să-mi aduc aminte de această clipă, de taiga, de stele, de foc, de pămîntul acoperit de veșmîntul neîntinat al zăpezii, de legenda cu Mincinosul, și n-o să-mi vină să cred nici mie însumi că toate acestea au fost, atît sînt de neobișnuite, atît de puțin asemănătoare cu ceea ce mi-am visat — Petrograd, baricade, mase popu-

lare purtînd steaguri roșii... se gîndea Akimov. Totuși e cam rece pe-aici, deși în aer se simte oarecare adiere de primăvară. Va trebui să petrecem noaptea cît e de lungă stînd pe vine lîngă foc... Și Mincinosul ăsta e pură scorneală de-a bătrînului, o poveste vînătorească.

— Gavriuha, vino-ncoa ! Rău ai făcut că te-ai culcat îmbrăcat. Are să-ți fie frig la noapte.

Akimov sări în sus și simți într-adevăr fiori reci curgîndu-i pe spate de la rădăcina cefei. „M-am culcat îmbrăcat, dar ce, vroia să mă dezbrac pînă la cămașă !“ se gîndi Akimov, apropiindu-se de bătrîn, care alerga vioi în jurul focului de parcă n-ar fi mers o zi întreagă pe jos, și lovea voios cu lingura în ceaunul cu apă clocotită.

— Bine mai miroase, Fedot Fedotovici, zise Akimov înghițind în sec.

— Șezi aici, băiete, pe butucul ăsta, îl pofti bătrînul.

Akimov luă loc. Era cald, focul ardea din trei părți. Fedot Fedotovici întinse lui Akimov un pesmete, o linguriță, apoi scoase gamela cu mîncare clocotită și o așeză drept în zăpadă.

— Mănîncă, Gavriuha !

Începură să soarbă fiertura din ceaun. Era atît de gustoasă, că Akimov nu-i găsea nici un termen de comparație ; curînd simți că i se face atît de cald încît își dădu căciula pe ceafă și-și desfăcu cojocul.

— Focul ăsta, băiete, zise bătrînul făcînd un semn din cap spre trunchiurile de copaci cuprinse de flăcări, se cheamă foc tungus. Tungușii sînt oameni ai pădurilor. Și vară, și iarnă, locuiesc în pădure. Multe lucruri au învățat de la ei vînătorii noștri ruși.

— Ne ajung oare, Fedot Fedotovici, lemnele astea pînă dimineață ?

— O să ardă pînă mîine seară. Să vezi ce căldură o să mai fie ! Cînd o să înceapă bușteni să se schimbe în tăciuni, o să se facă o căldură de nici un ger nu-i poate veni de hac. E el gerul puternic, dar nici focul nu-i de lepădat.

După ce isprăviră de mîncat fiertura, se apucară de băut ceai. Deși era tîrziu și întunericul cuprinsese taigaua, Fedot Fedotovici găsi undeva în desișul de brad

un tufiș de coacăze, rupse o rămurică pe care o sfărîmă în bucățele și o aruncă în ceainic. Esența se dovedi a fi minunată. Akimov sorbi din cană o înghițitură și o ținu cîtva timp în gură, simțind o deosebită plăcere de pe urma gustului deosebit al ceaiului.

— Miroase a vară, Fedot Fedotovici, zise Akimov plescăind din limbă.

— Așa e, ai simțit-o, rîse bătrînul.

Băură ceaiul fără să se grăbească, apoi Fedot Fedotovici îndesă zăpadă în ceaun, așeză lingurile și cănile și atîrnă ceaunul deasupra focului.

— Las' să se spele vasele.

10

Fără să mai spună vreun cuvînt, bătrînul ieși din cercul de flăcări și strigă dintr-o dată foarte tare :

— Să trăiești, Mincinosule !

Akimov fuma. Scrumul îl scutura în zăpadă. Auzind glasul lui Fedot Fedotovici, se sculă în picioare. Un timp destul de îndelungat ecoul nu răspunse. Akimov avea chiar impresia că n-o să mai răspundă niciodată. Dar mai trecură cîteva clipe și deasupra taigăi răsună un „Oi-ci-no-no-u-le".

— Să trăiești Mincinosule. A venit Fedot ! strigă din nou bătrînul de îndată ce ecoul amuți. Se repetă același lucru. Tăcere. O tăcere de aproape un minut, apoi ecoul puternic și prelung :

— Tră-ie-ie... oo... ot.

— Ai auzit, Gavriuha ? Mincinosul mă salută. Să trăiești, Fedot, îmi strigă. Și-aduce aminte de o veche cunoștință, rîse Fedot Fedotovici, dar Akimov nu văzu în acest lucru nimic extraordinar, doar cuvintele „să trăiești" și „Fedot" avuseseră o durată mai mare.

— Fedot Fedotîci, vreau ca Mincinosul dumitale să mă salute pe mine, zise Akimov.

— Îl rog eu acum, se învoi bătrînul, și făcînd cîțiva pași în direcția desișului de brazi, strigă :

— Ei, Mincinosule, a venit Gavriuha, Salută-l. Spune-i : „Să trăiești, Gavriuha !"

Ecoul nu răspunse mult timp, apoi răsună, străbătu taigaua și amuți, dar nu amuți cu desăvîrșire, ci doar slăbi, pentru ca apoi să răsune mai abitir ca înainte.

— Vezi, Gavriuha, îți răspunde, l-ai auzit? spuse Fedot Fedotovici și după tonul glasului său se vedea că era mulțumit. Nu-l adusese el de pomană pe Akimov la pădurea de brazi.

Trebuia într-adevăr să ai multă imaginație ca să deosebești valul al doilea al ecoului de primul și să-l interpretezi ca fiind reflectarea unei alte voci. Totuși ecoul din Rîpa cu brazi era într-adevăr neobișnuit. Akimov o remarcase în sinea lui încă din clipa în care Fedot Fedotovici tăiase trunchiurile uscate de cedri pentru a face foc. Zgomotul toporului producea un ecou puternic, prelung, așa cum era și ecoul vocii, deosebit era mai ales faptul că se desfăcea într-un fel de grupuri de sunete, care, răspîndindu-se în diferite colțuri ale taigalei, intrau parcă într-un fel de convorbire între ele, și creau impresia a numeroase glasuri. Bineînțeles că pe vreme de noapte, și mai ales cînd omul era emoționat, ele puteau induce în eroare chiar pe un cunoscător încercat al taigalei, creînd această legendă despre Mincinosul care trăia, chipurile, în Rîpa cu brazi. „E un specific acustic al locului, care ține de anumite date fizice ale regiunii. Nimic altceva. Curios! Sau poate să fie și un fenomen din domeniul fizicii...“ se gîndi Akimov. Uitînd de oboseală, își puse schiurile în picioare și porni spre bezna pădurii.

— Ehe, ehe, ehe, striga el.

Părea că ecoul face să se cutremure pămîntul, tună și se rostogolește prin toată taigaua. Dar deosebit de ciudat era ecoul cînd Akimov strigă o frază lungă.

— Ehe, Mincinosule, dracu să te ia. Ieși afară să stăm de vorbă. Ha, ha, ha!

În această clipă, chiar și un om care nu credea cîtuși de puțin în forțele necuratului tot ar fi putut să cadă pe gînduri. Ecoul răsună atît de puternic, se auziră replici atît de numeroase și sunete atît de variate, încît la un moment dat lui Akimov i se păru că din adîncul taigalei cineva îl cheamă pe noul său nume. Compuse în minte o frază și mai lungă pe care o strigă. Se repetă

același fenomen. Și din nou i se păru că printre valurile de ecou, cineva rostea : „Gavriuha ! Gavriuha !“

„E ridicol, dar e ușor să-ți explici. Înrîurirea psihologică a legendei“, își zise el, apropiindu-se de focul lîngă care ședea Fedot Fedotovici, foarte atent și îngrijorat, cu căciula dată pe ceafă.

— Ai auzit, Gavriuha, ți-a zis pe nume, spuse bătrînul vădit emoționat, cînd Akimov se apropie de foc.

„Poftim, înseamnă că nu numai mie mi s-a părut !“ se gîndi Akimov și nu răspunse nimic, doar făcu un gest plictisit cu mîna. Totuși bătrînul îl privea întrebător și cu nerăbdare.

— Un ecou atît de deformat, Fedot Fedotovici, știința îl explică prin unele elemente specifice ale scoarței pămîntului și prin curente aeriene speciale...

— Înțeleg, Gavriuha, dădu din cap Fedot Fedotovici. Într-adevăr, pămîntul este aici ca nicăieri întretăiat de viroage. Dar în ceea ce privește aerul, n-am remarcat nimic.

— Ce-aș mai dormi ! căscă Akimov. Mîine, în timpul zilei, mai umblăm și căutăm urmele Mincinosului ăstuia.

— Haide, dezbracă-te și culcă-te. Și pe mine mă cam trage la somn.

— Ce-ai zis, Fedot Fedotovici, să mă dezbrac ? Păi pînă mîine dimineață dau ortu popii, zise Akimov cu o undă de ironie în glas.

— Nu, nu, băiete, cojocul și cizmele ți le scoți neapărat. Uite-așa.

Fedot Fedotovici aruncă cojocul și se întinse pe ramurile de molift, elastice ca niște arcuri, care alcătuiau un fel de căpiță. Scoase apoi pîslarii din picioare și-i apropie de foc. Era culcat cu capul în partea opusă focului, acoperit de cojoc. Picioarele, în ciorapi de lînă, se încălzeau la foc. Căciula nu și-o scosese, rămăsese cu ea trasă pînă peste ochi.

— Culcă-te alături de mine. Am așezat peste ramuri niște blănuri de cîine și o sarică. Dedesubt trage frigul ăsta, naiba să-l ia. Ei, și acu să dormim. Mult tot nu apucăm, totuși pînă la noaptea următoare răbdăm.

Akimov își scoase cojocul și se culcă alături de Fedot Fedotovici. Pîslarii se temu să și-i scoată, căci nu avea

ciorapi de lînă, picioarele îi erau înfășurate în obiele. Peste cîteva clipe simți că-i este cald. Picioarele și partea de jos a trupului le încălzea focul, iar cu spatele se rezema de Fedot Fedotovici. Cojocul era niţel scurt și strîmt, totuși peste cîtva timp se acomodă și reuși să și-l bage pe dedesubt, încît nu-l mai pătrundea frigul pe nicăieri. În timpul nopții, Fedot Fedotovici îl trezi de vreo trei ori, să-și încălzească coatele lîngă foc, după care se culcă la loc, adormind într-o clipită. Spre dimineață, focul tungus își făcuse treaba. Trunchiurile groase de cedri se transformaseră într-un morman de tăciuni aprinși. Acest morman emana o căldură atît de mare, încît zăpada din jur se topea și aerul dimprejur mirosea a casă locuită.

— Ei, Gavriuha, cum a fost, ai dormit sau ba? îl întrebă Fedot Fedotovici, care pregătea de mîncare.

— Dar dumneata, Fedot Fedotovici? Eu am dormit, nu glumă.

— Am dormit și eu un pic. Cît îi trebuie unui bătrîn. Oamenii tineri dorm, băiete. Tu dormi tun, nu alta. De vreo cîteva ori am tot potrivit cojocul sub tine și mi-a fost teamă că ai să te trezești. Dar tu nici măcar nu te-ai mișcat din loc.

— E', asta-i chiar bună. Și așa, Fedot Fedotovici, ai grijă de mine de parcă aș fi un copil mic. Adevărul este că eu singur nu aș fi reușit să aranjez așa de bine cu înnoptatul. N-am înțeles cu ce umpluseși sacul. Vedeam că-l tot cari în spate și parcă nici nu era prea greu.

— Nu e mare filozofie. Dar dacă nu le știi pe astea, te prăpădești. Taigaua e amarnică. Nu-ți dă plăcinte pe tavă. Blana asta de cîine, Gavriuha, tare e bună în împrejurări d-astea. Bună-i și cea de elan... Dar aia trebuie adusă cu sania.

De cum se crăpă de ziuă, își puseră schiurile, cu gîndul să ajungă chiar pînă la Rîpa cu brazi. Akimov vroia să arunce o privire să-i vadă conturul. Pe drum îl strigă de cîteva ori pe Mincinos, care se vede că spre dimineață adormise tun, dar în cele din urmă răspunse. E adevărat, la început, cam anevoie, dar după aceea mai vesel și mai tare.

— Ia te uită, Gavriuha, ticălosul naibii a adormit, rîse Fedot Fedotovici.

— N-are nimic. Las' că-i vin eu de hac, glumi Akimov și strigă din toate puterile : Ce-i cu tine leneșule ? Mult ai de gînd să trîndăvești ?

Să-l fi văzut atunci pe Mincinosul ! S-ar fi zis că un tunet străbătuse taigaua, izbucnind la început într-un colț, apoi în altul, pentru ca în cele din urmă ecoul să izbucnească chiar deasupra vîrfurilor brazilor în locul unde se găseau Fedot Fedotovici și Akimov.

— Ai văzut, Gavriuha, ce gură are ? Nu e ușor să strigi mai tare decît el.

— Ce-i drept, e drept, Fedot Fedotovici, rîse Akimov.

Curînd, ieșiră la marginea viroagei. Și atunci tînărul își dădu seama că Rîpa cu brazi nu era nimic altceva decît albia veche a unui pîrîiaș care își săpase un curs nou. Din punct de vedere geologic, rîpa era probabil încă tînără. Malurile aveau ici-colea surpări proaspete, se vedeau rădăcini de brazi smulși. În fundul zănoagei se așternea o pîclă albăstrie, probabil datorată izvoarelor calde care izbucneau pe alocuri.

Încă atunci cînd cercetase lacul de lîngă coliba lor, iar apoi Pîrîul Cald, Mlaștina Putredă, Akimov își formase părerea că pămîntul este aici plin de viață și că în acest pămînt, întocmai ca primăvara sub zăpadă, se frămîntă forțe ascunse și sălbatice. „Pămîntul respiră, se zbate, pulsează", repeta Akimov în sinea lui, lunecînd pe marginea viroagei și luînd-o înaintea bătrînului care, în mod conștient, îi făcea loc să treacă înainte.

— Mincinosul ăsta al dumitale, Fedot Fedotîci, trăiește pe aici prin văgăunile astea, rîse Akimov, arătînd cu un gest larg în jurul lui. Probabil că sunetul inițial se deformează și capătă numeroase reflecții, nu fără participarea acestor desișuri. Ele joacă neapărat un rol în toată această chestiune.

Ultimele cuvinte, Akimov le rostise nu atît pentru Fedot Fedotovici, cît pentru el însuși, de parcă ar fi gîndit cu voce tare. Bătrînul asculta însă sorbindu-i cuvintele și cînd Akimov tăcu, oftă, regretînd în sinea lui că nu înțelesese tot ce spusese acesta.

— De n-am fi fost noi, oamenii din taiga, niște neștiutori de carte, poate că și alte lucruri le-am fi observat pe-aici, zise Fedot Fedotovici, văzîndu-l pe Akimov cum așază busola pe un butuc după ce-l curățase cu mănușa de zăpadă. Tînărul îl examina cu anumită încordare și gîtul lung parcă-i ieșea din fularul înfășurat.

— Unde apune soarele, Fedot Fedotovici ? întrebă Akimov.

— Păi, uite-aici e răsăritul, deci dincolo apusul. La prînz soarele e aici. Bătrînul descrise cu niște gesturi hotărîte traiectoria pe care o urma soarele pe cer.

— Nu știu de ce joacă busola, Fedot Fedotici ! Minte azi mai rău decît Mincinosul dumitale, zise Akimov, privind țintă busola.

— Nu se poate una ca asta, Gavriuha ! Busola e de toată încrederea și niciodată nu m-a tras pe sfoară, răspunse Fedot Fedotovici, jignit că cineva vorbea cu atîta lipsă de respect despre busola lui. Lasă-mă să mă uit.

Akimov aruncă o privire ironică către bătrîn și se dădu la o parte. Fedot Fedotovici își trase puțin căciula de pe frunte și privi țintă busola.

— Într-adevăr, dracu s-o ia, nu arată cum trebuie. Să se fi stricat oare ? Fedot Fedotovici se dădu la o parte și privi spre Akimov cu totul zăpăcit.

Tînărul scutură de cîteva ori busola, o așeză iar pe butuc, apoi privi îndelung cerul printre degetele resfirate, întorcîndu-se ușurel după mersul soarelui și aruncînd din cînd în cînd priviri spre busolă.

— Am înțeles enigma, Fedot Fedotovici, zise Akimov, întorcîndu-se spre bătrîn. Busola nu e stricată. Dar minte pentru că simte fier în apropiere. În știință, aceasta se cheamă „anomalie magnetică".

— Fier ? Ce, ai înebunit, Gavriuha ? Despre ce fier poate fi vorba aici ? Nu sînt decît mușuroaie și dumbrăvi peste tot întinsul, de nu le vezi capătul. Și tu zici fier. Fierul se găsește în munți... Și Fedot Fedotovici începu să rîdă cu hohote, uitîndu-se la Akimov ca la un ieșit din minți.

— Poate că nu e fier, totuși busola nu deviază în zadar, spuse Akimov, oarecum nehotărît, descurajat de neîncrederea bătrînului.

— Dar poate că busola urmează razele soarelui. Vezi cum joacă ele ! Am mai văzut eu de-astea.

— Cine știe, Fedot Fedotîci, poate că ai dreptate. Și Akimov desfăcu brațele a nedumerire, dar în sinea lui gîndi : „Nu, cauza nu poate fi asta. Degeaba vorbești, bătrîne. N-ai decît să zici ce-ai zice, dar eu pe hartă am să trec anomalia".

Mai rămaseră cîteva clipe lîngă butuc, apoi urcară iarăși pe schiuri. Akimov rămase nițel în urmă. Cît timp traversară pădurea de brazi, scoase de cîteva ori busola și urmări jocul acului. Curînd însă acesta încetă să se mai zbată, revenind la starea sa fermă anterioară și capătul magnetizat se fixă în dreptul semnului N.

Calea-ntoarsă o făcură pe lună, în noapte adîncă. Mergînd, Akimov desena în minte harta pe care urma s-o schițeze pe scîndură. Din cînd în cînd gîndul lui zbura cu o tristețe amară spre Petrograd, spre tovarășii săi de muncă aruncați în surghiun prin satele îndepărtate de la Narîm și pînă la Iakutsk. Și bineînțeles își amintea și de unchiul său, Venedikt Petrovici. Ce-o fi făcînd acolo prin străinătate, la Stockholm ? La timp se cărase bătrînul din Petrograd. A reușit oare să prelucreze cu succes arhivele siberiene ? Ce n-ar fi dat Akimov să-l vadă, să-l întrebe cîte ceva, să-i povestească despre ținuturile minunate din taiga !... Cine știe, poate că a mai rămas puțin, puțin de tot pînă în ziua cînd se va prăbuși autocrația, puterea capitalului va fi lichidată și în Rusia va începe o eră nouă... Apropierea acesteia o prezice Lenin... Și în previziunile sale, el nu a greșit niciodată... Și atunci oamenii o să-și dea seama că nu au fost deloc zadarnice aceste călătorii silite ale bolșevicilor pe întinderile Rusiei. Căci mai devreme sau mai tîrziu, toate aceste lacuri și rîuri nenumărate, dealuri și viroage, păduri și poiene vor trebui să fie încadrate în viața economică. Nu poate Rusia, stăpînind asemenea întinderi nemăsurate, să rămînă o țară cu forțe de producție limitate. Viitorul este al ei... Dar ca să-ți poți transforma într-un chip nou țara, trebuie în primul rînd s-o cunoști... s-o cercetezi, s-o simți, să-i asculți glasul...

— Ei, uite și coliba noastră ! Parcă am obosit de astă dată, Gavriuha, zise Fedot Fedotovici frînînd schiurile care lunecau.

— Ai dreptate, e coliba noastră ! exclamă Akimov, întrerupîndu-și gîndurile și mirîndu-se în sinea lui cît de ușor a fost drumul la întoarcere.

11

Peste vreo trei zile, Fedot Fedotovici îi zise lui Akimov :

— Ni se cam termină proviziile, Gavriuha, Mîine, poimîine, trebuie să plec acasă. Vreo cinci zile trebuie să rămîi singur.

Această veste neașteptată îl făcu pe Akimov să se ridice în picioare.

— Du-te, Fedot Fedotîci ! Du-te, rămîn eu singur cît o fi nevoie.

Fedot Fedotovici surprinse în glasul lui Akimov o intonație de bucurie și se gîndi : „Se vede că așteaptă eliberarea din prizonierat... Crede că am să-i aduc vreo veste... Numai să nu greșești, măi băiete".

CAPITOLUL VI

I

Furtuna urla ca o haită de lupi flămînzi. Geamurile tremurau și scînceau. Portița închisă prost se bălăbănea. Erau clipe în care aveai impresia că cine știe ce călător ce rătăcise drumul în acest amestec de întuneric și zăpadă, istovit, fără glas, bate în zidul casei, cerînd în tăcere să fie adăpostit.

Gorbiakov ședea în mijlocul odăii. Lampa burduhănoasă, cu fitilul micșorat, stătea jos pe podea. În jurul ei, un maldăr de hîrtii : două caiete subțirele de școală, cîteva foi de hîrtie scrise cu cerneală de culori diferite, o broșură tipărită pe hîrtie groasă într-o anonimă tipografie ilegală, un plic și ceva bani de hîrtie în el. Alături de taburet era așezat un butuc care avea o scobitură special făcută.

Oprindu-se mereu din cercetarea hîrtiilor, Gorbiakov asculta șuieratul viscolului și rafalele de vînt care asaltau pereții casei. Noaptea lungă de iarnă pornise spre scăpătat. Pendula din perete, cu greutăți mari atîrnînd de lanț, arăta unu și jumătate.

Încă de dimineață se gîndise Feodor Terentievici Gorbiakov să-și mute documentele de partid într-un loc mai sigur. Ascunse într-un borcan de culoare închisă, unde de obicei erau medicamente, așezat într-un dulap special, fără geamuri, în cazul unei descinderi amănunțite ele puteau să încapă ușor pe mîna poliției. E adevărat că pe borcan era lipită o etichetă pe care scria amenințător : „Atenție, otravă". Numai că această amenințare nu putea speria copoii poliției...

La rugămintea lui Gorbiakov, Fedot Fedotovici îi făcuse acest butuc gol pe dinăuntru. Probabil că bătrînul înțelesese destul de bine despre ce era vorba, căci după ce ascultă rugămintea ginerelui, îi zise :

— Fac eu totul să fie în ordine, Fedia. Și îl scobise pe dinăuntru, așa că nimeni n-are să bage de seamă. Îl așez într-un colț al șopronului. În caz de nevoie, îl găsești sub capcana pentru pești făcută din ramuri de mesteacăn.

2

De atunci trecuseră vreo doi trei ani. Gorbiakov nu avusese nevoie să umble la documente. Dar iată că se ivise o alarmă...

Din momentul în care Gorbiakov află despre planul uriadnicului de a organiza urmărirea lui Akimov cu ajutorul țăranilor, încălecă și porni iute la Goleșcihina, Kostareva și Nesterova, unde erau cîțiva țărani care, pe ascuns, îl ajutau demult în activitatea lui revoluționară.

— De vă cheamă uriadnicul să luați parte la razie, în nici un caz să n-o faceți, îi sfătui Gorbiakov.

Aceștia, bineînțeles, la rîndul lor, transmiseră mai departe sfatul vecinilor și rudelor. Și aceștia la rîndul lor, mai departe.

Cînd uriadnicul porni prin sate să angajeze oameni în vederea raziei, el întîmpină o rezistență tacită, dar aprigă. La început Filatov încercă să-i convingă pe țărani, momindu-i cu bani. În cele din urmă, înfuriindu-se, porni să țipe :

— Așa ne ajutați voi pe noi, slujitorii țarului, să ne facem slujba ?! Lăsați, o să vă aduceți aminte de ziua asta !

Unul dintre țăranii din Nesterova n-avu ce face și trînti :

— De ce țipi la noi, că noi n-avem nici o vină. Felcerul din Parabel ne-a poruncit să nu ne amestecăm în treaba asta ticăloasă.

Filatov rămase înmărmurit. Nu-i venea să creadă urechilor. Mai întrebă o dată, și încă o dată. Țăranul înțelese că flecărise ce nu trebuie, și încercă să iasă din capcana în care singur se băgase. Zise că el nu-l văzuse pe felcer și nici nu-l auzise zicînd, dar că prin sat umblaseră zvonuri.

Filatov porni în goană la Parabel să-l caute pe Gorbiakov. Era înfuriat, dar și mirat, credea și nu credea ce-i spusese țăranul.

Văzîndu-l pe polițai că dă buzna, pe neașteptate, în casa lui, Gorbiakov înțelese că s-a întîmplat un lucru grav. Probabil că Akimov și Fedot Fedotovici nu reușiseră să fugă și fuseseră prinși de razie. Într-o fărîmă de secundă, Gorbiakov cîntări situația creată. Și această situație era fără ieșire. Totul se dusese dracului. Nu numai evadarea lui Akimov, dar și propria lui viață. Cum de putuse admite așa ceva? Unde greșise? Doar fusese precaut, mai mult decît precaut.

— Ce-i cu tine, Versonofi Kvintelianici, nu cumva ai înnebunit de-a binelea! țipă Gorbiakov, ridicînd și agitînd pumnul cu energie, încă înainte ca uriadnicul să fi deschis gura.

Polițaiul, înalt și slab se zăpăci și se dădu înapoi spre ușă; clipi dezorientat căci nu se așteptase în nici un caz să audă asemenea cuvinte din gura felcerului.

— De ce-mi pui bețe-n roate, Feodor Terentici? Mă omoară șeful, mormăi uriadnicul, pe care țipătul lui Gorbiakov îl făcu să-și piardă toată îndrăzneala.

— Care bețe-n roate? întrebă Gorbiakov, îmblînzindu-se puțin.

— Așa, bețe-n roate, Feodor Terentievici! Mă duc pe la țărani să le cer ajutor, iar ei nu vor în nici un fel, zic că tu le-ai poruncit! Filatov vorbea ca un copil obidit, lăsase buzele în jos și în ochi i se zăreau lacrimi.

Într-o clipă Gorbiakov înțelese că situația nu-i chiar atît de albastră cum i se păruse la început.

— Păi, dacă nu mă pot înțelege cu tine cu binele, rosti felcerul mai pașnic, continuînd totuși să strige și părînd tot atît de neîmpăcat. Nu te-am rugat eu să stai la pat? Uită-te la tine cum arăți: numai piele și oase. Iar de-ai să te-mbolnăvești de-a binelea, pe mine mă vor întreba șefii: „De ce n-ai salvat viața unui funcționar de stat?“ Eu ce să le răspund? Pentru toată lumea indicațiile medicinei sînt lege. O hotărîre ce trebuie ascultată. Numai tu nu-i dai atenție. Iartă-mă, dar lucrurile stau așa: tu ai puterea în mîna ta, dar și eu o am. Cum am auzit de planul ce-l pui la cale, am luat calul și m-am

dus prin sate. Tuturor țăranilor le-am poruncit cu toată severitatea : „Să nu faceți nici un pas cu Filatov ! El e foarte grav bolnav, are să se prăpădească și pe voi autoritățile au să vă tragă la răspundere, au să vă cheme la anchetă !“ Și uite ce vreau să-ți mai spun, Varsonofi Kvintelianîci : „De vreme ce ești un slujitor devotat tătucului țar, el are nevoie de tine sănătos, voios, capabil să îndeplinești orice poruncă. Află că tronului nu-i plac slujitorii bolnavi.

Gorbiakov vorbea întruna, examinîndu-l pe furiș pe uriadnic și cîntărind dacă apreciase just situația creată, dacă găsise tonul potrivit pentru Filatov.

Acesta rămase impresionat de cuvintele felcerului. Clipea des, se gîrbovise și desfăcea mereu brațele într-un gest de neputință. Un val de admirație dulce față de propria lui persoană îi inundase sufletul „Slujitor al statului, slugă devotată a tătucului țar“. Asemenea cuvinte, îl făceau să fie gata să izbucnească în plîns sau să ia poziție de drepți în fața icoanei Maicii Domnului atîrnate în colțul încăperii și în fața icoanei Sfîntului Gheorghe, patronul oștenilor, și să cînte solemn „Doamne, apără-l pe țar“, să cînte cu o voce atît de puternică, încît să se cutremure geamurile.

Dar Gorbiakov n-avea de gînd să-l lase să-și revină. Continua să vorbească. E adevărat, nu mai striga, totuși amenințarea se simțea în unele din frazele sale :

— Ce-mi mai rămîne să fac ? Nu-mi mai rămîne, dragă Varsonofi Kvintelianîci, decît să plec de îndată la stimabila și iubita dumitale consoartă, Agrafiona Vasilievna, și să-i spun sincer, cum mă obligă datoria mea de om ce trebuie să veghez asupra bolnavilor, să o pun la curent în chipul cel mai categoric cu problema : sau te supui prescripțiilor mele, și atunci port răspundere pentru viața ta, atît de necesară patriei dacă nu — Dumnezeu să te judece și n-ai decît să faci ce vrei ! Iartă-mă că-ți vorbesc atît de brutal... Dar mi-e teamă să mă și gîndesc. Cu cine vorbesc ? Vorbesc eu cu un țăran ignorant, agramat, care nu știe decît să dea de mîncare la porci ? Nu, vorbesc unui slujbaș al statului unui om care apără integritatea tronului... Uite așa... uite așa... Să judece Agrafiona Vasilievna cum e mai bine...

Cît de exact, de judicios, pînă la ultima picătură calculase Gorbiakov ! Referirea la consoarta poliţaiului era cît se poate de potrivită şi la locul ei. Chiar şi de pristavul de la Narîm se temea Filatov mai puţin decît de Agrafiona Vasilievna... Avea o fire straşnică muierea. Şi un pumn parcă turnat din plumb. Iar la mînie mai ştia să te atingă şi cu lemnul... Filatov se încruntă de parcă-l chinuia ceva, de parcă-l apucase subit o durere crîncenă de dinţi. Îi dispăruse aerul solemn şi încrezător, parcă se gîrbovise şi umerii i se lăsaseră sub mantaua cenuşie de postav.

— Nu mai fi supărat, Feodor Terentici ! Hai să hotărîm între noi bărbaţii totul. Ştii cum sînt muierile, se bîlbîia Filatov, privind cu evidentă linguşire în ochii aspri ai lui Gorbiakov, înfricoşat de hotărîrea pe care o vedea întipărită pe chipul acestuia.

Felcerul nu se grăbea cu răspunsul. Se plimbă de cîteva ori prin odaie, îşi şterse sudoarea de pe frunte, respiră a uşurare. Trăise clipe grele, neînchipuit de grele. Spaima cea mare rămăsese în urmă. Îşi zise că din clipa aceasta va fi şi mai precaut, de o sută de ori mai precaut.

— Varsonofi Kvintelianîci, mă cunoşti de ani de zile, rosti pe altă voce Gorbiakov, privindu-l pe Filatov mai blînd, şi eu te cunosc, cunosc şi firea Agrefionei Vasilievna. N-am să-ţi fac nici un rău. Dar îţi mai spun încă o dată : potoleşte-te în zelul tău...

— Dar parcă eu vreau s-o fac ? Pristavul o cere... Parcă eu nu-mi dau seama că mă mănîncă pe dinăuntru boala ? Sigur că ar trebui să stau la pat...

— Stai la pat, Varsonofi Kvintelianîci, stai de nu vrei să-ţi vezi nevasta văduvă, iar copiii orfani. Nu e prima oară că ţi-o spun.

— Am să scriu şefului că am umblat prin toate pădurile, dar fugarul a intrat ca în pămînt... Dacă o fi la o adică, să-mi pui o vorbă bună, Feodor Terentici.

— Cum să nu-ţi pun ? Îţi pun ! Dealtfel aşa şi stau lucrurile. Uite, am întrebat pe ţărani prin sate şi toţi zic acelaşi lucru : „A plecat fugarul. A plecat încă de atunci, cînd l-aţi căutat prima dată pe firul apei."

— Şi mie-mi zic acelaşi lucru. Dar şeful tot îi dă întruna : „caută, caută".

Gorbiakov ridică din umeri și rămase tăcut, temîndu-se să nu întindă coarda prea tare.

După ce Filatov plecă, făgăduindu-i încă o dată să se bage la pat, Gorbiakov se așeză la masa sa de lucru și începu să chibzuiască în liniște.

Nu putea rămîne numai la această discuție. Filatov era prost, incult și laș cum nu se mai găsea altul pe lume. Iar de vreme ce era laș, era și ticălos. De-l va amenința șeful, e în stare de orice ticăloșie, numai să-și scape propria piele. Trebuia deci să mai găsească și altă soluție... Nu era de ajuns să-l bage la pat pe tîmpitul ăsta, nu era deajuns nici să asmută împotrivă-i pe vipera de nevastă, trebuia să mai ia măsuri ca întîmplarea să nu capete amploare, ca Filatov să uite tot ce aflase de la țărani și din memoria lui să dispară discuția de astăzi.

Gorbiakov știa din experiența anilor de altădată că drumul cel mai sigur pentru a strînge relațiile cu Filatov era de a face un chef, invitîndu-l împreună cu prietenii săi, îmbătîndu-i criță, ca vreo două trei zile după beție să nu-și poată veni în fire.

Numai gîndul unei petreceri în societatea autorităților din Parabel îl făcu pe Gorbiakov să se strîmbe de greață. Mutre plicticoase, tîmpe, discuții triviale, interese meschine... Gorbiakov clătină din capul lui cu păr negru, creț, de parcă ar fi înghițit un vomitiv. Și totuși nu găsea altă soluție, chiar de-ar fi cugetat noaptea întreagă. Nu-i rămînea decît să-și ascundă sentimentele, să închidă undeva în adîncuri antipatia ce o simțea și să-i ospăteze așa cum se obișnuia în Narîm, adică oferindu-le să mănînce și să bea peste măsură.

Gorbiakov luă o foaie de hîrtie și începu să socotească cam cît îl va costa acest chef. Suma era măricică, ținînd seama de salariul lui sărăcăcios. Dar Gorbiakov nu se întristă. Deocamdată, mîna nu-i tremura și ochiul țintea ca și altădată. Își zise că va pleca a doua zi dimineață în zori de zi cu pușca. La ceasul acela vin cocoșii de munte să se hrănească cu cetină de cedru. Vreo cinci șase păsări, fiecare a treizeci de funți, înseamnă carne berechet pentru masă. Pește pentru plăcintă găsește ieftin la ostiacii de pe Obi, deși cuscrul său Epifan Krivo-

rukov le cam face curte și le făgăduiește sticle cu rachiu ca să nu-i vîndă decît lui și nimănui altuia. Ceva gustări castraveți murați, varză acră, cegă afumată există în cantități suficiente, în pivniță, datorită străduințelor lui Fedot Fedotovici.

3

Gorbiakov termină cu calculele, apoi repede strînse foile de hîrtie pe care scrisese cifrele și le ascunse în sertarul mesei. I se păruse că a zărit trecînd prin fața ferestrei chipul binecunoscut al Glafirei Savelievna, preoteasa din Parabel. Gorbiakov alergă în antreu să vadă dacă lucrul se întîmplase aievea sau avusese o vedenie. Nu, nu greșise. Legănîndu-se ușor din șale, pe poteca bătătorită între troienele de zăpadă, Glafira Savelievna se apropia de portiță. Broboada ei pufoasă, țigănească, îi aminti lui Gorbiakov de pădurea de toamnă atinsă de primele geruri. Frunzele de arțar erau roșii ca niște flăcări, cele de mesteacăn — pete galbene, melancolice, dar pline de lumină, ramurile portocalii de scoruș împodobeau de jur împrejur șalul. Haina de blană, lungă pînă jos, din samur, ședea frumos pe trupul subțire și mlădios al tinerei preotese. În mersul subliniat agale al femeii, în felul în care-și purta capul puțin ridicat se întrezărea un amestec de solemnitate, de înălțare și în același timp ceva trist, un aer de condamnat. Așa îmbrăcată, mlădioasă și zveltă ca o trestie, s-ar fi cuvenit să se plimbe pe străzile orașului ca să se oprească oamenii din mers s-o admire, să rămînă cu privirea ațintită asupra chipului ei prelung, smead, cu pometii puțin ieșiți în afară, care-ți țintuia privirea prin expresia sa puțin misterioasă, nervoasă. S-ar fi zis că un gînd tăinuit, ascuns, lăsase pe fruntea femeii o amprentă de deznădejde, de impas, trezind simpatie. Dar aici cine putea s-o admire? Ferestrele izbelor străluceau mute, mute erau hornurile caselor și rotocoalele de fum ce ieșeau din ele, mute troienele de zăpadă, albe, albe de tot, de o albeață ce nu avea asemănare, tăcute și negre pădurile întunecate ce se întindeau în zări, dincolo de grădini,

păduri triste, melancolice, liniștite, așteptînd parcă dezlănțuirea unei mari nenorociri.

„Se vede că iar a cuprins-o dorul pe Glașa", își zise în sinea lui, Gorbiakov și, auzind pașii femeii ce urca scărița de la intrare, se examină în grabă din cap pînă-n picioare, își netezi barba și părul negru cu cîteva fire albe pe creștetul rotund. Încă din tinerețe părul îi era totdeauna răvășit, firele stăteau nesupuse ca niște paie într-o căpiță de fîn.

— Bună ziua, Fedia, bună ziua, dragul meu. Nu te deranjez prea tare dacă rămîn vreo cinci minute să stăm de vorbă ? Glasul Glafirei Savelievna era subțire și avea un sunet cristalin, de aceea părea încordat ca o coardă de arc. Aveai impresia că încă o clipă, încă un cuvînt și acest glas are să se frîngă, are să i se întîmple o catastrofă, un lucru cumplit. Dar glasul continua să sune, să sune mereu și doar în finalul frazelor căpăta un tremurat ușor.

— Bună ziua, Glașa, te rog, scoate-ți haina. Intră. Îți stau la dispoziție. Gorbiakov o ajută pe Glafira Savelievna să-și scoată haina, luă din mîna ei șalul, tot numai flăcări, și-l atîrnă în cuier.

Glafira Savelievna își netezi rochia de cașmir înflorată ca și șalul, își îndreptă cozile așezate în chip de cunună pe cap, apoi aruncă lui Gorbiakov o privire îngrijorată de parcă n-ar fi părăsit-o spaima, și zise :

— Ce tăcere e acum în casa ta, Fedia. A plecat privighetoarea ta, Polia, și cu ea și cîntecele, iar casa ți-a rămas pustie. De ce ai ochii roșii ? Nu cumva ai plîns de singurătate ?

— Ce-ți veni, Glașa ? De ce vrei cu tot dinadinsul să fiu trist. Într-adevăr îmi pare rău de Polia, dar inimii nu-i poți porunci. S-a îndrăgostit ce să-i faci ! Iar ochii-mi sînt roșii din alte motive. Nu prea mă simt bine, parcă mă ia cu frig, mai ales spre seară. Intră, te rog, înăuntru, treci te rog în birou, nu sta lîngă ușă. Trage prin crăpături. Tot nu găsesc timp să repar scîndurile.

Glafira Savelievna, cu aceiași pași liniștiți și solemni, intră în birou. Gorbiakov închise bine ușa. Trebuia să vină bucătăreasa să-i pregătească cina. Iar Glafira Sa-

velievna, desigur, are să-şi spună păsurile, are să se spovedească în faţa lui Gorbiakov, cerîndu-i otravă pentru cazul extrem. Au mai fost vizite de astea şi nu o dată...

4

Gorbiakov o cunoştea pe Glafira Savelievna de vreo zece ani. Grea şi amară îi fusese soarta. Venise la Narîm învăţătoare. De-abia împlinise atunci douăzeci şi unu de ani. Pe neaşteptate, fusese nevoită să plece din casa părintească şi să-şi cîştige singură existenţa. Tatăl ei, funcţionar, încercase să se căpătuiască la zăcămintele de aur. Dar în loc de zăcăminte nimerise în închisoare din cauza unor maşinaţiuni. Care anume ? Fata nu ştia nimic exact. Unul dintre vechii prieteni ai familiei îi spusese : „Nu asculta ce zice lumea, Glaşa, maşinaţiuni de astea sînt bine cunoscute. Le zice sărăcie. S-au găsit rivali mai bogaţi care au pus mîna pe zăcămînt, iar pe taică-tău l-au băgat la zdup să scape de el. Să-ţi fie învăţătură de minte : cu cei puternici să nu te lupţi, cu cei bogaţi să nu te judeci."

În naivitatea ei, Glaşa a încercat la început să restabilească adevărul, dar curînd entuziasmul ei a scăzut. Viaţa de care se lovi de la început îi amintea de o bulboană neagră. La suprafaţă apele erau liniştite, dar cu cît pătrundeai mai adînc, era un întuneric de netrecut, străfunduri tulburi şi fioroase.

Tatăl ei nu se chinuise prea mult. Îşi dădu sufletul încă la spitalul închisorii, unde contractase febră tifoidă. Mama mai trăi doar două săptămîni. Şi Glafira rămase singură ca un pui de pasăre fără aripi, singură-singurică în cuibul distrus. Bineînţeles din toate părţile năvăliră sfătuitorii : „Fă aşa, drăguţă, fă altminteri, nu face aşa". Curînd Glaşa văzu că sfaturile nu se dădeau de pomană doar pentru un „mulţumesc". Unora le plăcea mobila, pe alţii îi interesau hainele mamei şi ale tatălui, alţii manifestau deschis interes pentru ea încercînd s-o facă amanta lor, alţii care căutau să se prezinte drept binevoitori dezinteresaţi, se băgau obraznic prin hîrtiile tatălui, căutînd să afle dacă nu cumva acest funcţionar care lucrase la

monopolul de stat aproape patruzeci de ani, lăsase niște bani, fie la bancă, fie sub formă de bilete de credit. Din păcate rezultatele scontate se dovediră mizerabile pentru acești oameni cu planuri mîrșave. Un ceas de aur, un rînd de haine, și un baston cu ornament de argint. Bani nu avea nici la bancă, nici în hîrtii de credit. Dimpotrivă, rămăseseră datorii. Puținul avut fu confiscat, vîndut repede la licitație, dar se dovedi a fi insuficient pentru a acoperi sumele necesare rezultînd din niște afaceri dubioase întreprinse de acest om sau superficial sau prea încrezător.

Atunci Glafira Savelievna porni spre depărtările necunoscute ale Narîmului. Îi era silă de tot și de toate. Termină cu chiu cu vai niște cursuri pe lîngă seminarul pedagogic de la Tomsk și trecu un examen care-i dădea dreptul să fie învățătoare la școala primară. Examenul l-a luat cu bine. Era o fată deșteaptă, capabilă, și de altfel cultivată, terminase liceul și avea o pregătire generală mai bună decît a altora. Glafira învățase cu sîrg la liceu, căci visase în ascuns să plece la Petersburg și să urmeze școala superioară Bestujev pentru femei, pentru ca de acolo să încerce să ajungă eventual la Zürich sau la Londra, unde emanciparea femeilor era un proces în plină dezvoltare, și fetele erau primite la universitate deopotrivă cu băieții.

Visurile i se prăbușiră repede și pentru totdeauna. Narîmul o primi aspru, crud, cum de altfel primea pe toată lumea. Școala funcționa într-o casă veche, aproape putrezită, de mult părăsită de proprietari. Țăranii o întîmpinară fără nici o bucurie pe învățătoare. Ce le aducea ea ? Griji noi, iar ei și așa aveau destule. E adevărat că unii dintre ei, puțini la număr, înțelegînd că acestor ani plicticoși și monotoni le va urma inevitabil un alt veac, veacul științei de carte, se arătară gata s-o ajute, făcură din cîteva scînduri niște bănci și mese, reparară casa, astupînd găurile din colțuri, aduseră ceva lemne și-și trimiseră primii copiii la lecții, apoi de la om la om strînseră pentru învățătoare îmbrăcăminte caldă, ceva vase și un pic de provizii...

Iarna aceea a fost cumplit de rece și de viforoasă. Oricît făcea foc, oricîte lemne ardea, în odaie tot rece

era. În zile ca acelea uneori Glafirei Savelievna i se părea că ele nu vor avea niciodată sfîrșit, că se lăsaseră pe pămînt pentru a-l arunca pentru totdeauna în brațele frigului necruțător — copiii nu veneau la școală, iar coliba rămînea înecată în zăpadă pînă sus, aproape de horn. Îmbrăcată cu tot ce avea cald, Glafira Savelievna se lipea de sobă, temîndu-se să se depărteze și neavînd în nici un caz curajul să iasă afară. Disperată de atîta frig și foame, se gîndi să închidă hornul, cînd cărbunii mai mocneau și mai emanau gaze. Planul era simplu : s-ar fi asfixiat și ar fi adormit pe veci. Dar într-o colibă ca aceea nici nu te puteai asfixia. Crăpăturile erau atît de mari, trăgea atît de tare, încît gazele se eliminară și Glafira rămase doar cu o durere de cap plicticoasă.

În acele zile, cele mai critice din viața sa, Glafira Savelievna îl cunoscu pe Gorbiakov. Satul în care era ea învățătoare se afla pe drumul dintre Parabel și Narîm.

Gorbiakov se întorcea într-o zi din Narîm acasă. Se lăsase noaptea, viscolea, gerul era puternic, Felcerul nu riscă să-și continue drumul și rămase peste noapte la starostele satului. Aflase de sosirea învățătoarei și era bucuros de această ocazie, ca să-i facă cunoștință.

Bătătorind zăpada cu pîslarii lui înalți, făcîndu-și drum cu o scîndură, ce destroienea zăpada, Gorbiakov reuși să ajungă pînă la casa Glafirei Savelievna, cu mare greutate deschise ușa și intră în odaie. Fata ședea ghemuită într-un colț, lîngă soba rece. Demult pierduse socoteala orelor și era foarte convinsă că i se apropie sfîrșitul. Gorbiakov se întoarse în grabă în casa starostelui unde-și lăsase trusa de felcer și geanta cu medicamente. Cînd se întoarse o găsi pe învățătoare șezînd pe scaun. Îl uimi aerul istovit al Glafirei Savelievna. De trei zile nu mai mîncase și nu mai băuse. Moartea prin foame în coliba înghețată i se părea mai puțin cumplită decît viața în acest ținut înghețat, printre oameni străini, neînțelegători și dușmănoși.

— Draga mea, suferi de o totală atrofie a voinței. Trebuie să-ți vii în fire, să te scuturi de această apatie. Iar aici, la Narîm, nu trăiesc numai fiare, ci și oameni. Printre ei sînt unii care au rămas aici de bunăvoie, din convingere. Și oamenii aceștia n-au cunoscut numai sufe-

rințe și întristări, au cunoscut și bucurii. Da, da, bucurii... Unul dintre ei sînt și eu.

Glafira Savelievna îl asculta pe Gorbiakov, plictisită, indiferentă, și nu atît cuvintele lui, cît mai ales mîncarea gustoasă adusă din casa starostelui o făcu să-și recapete treptat puterile.

Gorbiakov nu plecă pînă nu o văzu reluîndu-și activitatea, pînă cînd țăranii nu-i aduseră lemne, tot felul de provizii, și nu dezgropară casa ei din troienele de zăpadă.

Peste o săptămînă, Gorbiakov, reveni. Glafira Savelievna se întremase și-l întîmpină jenată, temîndu-se să-l privească în ochi. Gorbiakov nu pomeni o vorbă de cele întîmplate, nu-i făcu nici un fel de morală. Îi povesti simplu și cu încredere, despre el, despre nenorocirea care i se întîmplase nu demult, despre fetița lui orfană, Polia, care era acum pentru el lucrul cel mai scump pe lume, despre jurămîntul pe care-l făcuse în sufletul său să-și trăiască zilele pînă la capăt, aici, la Narîm, să fie alături de mormîntul soției, și să nu-i întineze în nici un fel, cu fapta sau cu vorba, memoria.

Încrederea cu care Gorbiakov se destăinuia în fața ei, pe care o cunoștea atît de puțin, o emoționă pe Glafira Savelievna pînă în adîncul sufletului.

— Îmi ești ca un frate, Feodor Terentievici, frate întru nenorocire! exclamă ea. Tot ce ai făcut atunci, cînd moartea stătea la căpătîiul meu, ar fi putut-o face orice om cu suflet nobil. Dar numai un frate ar fi putut să-și destăinuiască sufletul cu atîta sinceritate și fără nici o reticență, cum ai făcut-o dumneata.

Glafira Savelievna începu să plîngă și chipul ei uscățiv, căpătă dintr-o dată luminozitate, deveni solemn, iar o anume expresie de chin îl făcu și neobișnuit de frumos. Gorbiakov înmărmuri, simțind cum i se urcă și lui un nod în gît.

De la această întîlnire, între ei se stabiliră relații cum se întîmplă arareori să fie între oameni, cu totul sincere, deschise, ca între rude. Își spuneau unul altuia pe nume și se adresau cu „tu". Știau unul despre altul aproape totul. Da, aproape totul, dacă n-ar fi să luăm în considerație acea mare taină pe care o deținea Feodor Terentievici

Gorbiakov ca membru al Comitetului bolșevic ilegal din Narîm, ca om de legătură care ținea în mîna sa fire ale relațiilor de partid, care se întindeau din satele Narîmului pînă în capitala Imperiului rusesc, Petrograd, și de acolo în multe, multe orașe din străinătate, în care locuiau temporar revoluționarii ruși bolșevici.

Dacă ar fi să vorbim deschis, ar trebui să spunem că Gorbiakov, stabilind cu Glafira Savelievna relații sincere, se gîndise nu o dată s-o atragă și pe ea în munca de partid, s-o facă și pe ea adeptă ideilor revoluționare. Glafira suferise mult de pe urma nedreptăților sociale, îi erau apropiate și înțelese sentimentele și gîndurile celor necăjiți. Iar el, Gorbiakov, pe lîngă toate, avea nevoie de un om pe distanța aceasta între Narîm și Parabel care ar fi putut adăposti și scăpa de urmărire pe cei ce evadau din închisori în urma hotărîrii comitetului ilegal.

De aceea, venind din cînd în cînd în vizită la Glafira Savelievna, Gorbiakov de fiecare dată căuta să trezească în sufletul ei interes pentru viața obștească, îi vorbea despre evenimentele de pe front, despre starea de spirit a ostașilor, nu căuta să aleagă cu prea multă precauție cuvintele cînd era cazul să critice guvernul țarist pentru meschinărie, pentru sumele mizere care se acordau școlilor și spitalelor. Și după flacăra care se aprindea în ochii Glafirei Savelievna, după interesul pe care-l manifesta față de opiniile lui, Gorbiakov își zicea că se apropie treptat, dar sigur, de țelul său de a atrage pe Glafira Savelievna la participarea conștientă la lupta revoluționară.

Dar vai, cît era de departe de adevăr Gorbiakov ! Nici nu-și putea imagina că apariția lui trezea în Glafira Savelievna cu totul alte sentimente și gînduri. Vizitele lui scurte și destul de rare, subliniau și mai mult în conștiința ei singurătatea care o apăsa pe zi ce trecea. După ce pleca, ea își dădea seama și mai puternic cît era de îngrozitoare situația ei, cît era de lipsită de apărare în fața loviturilor vieții aspre care o amenința din toate părțile, oriunde ar fi privit.

Gorbiakov mai trezea în ea și instinctul de femeie, care nu devenise încă nici soție, nici mamă, dar care simțea dorința pătimașă să-și îndeplinească această lege

a firii. Gorbiakov nici nu bănuia că Glafira Savelievna îl place ca bărbat și că face eforturi serioase ca să se stăpînească și să nu-i vorbească de această taină a sa, cea mai mare. Nu știa Gorbiakov, acest om inteligent, integru, cu mintea pătrunzătoare, încă un amănunt care nu era deloc lipsit de importanță, și anume că nu numai el o remarcase pe Glafira Savelievna, o remarcaseră, dacă se poate spune așa, și oamenii de pe malul celălalt.

În timpul postului mare, sosi din Narîm în satul unde locuia tînăra învățătoare un preot cu paracliserul său. În timp ce elevii se spovedeau și se împărtășeau, amîndoi se tot învîrteau pe lîngă tăcuta învățătoare. Îndeosebi manifestă multă simpatie față de ea paracliserul Vonifati. Nu mai era tînăr, era și cam fudul de-o ureche, avea obicei de făcea ochii mici cînd ieșea la lumină, dar om singur, cu o oarecare situație în societate, își îngăduia să se comporte cu destulă siguranță în viață.

Cursul vieții, cu izvoarele și pîrîiașele sale, este adesea întortocheat și nimănui nu-i este dat să știe dinainte ce întorsături neașteptate va lua și unde vor ieși apele din albia lor. Așa s-a întîmplat și în acest caz. Vonifati capătă dintr-o dată posibilitatea de a deveni diacon. Trebuia să se grăbească cu însurătoarea, întrucît nu putea fi făcut diacon, după canoanele existente, atît timp cît era neînsurat.

Vonifati nu stătu mult pe gînduri. În două ceasuri, caii iuți îl aduseră din Narîm în satul Glafirei Savelievna. Învățătoarea rămase perplexă în fața propunerii, apoi fugi de acasă în pădure, și acolo, privind cerul, rece, indiferent, plîngînd și chinuindu-se, cugeta la viitorul său. Vonifati îi era prea puțin simpatic, ca să nu spunem un cuvînt mai tare, dar în schimb, și la lucrul acesta nu se putea gîndi fără înfiorare, peste o săptămînă, dintr-o dată avea să ia sfîrșit viața ei de foame și frig. Un bărbat putea fi un scut care s-o apere de loviturile destinului. Nu era o poveste nouă pentru Rusia, dimpotrivă, cazuri de acest fel au existat de cînd lumea, dar nu s-ar putea spune că asta o ajuta cu ceva pe Glafira Savelievna.

Vonifati avu noroc! Nu rămase mult timp diacon. Preotul din Parabel muri pe neașteptate, și în locul lui trecu Vonifati.

Primăvara, cînd apele se revarsă, intră pe gura Parabelului o barcă mare purtînd mobilă, bagaje și cîțiva oameni. Era părintele Vonifati, care sosea împreună cu preoteasa. Gorbiakov aflase că Glafira Savelievna plecase într-o altă lume, străină lui și urîtă profund de el, și la drept vorbind nu fusese prea supărat de aceasta. Bineînțeles, simți amărăciune, gîndindu-se cît se înșelase în planurile sale. Dar, avea să-i treacă, cum îi trecuseră și altele. Totuși un lucru îl frămînta pe Gorbiakov. Nu putea el, om cunoscut în regiune, pe deasupra care mai și juca rolul de slugă credincioasă a tronului, să nu-l viziteze pe noul preot, să nu-i acorde atenție, într-o zi atît de importantă ca aceea cînd el devenea conducător al bisericii Arhanghelul Mihail, cu enoriași cît o întreagă voloste. De n-ar fi făcut-o, atitudinea ar fi fost comentată cu totul nefavorabil și buna lui reputație ar fi avut de suferit. Gorbiakov căzu pe gînduri, se întunecă la chip, umblă prin odaie, dintr-un colț în altul, tot cugetînd și cîntărind. Dar degeaba se frămînta omul.

În aceeași zi în care barca din Narîm acostă pe malul Parabelului, Gorbiakov primi un bilețel din partea Glafirei Savelievna. Aceasta îi cerea permisiunea să-l viziteze și, fără pic de întîrziere, chiar în aceeași zi.

— Dacă cucoana preoteasă s-a îmbolnăvit, mătușă Uliana, să vină de îndată, dacă poate, zise Gorbiakov către femeia care adusese biletul, știind că o vizită la felcer și încă cu învoirea acestuia, este admisă pentru oricine și nu va trezi nici un fel de bîrfeli în sat.

S-ar fi zis că Glafira Savelievna îi aștepta răspunsul după colț. Apăru într-o clipă. Dădu buzna în odaie, și fără să spună vreun cuvînt, se lăsă în genunchi în fața lui Gorbiakov, izbucnind în plîns, și vorbi cu vocea sugrumată de emoție:

— Bate-mă, Fedia, lovește-mă, pentru că sînt o renegată ticăloasă și josnică. Pentru că ți-ai cheltuit în zadar pornirile nobile. Vai de renegați... Nu există, nu există pe lume oameni mai josnici decît ei... Lovește-mă, Fedia,

loveşte-mă şi iartă-mă. M-am speriat de viaţă, m-am speriat de luptă... Spune-mi, mă disprețuieşti ? Mă disprețuieşti ?

„O isterică... Isterică şi nimic altceva... Bine am făcut, foarte bine am făcut că n-am atras-o în munca noastră ilegală. Într-o clipă grea, ar fi putut să ne trădeze, să facă cine ştie ce nebunie, să pună în primejdie întreaga organizaţie", se gîndea Gorbiakov, ascultînd glasul întretăiat al Glafirei Savelievna.

— Ridică-te, Glaşa, şi stai, uită-te, aici, spuse ferm Gorbiakov, gîndindu-se cum să facă ca să n-o monteze împotriva lui şi în acelaşi timp să nu pună în primejdie munca lui secretă în folosul revoluţiei şi al partidului.

Glafira Savelievna se aşează pe un scaun, plîngînd şi îngropîndu-şi faţa umedă într-o batistă fină şi parfumată.

— Ascultă-mă, Glaşa, ce am să-ţi spun : fiecare trăieşte cum poate şi cum vrea. Cel ce vrea să lupte, va găsi terenul pentru aceasta. Cel ce caută linişte, o va afla. Ai procedat cum ţi-a poruncit conştiinţa ta.

— Mi-a poruncit conştiinţa ? Dar ce să fac dacă această conştiinţă nu-mi dă pace zi şi noapte ? Ce să fac, Fedia, ce să fac ? şi Glafira Savelievna îşi ridică braţele deasupra capului.

Gorbiakov nu găsea răspunsul.

— Ce să faci ? rosti el, în sfîrşit, după o îndelungă tăcere. Să trăieşti, Glaşa, să trăieşti mai departe şi să fii om. Om poţi să fii în orice situaţie. Şi în situaţia ta. Nu sînt oare oameni în jurul tău ? Nu au ei nevoie de ajutor ? Tu însuţi ai cunoscut viaţa cît e de amară şi ştii ce lucru mare este ca atunci cînd viaţa te încovoaie, cînd nenorocirile te apasă, să găseşti un om care să te ajute...

Gorbiakov o văzu pe Glafira Savelievna luminîndu-se la chip, îi văzu ochii înviorîndu-se şi respiraţia liniştindu-se. El îi vorbea întruna şi căuta ca în conştiinţa ei să rămînă pentru totdeauna impresia acestei iubiri creştineşti. Căci în discuţiile anterioare mărturisise nu o dată gînduri care nu lăsau nici un fel de îndoială în ce priveşte idealurile lui obşteşti : convingerea că era revoluţionar şi cu tîrnăcopul în mînă săpa fără încetare mormîntul lumii vechi. Acum trebuia să neutralizeze într-o anumită măsură opiniile sale, să le dea o nuanţă de

simpatie față de cei în suferință și necăjiți, dar în același timp să nu respingă pe această femeie, să nu submineze încrederea ei sinceră în el. Păstrîndu-i prietenia și simpatia, putea conta, dacă nu pe un ajutor direct, cel puțin pe o participare indirectă în unele probleme. De pildă, nu-i strica deloc să știe ce se întîmplă în casa preotului, ce vești ajung acolo din punctele cele mai diferite ale ținutului imens în care trăiau.

— Glașa, află că sînt mulțumit că nu mai ești singură, că o duci bine, că ai de toate. Iar nervii tăi îi aranjăm noi. Am să-ți dau să bei niște picături de valeriană și de lăcrămioare. Te asigur că are să te ajute. Uite.

Gorbiakov scoase din dulap o sticluță cu medicament și o întinse Glafirei Savelievna.

— Ești îngerul meu păzitor, Fedia! îl îmbrățișă repede, îl sărută pe obrazul acoperit de o barbă țepoasă, mirosind a tutun și-l rugă să vină să-i viziteze.

— Vino, vino neapărat și fără protocol deosebit. Vonifati, deși e popă, nu e sfînt, îi place să bea și să se veselească. Iar eu am să fiu atît de bucuroasă, atît de bucuroasă! Ești aici pentru mine unica rază de lumină...

5

De atunci trecuse multă vreme. Cînd simțea că inima i se umple de prea mult alean, Glafira Savelievna da fuga la Gorbiakov, căutînd apărare împotriva vieții obtuze și totodată îndestulate, pe care o trăia. Accesele de disperare, de căință și de tristețe, amestecate cu blesteme la adresa lui Vonifati că-i viclean și meschin, ura violentă față de ea însăși pentru că-i cedase lui Vonifati, n-o împiedicau să organizeze mese zgomotoase, îmbelșugate, cu mîncare și băutură de tot felul, la care invita negustorii din Narîm, funcționarii de poliție, unde toți cîntau, în acompaniament de ghitară, romanțe țigănești și cîntece cu un conținut destul de deocheat.

Tot ce se petrecea în viața Glafirei Savelievna, Gorbiakov o știa înaintea altora. Uneori încrederea tinerei preotese în el era atît de mare încît îl punea în situații

jenante ; o cultiva totuși pe Glafira, fiindcă prietenia cu preotul era un bun camuflaj pentru activitatea lui ilegală.

Părintele Vonifati știa că soția lui e o mare admiratoare a acestui felcer tăcut, posomorît la chip, dar nu avea nici un fel de îndoială în ce privește cinstea lui Gorbiakov. Părintele nu numai că nu era gelos pe Glașa, pe care o iubea foarte mult, dar se bucura din tot sufletul cînd reușea să-l aducă pentru cîteva ceasuri pe Feodor Terentievici în casa sa. Faptul se explică și prin aceea că nu e deloc ușor să trăiești sub același acoperiș cu un om atît de neechilibrat, de zurliu, cum era Glafira Savelievna și atunci preotul împlinea zicala bătrînească : dă-i copilului orice jucărie numai să nu plîngă...

De astă dată Gorbiakov se înșelase în presupuneri. Glafira Savelievna nu venise cu intenția să se spovedească în fața lui ; lucrul era mult mai grav.

— Am venit la tine, Fedia cu o veste neplăcută.

„Nu cumva o fi în legătură cu fuga lui Akimov ?“ trecu ca un fulger prin mintea lui Gorbiakov, care deveni numai ochi și urechi.

— Cu ce vrei să mă uimești, Glașa ? întrebă el ascunzîndu-și emoția și îngrijorarea.

— Vonifati a spovedit o femeie din Goleșcihina, zise Glafira Savelievna. O întreabă de una de alta, dar orice întreabă, același răspuns : „Păcătoasă sînt părinte, păcătoasă !“ „Ei, o întreabă Vonifati, nu cumva ai mințit ?“ „Am mințit, zice, părinte, am mințit“ Și în loc să se oprească aici, toanta, s-a apucat să dea amănunte. „L-am mințit pe uriadnic cînd m-a descusut despre fugarul de la Narîm. L-am văzut odată strecurîndu-se prin desișul de bozie și l-am mai văzut altădată cu Fedot Bezmaternîh pornind către pădurile de cedri, spre Bolșaia Nesterova. Amîndoi, zice, aveau schiuri și puști“.

Glafira Savelievna tăcu, apoi tuși cam prefăcut, și se șterse pe buze cu batista. Lui Gorbiakov i se păru că o face dinadins ca să-i lase timp să cugete la cele întîmplate.

— Așa, așa, Glașa, și mai departe ? întrebă Gorbiakov cu un aer vesel, plimbîndu-se prin odaie și fumînd din pipa lui.

— Restul ţi-l poţi imagina singur, Fedia. Vonifati a venit acasă şi se tot întreabă, dacă nu cumva e cazul să se ducă să spună totul uriadnicului. Poate că muierea n-o fi flecărit de pomană. Vonifati îşi închipuie că a vrut să-l pună la încercare şi pe el. Zice el că aici, la Narîm, jandarmii au în fiecare sat cel puţin cinci agenţi secreţi.

— În această privinţă, Vonifati Gavrilîci are dreptate, perfectă dreptate. De agenţi nu ducem lipsă, sînt mai mulţi decît trebuie. Dar pe muierea aia degeaba o bănuieşte. Convinge-l, Glaşa, de treaba asta. Muierea a flecărit vrute şi nevrute de prea mult zel, emoţionată de spovedanie. Se întîmplă lucruri de-astea cu tipuri psihopate. Eu sînt ăla care am plecat cu Fedot Fedotovici pe schiuri. Am vînat cocoşi sălbatici în pădurile de cedri de dincolo de Bolşaia Nesterova şi muierea, poftim, zice că era un fugar.

— Te cred ! exclamă Glafira Savelievna, dar eu Fedia, am zis că tot e mai bine să-ţi comunic ce-am auzit. Dacă într-adevăr fugarul este în grija ta, ar trebui să fii mai atent, continuă Glafira Savelievna, vorbind în şoaptă.

— Îţi mulţumesc, Glaşa, dar îţi spun sincer că nu am nici un fel de relaţii cu fugarii. Ştii bine că sînt ocupat pînă peste cap cu altele, iar deţinuţii, treaba lor, ce am eu cu ei şi ei cu mine ?! Ăla de a fugit toamna din Narîm trebuie să fi ajuns demult la oraş. Nu cumva îţi imaginezi că mai şade în Parabel ? Gorbiakov se învîrti vioi pe tocul ghetei, pocni vesel din degete şi schimbînd tonul, zise : Dă-i dracului pe toţi, Glaşa, şi pe fugari şi pe poliţai. Spune-mi mai bine cum o duci, că de mult nu te-am auzit şi nu te-am mai văzut.

— Mă pregătesc pentru ziua onomastică a lui Vonifati. Sper că n-ai să ne ocoleşti casa.

— Vai de mine, se poate să fac una ca asta !? Şi cînd o să fie, dacă nu-i un secret ?

— Duminică, la prînz. Să nu uiţi. Iar dacă ai să uiţi, am să-ţi aduc eu aminte. Să ştii că nu ne aşezăm la masă fără tine.

— Vor fi oaspeţi mulţi, Glaşa ?

— Aşteptăm oaspeţi de vază, Fedia. Avem emoţii mari. Îndeosebi Vonifati. Se pare c-o să vină şi arhiereul,

El nu călătorește niciodată singur, cu el vine și ispravnicul. O să-l invităm și pe ispravnic. A primit Vonifati o veste de la Kolpașevo.

— Bineînțeles ! exclamă Gorbiakov și după o clipă de tăcere, adăugă : Ei, ai grijă, Glașa, să nu te faci de rîs în fața acestor oaspeți de vază. Drept să-ți spun, nici eu nu am mai avut prilejul să fiu într-o societate atît de aleasă. Bine că mi-ai spus, altfel, cine știe te pomeneai cu mine în cizme și cojoc, cum umblu de obicei. Așa, am să țin seama.

— Nu exagera, Fedia ! Am văzut eu oameni d-ăștia în casa tatălui meu. Și ce lacrimi am mai vărsat de pe urma lor. Se îmbătau și începeau să se lege...

— Ei, pe atunci erai o fată fără apărare, acum ești nevastă, și încă ce nevastă, preoteasă !

Glafira Savelievna sări în sus și cu gesturi repezi, cu ochii scînteind zise :

— Fedia, n-atinge rănile care dor. Nu-mi răscoli sufletul !

Gorbiakov tăcu și plecă în jos capul, vinovat. Se vede că atinsese altă coardă decît crezuse el. Glafira Savelievna se grăbi să plece. Gorbiakov o ajută să-și pună haina, o conduse pînă în stradă și-i dori la plecare toate cele bune. Întorcînd capul, Glașa îi aminti :

— Te așteptăm, duminică, Fedia.

6

Nici nu apucă Glafira Savelievna să dispară pe după troiene, că Gorbiakov își puse cojocul, căciula, mănușile îmblănite și ieși în curte. Aici, în șură, printre stivele de lemne stătea ascuns butucul în care păstra documentele.

Doamne, doamne, ce mai ziulică, un veac să trăiești și tot n-o s-o uiți. Mai întîi discuția cu uriadnicul, după aia, apariția preotesei și veștile triste aduse de ea. De mulți ani umblă Gorbiakov pe muchie de cuțit, dar o situație atît de primejdioasă n-a mai cunoscut nicicînd. Bineînțeles, poate pînă la urmă se aranjează totul, dar n-are voie să stea cu mîinile în sîn. Atîta timp cît duș-

manii n-au încă la mînă dovezi precise despre activitatea lui ilegală, el trebuie să se pună la adăpost de eventuale complicații. Și prima lui grijă sînt documentele.

Gorbiakov scoase cu grijă hîrtiile, le întinse, le netezi pe genunchi, citindu-le încă o dată în fugă, și apoi le împături după mărime, băgîndu-le în scobitura butucului de mesteacăn.

Desfăcu un caiet de școală și parcurse în grabă rîndurile acoperite de un scris cu cerneală albastră. Era procesul-verbal al conferinței de partid al bolșevicilor din Narîm. Ce-au mai fost criticați atunci, și menșevicii, și eserii, și cadeții ! N-au fost uitați nici cozile lor de topor, oportuniștii de toate nuanțele. Un zîmbet fugar flutură pe buzele lui Gorbiakov. Își aminti aievea unele amănunte ale acestor ședințe de neuitat. Ele duraseră două zile neîntrerupte. În timp ce se țineau discursurile, el se învîrtea în halat alb, cu stetoscopul în mînă, gata în orice clipă să preia toate loviturile asupra sa. Nici polițaii, nici agenții lor secreți, nici adversarii ideologici ai bolșevicilor, din alte partide, n-au aflat despre această conferință, care a fost una din cele mai importante. Și Gorbiakov, și toți ceilalți participanți au plecat pe deplin edificați în ce privește problemele esențiale : războiul, pacea, revoluția. Era Narîmul foarte departe de centru, dar și aici ajunseseră știri despre Conferința de partid de la Praga, despre consfătuirile Comitetului Central cu activul de partid de la Krakovia și Poronino.

După ce vîrî la loc caietul în butuc, Gorbiakov despături un altul. Pentru caietelul ăsta autoritățile n-ar fi precupețit nimic : el conținea adresele oamenilor de legătură și ale comitetului de partid cu care întreținea legături bolșevicii din Narîm. Adresele erau date fără cifru, deși figurau ca aparținînd unor farmacii. Dacă acest caiet încăpea pe mîna dușmanilor, ar putea afla multe lucruri pe care să le folosească împotriva revoluției.

După ce toate hîrtiile fură aranjate, Gorbiakov închise scobitura butucului cu un capac bine potrivit. Era un butuc cum afli mai în toate ogrăzile.

Acum butucul trebuia dus în șură, așezat în stiva de lemne de mesteacăn și acoperit cu așchii vechi. Gorbiakov obosise. Simțea că-l doare spatele și capul, avea jun-

ghiuri în coaste. „Ce-ar fi să aştept pînă dimineaţa ? Şi aşa în şură acum e întuneric", îi trecu prin minte. S-ar fi trîntit cu plăcere în pat şi ar fi tras un pui de somn, dar sentimentul că se apropie un mare necaz, acelaşi sentiment care-l încercase cînd se întîlnise cu uriadnicul, nu-l părăsea. „Nu, nu, Feodor, lucrul nu suferă nici o amînare, trebuie făcut chiar acum", îşi spuse el şi, abia tîrîndu-şi picioarele obosite, ieşi în antreu.

Pe o etajeră, lîngă sobă, stătea felinarul. Gorbiakov îl aprinse, îşi puse cojocul, căciula, reveni în birou şi luă butucul. Îl înşfăcă sub braţ, feri felinarul cu poalele cojocului şi ieşi în curte. Ca în toate gospodăriile din Narîm, curtea lui Gorbiakov era înconjurată cu un gard din bîrne, acoperit cu joarde şi paie. Portiţa care făcea legătura între curte şi grădina de zarzavat se deschisese însă şi vîrtejul de zăpadă pătrunse ca într-un horn, şuierînd. Vîntul îl lovi pe Gorbiakov în piept, învăluindu-l într-o îmbrăţişare rece şi ţepoasă. Ascunzîndu-şi faţa în guler, mai curînd pe dibuite, Gorbiakov intră în şură. Aici, după peretele de scînduri nu-i mai era frică de vînt. Aşeză felinarul pe o stivă de lemne şi lăsă butucul la pămînt. Cu ajutorul toporului, curăţă un loc în colţ, dînd la o parte aşchiile mărunte şi rumeguşul. Potrivi butucul în coasta stivei de lemne, aruncă peste el frînturi de ramuri uscate şi stingînd felinarul, ieşi în curte.

Înainte de a intra în casă, Gorbiakov se opri. Viscolul urla, gemea, plîngea. Undeva departe, departe, la capătul celălalt al Parabelului, cîinii lătrau cu furie. „Se vede că lupii dau tîrcoale caselor", se gîndi Gorbiakov.

Închise uşa bine, trăgînd zăvorul, apoi stinse lampa, la început în antreu, apoi în biroul lui, şi urcă pe cuptor, simţind cum tot trupul său duce dorul căldurii. Se gîndi în sinea lui cu oarecare ironie. „Cam devreme, frăţioare, ţi-a venit bătrîneţea. Nu-ţi cedează el Fedot Fedotovici locul ăsta. Aici pe cuptor e un adevărat rai. Îţi bucură şi sufletul şi trupul".

partea a doua

KATIA

CAPITOLUL I

1

Katia Xenofontova sosi la Tomsk într-o zi mohorîtă. Ploua mărunt, plopii goleşi din faţa gării erau negri de ciorile aţîrnînd ciorchine pe ramurile uscate, vîntul se năpustea în rafale scurte printre spaţiile înguste ce despărţeau clădirile din jurul gării sau străbăteau în fugă peronul, cu un şuier prelung şi trist.

O mulţime pestriţă, variată, de locuitori ai oraşului, unii cu umbrele, alţii în trenciuri sau pelerine, aşteptau trenul. Un ofiţer de jandarmi, în haină militară albastră, se deosebea de ceilalţi prin dispreţul arătat umezelii şi vîntului. Se plimba agale pe peron, aruncînd priviri plictisite tuturor celor din jur, bărbaţi şi femei, care fierbeau într-o aşteptare tăcută.

Încă din vagon, Katia reuşi să cerceteze cu destulă atenţie mulţimea care începu să se agite cînd trenul se apropie de peron. Nu deslusi nici un fel de semne ce i-ar fi putut stîrni îngrijorarea. După ce coborî din vagon şi se cufundă în mulţime, se grăbi spre ieşire, luînd-o înaintea cîtorva hamali.

Piaţa din faţa gării, rotundă ca un cerc perfect, era ticsită de birje cu coviltir ridicat, de căruţe late pentru transportul bagajelor grele.

— Domnişoară, poftiţi aici. Vă ducem în orice capăt al oraşului. Cai iuţi ! Zboară precum covorul fermecat.

Cîţiva birjari se repeziră, gata să-i smulgă geamantanul din mînă.

Katia privi birjarii care se îmbulzeau, uzi leoarcă sub ploaia de toamnă, şi-l alese, nici ea nu ştia de ce, pe cel mai bătrîn dintre ei, al cărui păr cărunt creştea sălbatec acoperindu-i toată faţa.

— Fundătura Bolotnîi nr. 14. Vă rog frumos să mă duceţi acolo, zise Katia cu glasul ei puţin cîntat.

— Nu cumva domnișoara e din corul catedralei ? observă unul dintre birjari.

Bărbosul ales de Katia îi luă geamantanul, sări ușor și ager pe capră și aducînd birja chiar la picioarele Katiei, strigă cu glas neașteptat de tînăr :

— Poftiți, vă rog, cucoană domnișoară !

Calul sur, cu pete negre pe coaste, potcovit la toate cele patru picioare, rebegit de frig și umezeală, se smuci în frîu și o porni la trap.

Ascunsă în fundul birjei, ca să n-o ude ploaia, Katia examina cu curiozitate strada pustie a acestui oraș necunoscut. De o parte și de alta se rînduiau case de lemn, unele cu un cat, cu ferestrele sculptate și vopsite, cu obloane și acoperișuri de fier, cu porți mari de lemn. Rotocoalele de fum suind din hornurile roșii de cărămidă aminteau că aceste case nu sînt părăsite, că în ele locuiesc oameni.

Acum, cînd pînă la întîlnirea cu Akimov mai rămăseseră doar cîteva clipe, Katia ardea de nerăbdare. Avea impresia că birja se mișca prea încet și drumul pînă la adresa indicată, unde trebuia să se înființeze, este mult prea lung.

— Nu cumva fundătura Bolotnîi este la capătul celălalt al orașului ? întrebă Katia pe birjar.

— Taman în mijlocul lui, cucoană domnișoară. Acuși ajungem, răspunse birjarul și dădu bici calului.

„Akimov probabil numără nu numai zilele, dar și ceasurile", își zise Katia, pipăind ușor cu degetele locul unde era prins de sutien un buzunărel în care ducea pașaportul și banii destinați lui Akimov. Buzunarul se desprindea ușor și simplu. Dacă băgai mîna sub bluză și-l trăgeai ușor, puteai să-l muți într-un alt loc sau să-l arunci la lada de gunoi. Din fericire, pînă acum nu fusese cazul să facă așa ceva.

„Ce are să se mai mire Vania ! În nici un caz nu se așteaptă să mă vadă !". Katia își aminti de biletul descoperit de ea în sacoșa în care-i ducea de mîncare lui Ivan și pe care i-o restituise temnicerul. În sinea ei oftă : „Vania are să se grăbească. S-ar putea întîmpla nici să nu apucăm să vorbim cum trebuie".

— Uite, domnișoară, că am și ajuns, zise birjarul, trăgînd hățurile și oprind calul. Aruncă o privire chiorîșă peste umăr fetei.

Birja se oprise în fața unei case de lemn, fără etaj, așezată pe o temelie de cărămidă. Casa era lăsată pe o rînă și parcă înfundată în pămînt. În dreptul ferestrelor era o grădină unde creșteau mălini, scoruși, salcîmi, măceși. Ferestrele erau acoperite de ramurile acestor tufișuri, totuși Katia zări niște perdele albe.

Fata plăti birjarului, își luă geamantanul și se îndreptă spre poartă. În stînga acesteia se putea citi o firmă : „Bronislaw Nasimowicz, croitor de lux din Varșovia. Haine de damă execuție superioară."

Împingînd cu piciorul portița, Katia intră într-o curte pustie, folosită pe timp de vară drept grădină de zarzavat. Și acum se mai zăreau ici-colea cîteva tulpini de floarea-soarelui, de cartofi, verze.

Katia tropăi zgomotos pe trotuarul de scîndură care unea poarta cu scările de la intrare. Gîfîia, deși căuta să-și stăpînească emoția în fața acestei întîlniri hotărîtoare.

Bătu la ușă și așteptă. Cei dinăuntru nu se grăbeau să deschidă. Un zăvor nevăzut făcea zgomot și se împotrivea cu îndîrjire, Katia avu impresia că așteaptă de o veșnicie, cînd de fapt aștepta numai de cîteva secunde.

În sfîrșit ușa se dădu de perete și Katia văzu în fața ei un bărbat înalt, în vîrstă, cu un nas mare, cu păr cărunt, tuns scurt, care avea atîrnat de gît un arșin de croitorie. Purta pantaloni cenușii și o haină lungă, o cămașă de un alb imaculat, un papion, ghetele cu botul rotund, lustruite bine ; întreaga înfățișare a acestui croitor sublinia că nu era de prin partea locului, fapt în acord cu firma „Croitor de lux din Varșovia".

Pentru Katia, deosebit de important era arșinul de croitorie. Acest amănunt era primul indiciu al faptului că se întîlnise cu omul pe care-l căuta.

— Bună ziua, pane Nasimowicz, zise Katia, cu respirația puțin întretăiată. Dumneavoastră sînteți nu ?

— Bună ziua, pani. Cu ce vă pot fi de folos ?

— Am nevoie urgent de un taior în stil englezesc. Croială sobră. Dintr-o stofă de lînă de Manchester.

Croitorul se dădu înapoi din fața intrării și cu o privire de expert proprie unui croitor cu experiență măsură silueta înaltă, zveltă, a fetei. Nu se știe de ce, dar omul nu se grăbea să rostească frazele fără de care întîlnirea nu putea să aibă loc.

— Poftiți înăuntru, pani. E adevărat că sînt copleșit de clientelă, dar îmi vine greu să vă refuz. Un taior de damă în stil englezesc este specialitatea mea. În această privință Dumnezeu mi-a dăruit un adevărat talent. Cele mai elegante doamne din Varșovia coseau la mine.

Katia zîmbi cu toată fața. Fuseseră rostite cuvintele pe care le așteptase, parola necesară.

— Încă o dată, bună ziua, pane Nasimowicz și vă mulțumesc pentru amabilitate.

Katia rosti aceste cuvinte cu o intonație cîntată, fără să-și mai strunească bucuria. „Acum am să intru în casă și în fața mea are să apară Vania", trecu fulgerător prin mintea Katiei. Ea ridică puțin capul, ca să-l vadă cît mai repede pe Vania peste umărul croitorului.

Din antreu, Katia făcu un pas prin ușa deschisă. În fața ei era o încăpere mare, atelierul în care lucra permanent croitorul. Lîngă una din ferestre era mașina de cusut, lîngă cealaltă o masă pe care se îngrămădeau postavuri, tipare, foarfece. În colț, lipit de perete, un banc obișnuit, pe care probabil că se croiau hainele și se călcau cele gata cusute. În spațiul dintre ferestre, lipită de perete, o oglindă mare de o calitate excelentă, iar alături, un paravan strîns armonică. Și în această oglindă Katia se văzu pe sine în loc să-l vadă pe Vania Akimov. Drumul lung din Petrograd, într-un vagon fără aer, o obosise. Katia slăbise, pielea, de obicei smeadă, căpătase o nuanță gălbuie, pe sub ochii căprui, aproape negri, se zăreau cearcăne, părul i se despletise, îi ieșea de sub pălărie, buclele-i căzuseră pe frunte. „Nu prea am aer de femeie elegantă", își zise cu imputare Katia.

— Vă rog să vă scoateți haina, domnișoară, și să trecem apoi în odaia vecină. Soția mea are să vă dea un ceai, o să vă odihniți și pe urmă o să cîntărim totul, zise Nasimowicz și se pregăti să ia din mîna Katiei jacheta garnisită cu blană de petit-gris.

„Să cîntărim totul. Asta înseamnă că pe undeva, ceva nu e în regulă. Altfel de ce-ar trebui să cîntărim?“ își zise fata. Ardea de nerăbdare să discute cu Nasimowicz problema principală, dar nu vroia să deschidă ea discuția. Ușa ce dădea în camera vecină era întredeschisă și acolo se auzeau scîrțiind podelele sub pașii grei ai cuiva. Poate că Nasimowicz nu se grăbea cu discuția pentru că se temea de cineva.

Katia scoase pălăria și jacheta și intrară amîndoi în cealaltă parte a casei. Între timp, Katia chibzuia. Gîndurile îi erau pline de neliniște, inima i se înfiora. „Unde să fie Vania? Să fi eșuat evadarea? Am să mă întorc cumva cu buzele umflate?“

Partea cealaltă a casei lui Nasimowicz se compunea și ea din două camere. Una mare, plină cu dulapuri, paturi, scrinuri, cealaltă lunguiață, cu o etajeră pentru cărți, o masă rotundă și un pat de fier acoperit cu o pătură cadrilată. Probabil că această odaie mai mică era destinată pentru a adăposti scurt timp tovarășii care aveau nevoie de acest lucru.

Croitorul o conduse pe Katia în această odaie și-i spuse amabil:

— Făceți-vă, comodă, domnișoară. Ieși, pentru a se întoarce după o clipă: Pentru orice eventualitate, țineți minte: vă cheamă Zosia, sînteți nepoata mea după soră și ați venit de la Petrograd într-o scurtă vizită. Dealtfel, acum o lună a fost pe la noi sora dumneavoastră mezină, Jenia. Asta e de-adevăratelea... Și acum, vă rog, după ce vă schimbați poftiți la masă.

Ieși grăbit și Katia îl auzi discutînd cu nevastă-sa alături în camera mare.

— A venit fata, Stasia. Ai s-o vezi îndată. O să trebuiască să stea la noi în locul Zosiei.

— Dar dacă vine și Zosia? răspunse femeia cu glas îngrijorat și destul de încet. Croitorul rosti cîteva cuvinte, dar ce anume, Katia nu deslușì. Un lucru era absolut limpede pentru ea: Ivan nu era deocamdată la Tomsk, nu sosise încă în oraș.

Katia desfăcu geamantanul, scoase din poșetă oglinjoara, pudra, parfumul și se aranjă în cîteva clipe.

— Zosia, să vă fac cunoștință, dînsa e mătușa Stasia, rîse pe sub mustața lui căruntă și lăsată Nasimowicz, aruncînd o privire mai întîi spre soția lui și apoi spre Katia. Femeia, înaltă, plinuță, îmbrăcată într-o rochie de casă ușoară, cu papuci moi în picioare, aruncă o privire blîndă din ochii ei strălucitori, de culoarea cerului de august, zîmbi ușor Katiei și apropiindu-se, o cuprinse pe după umeri.

— Ia loc, te rog, Zosia. Samovarul e pus de mult. Bronislav și cu mine n-am servit încă micul dejun.

— Vă mulțumesc, mătușă Stasia, cu plăcere.

Katia luă loc la masă. Nu se simțea cîtuși de puțin jenată. Nasimowicz și soția lui păreau a fi niște oameni cumsecade și plini de bunăvoință.

— Granit trebuia să ajungă cu trei zile în urmă, ne-am îngrijit noi din vreme să-i rezervăm un loc pe vapor, zise Nasimowicz cînd mătușa Stasia întinse Katiei o ceașcă de ceai.

— Nu cumva o fi fost arestat pe undeva pe drum? întrebă Katia, mestecînd zahărul în ceașcă și aruncînd croitorului o privire îngrijorată.

— Omul nostru de legătură de pe vapor nu ne-a spus așa ceva, zise Nasimowicz, și oferi Katiei pîine și brînză.

— Poate că tovarășul Granit a întîrziat din cine știe ce motive și n-a mai apucat cursa? continua Katia firul discuției.

— Tot ce se poate. Dar și cei din Narîm nu sînt copii. Mai urmează să sosească un vapor, e ultima cursă care se face anul acesta. După aceea, nu va mai veni nici unul.

— Da, da, confirmă mătușa Stasia. Azi dimineață, cînd m-am dus la piață, am făcut un ocol pînă la chei. Se așteaptă diseară sosirea unui vapor din Kolpașeva. Mi-au spus că el încheie navigația, mai tîrziu e periculos să mai navighezi.

— De ce să fie periculos? întrebă Katia.

— Se apropie iarna, domnișoară, răspunse mătușa Stasia, privind-o pe Katia cu un zîmbet. Aici, iarna vine într-o clipă. De pildă, anul trecut ne-am culcat seara, ziceam că-i vară: cald, cerul senin, apusul portocaliu, iar cînd ne-am sculat — zăpadă pînă la genunchi și un ger

de-au înghețat apele. Aici, domnișoară e Siberia, Si-be-ri-a !

— Ce credeți, pane Nasimowicz, Granit o să vină cu vaporul care sosește astă seară ? și Katia simți o durere acută la gîndul că întîlnirea cu Akimov se amînă.

Nasimowicz făcu ochii mici, căzu pe gînduri, o privi apoi pe fată, ghicind cît de mare trebuie să fie îngrijorarea ei și răspunse cam sibilic :

— Pe de o parte, poate, pe de alta, în nici un caz.

Katia ridică privirea, căutînd să înțeleagă spusele croitorului. Nasimowicz începu să argumenteze, ridicîndu-și degetele :

— De ce nu poate ? Pentru că de la Narîm pînă la Kolpașeva sînt cam o sută cincizeci—două sute de verste. Granit nu e pasăre, și nu poate străbate în zbor această distanță. Dar poate fi și altminteri. Și aici Nasimowicz îndoi al doilea deget. Poate că nu a avut posibilitatea să urce pe vapor la Narîm. N-au fost condițiile necesare. Era o supraveghere prea mare. Granit a plecat atunci cu o barcă și s-a putut urca pe vapor la Kolpașeva. Și atunci, dintr-o clipă în alta trebuie să sosească aici.

— Așa cred că s-a întîmplat, Bronislaw. Întocmai așa. Nu știu de ce, dar sînt convinsă de acest lucru, își exprimă părerea mătușa Stasia.

Katia o privi zîmbind pe nevasta lui Nasimowicz. Probabil că mătușa Stasia nu prea credea în realitatea celei de a doua variante propuse de soțul ei, dar dorea s-o liniștească pe Katia, s-o facă să creadă în varianta optimă. Din prima clipă a întîlnirii, nevasta lui Nasimowicz, femeie inteligentă și cu experiență de viață, înțelese toate secretele : Katia Xenofontova, devenită în virtutea condițiilor conspirative nepoata ei Zosia, nu era numai omul de legătură trimis de către comitetul de partid să-l caute pe Akimov, era și îndrăgostită de el. Mătușa Stasia știa din propria experiență ce înseamnă asta. De ani de zile îl însoțea pe Bronislaw al ei prin toate orașele Imperiului rus, mutîndu-se ba la Varșovia, ba la Saratov, la Samara, la Ekaterinburg și Tomsk, ba la Petersburg și Odesa. Bine cel puțin că nu li s-a întîmplat niciodată să flămînzească. Întotdeauna i-a scos din încurcătură, și pe ei și pe prietenii lor de luptă, iscusința lui Bronislaw. Omul acesta

avea mîini de aur. Ştia să facă orice. Cosea toaletele moderne pentru doamne, repara ceasuri, tundea şi făcea coafuri, lustruia mobila, repara cazane şi spoia samovare. De obicei nu stăteau nicăieri mai mult de un an. Toată viaţa lui Bronislaw Nasimowicz era un risc. Adevărat e că ştia să riște în chip inteligent, punîndu-şi la contribuţie capul, şi numai aşa se putea explica că în decurs de zece ani de muncă revoluţionară nu nimerise niciodată în mîinile copoilor jandarmeriei. De fiecare dată reuşise s-o şteargă la timp de sub nasul lor.

2

După masă, Katia şi pan Nasimowicz hotărîră să se ducă pe chei. Mătuşa Stasia mai dăduse o fugă pînă acolo şi adusese cele mai noi ştiri. Birjele şi căruţele se îngrămădeau lîngă antrepozite în aşteptarea vaporului de la Kolpaşeva. Era aşteptat să apară dintr-un ceas în altul.

— Ei, dacă s-au adunat şi birjele, e timpul să mergem şi noi, Zosia dragă, zise Nasimowicz, pieptănîndu-şi în faţa oglinzii mustaţa îngălbenită de tutun.

Şi Katia se grăbi să se aranjeze. Îşi împleti mai strîns coada groasă, o aşeză cu iscusinţă în locul cel mai complicat, între ceafa şi creştetul capului, o prinse cu agrafe şi ace de păr. Pălăria neagră, cu panglică albă, amintind întrucîtva ca formă de un potcap, se aşeză uşor şi temeinic, puţin aplecată pe fruntea ei bombată, cu sprîncene negre, frumos arcuite.

— Bronia, s-o duci pe Zosia la braţ. Toată lumea are să înţeleagă că domnul şi domnişoara se bucură de viaţă, se plimbă, bucuroşi că ploaia a stat. Dar umbrela luaţi-o oricum. Cerul e astăzi atît de nesigur, rosti mătuşa Stasia pe un ton moralizator.

— Toţi bărbaţii pe care am să-i întîlnesc, Stasia, au să moară de invidie. Oricare dintre ei s-ar socoti fericit să se plimbe la braţ cu o fată atît de frumoasă ca Zosia noastră, zise Nasimowicz, cu un glas vesel, aruncînd priviri şirete soţiei şi Katiei.

Totuşi cînd fata îşi îmbrăcă jacheta, garnisită cu blană de petit-gris, iar el îşi puse paltonul cenuşiu de

postav cu guler de catifea și pălăria neagră cu boruri largi, îndoiala își făcu loc în sufletul croitorului și el spuse soției sale, dus oarecum pe gînduri :

— Oricît ar fi de măgulitor pentru mine, om bătrîn, să mă plimb cu o domnișoară la braț, cred că e mai bine ca fiecare dintre noi să meargă de unul singur. Zosia de o parte a străzii, eu pe trotuarul celălalt.

— De ce Bronia ? Pe Zosia nimeni n-o cunoaște aici.

Nasimowicz după obiceiul său, ridică mîna și desfăcîndu-și degetele lungi și puțin noduroase, începu să le îndoaie unul după altul.

— Așa e. Deocamdată, nimeni n-o cunoaște pe Zosia. Dar oamenii o vor remarca repede. O pereche cum am fi noi doi sare imediat în ochi. Și numai de celebritate n-avem nevoie. Asta-i una la mînă. Al doilea — dacă Granit vine într-adevăr cu acest vapor, nici eu, nici Zosia, nici împreună, nici separat, nu-l putem întîmpina în văzul lumii. El trebuie să vină la noi acasă de unul singur, ținînd seama de împrejurări. Și în al treilea rînd, Stasia, știi foarte bine că pe omul precaut și Dumnezeu îl ferește de necazuri.

— Fă cum vrei, Bronia, o știi mai bine, și la treburi de astea te pricepi mai bine decît mine, conveni supusă mătușa Stasia.

— Zosia dragă, eu merg pe trotuarul din stînga, iar tu pe cel din dreapta. Ai să ieși din casă la două-trei minute după mine, ca să nu ne pierdem din vedere unul pe celălalt. Să nu te grăbești. Dacă cumva se agață vreo „coadă" după tine, am s-o observ înaintea ta, pentru că am să mă uit mereu spre dreapta. În acest caz am să-mi scot pălăria și am să-mi netezesc părul.

— Și dacă sînt urmărită ce trebuie să fac ? întrebă, alarmată, Katia.

— Cred că totul va fi în ordine. Dar dacă vei fi remarcată și urmărită, intră în magazinul lui Golovanov. E pe partea ta. Am să caut să ajung și eu acolo, să te ajut într-un fel oarecare.

— Am înțeles, nene Bronia, răspunse calm Katia, deși privirea îngrijorată era în dezacord cu tonul glasului. Tot timpul drumului de la Petrograd încoace Katia se

simţise agitată, şi această stare de neîncetată încordare o obosise.

— Doamne, Dumnezeule! oftă mătuşa Stasia. Cînd stai să te gîndeşti ce viaţă e şi asta! Nici pe omul care ţi-e scump nu-l poţi întîmpina aşa cum îţi porunceşte inima.

— Nu mai boci, Stasia. Încă nu s-a întîmplat nici o nenorocire şi sînt convins că totul va merge bine.

— Şi eu am această impresie, Bronia. Dar dumneata, Zosia?

— Să sperăm că totul va merge bine, zise Katia, căutînd să n-o privească pe nevasta croitorului.

Uşa scîrţîi şi Nasimowicz dispăru în vestibulul întunecat. Katia se apropie de fereastra joasă, ridică un colţişor al perdelei albe ca zăpada şi aşteptă să-l vadă apărînd pe Nasimowicz. Aşteptarea dură destul de mult. Se vede treaba că ceva îl împiedica pe croitor să iasă pe poartă. Într-adevăr aşa era. Pe trotuar, mai sus de nivelul ferestrei trecură două perechi de picioare. O pereche purta cizme de bizon bine lustruite, cealaltă ghete maronii, cu şiret.

— Fiul farmacistului îşi plimbă nevasta gravidă, explică mătuşa Stasia, care aştepta în spatele Katiei. Iar astea sînt picioarele lui Bronislaw, rosti ea după o clipă văzînd nişte ghete negre în galoşi lucioşi, care se mişcau agale.

— E timpul să ies şi eu, zise Katia, lăsînd în jos perdeaua.

— Îţi doresc succes, draga mea, rosti mătuşa Stasia cu căldură şi o îmbrăţişă pe Katia.

Ca şi în dimineaţa posomorîtă, şi acum, în toiul zilei, strada era pustie şi liniştită. În afară de Nasimowicz — probabil că fiul farmacistului şi nevasta lui gravidă dăduseră colţul în altă stradă — Katia nu mai vedea pe nimeni. După ce se depărtă cîţiva paşi de casa croitorului, traversă pe trotuarul celălalt, aşa cum se înţeleseseră. Nasimowicz umbla cu paşi mari, fără să întoarcă capul, şi la fiecare pas zvîrlea înainte umbrela închisă care-i ţinea loc de baston. Katia îl ajunse uşor din urmă şi o bucată de vreme merseră paralel. Dar iată că Nasimowicz se opri pentru o clipă şi Katia avu impresia că face un semn

din cap. Katia îl interpretă în sensul că trebuie să rămînă puțin în urmă. Se aplecă și începu să-și îndrepte catarama de la pantofi. „De ce o fi mergînd așa de încet ? Vaporul probabil că a și tras la chei, și dacă Vania a sosit, e foarte ușor să nu ne întîlnim cu el", își zise Katia îngrijorată.

Fără să-l piardă din ochi pe Nasimowicz, Katia ajunse peste vreo douăzeci de minute pe malul apei. Dinspre rîu sufla vînt rece, aducînd miros de pește, ierburi, apă și fum. Apa scăzuse înainte de îngheț, dezvăluindu-și pragurile presărate cu pietricele de diferite culori. Soarele le scălda în razele sale gingașe și ele scînteiau în fel și chip, dînd malului un colorit de curcubeu prea puțin potrivit pentru toamnă. Vapoare nu se mai zăreau ancorate, în schimb în tot lungul cheiului, cît puteai cuprinde cu privirea, erau șlepuri, șalupe, bărci. Unele dintre aceste ambarcațiuni fuseseră trase la mal și se odihneau pe bîrne rotunde, altele așteptau să le vină rîndul la iernat.

În dreptul debarcaderului, Katia se apropie de Nasimowicz. Cu o clipă înainte îl văzuse cu un domn, cu chipiu de uniformă. Probabil că era cineva dintre funcționarii gării fluviale, poate chiar vreun funcționar mai important din administrația agenției.

— Mult stimate domn, spuneți-mi, vă rog, nu știți cumva cînd vine ultimul vapor ? se adresă Katia lui Nasimowicz cu glasul ei sonor și puțin cîntat.

„Vorbește frumos ! Știe să se comporte cum trebuie", se gîndi cu plăcere Nasimowicz despre Katia și fără să-și schimbe aerul serios, zise cu oarecare curtenie :

— Numai ce am avut o discuție cu șeful cheiului, stimată domnișoară. Vaporul este așteptat să apară dintr-o clipă în alta. Dar, uitați-vă, priviți-l ! exclamă pe neașteptate Nasimowicz și întinse mîna cu umbrela. Vedeți acolo, deasupra pădurii, rotocoale de fum ? Este fumul vaporului. Peste zece-cincisprezece minute are să apară de după colț.

— Văd, văd. Vă mulțumesc foarte mult.

Katia se depărtă grăbită de Nasimowicz, căutînd să sublinieze că nu are nimic de a face cu acest om. Ca să-i treacă mai repede minutele de așteptare, lungi că

păreau să nu mai aibă capăt, porni pe marginea falezei, parcă în întîmpinarea vaporului, amintindu-şi din nou toate întîlnirile de pînă atunci cu Akimov .

Cotul mare al rîului întîrzie mult apariţia vaporului. Dar fumul pe care-l scoteau hornurile lui, devenea tot mai limpede şi mai dens pe fundalul cerului senin de un albastru intens. În sfîrşit, în razele soarelui apăru o pată întunecată, cu contururi strălucitoare. Pata creştea, se făcea din ce în ce mai luminoasă şi peste un sfert de oră se puteau distinge amănuntele.

Cînd Katia reveni la podeţul care lega malul de debarcader, observă o grămadă mare de oameni şi un şir lung, cît o verstă, de birje, care se mutaseră spre podeţul debarcaderului principal dinspre antrepozite.

Katia se amestecă în mulţime. Înainta pe podeţ, cînd ridicîndu-se, cînd coborînd, fără să opună rezistenţă mişcării căreia îi era supus oricine se găsea în înghesuiala aceasta. La un moment dat se pomeni faţă în faţă cu Nasimowicz. Croitorul o privi complet indiferent, de parcă într-adevăr n-ar fi cunoscut-o. Cuprinsă de un sentiment copilăros, Katia îi făcu semn şiret cu ochiul. Drept răspuns la această obrăznicie, Nasimowicz strînse şi mai puternic buzele şi Katia înţelese că nu aprobă acest mic gest ştrengăresc.

Curînd, vaporul, care era o ambarcaţiune fără suprastructură, destul de uzată, şi nu atît de albă cum i se păruse Katiei de departe, cînd era luminat de razele soarelui, fîsîind, şi scoţînd nori de aburi, se lovi de mal, încărcat de oameni şi bagaje pînă la refuz.

— La o parte ! La o parte, fiţi buni ! se auzi pe neaşteptate un glas sonor, care acoperi zgomotul mulţimii. Oamenii se dădură la o parte şi spre locul de coborîre al pasagerilor, unde acum se afla o scară largă, elastică, se apropie un grup de poliţişti conduşi de un ofiţer de jandarmi, care striga continuu, înroşindu-se de efort : „La o parte, domnilor, la o parte !“

Inima Katiei se făcu mică, mică de tot. „Înseamnă că Vania e pe vapor. Înseamnă că au venit să-l ia“, gîndi ea, făcîndu-şi loc cu umărul şi încercînd să se apropie cît mai mult de pasajul pe care urmau să iasă pasagerii. „Aş

vrea să mă vadă Vania, tot are să-i fie mai ușor cînd are să înțeleagă că tovarășii nu l-au uitat".

Își făcea loc prin mulțime cu energie și insistență, în ciuda supărării oamenilor care se răsteau la ea. Își rupsese manșetele de blană și nasturii îi căzuseră, ba chiar o babă furioasă o lovise în spate, totuși în cele din urmă Katia ajunse în primele rînduri ale mulțimii pe care grupul de polițiști o presa, împingînd-o din fața scării pe care marinarii o coborîseră spre debarcader.

— Doamne, de unde ai apărut domnișoară, în ținuturile astea îndepărtate ! exclamă cineva care stătea în fața Katiei. Îi despărțea numai scara.

Într-o clipă Katia și-l aminti. Îl întîlnise adesea la vorbitorul închisorii din Petrograd, cînd îi ducea pachete lui Akimov. De cîteva ori acest om, prefăcîndu-se a fi tatăl unui muncitor arestat și deținut în aceeași închisoare, încercase să intre în vorbă cu ea. Dar chipul lui avea ceva ce nu îndemna la confesiuni, poate expresia feței din cale afară de primitivă, cu pleoapele umflate, umerii obrajilor și bărbia proeminente și moi, de parcă ar fi fost tot timpul pe jumătate adormit, poate ochii șterși, de culoarea cerului înnorat. Cum o fi ajuns aici la Tomsk ? Ce necaz l-o fi adus din capitală aici, în depărtările astea ? Poate grija pentru băiatul lui, suferințele de părinte ? Probabil că și fiul lui mersese pe același drum ca și Vania Akimov și fusese deportat la Narîm. Katia tocmai se gîndea să-i spună că s-au întîlnit iarăși și că i-a adus în același loc grija pentru oamenii apropiați lor, cînd tocmai îl văzu pe omul acesta făcînd niște semne cu ochii altcuiva. În aceeași clipă ea observa că ochii omului aceluia de obicei adormiți, aveau acum o expresie de uliu, erau numai scîntei, și căpătaseră o lucire aspră. Într-o frîntură de secundă, Katia înțelese că omul pe care-l considerase tatăl unui muncitor arestat era în realitate un agent al poliției și nu era exclus să fi venit aici pentru a participa la arestarea lui Akimov.

— La ce vă referiți, domnule ? Cred că mă confundați, răspunse Katia cu o voce fermă, deși picioarele îi tremurau de emoție.

— Cum să vă confund ! Aveți un glas, domnișoară, foarte caracteristic. Cine-l aude odată, nu-l mai uită, zise

omul, ascuțind ochii și întinzînd mîna ca s-o prindă pe Katia de umăr.

— Proșkin, atenție! strigătul brutal al jandarmului cu glas sonor făcu să se retragă mîna.

Katia profită de această clipă. Cele două secunde fură hotărîtoare. Zvîrli pălăria de pe cap, se făcu mică, și se ascunse în mulțime. Cînd Katia scoase capul din nou ca să se convingă dacă n-o urmărește Proșkin, îl văzu în același loc, urmărind cu aceeași privire de vultur pe fiecare om care cobora de pe vapor. Chipul lat, puțin umflat al lui Proșkin, era desfigurat de o grimasă de disperare. O victimă dispăruse și alta nu se grăbea să-i intre în capcană.

Katia înțelese că trebuie să plece de îndată, să fugă cît mai repede. Își făcu loc prin mulțimea care se înghesuia pe mal și o luă la fugă spre oraș. Intră pe o ulicioară, apoi pe alta, încă una, și în sfîrșit se găsi într-o stradă pustie care urca în pantă.

Aici se opri să-și tragă sufletul și de-abia atunci observă în fața ei un lac pe care înotau gîște și rațe. Pe malul lacului erau pîlcuri de plopi, salcîmi și tufe de mălini. Din loc în loc — bănci albe, pe care pe timp de vară își petreceau clipele libere muncitorii și negustorii ce locuiau în acest cartier numit Belozerie. Acum, de jur împrejur era numai pustiu și liniște. Katia se lăsă pe o bancă, la adăpostul unui salcîm cu ramuri lungi și pletoase. De aci vedea foarte bine toate potecile care coborau în jos spre lac.

În primul rînd trebuia să se aranjeze. Scoase din poșetă oglinjoara, pudriera și pieptănul. Își netezi părul, îl prinse cu agrafe (pe celelalte le pierduse în înghesuiala de pe debarcader), își șterse cu batista fața transpirată, se pudră, își puse pălăria, trăgînd mai mult decît trebuie borurile ei late pe frunte. Se examină cu un ochi critic în oglindă și rămase mulțumită. Chipul ei nu mai purta nici o urmă de spaimă sau încordare. Dar manșetele de blană de la jachetă o întristară. La mîneca stîngă, manșeta era ruptă și atîrna; cealaltă manșetă de-abia se mai ținea într-un fir de ață. Nu putea să apară în halul ăsta pe o stradă populată.

Katia avea obiceiul să poarte întotdeauna în poșetă ac și ață într-un tub metalic. Își examină de cîteva ori poșeta, apoi își aminti că înainte de a pleca din Petrograd, căutînd să scoată din poșetă obiectele mai puțin necesare, băgase tubul în geamantan.

Situația fu salvată grație acelor de siguranță. Katia era întotdeauna grăbită și totdeauna în întîrziere. Acele de siguranță erau salvarea ei. Ele puteau înlocui un nasture, o capsă, o cataramă și chiar o cusătură. Katia băgă mîna sub gulerul jachetei. Găsi acolo o adevărată comoară: trei ace de siguranță, un al patrulea prinsese buzunarul secret. Nu știa de ce acest buzunar, acum gol, era prins cu atîta grijă, dar acest al patrulea ac o salvă cu desăvîrșire. Două ace fură folosite la mîneca stîngă, două ace la mîneca dreaptă. Acum, cu toate defectele ascunse ale hainelor sale, ar fi putut să se plimbe în jacheta ei chiar prin fața celor mai exigente femei în ce privește moda, și ele nu ar fi remarcat nimic. Pe dinafară totul părea exemplar.

În timp ce se aranja, Katia examina cu atenție malurile lacului, gîndindu-se la cele ce se petrecuseră pe chei. Venise oare Akimov cu acest vapor? Și dacă venise, reușise să coboare pe mal? Dar dacă evadarea sa din Narîm se terminase într-un chip jalnic?

Nasimowicz, la ora asta, trebuie să știe totul. S-ar putea întîmpla ca Akimov să fi ajuns în casa croitorului. Poate că stau și beau ceai cu dulceață făcută de mătușa Stasia. Dar dacă Akimov a fost prins, și la ora asta zace în închisoare și habar nu are că ea, Katia, a făcut tot ce i-a stat în putință ca să aducă la îndeplinire hotărîrea comitetului de a-i înmîna pașaportul pentru străinătate și o sumă de bani? Katia este aici, este alături de el... este alături, dar nu poate face nimic pentru a-l ajuta... Oftă din greu și-și zise că trebuie să meargă de îndată acasă la Nasimowicz, unde o așteaptă ori bucuria, ori o nouă încercare.

Fără să se grăbească, porni pe poteca șerpuitoare care ducea de la tufiș la tufiș, de la copac la copac. Ziua era pe sfîrșite, cerul pălise și auriul lacului se stingea și el. Întunericul se furișa din ungherele liniștite, de pe terenurile virane ale orașului de lemn. Se auzi dangătul clo-

potelor care chemau pe credincioși la vecernie, și sunetul lor, prelung și monoton, sporea tristețea.

Curînd începu să întîlnească trecători. În fiecare bărbat, Katiei i se părea că-l vede pe Proșkin. Îi privea cu atenție, vrînd să se convingă dinainte că n-o paște nici o primejdie.

Ca dimensiuni, Tomskul cu greu s-ar fi putut compara fie și cu un singur cartier al Petrogradului ; aduna vreo o sută de mii de locuitori și era un oraș pe care Katia nu-l cunoștea deloc. Nu risca să întrebe pe vreun trecător unde este fundătura Bolotnîi, de aceea mergea la întîmplare. În cele din urmă trebui totuși să oprească o bătrînică și aceasta-i explică cum se poate ajunge de aici, din Belozerie, în partea de sus a orașului. Katia înțelese că mergea în sens invers — în loc să se apropie de casa lui Nasimowicz, se îndepărtase foarte mult de ea.

Chibzuind la cele întîmplate, Katia își zise că e mai bine să nu se grăbească, că e mult mai bine pentru ea să apară în fundătura Bolotnîi după ce se va întuneca. Gîndul că Vania Akimov ar putea s-o aștepte cu nerăbdare în casa lui Nasimowicz o îndemna să se grăbească, dar se stăpîni. Katia nu avea experiență de viață conspirativă, ținea însă minte cuvintele fratelui ei, Sașa, care o instruise înainte de plecare : „Să nu riști în nici un fel. Să asculți de îndemnurile intuiției. E mai bine să fii mai precaută decît prea îndrăzneață. Îndrăzneala și tupeul îți vor veni mai tîrziu".

3

Pe stradă ardeau felinarele cînd Katia ajunse în sfîrșit acasă la Nasimowicz. Toată casa era în întuneric, ceea ce o făcu să stea cîteva clipe în nedumerire, după care totuși deschise portița și intră în curte.

— Sfîntă Fecioară Maria ! În sfîrșit !

Mătușa Stasia desfăcu larg brațele și o îmbrățișă pe fată, strîngînd-o la trupul ei moale, emanînd un miros puțin aspru de cicoare și cafea. Katia înțelese fără cuvinte : „Vania n-a venit, îi pare rău pentru mine".

— Ticăloşii de ei, ce-au fost în stare să facă ! exclamă Nasimowicz, plimbîndu-se enervat prin cameră şi vorbind cu indignare în glas.

— Ce anume, pan Nasimowicz ? întrebă Katia, gîndindu-se : „A fost cumva prins Vania ? De aceea să fie oare aşa de furios Nasimowicz ?“

Croitorul apucă mîna Katiei şi o pofti să ia loc pe scaun. Şi el se aşeză alături.

— Cum Zosia, nu vii de pe chei ? Şi eu am intrat acum o clipă în casă, zise Nasimowicz abia putîndu-şi stăpîni furia.

— Am fugit demult de pe chei...

— Bine ai făcut, Zosia, că altfel nimereai într-o razie. Au închis ieşirea de pe debarcader şi au obligat toată mulţimea să treacă cîte unul, au examinat bagajele, au pipăit îmbrăcămintea şi încălţămintea oamenilor, presupunînd probabil că cel pe care-l caută poate să se furişeze ca un şoarece printre picioarele lor. De fapt i-au ţinut pe oameni arestaţi vreo patru ore.

— Am plecat, pane Nasimowicz, în clipa în care au început să coboare primii călători...

— Un minut mai tîrziu ieşirea a fost închisă. Am văzut cînd au adus al doilea cordon de soldaţi.

„Aşa. Te pomeneşti că voiau să mă prindă pe mine în capcană“ ? îşi zise Katia.

— Granit n-a venit, Zosia, continuă Nasimowicz. Şi e foarte bine că nu a venit. Sînt convins că de-ar fi fost pe vapor, nu ar fi reuşit să scape.

— Atunci unde poate să fie ? Ce i s-a întîmplat oare ? Ce părere aveţi, pan Nasimowicz ? întrebă Katia, aproape în şoaptă. Întunericul din odaie, lumina palidă a lunii ce se strecura prin geam, tăcerea care învăluise căsuţa şi strada te îndemnau să vorbeşti în şoaptă.

— Pînă mîine dimineaţă nu vreau să fac nici un fel de presupuneri. Ca un om precaut ce este, Granit a putut coborî de pe vapor pe cheiul anterior. Deci mîine la prînz, sau cel mai tîrziu seara, poate apărea aici, venind pe jos.

Nasimowicz vorbea în şoaptă şi el, dar nici nu apucă să rostească aceste cuvinte, că se şi auzi vocea mătuşei Stasia, care se apropiase pe nebăgate de seamă de soţul ei şi şedea într-un ungher.

— Întocmai, Bronia. Inima îmi spune că el trebuie să fie undeva aproape de noi.

— Să dea Dumnezeu, Stasia, ca inima ta să nu te înșele. Așa-i, Zosia ?

— Mă rog fără încetare să fie așa ! exclamă Katia.

— O să vă aduceți aminte de ce v-am spus, replică mătușa Stasia puțin jignită.

— Ce crezi, Stasia dragă, nu ar fi cazul să facem lumină și să punem samovarul ? întrebă cu blîndețe Nasimowicz.

— Dragul meu Bronia, ca întotdeauna, ai întîrziat. Samovarul e gata de mult. Am făcut și niște cozonac. Cred că nu e mai prejos decît cei copți în cofetăriile din Varșovia sau Viena. Zosia, îți place cozonac proaspăt ?

— Bineînțeles, mătușă Stasia, îmi place foarte mult. Am înțeles de îndată că ați făcut niște bunătăți, căci mirosiți toată a vanilie.

— Ai auzit, Bronia ? Altădată să știi să mă apreciezi ! rîse mătușa Stasia și ieși cu pași ușori.

Nasimowicz se ridică și el, gîndindu-se să-și urmeze soția, dar Katia îl opri.

— Numai o clipă.

Nu avea dreptul să nu-i povestească lui Nasimowicz de cele petrecute pe chei. Întîlnirea cu Proșkin complica situația. Întîrzie cîteva clipe cu povestirea, pentru că nu vroia s-o facă de față cu mătușa Stasia. În primul rînd nu vroia să-i facă emoții acestei femei simpatice, care, evident, o îndrăgise. În al doilea rînd, Katia nu știa dacă Nasimowicz împărtășește soției sale toate amănuntele activității sale de ilegalist. Era puțin probabil, ținînd seama de legile conspirației, ca mătușa Stasia să fie la curent cu toate problemele.

Nevasta lui Nasimowicz aprinse lampa și ieși în bucătărie. O auziră zăngănind din veselă.

Katia relată cele întîmplate pe chei, calm și cu o exactitate absolută. Nasimowicz o ascultă, nu lăsă să-i scape nici un cuvînt. Tăcerea lui nu prevestea nimic bun, era apăsătoare. Cînd fata termină de vorbit, croitorul scoase un mormăit prelung, apoi se lovi cu palma peste frunte.

— Şi eu care mă tot întrebam de ce au făcut razia. Pe tine vroiau să pună mîna, Zosia ! Bravo ţie, bine că ai reuşit s-o ştergi. Bravo !

— Şi acum ce să fac, pan Nasimowicz ? întrebă Katia dezorientată.

Se scurseră cîteva clipe de tăcere. Katia îl privea pe Nasimowicz care se trăgea nervos de pulpana surtucului.

— În aceste condiţii, Zosia, nu mai poţi ieşi în oraş. Vor ridica toţi copoii în picioare numai ca să te găsească, zise Nasimowicz, uitîndu-se peste umăr în direcţia bucătăriei de unde se auzea zgomotul veselei. Mîine rămîi toată ziua în casă. Ce să-i facem, va trebui să te plictiseşti o săptămînă, două. Iar eu am să caut să aflu cîte ceva, să mă interesez la nişte tovarăşi de nădejde ce s-a întîmplat cu evadarea lui Granit...

— Poftiţi repede la masă ! Zosia, Bronia, grăbiţi-vă, zise mătuşa Stasia, ieşind din bucătărie cu o tavă pe braţe, pe care se înălţau grămadă brioşi rumene, abia scoase din cuptor.

— Venim, Stasia, venim în mare grabă, răspunse Nasimowicz, şi luînd-o pe Katia la braţ o apăsă mai sus de cot ca şi cînd ar fi vrut să-i spună : „Tot ce am discutat despre ceea ce a fost acolo rămîne un secret".

— Grozavă mai eşti, mătuşă Stasia ! Cîte bunătăţi ne-ai făcut ! cîntă cu un entuziasm sincer Katia şi strînse, drept răspuns, mîna lui Nasimowicz. „Am înţeles, am înţeles totul."

4

Katia şade de dimineaţă pînă noaptea în cămăruţa ce i-a fost rezervată. Linişte. O atmosferă apăsătoare. Nu numai pentru că au fost trase perdelele de in la fereastră, dar şi pentru că afară plouă, o ploaie amestecată cu ninsoare. În partea de sus a ferestrei se mai zăreşte o bucată de cer cenuşiu, nemişcat, pracă de plumb, un cer prevestitor de rele.

Dimineaţa i s-a părut nesfîrşit de lungă. A luat una după alta cărţile aşezate pe masă şi le-a frunzărit încet. Nimic interesant. Nişte romane făcute ferfeniţă, fără în-

ceput și fără sfîrșit. Probabil traduceri din franceză. Așa cel puțin o indicau numele personajelor : Pierre, Louise, Georges, Victor, Louis, Irène. „Doamne, dar n-a putut găsi pan Nasimowicz nimic altceva de citit ?“. Dar în aceeași clipă își aduse aminte că se află în casa unui ilegalist. Atîta timp cît partidul este în ilegalitate, există și primejdia căderilor. Nasimowicz face foarte bine. Cărțile lui sînt cele mai nevinovate. Ciudat ar fi fost să găsești aici operele lui Marx, Plehanov, Lenin sau ziare de partid ilegale, manifeste.

Katia se apucă totuși și citește vreo zece-douăzeci de pagini dintr-un roman, apoi tot atîtea din altul și în sfîrșit ceva mai puțin din al treilea. Dar lectura este superficială. Evenimentele descrise se șterg, dispar din amintire ca niște umbre, nici măcar nu-i pătrund în conștiință. Ceea ce-i stăpînește atenția, este ceasornicul din perete. O pendulă ca oricare alta, cu un ticăit destul de monoton și în același timp puternic, limba se mișcă într-o parte și-n alta, și mișcarea are ceva liniștitor, poate pentru că mersul acelor fixează scurgerea vremii, cursul vieții.

La opt dimineața, după ce-și luă micul dejun, Katia reveni în odăița ei, și ridică pentru prima oară ochii spre pendulă. În timpul cît băuseră ceaiul, Nasimowicz făcuse tot felul de socoteli. Din ce spunea el rezulta că distanța de la Cernilșcikova, ultimul chei înainte de Tomsk, nu depășea pe uscat douăzeci de verste. O distanță ca aceasta se putea parcurge în cinci șase ore. Dar bineînțeles, Granit nu putea merge în timpul zilei. Avea la îndemînă doar seara și noaptea. În oraș ar trebui să intre în zorii zilei, cînd polițaii și agenții lor secreți dorm duși. Ceea ce înseamnă că poate fi așteptat să apară în casa lui Nasimowicz dintr-o clipă în alta.

La opt dimineața, Katia își făcu următoarea socoteală : dacă pînă la ora zece Akimov nu apare, înseamnă că toate calculele lui Nasimowicz nu au nici un fel de temei, Akimov pur și simplu nu a venit, a pierdut vaporul și nimeni nu știe ce se va întîmpla mai departe.

Ceasul bătu ora zece. Katia se ridică de pe divan, făcu prin odaie cîțiva pași, ascultînd tăcerea. Pe neașteptate, în partea cealaltă a casei se auzi trîntindu-se

o ușă, mișcare, niște scaune mutate din loc. „A venit!“ îi trecu prin minte Katiei și, de emoție, sîngele-i năvăli în obraji. Se gîndi să iasă repede din odaie, să-l bucure pe Akimov cu vestea că mai departe drumul îi este deschis, deschis pînă la Stockholm. Făcu doi trei pași și încremeni. De acolo, din odaia lui Nasimowicz se auziră glasuri de femei, cineva vorbea repede și vesel. Katia înțelese : astăzi era ziua cînd croitorul primea comenzi și veniseră primele cliente.

Katia se culcă din nou pe divan, se făcu ghemotoc, aruncă o privire spre pendulă și își mai dădu un răgaz de două ceasuri, zicînd în sinea ei : „E o prostie să-i mărginesc sosirea numai pînă la ora zece. Doar nu vine cu trenul. Probabil că a obosit. Și apoi, afară e umed, lapoviță, drumul e numai noroaie. Nici prin oraș nu prea mai poți trece, darmite prin pădure“.

Pendula puncta secundele. Katia închidea ochii, îi deschidea îi închidea din nou, încercase chiar să adoarmă, dar totul era zadarnic. În partea cealaltă a casei cineva mai trînti iar ușa, se auziră pași, scaunele scîrțîiră. Dar Katia nu mai avea speranțe. Dincolo ciripeau frumoasele din Tomsk, glasul de bas al croitorului le răspundea. De unde o fi avînd atîtea cliente ? Katia-și aminti că e iarnă și se apropie sărbătorile. Bineînțeles, vine Crăciunul și nu mai e departe nici Anul nou... Anul nou 1917 ! Ce o aduce și anul acesta ? Prin ce o să rămînă în istorie ?

Nici la ora douăsprezece Akimov nu apăru. Katia își mai fixă un termen de două ceasuri, explicîndu-și-l foarte simplu : Akimov este un conspirator cu experiență. Înainte de a intra în casa lui Nasimowicz, o va ține, bineînțeles, sub observație. Și observația aceasta nu-l va bucura. Femeile vin la croitor una după alta. Bineînțeles, Ivan își va da seama ce fel de oameni sînt. Aceste femei provinciale, fandosite, fardate și parfumate pot fi recunoscute de la distanță de o verstă. Ieri, umblînd prin oraș, Katia le văzuse destul. Bineînțeles, Ivan așteaptă undeva să termine cu parada lor. N-are să vină deci înainte de ora trei. Nasimowicz primește clientelă pînă la două. Pe afișul alb de afară, mai jos cuvintele „Croitor de damă“, scrie : „Comenzile se primesc marți,

joi, sîmbătă, între orele 10—14. Clientela din provincie, la orice oră".

Amintindu-şi textul firmei lui Nasimowicz, Katia rîse în sinea ei : „Clientelă din provincie !" Bună idee avusese Nasimowicz în calitatea lui de gazdă a unei adrese conspirative. Ce clientelă din provincie putea fi la Tomsk ? Parcă venea aici cineva din Krasnoiarsk, din Novonikolaevsk sau din Omsk ? Cei din provincie erau oameni ca ea, ca Ivan Akimov... Probabil că la capitolul acesta multă clientelă avusese Nasimowicz...

Dar nici după ora două evadatul din Narîm nu apăru. Pe la ora trei Nasimowicz intră în odăiţa Katiei.

— Ei, Zosia, te-ai plictisit să stai de una singură ? o privi atent şi apoi cu o mutră tristă spuse : Granit n-a venit. E zadarnic să mai aşteptăm. N-a venit cu vaporul, şi de ce n-a venit, e limpede. Granit e la Narîm, iar vaporul a plecat din Kolpaşeva. Distanţele sînt mari, aici e Siberia.

— Nu cumva o fi căzut într-o capcană ? Acolo, în momentul evadării, sau pe undeva pe drum ? întrebă Katia, deşi ştia dinainte răspunsul lui Nasimowicz.

— Tot ce se poate. Sîntem deştepţi, calculăm totul de zeci şi de sute de ori, dar nici duşmanul nostru nu e prost. Nasimowicz tăcu o clipă, aruncă o privire spre uşă şi vorbi în şoaptă : Zosia, nu vreau ca Stasia să afle de cele întîmplate pe chei. Nu vreau să-i fac emoţii, e bolnavă de inimă.

— Sînt de acord, pan Nasimowicz.

— Tovarăşe Nasimowicz, zise croitorul zîmbind.

— Da, bineînţeles, tovarăşe. Ce să-i faci, obişnuinţa...

— Nu te condamn ; bine fie şi pan. Totuşi e mai bine să-mi spui nene... Ei, şi acum e timpul să luăm masa Zosia — Katia. O auzi pe Stasia cum se pregăteşte la bucătărie ?

Prin uşa întredeschisă de Nasimowicz veni un miros îmbietor de mîncare proaspătă, de abia scoasă din cuptor.

— După masă ies pentru vreo două ceasuri. S-ar putea întîmpla ca alţi tovarăşi să ştie cîte ceva despre soarta lui Granit, rosti Nasimowicz tot în şoaptă.

— Excelentă idee, nene Bronia. Mă bucur foarte mult ! şopti Katia şi bătu din palme. În aceeaşi clipă

roși, se intimidă și în sinea ei își făcu imputări : „Prea le iau pe toate în chip personal. Nasimowicz își poate închipui de-a binelea că sînt logodnica lui Vania sau chiar nevasta lui. Și de fapt, între noi n-a fost nimic, absolut nimic în afară de bilețelul acela furișat în coșniță".

— Va trebui să te plictisești iar în singurătate, Zosia.

— Va trebui, nene Bronia.

Ieșiră în odaia încăpătoare în aceeași clipă în care mătușa Stasia aducea din bucătărie o oală albă plină cu ciorbă.

— Astăzi, dragă Zosia, avem la masă ciorbă de varză cu carne de porc. Bărbatul meu adoră felul ăsta de mîncare. Ciorba o pregătesc ca în Siberia. Varză acră, o bucată mare de carne de porc grasă, puțini cartofi, și bineînțeles ceapă, două cepe mari, se porni să turuie mătușa Stasia.

— Dragă Stasia, teamă mi-e că am să-mi înghit limba de foame înainte de a fi apucat să gust din ciorba ta, spuse Nasimowicz rîzînd.

— Bietul de tine, ce-ai mai flămînzit !... Stai jos, să-ți torn. Iartă-mă, Zosia, că-l servesc mai întîi pe el. În ciuda faptului că era grasă, mătușa Stasia alerga încolo și-ncoace, aduse din bucătărie pîine, apoi polonicul și se apucă să toarne ciorba în farfurii.

În timp ce mîncau, mătușa Stasia îl rugă pe bărbatul ei să povestească cîte ceva despre clientele din ziua aceea. Nasimowicz avea o clientelă din cele mai variate cercuri, și cu spiritul lui de observație remarca uneori lucruri care o făceau pe Stasia, veselă din fire, să rîdă să se prăpădească.

— Imaginează-ți, Stasia, că astăzi una dintre clientele mele te-a invidiat nu glumă. Mi-a zis : „Îmi închipui că soția dumitale trebuie să arate ca o zeiță. Probabil că poartă hainele cele mai moderne executate de dumneata."

— Cine-i proasta asta, Bronia ? Tînără sau bătrînă ? întrebă mătușa Stasia.

— Destul de în vîrstă, și judecînd după toate, nevastă de negustor.

— N-ai întrebat-o ce-ar face dacă într-o zi s-ar pomeni împărăteasă ? glumi vesel mătușa Stasia.

— Ce rost avea s-o întreb așa ceva ? ridică mirat din umerii lui uscățivi, Nasimowicz.

— Eu, una aș fi întrebat-o, aș fi întrebat-o neapărat și știu ce mi-ar fi răspuns.

— Ce anume ? întrebară într-un glas Katia și Nasimowicz, oprindu-se din mîncat.

— Mi-ar fi spus că și-ar coase o sută de mii de rochii și de dimineață pînă noaptea le-ar încerca în fața oglinzii.

Katia și Nasimowicz rîseră iar mătușa Stasia, dînd farfuria la o parte, se adresă Katiei supărată :

— Și una ca asta se socotește femeie deșteaptă. Cum de le mai rabdă pămîntul pe femeile astea ?

— Iar alta, continuă Nasimowicz, a zis că mă cunoaște. A zis că și-a făcut la mine la Varșovia un taior. Dumneata, pan Nasimowicz, a zis ea, ești un om grozav. Ești un binefăcător pentru femei. Și-mi aduc aminte că la Varșovia toate femeile erau nebune după dumneata.

Nasimowicz și mătușa Stasia schimbară o privire semnificativă, și după expresia ochilor lor, Katia își zise că probabil firma care zice că Bronislaw Nasimowicz este un croitor de lux din Varșovia, nu înseamnă decît o camuflare abilă a unei adrese conspirative. Poate că nici nu a locuit vreodată la Varșovia.

Bineînțeles, Katia nu se gîndi să-și rostească gîndurile cu voce tare, dar în sinea ei își zise : „Chiar dacă lucrurile stau așa, să dea Domnul să nu se nască bănuieli și firma lui Bronislaw Nasimowicz să ne ajute să ne ducem cu succes munca."

5

Imediat după masă, Nasimowicz îmbrăcă haina lui modernă, paltonul negru, pălăria, luă umbrela cu mîner lung, își puse galoșii și plecă de acasă.

Katia și mătușa Stasia spălară vasele și se apucară de curățenie prin odăi. Curînd însă Katia trebui să se retragă în odăița ei, căci cineva bătuse la ușă. Era o

vecină, care venise să împrumute vreo doi trei pumni de sare ca să-şi pună varza la murat.

Mătuşa Stasia o servi cu plăcere, dar vecina nu se gîndea să plece, sporovăind într-una, trecea de la o temă la alta, fără nici un fel de pauze şi puncte.

Bărbatul vecinei era birjar. Printre meseriile din oraş, era greu să găseşti una care să-ţi dea mai mult posibilitatea de informare asupra evenimentelor zilei.

În cîteva clipe, nevasta birjarului povesti că în casa arhiereului avusese loc un incendiu, că un ofiţer din administraţie, care delapidase nişte bani, se sinucisese, că un magazin de bijuterii fusese prădat, şi apoi se opri la razia care avusese loc pe chei cu ocazia sosirii ultimului vapor ce încheia sezonul de navigaţie.

Mătuşa Stasia, de mulţi ani căsătorită cu Nasimowicz, învăţase să deosebească în torentul pestriţ de evenimente cotidiene ceea ce era important de ceea ce era secundar. În clipa în care vecina aminti de razie, mătuşa Stasia deveni numai ochi şi urechi. Lăsînd-o pe vecină să flecărească în voie, ea căută să readucă discuţia la cele petrecute pe chei.

— Pe cine au vrut să prindă ? repetă vecina, pe care curiozitatea nevestei croitorului o făcu să se înflăcăreze. Au vrut să prindă o persoană foarte importantă. Se zice că le-a venit dispoziţie de la Petrograd să fie prinsă şi de n-o vor prinde, li s-a spus că n-o să mai aibă nici decoraţii, nici avansări. De aceea s-au străduit din răsputeri.

— Au reuşit s-o prindă ? întrebă mătuşa Stasia cu răsuflarea tăiată.

— Vecină dragă, se zice că lucrurile au stat aşa. Au înconjurat vaporul şi au aşteptat să coboare persoana. Dar persoana nu mai venea, nu venea şi pace. Şi numai ce unul din ticăloşii ăştia cu epoleţi a aruncat o privire în mulţime. Iar persoana şedea în mulţime şi rîdea. Poftim, prinde-mă, dacă poţi în toată înghesuiala asta. În vremurile noastre oamenii n-ar mai lăsa un fugar să fie mîncat de ticăloşii ăştia, ne-am săturat de slugile ţarului mai rău ca de mere pădureţe. Fug oamenii de ei ca dracul de tămîie.

— Și mai departe ce-a fost? mătușa Stasia, care nu-și mai putea stăpîni curiozitatea o zorea pe vecină.

— Ce să fie? A fost că s-au lăsat să mai păzească vaporul și au alergat la ieșirea din debarcader. Au controlat din cap pînă-n picioare, pe fiecare. Bărbatul meu era și el acolo să caute un client și a nimerit în capcană. I-a fost teamă că n-o să-mi mai găsească nici calul nici birja la locul lor, dar slavă Domnului, au scăpat. Numai că persoana aia parcă a intrat în pămînt, a dispărut fără urme.

— Dar persoana cine era : bărbat sau femeie? întrebă mătușa Stasia.

Vecina făcu un gest disperat cu mîinile, deși nu odată i se întîmplase să iasă din situații și mai grele. Avea o imaginație care depășea orice margine.

— Naiba știe! Persoană și atîta tot. Se vede că poate fi și bărbat și femeie. Ca să zic așa, cum vrea, așa arată.

Povestea devenise cu totul fantastică. În aceeași clipă dispăru și interesul nevestei croitorului față de vecină, aceasta o simți, îi mulțumi pentru sare și plecă.

Cînd vecina închise ușa, mătușa Stasia se grăbi în odaia Katiei.

— Ai auzit, Zosia dragă?

— Am auzit totul, răspunse Katia calmă, deși cele povestite de vecina lui Nasimowicz o emoționaseră profund. „L-au așteptat pe Vania, pentru el era întinsă cursa. Și cînd colo m-au descoperit pe mine", își zise ea. Cu o seară înainte, cînd Nasimowicz făcuse aceeași ipoteză, în sinea ei nu-i dăduse crezare. Ce lucru important făcuse ea pentru cauza revoluționară, pentru ca un detașament întreg de polițiști să alerge s-o prindă, supunînd raziei o mulțime mare, zgomotoasă? Nu, nu, era o coincidență. Incontestabil. Acum, însă, Katia gîndea altfel. Acțiunile poliției deveniseră perfect logice. Akimov nu era pe vas. Iar ea descoperită de Proșkin, era un fel de recompensă pentru eșecul suferit. Și de vreme ce nu fuseseră în stare să prindă vulturul, se bucurau să pună mîna și pe o vrabie. De altfel, Katia nu era chiar o pasăre oarecare, căci de trei ani îndeplinea însărcinările comitetului ilegal, însărcinări nu dintre cele mai de răspundere, totuși... Ducea de mîncare deținuților, trans-

porta literatură la destinație, iar acuma transporta un pașaport și bani. E adevărat că nu avusese prilejul încă să vorbească la mitinguri, dar fusese trimisă cu munca de lămurire în mijlocul soldaților, explicîndu-le amănuntele complicate ale plus-valorii. Fratele Sașa îi spusese nu o dată în chip de mîngîiere : „Și pe tine, Katia, ca și pe mine, o să ne asculte neapărat cîndva oamenii. Ne-au lăsat moștenire părinții niște glăsuri de cîntăreți, dar nici unul nici altul n-au fost legați de biserică".

Bineînțeles, Katia nu împărtăși nevestei croitorului nimic din gîndurile sale. Bine făcuse Nasimowicz s-o prevină că mătușa Stasia are inima bolnavă.

— Ce moară stricată mai e și vecina asta a dumneavoastră ! A trăncănit atîta, că te apucă amețeala.

Katia făcu un efort ca să pară liniștită și veselă, și observă că tonul ei calm o liniști pe mătușa Stasia. Aceasta se duse în odaia ei și, judecînd după scîrțîitul patului, se întinse să se odihnească. Se lăsase amurgul, orașul era cufundat într-o ploaie deasă, în ceață, în pîclă. Katia se culcă și ea, sprijinindu-și obrazul în palma-i moale.

6

Nasimowicz întîrzie în oraș nu două, ci vreo cinci-șase ore.

La întoarcere Nasimowicz nu-și scoase nici paltonul, nici pălăria și nici galoșii din picioare.

— Domnișoară Zosia, trebuie să te muți în altă casă. În oraș e alarmă, îi șopti el.

— Dar ce s-a întîmplat, nene Bronia ?

— Niște fleacuri, aș zice. Dar am nimerit sub urmărirea poliției. Și de vină e firea mea impulsivă. Ieri, pe chei, am avut proasta inspirație să arunc cîteva cuvinte drastice la adresa autorităților. Iar astă seară m-a urmărit un agent și cu greu am putut să scap de el. Noroc că am dat peste o înmormîntare. M-am băgat chiar în mijlocul convoiului. Înmormîntau un controlor de la căile ferate...

— Nene Bronia, de ce nu te-ai stăpînit ? ! exclamă Katia, deschizîndu-și geamantanul ca să-și strîngă repede lucrurile.

— Ce să ne mai amărîm pentru ce a fost, zîmbi trist Nasimowicz, și oftă. Și tu, Zosia, te-ai băgat unde nu trebuia. De fapt, pe tine te caută.

— Pe mine ?

— Au fost percheziționate cîteva case de pe bulevard. A fost arestată o studentă de la Cursurile Bestujev, care a venit să-și vadă fratele bolnav. Un grup mare de studenți s-a dus la poliție să protesteze. Dar fără rezultat. Astăzi se așteaptă o nouă razie. Bineînțeles vor fi și altele.

Katia înțelese. Nasimowicz nu lipsise în zadar. Nu numai că îl făcuse pe agentul secret să-i piardă urma, dar probabil că se întîlnise și cu vreo cîțiva tovarăși de la centrul ilegalist.

— Se știe ceva despre Granit ? întrebă Katia.

— Din păcate, Zosia, nimic.

— Sînt gata, nene Bronia, zise Katia, închizînd geamantanul.

— Birja este la poartă, Zosia. Am să te conduc la noua adresă.

— N-are nici un rost, spuneți-mi numai parola. Mă descurc eu singură.

— Nu, nu, Zosia. Chiar mîine trebuie să pleci la țară și să rămîi acolo pînă trec zilele de primejdie. Și lucrurile acestea încă nu le-am aranjat pînă la capăt. De aceea te rog să nu mă contrazici.

— Am o singură rugăminte, pan Nasimowicz, spuse Katia cu înflăcărare, apucînd mîna croitorului. Dacă apare Granit, dați-i adresa unde mă aflu.

— Da, da, se înțelege. Pașaportul și banii i-am depus într-un loc sigur. N-avea nici o grijă, Zosia, n-are să plece fără să te vadă. Îți dau cuvîntul meu.

— Îți mulțumesc. Am să fiu foarte bucuroasă să-l văd, nene Bronia.

— Du-te de-ți ia rămas bun de la mătușa Stasia. Iar s-a apucat să gătească ceva pentru tine. Din păcate nu mai avem vreme de cinat.

Katia își puse jacheta și pălăria. Intră pentru o clipă în bucătărie și de după paravan Nasimowicz auzi sărutări sonore și suspinele mătușei Stasia. Din primele clipe acesta o plăcuse pe Katia. De altfel, simpatia era reciprocă. Și mătușa Stasia îi plăcuse Katiei.

— Fii mai cu băgare de seamă, Zosia ! Te rog foarte mult, ai grijă de tine. Bronia, poruncește-i cu toată severitatea să nu riște. E de datoria ta să aperi tineretul. Tineretul e viitorul.

Mătușa Stasia o mîngîie pe Katia, o privi încă o dată în față și o conduse pînă la ușă.

Nasimowicz luă geamantanul Katiei și deschise ușa. Katia o mai sărută încă odată pe nevasta croitorului și se grăbi pe urmele lui Nasimowicz.

Afară era întuneric beznă. Ploua și ningea în același timp, vîntul șuiera cumplit, undeva, o bucată de tinichea dintr-un acoperiș făcea un zgomot asurzitor, un plop pe jumătate uscat scîrțîia. Cerul era acoperit tot de jur împrejur de nori. Nu se vedeau nici luna, nici stelele. Oricît te-ai fi uitat, nu vedeai nimic nicăieri, nici o lumină.

— Rămîi aici, Zosia, te strig eu îndată.

Nasimowicz coborî fără zgomot scărița și străbătu curtea. Katia se silea din răsputeri să surprindă zgomotele ; înălță capul, examină cerul. „E tot atît de întunecat ca și viața mea", îi trecu prin minte, și o picătură amară parcă i se strecură în inimă. „De fapt, deocamdată nu s-a întîmplat nimic tragic", se consolă ea, dar tot nu se putu liniști, era îngrijorată și amărăciunea îi stăpînea în continuare inima.

— Vino, Zosia, se auzi din întuneric glasul lui Nasimowicz.

Fata se îndreptă într-acolo de unde răsunase chemarea, ghicind mai curînd unde trebuie să pună piciorul, ca să nu cadă de pe scîndură în noroi. Peste cîteva minute văzu în fața ei portița deschisă și auzi din nou glasul înăbușit al lui Nasimowicz.

— Birja ne așteaptă după colț. Atenție ! Uite, aici, pe trotuar e o groapă.

Nasimowicz o susținea pe Katia de braț, conducînd-o cu toată siguranța. Se vede că nu umbla pentru prima oară în asemenea întuneric.

Strada dormea dusă. Numai într-o casă, la etaj, într-o ferestruică se zărea pîlpîind timid o luminiță albastră. Poate că era vreo candelă aprinsă sub icoane, poate cineva veghea noaptea la căpătîiul unui bolnav.

În sfîrșit, zări birja. Birjarul ședea gîrbovit pe capră, una cu trăsura, luminat de felinarul prins pe o hulubă. Calul stătea cu capul plecat, în nemișcare și Katia își aminti de statuile de piatră de pe străzile Petrogradului.

— Nu te supăra, boierule, dar o așteptare ca asta cere bani în plus, mormăi birjarul, mișcînd din greu buzele înghețate.

— Ne înțelegem noi, îl liniști Nasimowicz.

Katia luă loc în birjă și se ghemui într-un colțișor, lăsînd loc cît mai mult pentru Nasimowicz și geamantanul ei.

— Dă-i drumul, prietene, zise Nasimowicz. Așadar, pe Znamenskaia. Cum ne-am înțeles, mergi mai întîi pe Bolșaia Podgornaia, o iei apoi de la Dalnekliucevski, spre Znamenskaia.

— Mai ușor ar fi, boierule, pe Milionnaia. E caldarîm acolo. Pe Bolșaia Podgornaia e un noroi groaznic, mormăi birjarul.

— Iar o iei cu ale dumitale. Ne-am înțeles într-un fel și așa rămîne. Dacă nu te învoiai, luam pe un altul, spuse brutal Nasimowicz.

— Bine, cum vreți, mormăi supărat birjarul.

Într-adevăr, drumul pe Bolșaia Podgornaia se dovedi a fi foarte greu. Birja sărea la fiecare pas, se legăna dintr-o parte în alta, scîrțîia. Calul intrase pînă la genunchi într-un glod subțiat, amestecat cu apă și pietriș. Katia înțelegea de ce alesese Nasimowicz acest drum. În jur era întuneric și pustiu. Casele urîcioase, tainice, păreau părăsite, locuite doar de fantome, ca într-un basm. Toată strada avea un singur felinar, și acela abia pîlpîia. Era ca un muc de lumînare care-și trimitea ultimele clipiri tremurînde. Nici un polițist nu ar fi călcat aici pe întunericul ăsta și pe noroi. Mergeau încet și cu multă grijă. Căci ușor ar fi putut să se răstoarne cu birja cu

tot. În sfîrșit, se auzi tropăitul potcoavelor pe caldarîm. Ieșiseră pe Znamenskaia. Slavă Domnului ! aici era uscat.

— Ia-o spre fundătura Bannîi. Așa. Bine. Ține-o pe dreapta. Uite, lîngă casa aceasta. Stop ! comandă Nasimowicz.

Birjarul tăcea mohorît, lovea din cînd în cînd calul, alteori plescăia din limbă, vrînd să-l îndemne.

Se opriră. Nasimowicz luă geamantanul Katiei și porunci birjarului să-l aștepte.

— Boierule, aici e un cartier de groază. Tremur tot de frică. Aici în fiecare casă șade cîte un ucigaș. Să-mi mai dai niște bani în plus, începu să bombăne birjarul.

— Las' că-ți dau, las' că-ți dau, naiba să te ia ! înjură Nasimowicz.

Era plictisit să-l tot audă văitîndu-se și dacă n-ar fi fost la ananghie i-ar fi zvîrlit banii drept în mutră și s-ar fi dus acasă pe jos. Dar avea nevoie de birjar, o nevoie stringentă. Mai avea de făcut un drum prin tot orașul, un drum lung pînă-n cartierul căilor ferate.

„Într-adevăr pare a fi misterios și întuneric ca în cimitir", se gîndea Katia, urmîndu-l pe Nasimowicz.

Merseră vreo cinci minute, dacă nu mai mult. Deși Katiei nu prea-i venea la îndemînă din cauza întunericului, care-i înconjura ca un zid din toate părțile, nu putu totuși să nu observe în sinea ei că și în aceste condiții Nasimowicz nu uita de conspirativitate. Mergeau în cu totul altă direcție decît s-ar fi putut bănui după locul unde se opriseră, pe cînd ea luase birja din gară și descinsese drept în casa lui. Adevărul este însă că de-ar fi dat de vreun necaz, avea pentru orice eventualitate în geamantan o bucată de stofă necroită iar în buzunar o scrisoare cu ștampila magazinului, o scrisoare de recomandare din partea negustorului Vtorov, care scria că își trimite clienta lui permanentă unui meșter iscusit din Varșovia, cum era Nasimowicz. Să aibă grijă de ea !

— Așteaptă o clipă, Zosia.

Nasimowicz așeză geamantanul la picioarele Katiei și dispăru pe o portiță pe jumătate deschisă. Abia atunci văzu Katia că se află în fața unei case de lemn cu cat. La parter, ferestrele erau închise cu obloane, la etaj se

zărea ici colo puțin albul perdelelor. Marchiza era lipită de casă, și Katiei i se păru că este oarecum strîmbă, sau poate că era doar o impresie a întunericului.

Pe neașteptate, auzi un zgomot ușor, de parcă cineva ar fi închis ușa. Apoi pietrișul scîrțîi sub picioare și niște pași se apropiară.

Apăru Nasimowicz. Nu era singur. Alături de el se mai vedea un om. Katia ghici de îndată că era o femeie.

— Katia, fă cunoștință cu prietena ta Mașa. Să fiți prietene bune. Să nu vă certați. De găsiți cîte un mire, nu uitați să mă chemați la nuntă. Nasimowicz rîse, dar tăcu de îndată. Continuă cu alt glas, surd și trist. Rămîi cu bine, Katia, sau poate — la revedere. Dar să nu uiți că pan Nasimowicz, croitor din Varșovia, unchiul tău Bronia, va sări totdeauna să te ajute.

Nasimowicz o îmbrățișă pe Katia, stîngaci, căci ținea în mînă un pachet mare și greutatea era cît p-aci să-l dărîme de pe trotuar.

— Nene Bronia, îți mulțumesc. Îi mulțumesc de asemenea și mătușii Stasia, șopti Katia. În această clipă de rămas bun, vroise să-i spună lui Nasimowicz lucrul cel mai important pentru ea și anume că de va apare Granit, să-i comunice că se găsește aici, alături de el.

Dar nu apucă să i-o spună, pentru că Nasimowicz dispăru într-o clipă în întuneric. Umbla atît de ușor, încît ea nici nu-i auzi pașii.

CAPITOLUL II

I

— Katia, lasă capul în jos să nu te loveşti, spuse Maşa cînd coborîră pe dibuite cîteva trepte mai jos de nivelul pămîntului.

Stăruia un miros de varză acră şi de legume stătute. Maşa aprinse un chibrit şi Katia văzu o tindă îngustă, plină de butoiaşe cu varză murată, şi de lăzi umplute cu sfeclă şi cartofi.

— Sînt provizii de iarnă. O ducem prost cu mîncarea în oraşul ăsta, explică Maşa, luînd-o înainte. Katia ar fi vrut să vadă cît de cît cum arată Maşa, dar chibritul se stinse. În aceeaşi clipă se deschise fără zgomot o uşă şi fetele intrară în antreul unei locuinţe aşezate la demisolul casei de lemn. Cu greu s-ar fi putut numi apartament această locuinţă împărţită în chiţimii de nişte paravane din scînduri. La stînga, de cum intrai din stradă, era bucătăria, care, în loc de uşă, avea o perdea de pînză, drept în faţa antreului, altă intrare acoperită şi ea cu perdea. Tavanul era strîmb, pereţii, sub povara anilor şi a etajului se strîmbaseră şi ei, încît stîlpii pe jumătate rotunzi păreau presaţi. Dar atît tavanul strîmb cît şi pereţii şi mai strîmbi decît el erau văruiţi cu grijă, şi chiar la lumina lămpii aşezate pe masă, în dreptul icoanelor, se vedea cît erau de albi.

— Geamantanul pune-l, Katia, uite aici. Maşa luă geamantanul şi-l băgă într-una din încăperile despărţite de restul locuinţei printr-o perdea. Ia loc, odihneşte-te. Ţi-aduc o ceaşcă de ceai, am nişte cartofi fierţi şi o scrumbie, după aceea putem să stăm şi de vorbă.

Maşa umbla încolo-încoace, în grabă. De abia avu Katia posibilitatea să-şi examineze noua prietenă. Maşa putea fi ceva mai mare ca ea, sau poate numai părea; oricum, lumina slabă o făcea să pară greoaie. Avea chipul rotund, ochii rotunzi şi ei, era destul de plinuţă pentru vîrsta ei şi făcea impresia unui om cu mişcări

iuți, exacte și îndemînatice. Purta o rochie de culoare închisă, lungă și largă, puțin cloșată. Era legată la cap cu un batic strîns pe ceafă. Purta niște ghete legate cu șireturi pînă aproape de genunchi.

Katia flămînzise și înfulecă cu poftă cartofii, scrumbia și varza murată. Bău o fiertură tare de *ceaga* [1], din care nu mai gustase niciodată în viață. Bineînțeles aici nu mai putea fi vorba de brînzoaice sau de ciorbă grasă cu carne de porc, ca la mătușa Stasia. Acolo, salvarea erau mîinile de aur ale lui Nasimowicz și clientela bogată care plătea uneori pentru lucru, prin bună înțelegere, făină, mei, carne.

Mașa luă loc în fața Katiei, o privi fix și zîmbi timid de tot ca un copil. „E o fetișcană", se gîndi Katia.

— Cîți ani ai, Mașa ? nu se putu abține Katia să întrebe.

— De Crăciun, împlinesc douăzeci. Dar tu ?

— Sînt mult mai mare decît tine. Am douăzeci și doi.

— Ei, cu mult mai mare ! rîse Mașa. Îmbătrînim împreună, ba eu chiar înaintea ta.

— De ce ?

— Pentru că lucrez la zețărie. Muncitorii din tipografie îmbătrînesc repede. Îi mănîncă praful de plumb.

— Știi tot despre mine, Mașa ?

— Știu. Am să-ți povestesc acum despre mine. Și apoi am să adaug și ce știu despre tine. Și Mașa zîmbi din nou timid, privind-o pe Katia de jos în sus, cu o căutătură deschisă.

— Sîntem trei. Două surori și un frate. Sora mea mai mare, Dunia, a plecat la tipografie. E în schimbul de noapte. Noi două lucrăm la aceeași casetă. Fratele Steopa e acum acasă. Are șaisprezece ani împliniți. E hamal la depozitele negustoresei Nekrasova. Seamănă cu tata, e foarte puternic. Cînd ne luăm la trîntă, ne doboară fără nici o greutate pe Dunia și pe mine. Steopa, strigă ea ridicînd vocea, vino încoa să dai bună ziua.

[1] Un fel ce ciupercă ce crește pe trunchiul de mesteacăn, bogată în vitamine.

— Am auzit, răsună un glas liniștit. Perdeaua care acoperea intrarea dinspre stînga se dădu la o parte și din odăiță ieși fratele Mașei, făcînd ochii mici din cauza luminii de lampă. Era un băiețandru înalt, osos, uscățiv, cu umerii ascuțiți, îmbrăcat într-o rubașcă rusească, prinsă cu un brîu și cu pantalonii băgați în cizme. Părul lui buclat, de-un castaniu deschis, era pieptănat cu grijă. Avea un cap mare, rotund, un chip serios, poate chiar prea serios, fără vreo urmă de zîmbet. Dar privirea, ca și a surorii, era timidă și binevoitoare. Căutătura trăda însă mai multă curiozitate și atenție decît aceea a Mașei.

— Lukianov, întinse el mîna și adăugă ceva mai tare : Stepan.

— Steopa, preciză Katia. Buzele-i tremurară într-un zîmbet ușor, fără să vrea, stîrnit de seriozitatea autentică a fratelui Mașei, dar în aceeași clipă își înăbuși zîmbetul, gîndindu-se că băiatul ar putea să se supere.

— Dacă vreți, Steopa, fie și Steopa, răspunse indiferent băiatul, scuturîndu-și buclele.

— Ia loc o clipă, Stepașka, se adresă Mașa fratelui său. Ascultător, băiatul luă loc pe lavița pe care ședea și musafira. Dumneaei e Katia Xenofontova, care a venit din Petrograd să salveze pe un tovarăș, dar poliția a dibăcit-o, zise Mașa cu glas scăzut, de parcă cineva ar fi putut-o auzi în această locuință ascunsă sub pămînt la doi arșini adîncime. Plec mîine cu ea la Lukianovka. Pentru orice eventualitate, să știi că e prietena mea. Asta-i tot. Ca și noi, vine de la țară. De ce, cum, ce fel, asta nu-i treaba nimănui. Ai înțeles, Stepașka ?

— Înțeles, dădu Steopa din capul lui buclat și se retrase din nou în ungherul său. După ce dispăru trăgînd perdeaua după el, Katia împărtăși Mașei îngrijorarea sa.

— Era necesar să-i spui lui Steopa despre mine ? Cu cît știu mai puțini oameni, cu atît mai bine, șopti Katia, privind în ochii noii sale prietene.

— Altfel nu se putea, clătină din cap Mașa. Steopa trebuie să știe totul. Pan Nasimowicz mi-a poruncit să-i spun totul și să nu-i ascund nimic. Ei doi au treabă unul cu altul, independent de mine și de Dunia.

— Iartă-mă, te rog, Mașa, nu știam cum stau lucrurile, se bucură Katia, amintindu-și fără voia ei de ur-

mătoarea scenă : mergea încet, agale, cu Vania Akimov pe cheiul Nevei. Deși era soare, bătea un vînt puternic. Valurile albastre loveau malul de granit. Era o primăvară timpurie. Mugurii crăpaseră, dar frunzele încă nu apăruseră, primăvara nu intrase încă în perioada ei atotbiruitoare. Aerul era cînd răcoros, cînd călduț și mîngîietor, dar întotdeauna curat și cristalin, fără urmă de praf, alteori, dimpotrivă, dens, parcă îmbibat de mirosul pămîntului reavăn, de firicele subțiri și vîscoase de praf. Primăvara este anotimpul dragostei, care anunță roadele pămîntului și bucuria vieții omenești.

Vorbeau fără încetare. Vania își dezvolta teoriile cu privire la revoluție, la forțele ei nemăsurate. Fiecare muncitor, zicea Vania, este un revoluționar potențial. Astăzi încă nu e copt pentru munca revoluționară, pe cînd mîine... mîine... Vania căuta un termen de comparație pentru ca ideea lui să ajungă mai bine în conștiința ei... Și pe neașteptate găsi o comparație. Îi arătă un mugure. „Vezi ce mulți muguri sînt ? Astăzi ei nu s-au desfăcut încă, stau în învelișul acela vîscos, dar mîine se vor desface, vor ieși la iveală frunzulițele verzi, vesele și lumea întreagă va căpăta un chip nou, de nerecunoscut. Și nimic pe lume, nici o forță nu va putea opri mersul furtunos al primăverii. Revoluția, de asemenea, își are legile ei implacabile".

„Da, Vania, ai dreptate, ai dreptate. Iată-le aceste frunzulițe care pînă ieri erau muguri, Mașa, Steopa. Oare fără ei ar fi putut face ceva Nasimowicz ? Iar eu ce m-aș fi făcut fără Nasimowicz și fără mătușa Stasia ? Inevitabil, aș fi căzut în mîna lui Proșkin. Pe cînd așa, am să mă iau la luptă cu el, și încă ce luptă", își zise Katia. După cele cîteva minute de amărăciune pe care le trăise acolo, în curtea întunecată a lui Nasimowicz, își recăpătase iar curajul și îndrăzneala.

— Mașa, probabil că te-am întrerupt de la treabă. Iartă-mă, te rog. Katia întinse mîna s-o strîngă cu recunoștință pe a Mașei, dar se lovi de-un obiect străin, moale, aproape neomenesc.

Mașa ridică mîna și atunci Katia observă că mîna acesteia era în întregime bandajată. Cum de n-a observat înainte ? Observase însă altceva : Mașa stătea tot timpul

întoarsă într-o parte, cu umărul tras în lături și cu mîna repezită înapoi. Crezuse că-i place ei să stea așa, că-i o cochetărie poate.

— Ce-ai pățit ? întrebă Katia. Și-i era rușine că o lăsase pe Mașa să-i poarte geamantanul din stradă în casă.

— Un fleac, pînă mă mărit îmi trece, rîse nu prea vesel Mașa și se apropie de Katia, trăgînd după ea taburetul. La început nici n-am băgat de seamă. A adus tata niște știucă. M-am apucat s-o curăț și un deget mi-a lunecat în gura ei și m-am zgîriat. M-am dus la tipografie. În munca noastră fiecare deget își are importanța lui, literele trebuie luate fiecare în parte și așezate la locul cuvenit. Se vede că m-am infectat. A început să coacă, mi s-a umflat mîna. M-am dus să mă vadă un medic, care mi-a prescris niște comprese. Nu mi-au fost însă de folos. Mă simțeam din ce în ce mai rău. Nu mai puteam lucra. Mi-au dat concediu medical pe zece zile. De-aia pot să merg cu tine la țară.

— N-are să-ți fie mai rău ? Să nu rămîi fără mînă, se îngrijoră Katia.

— Nu. Tata m-a învățat să mă tratez cu un leac de-al nostru din taiga.

— Rău faci, Mașa. Mi se pare chiar ciudat, ești fată cu carte și te folosești de leacuri băbești.

— Nu, nu sînt leacuri băbești. E vorba de o frunză pe care dacă o pui în apă caldă, capătă o culoare verde de tot, de parcă atunci ai rupt-o din copac. Într-o clipă îți scoate puroiul. Iar rășina curată, rășina de cedru tînăr, vindecă, închide rana.

— Ai grijă, Mașa, să nu-ți faci vreun rău mai mare.

— De două zile mă tratez așa și mă simt mai bine. În ce te privește, Katia, ascultă-mă ce-ți zic, rosti ea în șoaptă, trecînd la alt subiect. Acolo, la Lukianovka, ai să treci drept muncitoare la tipografia noastră, prietenă de-a mea, ca nu cumva să te piseze cineva, de unde-ai venit, și pentru ce-ai venit. Buletinul tău de identitate, cel adevărat, ascunde-l bine, și în locul lui să te folosești de acest permis de la tipografie. Mi-a rămas de la prietena mea Katia Kandrașina. A murit astă vară de oftică.

— Dar cîți ani avea ?

— Împlinise douăzeci. A mîncat-o praful de plumb. Intrase la paisprezece ani la tipografie, ucenică, și după șase ani s-a dus. Ce frumoasă era și cît de mult îi plăcea să citească ! Biata maică-sa, a rămas singură pe lume !

Katia plecă privirea, simțind că dacă se va uita la Mașa, care avea ochii plini de lacrimi, nici ea nu-și va putea reține plînsul. „Doamne, cîți oameni buni, tineri, pier în această lume crudă, nemiloasă, fără să apuce să cunoască viața cu adevărat", se gîndi Katia și în sufletul ei se aprinse un sentiment puternic de ură la adresa acestei lumi, al cărei simbol devenise Proșkin, cu mutra lui umflată, fioroasă, de porc.

Katia luă cu emoție permisul fetei moarte, îl ținu cîteva clipe în mîini, îl desfăcu cu grijă, dar nu reuși să deslușească chipul celei care-i venea acum în ajutor. Și pe dinăuntru și pe dinafară permisul era murdar, pătat cu cerneală tipografică. O ștampilă grasă se întindea pe toată fotografia, care se uzase în cursul anilor încît nici conturul feței nu-l mai puteai reconstitui. Era bine că exista și fotografia, actul devenea în felul acesta mai convingător. „Să nu mă judeci, fată dragă, să nu mă judeci aspru. Fac acest lucru de nevoie. Nici prin gînd nu-mi trece să-mi bat joc de memoria ta. Mi-o dictează condițiile de luptă cu dușmanul care nu te-a cruțat nici pe tine, care ți-a călcat în picioare viața tînără." Katia desfăcu buzunarul secret, ascunse acolo cu grijă permisul, apoi căzu pe gînduri, aruncînd din cînd în cînd o privire pe furiș către Mașa.

— Și acum, hai la culcare, mîine ne sculăm cu noaptea-n cap, zise Mașa și-și pofti noua prietenă în încăperea de după perdea.

Katia se dezbrăcă repede, se culcă, se ghemui cu genunchii la gură. Somnul nu veni multă vreme, cu toate rugămințile ei. Se gîndea la tot felul de lucruri : la Mașa, la tăcutul Steopa, la Katia Kandrașina, la soarta lui Vania Akimov, la Siberia. Siberia ! Ah, cîte povești n-auzise ea despre ținutul acesta ! Acum va avea prilejul să-l vadă și să-l străbată. Cîte verste-or fi fiind pînă la Irkutsk ? Pare-se că pe acest drum au trecut și decembriștii, Cernîșevski, oamenii cei mai buni din par-

tidul din care și ea face parte. Au trecut arestați, mulți cu cătușe la mîini și la picioare... Poate că și pe ea o așteaptă aceeași soartă. Îi e teamă ? Inima ei e destul de tare ? Nu, nu are dreptul să-i fie teamă atîta vreme cît pier oameni tineri minunați, atîta vreme cît pier în uitare mari talente, atîta vreme cît sîngele omenesc curge valuri în război !

Nu-și mai aducea aminte unde anume s-a întrerupt firul gîndurilor. Se trezi simțind că o atinge cineva. Era Maşa.

— Katia, scoală-te. N-ai să recunoști pămîntul. S-a îmbrăcat într-un veşmînt nou.

Katia sări repede din pat și o zbughi spre fereastră. Se ridică în vîrful degetelor, cu gîtul întins, căutînd să privească prin partea de sus a ferestrei. Steopa deschisese obloanele. Văzu lunca respirînd în zăpada albă, albă de tot. Totul era acoperit de zăpadă : casele, trotuarele, caldarîmul, copacii. Încă nu se crăpase de ziuă, dar afară părea că e lumină, semăna a basm totul, de parcă Moș Crăciun cu bățul său fermecat ar fi trecut pe pămînt.

Katia se spălă repede și se pieptănă în fața oglinzii. Între timp, Maşa pregătise o gustare : cartofi fierți, scrumbrie cu ceapă, pîine de secară. La masă ședea și Steopa. Era tot atît de îngrijit pieptănat și arăta tot atît de sever ca și aseară. Aruncă o privire fugară spre Katia, apoi întoarse ochii în altă parte. Chipul lui uscățiv, cu nasul puțin coroiat, era impenetrabil. Poate că ea, Katia, nu-i era simpatică, poate că nu-i plăcea firea ei. Totuși, Katia îl simțea cum o pîndește. Întorcînd la un moment dat capul, îi surprinse privirea. Se simți oarecum stînjenită, dar își dădu seama că e ceva ce atrage atenția lui asupra sa.

— Cine gătește aici ? Tu, Maşa ? întrebă Katia, așezîndu-se la masă.

— După cum se întîmplă, răspunse Maşa. Uneori Dunia, alteori eu.

Maşa împinse ulciorul cu fiertură din burete de mesteacăn spre marginea mesei, să-i fie la îndemînă Katiei.

— Dar Steopa ce îndatoriri are ? întrebă Katia, neîndrăznind să zîmbească.

— Am și eu destule treburi ! exclamă Steopa. Tai lemne, le sparg, aduc apă, fac foc în sobă, stau la coadă la pîine. Vorbind, băiatul se înroșise. Mașa îl încurajă, privindu-l cu blîndețe.

— Într-adevăr, grijile astea, Dunia și cu mine nu le avem. Steopa e un adevărat bărbat. Și de muncit nu muncește mai puțin decît noi. Nu face ture de noapte, în schimb...

Dar Mașa nu putu să dea amănunte, pentru că Steopa îi aruncă o privire neașteptat de tăioasă.

— Ei, vă doresc drum bun, eu unul trebuie să plec. Salută-i pe toți acolo, Mașa, din partea mea. Steopa întoarse ceașca cu fundul în sus și se ridică de la masă. Înfundă căciula pe cap, își puse cojocul și dispăru.

— Ți-ai luat pîine să ai la prînz, Stepașka ? îl strigă din urmă Mașa. Se auzi trîntindu-se ușa, băiatul nu mai răspunse. E iute ca focul, rosti Mașa cu căldură în glas, apoi așeză o legăturică pe masă și începu să strîngă merindele de drum.

2

— Primul lucru pe care trebuie să-l înveți aici e să nu te grăbești, Katia, zise Mașa chibzuit, cînd ieșiră pe poartă. Drumul e lung. S-o luăm încetișor, ușurel. Pas cu pas... așa zicea maică-mea.

Orașul se trezea anevoie din somn. Trecu agale o căruță. Roțile înghețate nu se învîrteau, lovindu-se de caldarîm, scrîșneau și scoteau scînteI. În drum întîlniră cîteva femei cu cobilițe și găleți. Lîngă cișmea, zgomot de tablă lovită, susur și plescăitul de apă izbucnind din țeavă. La brutării, cozi lungi ca niște șerpi negri. Ca să nu sară peste rînd cineva-i însemna pe oameni pe spinare cu creta. Pîinea nu ajunge. Pentru a-și primi alimentele pe cartelă, oamenii se așează la coadă de cu seară. Stau în tăcere, dar nu mai sînt abătuți ca la început, ci îndîrjiți, cu tot aerul lor posomorît.

Mașa și Katia păreau două surori. Mașa purta pîslari, cojoc și broboadă. Katia la fel. Jacheta și pălăria, ghetele înalte și geamantanul, Katia le lăsase acasă, la Mașa.

De altfel nici nu era îmbrăcată după anotimp, căci iarna siberiană nu știe de glumă. De voie, de nevoie, a trebuit să împrumute haine străine, pe ale Duniei.

Deși fusese vorba să meargă încet, fetele o luară repede la picior. Le fugărea din urmă vîntul aprig, cît și nerăbdarea de a ieși mai repede din oraș, de a nu mai vedea case, ci copaci îmbrăcați în promoroacă. Fetele mergeau în tăcere. Fiecare își avea gîndurile sale. Mașa, de pildă, socotea cum ar putea s-o aranjeze mai bine pe Katia în Lukianovka. Deși casa părintească era mare și prelungită cu șuri, nu prezenta garanție, fiind putredă și hîită. Abia de găseai un loc în care să te învîrți... Iar Katia era un musafir... care venea tocmai de la Petrograd. Și, după cît se vedea, nu era din popor. Nu prea fusese deprinsă, se vede, cu greutățile.

Gîndurile Katiei erau îndreptate spre Akimov. Se tot frămînta, întrebîndu-se mereu ce se putuse întîmpla cu el. Își aducea aminte de razia de pe chei... Prezența unui agent de la Petrograd dovedea că lui Akimov i se acordă o mare importanță... N-au cruțat nici banii, nici forțele... Au reușit oare jandarmii să afle despre evadarea lui Akimov? Cum oare? În afară de ea, doar trei oameni mai știau de acest plan, cei mai de încredere, cei mai încercați.

Cînd ieșiră din oraș, vîntul deveni dintr-odată mai aprig. Șuiera, ridica nori de zăpadă, fugărea pe întinderile pustii ultimele frunze rare smulse din tufișuri. Fetele ridicară gulerele cojoacelor și iuțiră pasul. Din clipa în care drumul intră în pădure, vîntul se potoli, se stinse, vîrfurile copacilor nu se mai mișcau. Pădurea, asemenea unui zid puternic, împiedica, ucidea vijelia.

— Ei, aici e cu totul altceva, rîse Mașa, lăsînd în jos gulerul cojocului.

— Da, e bine aici. Drept să-ți spun mă luase frica. Atunci cînd bate vîntul, pînă și suflarea ți-e îngreunată, zise Katia, și-și desfăcu broboada, lăsînd să-i atîrne colțurile pe piept.

Nu apucară bine să se bucure de tăcerea și de liniștea care domneau în pădure, că și auziră în urma lor tropot de cai, zgomot de copite lovind pămîntul înghețat. Nu cumva erau urmărite? Se opriră și se dădură la o parte

din drum coborînd pe marginea lui. În aceeași clipă, de după cotitură apărură doi călăreți. Maşa îi luă drept soldați, trimiși cu vreo treabă oficială, dar Katia știa să deosebească fără greș acest fel de oameni. „Sînt de la poliție", îi caracteriză ea cu siguranță. Ar fi vrut să schimbe cîteva cuvinte cu Maşa, ca să stabilească cum trebuie să se comporte dacă vor fi întrebate. Dar Maşa întoarse capul privind țintă călăreții care se apropiau. Purtau mantale lungi, căciuli înalte de blană cenușie, săbii prinse în curea și cizme cu pinteni. Chipurile le erau roșii cu un iz vinețiu, cum sînt cazanele de aramă proaspăt spoite. Ajungînd în dreptul celor două fete, călăreții opriră caii.

— Cine sînteți și unde mergeți ? întrebă unul dintre polițiști, examinîndu-le cu atenție.

— Sîntem muncitoare la tipografie. Mergem la țară, la părinții noștri, răspunse Katia.

— Ce treabă aveți acolo ?

— Mi-e brațul vătămat și prietena s-a învoit să meargă cu mine. Cum s-o pornesc la drum așa, cu o singură mînă ? și Maşa făcu un gest din cap, arătîndu-și brațul înfășurat într-o cîrpă de lînă. Polițiștii schimbară priviri între ei, apoi se adresară fetelor.

— Acte aveți ? întrebă unul dintre ei, care avea buzele mari, cărnoase și arse de vînt.

— Cum să nu, uite-le ! se grăbi Katia și băgînd mîna în cojoc, scoase permisul prietenei moarte a Maşei. Maşa întinse și ea permisul.

Polițaiul cu buzele mari învîrti cartonașele de cîteva ori, apoi le întinse fără grabă colegului său. Se vedea că nu era prea tare la carte și permisul de tipografie era un lucru prea complicat pentru el. Cel de-al doilea polițai, mai plăcut la înfățișare și mai tînăr, examină fotografiile, aruncînd din cînd în cînd o privire fetelor.

— Ce de pete ți-au mai trîntit pe obraz, Kandrașina ! Nu se vede nimic, nici ochii, nici gura. Într-un cuvînt, nici nu pricep ce e, bărbat sau femeie, rîse vesel polițaiul.

— Așa ne e munca, domnule ofițer ! Fără cerneală nu poți tipări un ziar, spuse Katia, căutînd să-l privească cît mai puțin și lăsînd chipul în jos ca nu cumva să se vadă că nu seamănă cîtuși de puțin cu fotografia

fetei moarte. Polițistul se simți măgulit, auzindu-se ridicat la rang de ofițer. Începu să-și dea mai multă importanță.

— Bineînțeles, zise cel cu buzele umflate, luînd aerul unui om care cunoaște toate tainele muncii de tipografie.

— Poftim ! strigă polițistul tînăr și aruncă permisele. Dînd pinteni calului, o porni înainte, iar cel cu buzele umflate goni pe urmele lui.

— Caută probabil dezertori, pe noi ne-au oprit așa, de curiozitate, zise Maşa.

— Care dezertori ? întrebă Katia, cu gîndurile aiurea. Își aminti că nu mai departe de ieri, pan Nasimowicz o prevenise că se fac mereu razii în urma stării de alarmă din oraș și întîlnirea cu polițiștii ea o interpreta tocmai în acest sens. Se vede că se îngroșase gluma de vreme ce opreau pînă și trecătorii la drumul mare.

— Dezertori ca toți dezertorii. Ordine de mobilizare vin în fiecare zi. Curînd o să înceapă să-i mobilizeze pe adolescenți și pe bătrîni. Tata, care își petrece mai tot timpul în taiga, ne spune că au apărut prin păduri bordeie secrete. Se ascund oamenii.

— Ascultă-mă pe mine, se înflăcără Katia, în curînd izbucnește revoluția ! Nu va putea rezista lumea asta veche, Maşa ! De fiecare dată cînd se gîndea la revoluție, simțea în inimă un entuziasm nestăvilit, un sentiment de apropiată fericire și glasul ei cîntat căpăta în asemenea clipe o putere deosebită. Dezertori în taiga ! Nu-i asta oare o dovadă că autocrația s-a apropiat de ultimul hotar ? La Petrograd nimeni n-a mai auzit asemenea lucruri ; dezertori în taiga.

— Ce n-aș da, Katia, să sune chiar azi clopotul de alarmă ! Dar, uită-te, se întorc polițaii, rosti Maşa îngrijorată.

— Unul vine, iar celălalt îl așteaptă. Cine știe ce-au pus la cale, zise emoționată Katia, aducîndu-și iar aminte de spusele lui Nasimowicz. Se vede că nu le-a prea plăcut permisul meu. Maşa, să nu te amesteci, să...

Katia nu apucă să explice ce înțelegea prin aceste cuvinte. Polițaiul cel tînăr strigă cît îl ținea gura, stăpînindu-și cu greu calul :

— Ei, fetelor, unde vă duceți ?

— La Olgovka, domnule ofiţer, minţi Maşa.

— Atunci, uite ce e... Stai puţin, bestie, se adresă poliţaiul calului, strîngînd fără milă hăţurile şi trăgînd cu îndîrjire de ele. Trebuie să vă ajungă din urmă dintr-o clipă în alta o căruţă a poştei. Să-i spuneţi gardistului să vă ducă pînă la Semilujki. Îi ziceţi că a poruncit Karpuhin... N-o să uitaţi ? Karpuhin...

— Mulţumesc foarte mult... Mulţumesc, strigă Maşa din urmă către poliţai. Ia te uită ce mai cavaler ! Nici n-am găsit cuvinte să-i răspund.

Poliţiştii dispărură în desişul pădurii, iar fetele se opriră să chibzuiască cele întîmplate.

— Ce crezi c-au pus la cale, Maşa ?

— Trebuie să fie ceva necurat la mijloc, altfel n-ar avea nevoie de noi, Katia.

Şedeau sub ramurile unui brad, se priveau una pe alta, simţindu-se neputincioase în faţa misterului care se ivise pe neaşteptate.

— Poate că şi-au pus în gînd să ne aresteze. Au vreo treabă urgentă şi trăsura poştei are să ne depună drept în mîinile lor !

— E logic ceea ce spui şi probabil că aşa şi e, se învoi Katia.

Tăceau amîndouă, gîndindu-se cu încordare. Treburile se încurcau al naibii. Să le aresteze ? Dar, pentru ce ? Pentru care motiv ? E sigur, de multe ori nici nu-i nevoie să existe un motiv, e de ajuns o bănuială. Dar ce rost are să le ducă pînă la Semilujki ? Nu era oare mai simplu să le fi întors în oraş ? În oraş există închisoare, un judecător de instrucţie, un procuror, un tribunal... Pe cînd la Semilujki este o închisoare de plasă, care în timpul războiului s-a cam dărîmat...

— Şi dacă ne facem griji de pomană, Maşa ? spuse pe neaşteptate Katia cu o voce atît de calmă, încît şi ea şi tovarăşa ei de drum simţiră nevoia să chibzuiască lucrurile mai la rece.

— Poate că ticălosul ăla vrea să se distreze cu noi la Semilujki ! exclamă Maşa.

— Tot ce se poate, zise Katia. Rămîne totuşi deschisă problema : ne suim în căruţă sau nu ? adăugă ea după cîteva clipe de tăcere.

— Bine ar fi ! De la Semilujki pînă la Lukianovka sînt doi pași. Altfel, obosim de moarte, rîse Maşa.

— N-am putea să ne dăm jos din căruță mai devreme ? întrebă Katia.

— Am putea, de ce nu ?

— Mă tot gîndesc să nu fie cumva vreo cursă, se îndoi din nou Katia. Dar nu mai avu timp de chibzuială, caii de poștă fornăiau aproape de ele, sania se hurduca prin hîrtoape.

— Ei, moșule, oprește ! Karpuhin a poruncit să ne duci pînă la Semilujki, strigă cu tupeu Maşa.

Bătrînul bărbos, care ședea pe capră, ținînd hățurile în mînă, opri caii și zise făcînd un gest din cap spre sanie :

— Este acolo un șef mai mare...

Privind spre sanie, fetele zăriră un ostaș cu arma în mînă. Dormea dus, cu dinții strînși, ceea ce dădea chipului său o expresie de furie îndîrjită.

— Luka, mișcă-te mai încolo ! Karpuhin a poruncit să le ducem pe fetele astea ! zise bătrînul, aruncînd soldatului o privire crucișă.

Numele lui Karpuhin avu un efect neobișnuit, de parcă cineva i-ar fi tras soldatului un pumn în obraz. Scrîșni din dinți, sări în sus de pe sacii cu scrisori și deschise ochii speriat.

— De ce mă strigi ? mormăi el.

— Mișcă-te, îți zic. Uite, vor să se urce fetele astea.

— N-au decît, răspunse somnoros soldatul, mutîndu-și trupul înfășurat în manta și cojoc spre marginea saniei.

Katia și Maşa nu așteptară să fie poftite din nou, se așezară în fundul săniei, lipindu-se una de alta. Așa le era și mai cald și parcă și mai bine.

Bătrînul îndemnă caii, sfichiuindu-i cu biciul.

— Demult au trecut pe-aici generalii ? întrebă el, întorcînd capul. Bătrînul se plictisise de cînd tot ședea pe capră și avea chef de vorbă. Katia-și zise că e cazul să nu piardă ocazia de a-l descoase.

— Ei, să tot fie la vreo două verste înaintea noastră, zise ea.

— Poate trei, se amestecă Maşa.

— Ehe, dar ce cai au! rosti cu admirație bătrînul.

— Dar unde se grăbesc așa? Ai zice că s-a pus foc undeva și ei aleargă cu sufletul la gură să-l stingă. Ochii plini de curiozitate ai Katiei se întîlniră cu cei ai bătrînului, nu mai puțin curios și el.

— A fost o spargere la poșta de lîngă Bolșaia Dorohovaia. Într-acolo au pornit.

— E vreun mort?

— De ucis n-au ucis pe nimeni, dar l-au bătut pe vizitiu și pe poștaș. Bineînțeles că au luat toți banii.

— Bani mulți?

— Pensiile pentru văduvele ostașilor din tot ținutul ăsta. Cît era suma, Dumnezeu singur știe! Au rămas muierile și cu copiii fără un ban. Bine-a zis cine-a zis că la omul sărac nici boii nu trag.

— Au să le dea pensia! Văduvele și orfanii nu pot răspunde pentru tîlhărie, zise Mașa.

— Vezi să nu! N-o să le dea nici o para chioară.

— N-au dreptul! se indignă Katia.

— Tare se mai uită boierii la dreptul ăsta al tău, măi fată, zise soldatul, trezindu-se brusc.

— Ia te uită! ziceam că doarme, cînd colo el trage cu urechea. Ia mai spune-le, Luka, cîte ceva fetelor ăstora, să se învețe din vreme să tragă mîța de coadă.

Soldatul își dădu căciula mai pe spate, strînse picioarele, dar tăcu.

— A pătimit el multe, Luka! A luptat cu neamțul, a luptat cu austriacul, a fost rănit de două ori... Dar uite că nu-i dau drumul acasă. L-au pus să păzească poșta de tîlhari.

În timp ce moșul explica fetelor ce personaj important este paznicul poștei, soldatul asculta cu un aer foarte serios ce se povestea despre el. Stătea cu privirea țintă într-un punct și ochii lui aveau o expresie amărîtă, chinuită pînă dincolo de poate.

— Așa e, zise el cînd tăcu bătrînul. Sufletul rusului, fetelor, e precum firul de cînepă. Cînd se țese pînza, se bate cînepa, cînd se albește pînza, iar se bate.

— Și cînd or să sfîrșească bătăile astea? îl întrebă Katia.

Soldatul făcu ochii mici, privi cu atenție fetele, apoi lăsă capul în jos, gemînd încet. Katia înțelese că omul se teme să continue această discuție, sau poate că le socotește încă prea tinere pentru a le vorbi despre greutățile vieții.

În schimb, bătrînul, care se întorsese pe jumătate spre pasagerii săi, n-avea chef să întrerupă conversația. Drumul era lung și multe ceasuri trebuiau să le mai petreacă în tăcere. A schimba o vorbă era pentru el ca un pahar de ceai cu miere. O vorbă bună face să ți se topească de bucurie sufletul și face viața mai frumoasă...

— O să vină el sfîrșitul, o să vină neapărat, drăguțo ! Cum te bagă în mormînt, cum te simți mai bine. Moșul rîse, un rîs prelung, iar în colțurile ochilor îi apărură două lacrimi care se prelinseră pe obraji și dispărură în barbă.

— Vesel mai ești, moșule, zău așa ! zise Mașa cu invidie. Din cauza frigului, brațul o durea și căuta să-l așeze cumva într-un locșor mai cald, lipindu-se de Katia.

— Păi de ce să nu fiu vesel, măi fată ? zise, rîzînd bătrînul, apoi după o clipă de tăcere adăugă serios : Ascultă-mă, în fel și chip am încercat să trăiesc. Am vrut să fiu bogat, i-am invidiat pe cei cu stare, m-am dus la biserică la toate slujbele, dar cu nimic nu' mi-am schimbat soarta... Și cînd am văzut că e așa, am încetat să mă mai perpelesc.

— De ce, ești singur ? întrebă Katia.

— Nu, fată dragă, am patru fete și trei băieți. Și cîți nepoți am eu, nu-i așezi pe trei lavițe.

— Trăiesc toți ?

— Toți, afară de fiul Vasili. A murit în război.

— Și stau toți cu dumneata ?

— S-au împrăștiat care încotro. Fetele s-au măritat, băieții lucrează la minele de aur, nepoții, și ei, care pe unde au apucat. Stau cu baba și morfolim pîinea.

— Dar caii sînt ai dumitale ?

— De-ar fi fost ai mei, nu mi-aș fi trimis nepoții pe la stăpîni. Nu-s ai mei. Sînt ai stăpînului meu. Stăpînul meu ține de aproape zece ani cai de poștă.

— Nu ți-e teamă c-o să te jefuiască sau o să te omoare careva ?

— Nu sînt dintre cei fricoși. Nici altădată nu-mi era frică, iar acum, de cînd îl am pe Luka, cine să se mai atingă de mine ? Să știi, măi fată, că numai pe cei bogați îi omoară, că de la ei au ce lua.

În timp ce Katia discuta cu vizitiul, soldatul păstră aceeași expresie îndîrjită. Pe neașteptate se ridică și, sprijinindu-se într-un cot, zise :

— Minți, bătrîne. Pe cei bogați îi ucid cu bucata, pe cei săraci cu miile.

Apoi se întinse din nou, închizînd ochii și încleștîndu-și dinții.

— Asta așa e, ai zis-o bine, Luka. Dar voi, fetelor, ale cui sînteți ? Ce nevoie v-a mînat la drum ? Sau nu cumva mergeți să-i distrați pe generali ? Aoleu, fetelor, că tare-i rău de voi. Karpuhin ăsta... Toate văduvele de soldați se plîng de el. Bătrînul vorbea repede, de parcă mînca semințe.

— Ce zor-nevoie avem noi de Karpuhin ăsta ! Ai zis și dumneata, moșule ! Sîntem de la oraș, mergem acasă la părinți. Lucrăm la tipografie, sîntem dintre cei care tipăresc ziarele. Știi ce-i aia ?

— Cum să nu știu ? Îmi fac țigări din ziar ! Dar de ce-o fi poruncit Karpuhin să vă iau în sanie ? Omul ăsta nu face nimic pe gratis pentru nimeni.

În aceeași clipă soldatul sări iar în sus.

— Ia mai încetează, moșule ! Va să zică-mi sînteți de la ziare ! Ia spuneți-mi, ce mai zice acolo la ziare ? Scrie cînd o să înceteze să sugă sîngele poporului ? Scrie sau nu că nu ne-au mai rămas decît coastele ? Iar unora chiar și coastele ni le-au rupt...

Soldatul respira greu, un fel de șuier îi clocotea în piept și ochii lui aveau o expresie chinuită.

— Culcă-te, mai bine, Luka. Uite, îți povestim de îndată totul, zise Katia, atingînd blînd umărul soldatului.

Glasul blînd al Katiei îl înmuie. Soldatul se lăsă într-un cot, plecînd capul, și expresia de chin îi dispăru.

— Îţi mulţumesc, surioară, îţi mulţumesc, zise soldatul, repetînd vorbe învăţate la spital, şi se întinse pe saci.

Maşa îi dădu un ghiont uşurel Katiei : vezi, ai grijă, începe, dar să nu te faci de rîs. Sau, ceea ce ar fi şi mai rău, să nu te demaşti chiar din prima clipă a călătoriei tale prin Siberia.

Katia se simţea emoţionată. Cu ce să înceapă, ce cuvinte trebuie spuse ? Are s-o înţeleagă Luka ? Poate că e cu totul analfabet ? Sau, ceea ce ar fi şi mai rău, otrăvit de propaganda a tot felul de pseudo-apărători ai Rusiei, cum erau mulţi în ultima vreme.

Katia îşi aminti de îndrumările pe care i le dăduse fratele ei atunci cînd o trimisese prima oară cu o misiune propagandistică într-unul din spitalele Petrogradului : „Să vorbeşti, Katiuşa, simplu cu soldaţii, fără să faci pe grozava, dar şi fără sentimentalisme, fără să cauţi să te prefaci că ai fi din popor. Această manieră este străină bolşevicilor. Să le vorbeşti serios şi la obiect. Şi să ştii : soldatul n-a citit cărţile pe care le-ai citit tu, dar viaţa o cunoaşte foarte bine. Multe lucruri le-a încercat pe pielea lui şi ai şi tu ce învăţa de la el".

— De unde eşti, Luka, din ce parte ? întrebă Katia.

— Sîntem din gubernia Irkutsk. Din satul Hudoelansk, din judeţul Nijneudinsk.

— Muncitor sau ţăran ?

— Şi una şi alta, surioară. Tăiem pădurea pentru căile ferate... Iar în sat avem o cocioabă, o vacă, un cal, o bucăţică de pămînt.

— Familie ai ?

— Ca orice creştin : nevastă, doi copilaşi, o mamă bătrînă. Pe taică-meu l-a strivit un brad care-a căzut peste el.

— Doamne, Dumnezeule, ce necaz ! oftă Maşa, iar moşul care tot căuta să se bage în discuţia Katiei cu soldatul, desfăcu braţele, apoi îşi făcu semnul crucii.

— Bine ai zis, Luka, despre sufletul omului rus. Bătut este omul rus precum firul de cînepă. Numai că nu ţi-ai terminat gîndul. Ce crezi, se va sfîrşi odată cu bătaia asta sau nu ?

— Bineînțeles că se va sfîrși, fiindcă orice sfoară are și un capăt, se băgă în vorbă moșul care nu mai putea răbda.

— Bine zici, moșule, trebuie să se sfîrșească și cu bătaia asta, dar sfîrșitul ăsta ține de noi. Dacă o să stăm cu mîinile în sîn, trei sute de ani vor mai trece și tot n-o să ajungem la vreun capăt. Ai auzit, Luka, vorbindu-se de bolșevici ?

Luka tăcea. Moșul rosti și el de vreo două ori, silabisind, acest cuvînt necunoscut, după care tăcu. Deși tare ar fi vrut să se arate mai grozav decît soldatul, să i-o ia înainte.

— Bolșevicii sînt partidul muncitorilor, partid de revoluționari...

Chipul uscățiv al soldatului deveni dintr-odată mai puțin aspru ; el zîmbi, dezvelind niște dinți mari, îngălbeniți de tutun : își adusese aminte. Cum să nu, și în regimentul lor fuseseră bolșevici, un sublocotenent și trei cătane proaste. Îi îndemnau pe soldați să lupte împotriva țarului, împotriva fabricanților și a moșierilor. Vroiau să întoarcă armele împotriva celor bogați, dar n-au avut noroc. Tribunalul militar i-a trimis pe toți patru la ocnă.

— Cu cel tare să nu lupți, cu cel bogat să nu te judeci, zise bătrînul, trăgînd un fel de concluzie la povestirea soldatului.

— Și atunci veșnic vei rămîne rob, încheie Katia, imitînd cu mult succes glasul bătrînului.

Moșul rămase cu gura căscată, iar Mașa și Luka izbucniră în rîs.

— Asta-i cîntec vechi, moșule. Acum cînd în Rusia există mulți muncitori conștienți, cînd ei își au partidul lor, alta este zicala : de nu vrei să mai fii argat la boieri, unește-te cu alții ca și tine și ia-ți propria soartă în mîinile tale. Dar pentru asta trebuie îndrăzneală, hotărîre...

— E-hei, cîți îndrăzneți de ăștia n-au mai trecut pe drumul Irkutsk-ului și multora nici oasele nu le mai poți afla, zise moșul pe un ton care o mîhni pe Katia. I se păru că bătrînul rostise aceste cuvinte mai curînd cu ironie decît cu regret. Aceeași impresie o avură Mașa și Luka.

— Şi ce, parcă din cauza asta s-a micşorat numărul celor ce luptă pentru o viaţă nouă ? Deloc. Nici un fel de pedepse nu-i vor putea opri pe oameni dacă aceştia s-au hotărît în mod conştient să creeze o Rusie socialistă, fără ţar, fără fabricanţi, fără moşieri.

— Dar poporul cine-l va conduce ? nu se lăsă bătut moşul.

— Poporul singur se va conduce. Tocmai de aceea şi cheamă bolşevicii pe soldaţi, pe muncitori şi pe ţărani să termine cu războiul sîngeros, să îndrepte armele împotriva duşmanilor dinlăuntrul ţării, să încheie pace, uzinele să treacă în mîna muncitorilor, iar pămîntul să fie dat ţăranilor...

Katia o luase razna. Uitase de precauţie. O simţeau şi Maşa şi Luka. Maşa îi tot dădea ghionturi cu disperare. Dar Katia, care era toată stăpînită de ideile pe care le apăra, nu pricepea semnele Maşei. Privindu-l însă pe Luka, îşi dădu seama că greşise. Soldatul îi făcea semne cu ochiul, uitîndu-se în acelaşi timp destul de expresiv în direcţia vizitiului. Cine ştie cine era moşul ăsta bărbos, flecar şi bun de glumă ? Ca aspect şi ca fel de a fi, treacă-meargă, era vizitiu, dar prea era bun prieten cu tot felul de ticăloşi de la poliţie. Doamne fereşte, scapă o vorbă faţă de Karpuhin, şi atunci ţine-te, o să le poarte pe fete pe la anchete şi tribunale.

De la primele cuvinte ale Katiei, Luka îşi dădu seama că fata aceasta cu privirea ageră nu este o simplă muncitoare de la tipografie, şi la fel şi prietena ei. Luka îşi aminti cum zăcuse în spitalul de la Reazan, după ce fusese rănit prima oară. În zile de sărbătoare, veneau să-i vadă pe răniţi fetele de la fabrica de textile din localitate. Scriau scrisori pe care le dictau analfabeţii sau cei rămaşi fără mîini, le aduceau cadouri modeste, căutau să-i înveselească şi ele cum puteau mai bine. Dar într-o bună zi, Luka află sub perna sa o foaie de hîrtie, un manifest, pe care era tipărit un apel către soldaţi. După ce-l parcurse, înmărmuri. Toată viaţa lui pe front era descrisă acolo. Nimeni nu era cruţat în acest manifest. Nici ţarul, nici unchiul ţarului, comandantul suprem al armatei, nici ofiţerii. Aducîndu-şi aminte de tribunalul militar şi de tovarăşii săi de regiment, Luka mototoli

hîrtia şi nu îndrăzni s-o arate nimănui ; de fapt nici nu era nevoie s-o facă, manifeste asemănătoare s-au aflat sub pernele tuturor răniţilor. Dar nu toţi au procedat ca Luka. Unii au pornit să discute despre manifeste cu voce tare, s-a iscat o întreagă gîlceavă. Şi dacă Dumnezeu n-a croit toţi copacii din pădure la fel, oamenii, cu atît mai mult nu seamănă unul cu altul. S-au găsit şi printre soldaţi turnători. O droaie de şefi au năvălit la spital. Cîţiva soldaţi au fost transportaţi direct din spital la punctul sanitar al închisorii din Moscova, iar fetele n-au mai apărut. Atunci a înţeles toată lumea cine a adus la spital şi a băgat sub pernele răniţilor acele manifeste explozive, tipărite cu literă ştearsă pe hîrtie cenuşie. Privindu-le acum pe cele două fete, devenite tovarăşele lui de drum, ascultîndu-le ce spuneau, Luka îşi zicea în sinea lui : „Astea două, zău aşa, sînt neam cu fetele de la Reazan... Şi de nu şi-or ţine gura, multe necazuri o să aibă... De ce-or fi riscînd ?... Se vede că sînt fete deştepte, curajoase, Dumnezeu le-a dat minte, mai ales ăsteia mai flecare.“ În sinea lui, Luka simţea un fel de mîndrie pentru fetele acestea, dar în aceeaşi măsură îl şi îngrijorau. Ar fi vrut să le apere, să le prevină... Primejdia nu era chiar atît de departe. În satul Mihailovka, situat la numai cincisprezece verste de oraş, se vor opri să ia un ceai la han, şi s-ar putea întîmpla ca şi Karpuhin şi tovarăşul său posomorît să se găsească tot acolo. Dacă cumva bărbosul ăsta de pe capră scapă vreo vorbă, Karpuhin o să le înhaţe numaidecît ca să se distingă. Mai cu seamă că în ultimele zile, în oraş se petrec tot soiul de lucruri ciudate. Parcă au înnebunit toţi poliţiştii. Gonesc pe stradă, opresc oamenii, controlează actele, caută nu se ştie pe cine, caută mereu...

Luka simţi că i se face frică. De ce dracu vorbise atît de aspru despre viaţă şi război ? ! De ce nu se stăpînise ? Fetele au simţit de îndată că chiar dacă el nu e de-al lor, poate deveni unul de-al lor şi au pornit să discute, s-au aruncat în apă fără să vadă bulboanele...

— Despre toate astea, surioaro dragă, scrie prin ziare. Acu e prost, dar dacă o să facem şi o să dregem, o să curgă lapte şi miere, zise Luka, căutînd să mai îndulcească impresia produsă de cuvintele Katiei. Mai bine

spune-mi ce se mai aude cu frontul. A pornit-o iar neamțul și se retrag ai noștri ? Sau ducem iar lupte de tranșee ?

Katia înțelese unde bate Luka, care continua să se uite destul de suspect în direcția vizitiului. Începu să-i povestească ce scria prin ziar, deși veștile nu erau dintre cele mai proaspete. Îi veni în ajutor Maşa, depănînd spusele soră-si, care, întorcîndu-se dimineața după schimbul de noapte, avea obiceiul să povestească conținutul telegramelor culese pentru ziar.

Ascultîndu-le, Luka se convinse tot mai mult că fetele astea sînt neam cu cele din Reazan. Le asculta și moșul, le asculta cu atenție, ca să țină minte totul și să poată povesti apoi consătenilor săi. Căci moșul, oricît de flecar, nu era în slujba poliției. Dacă uneori se mai băga pe sub pielea ticăloșilor de la poliție o făcea din dorința de a afla ce se mai întîmplă cu ăi mari, ce vești și ce vorbe umblă, ca să poată să le fie de folos consătenilor și rudelor sale din Semilujki, atît de înglodați în necazuri. Dar nici Luka, nici Katia, nici Maşa nu aveau cum să știe toate acestea. Ce să-i faci, așa-i sufletul omului, beznă ! Nu-l poți cunoaște. Bine ar fi să fie altfel pe lume, s-ar trăi mai ușor și mai simplu...

3

Hanul din Mihailovka era gol, totuși samovarul ședea pe masă și fîsîia. O dîră de aburi urcă de sub capac, prin ferestruica grătarului se zăreau cîțiva tăciuni arzînd, semn că nu de mult niște oameni șezuseră aici și băuseră ceai.

— Silanti, generalii noștri s-au încălzit la samovar ? zise vizitiul către gazdă, intrînd în încăpere urmat de cele două fete și de Luka.

— Au șezut la samovar, dar de încălzit s-au încălzit cu altele. Ia uitați-vă ce damigeană au golit. Stăpînul hanului, un țăran șchiop, cu nasul mare, arătă cu degetul spre colțul odăii. Pe laviță zăcea o sticlă mare, albastră, în care fusese vodcă. Mi-a poruncit Karpuhin să vă spun că vă așteaptă la hanul Vasilisei Hrebtova.

— Ia te uită ce boier ! La cîrciumăreasă ne-a chemat, zise moșul, desfăcînd brațele a mirare, și apoi către fete : Să știți că pentru voi se pregătește ticălosul ăsta. E-he, vrea să-i tragă azi un chef. Fetele schimbară o privire și Mașa zise, rîzînd :

— De-am fi știut-o dinainte, nu l-am fi refuzat. Dar acum nu se poate, trebuie să ne abatem pe la mătușa de șade în cătunul ăsta. Rămînem la ea și peste noapte.

— Da, așa e mai bine, zise bătrînul. Că de la Karpuhin, numai la ticăloșie te poți aștepta. Am priceput eu de la început de ce mi-a poruncit să vă duc pînă la Semilujki.

— Las' că găsește el altele, rîse hangiul, zguduindu-se din tot trupul său mare și osos. Să vezi ce-a pățit astătoamnă, ce l-au mai învățat minte niște vădane de război. L-au prins beat, l-au băgat într-o șură unde era o baie, i-au scos izmenele și l-au bătut cu urzică... l-au bătut de l-au lăsat pe jumătate mort.

— Să-l trimeată pe front, să guste din gloanțe, ticălosul ! Nu i-ar mai arde atunci să se agațe de nevestele soldaților, rosti aspru Luka.

— Pe unul ca ăsta nici gloanțele nu-l găsesc. Mai bine, Luka, l-am duce la vreun potcovar să facă din el cal. Bătrînul rîse, mîngîindu-și barba puțin umedă de zăpada ce se topise în ea. Am avut noi un caz ca ăsta în sat pe vremuri.

Katia și Mașa roșiră, lăsară capul în jos, dar rezistară pînă la capătul discuției.

Stăpînul hanului le ură la toți poftă bună și ieși din odaie șchiopătînd. Musafirii își scoaseră hainele și-și întinseră bucatele pe masa mare de scîndură albă. Fetele aveau pîine neagră și scrumbie, Luka — niște pesmeți, pește și zahăr bucăți, bătrînul — slănină și un coltuc de pîine neagră.

Mașa turnă ceai în căni pentru fiecare. Era o fiertură searbădă. Ceaiul adevărat dispăruse de mult, țăranii îi și uitaseră mirosul. Chiar și ciuperca de mesteacăn, sau morcovul uscat costau foarte mult și se vindeau la oraș ca un ceai de cea mai bună calitate.

Fetele, Luka și moșul se îndemnau unul pe altul să guste din merinde, cu toate că niciunul n-avea cît îi trebuie unui om. Singurul lucru care le făcea cu ochiul era zahărul. Luka sparse cu muchia cuțitului bucățica în cîteva fărîme și le răsturnă pe masă. Fiecare gustă mulțumindu-i lui Luka pentru bunătatea lui. Oftînd și văitîndu-se, moșul și-aduse aminte de vremurile cînd în orice băcănie găseai căpățîni uriașe de zahăr, rosti un cuvînt pipărat la adresa țarului Germaniei, ticălosul care a stricat viața pașnică, și după ce sorbi o ceașcă întreagă de apă clocotită, ieși afară să-și vadă de cai.

Katia trase cu urechea. În casă nici țipenie de om. Se auzea doar ticăitul ascuțit al ceasului și găinile care discutau înflăcărat în limba lor neînțeleasă într-un cotlon de lîngă cuptor. Maşa ghici gîndurile Katiei și o îmbărbătă din privire.

— Ai pe cineva la oraș, vreo cunoștință, Luka ? se adresă Katia soldatului, care, preocupat să-și răsucească o țigare, presa cu buricele degetelor arse mahorca.

— Ce cunoștință poate să aibă un soldat ? zise Luka, ridicîndu-se de pe laviță. Aprinse țigara și slobozi rotocoale dese de fum.

— Unde te duci în zile de sărbătoare ?

— Nicăieri. De altfel am o singură sărbătoare pe an : Paștele. Altminteri, cît e ziulica de mare mă tot plimb cu poșta. Nici sufletul nu mi-l pot trage. Înainte mergeam mereu spre apus, spre Bogorodskoe. Acum mă trimit mereu încoace, spre răsărit.

— Ia zi, Luka, te-ai cam plictisit de slujbă ?

— Cum să nu mă fi plictisit, dar ce poți să faci ? !

Maşa atacă :

— Să vii pe la noi cînd capeți învoire. Am o soră, un frate, vine și Katia, mai vin și alte prietene. Deși n-aș putea zice că o ducem prea bine, nici că stăm într-un palat, totuși viața noastră e veselă. Locuim pe strada Znamenskaia, la nr. 39. Bineînțeles, nu intri chiar prin față, ci mai ferit, pe la subsol, adăugă Maşa, zîmbind.

— Vin, zise Luka, vin neapărat. Îl rog pe plutonier să-mi dea drumul. E om cumsecade, spart și găurit de gloanțe ca și mine. Iar vouă, fetelor, vă mulțumesc că

nu v-a fost silă de o vită ca mine. Noi, soldaţii, nu prea sîntem respectaţi în zilele astea. Ne-am cam săturat să tot strigăm : Ura !...

Luka părea foarte mulţumit de invitaţia fetelor, se înroşise chiar, ceea ce-l făcea mai simpatic, şi se plimba prin încăpere dintr-un colţ într-altul.

— Ai prieteni printre soldaţi ? continuă să se intereseze Katia, aruncînd priviri către Maşa.

— Cum să-ţi zic, surioaro ? Parcă aş avea şi parcă n-aş avea, răspunse Luka şovăind.

— Cum aşa ?

— Păi, soldaţii se cam tem unii de alţii. Într-un cuvînt, sîntem urmăriţi, ţinuţi sub observaţie. Uneori îţi vine să-ţi verşi aleanul, dar apoi îţi zici : mai bine să păstrez totul în mine, nu cumva să dau de un spion.

— Ia te uită ! zise Katia. Se vede că nu prea au încredere şefii în voi.

— Păi, ce să zic, surioaro, că şi de şefi mi-e milă ! Unitatea noastră păzeşte poşta, telegraful, băncile, depozitele de armament şi muniţii. Poţi să fii şef, dar dacă într-un loc iese o dandana s-a dus dracului totul.

— Asta aşa e, Luka. Dar ce te-o fi durînd pe tine capul pentru şefii tăi ? spuse Katia, cu provocare în glas.

— Din partea mea, să-i arză focul pe toţi ! Mi-a ajuns viaţa asta de soldat pînă peste cap. Sînt sătul, uite aşa ! şi Luka făcu un gest de-a curmezişul cu palma peste gît.

— Să vii, Luka, pe la noi. După vreo săptămînă ne întoarcem în oraş. Să ţii minte adresa. Şi Maşa o repetă, iar Luka se concentră, mişcă degetele ambelor mîini şi spuse hotărît :

— E, acum nimeni nu mi-o mai scoate din cap. Nici mort n-o uit !

Mulţumiţi că se înţeleseseră, fetele şi Luka se priviră zîmbind cu acea strălucire care însoţeşte de obicei simpatia şi speranţele de viitor.

— Ce zici, Luka, să mergem cu voi pînă la Semilujki sau să ne dăm jos mai devreme ? Tare mi-e frică de acest Karpuhim. Poate că are dreptate moşul.

Maşa privi drept în ochii ostaşului.

— Și mie mi-e cam teamă, zău așa, Luka ! Katia îl privea pe soldat, așteptînd sfatul lui ca al unui om în vîrstă, mai cu experiență în ale vieții.

— Surioarelor, zise Luka, aproape șoptind. Nici Karpuhin, nici ajutorul lui nu sînt oameni pentru voi. Să nu vă pregătească vreo capcană. Și faptu-i fapt, ce să le iei după aia ? Nisipul de pe nasturi ? Dar întrebarea e unde să vă duceți ?

— Ne-om duce la mătușă-mea. Ne dăm jos cu vreo trei verste înainte de Semilujki. Țin minte, acolo e un drum care cotește lîngă pod, zise Mașa.

Luka aprobă planul fetelor și le sfătui să nu-i spună nimic bătrînului vizitiu.

— Haideți să plecăm, strigă bătrînul, apărînd în ușă. Telegarii mei nu mai au astîmpăr.

Intră și stăpînul hanului. Mașa și Katia plătiră cu bănuți de argint pentru ceai și căldurică, iar Luka și moșul doar cu mulțumiri. Pentru ei plătea statul. Statul plătea în același timp și pentru hrana cailor și pentru serviciile oferite celor ce însoțeau poșta.

Abia plecară din sat și bătrînul se apucă să povestească tot felul de întîmplări petrecute la drum. Și cîte nu știa ! Nu le puteai număra ! Jafuri, crime, evadări... Ascultîndu-l, Katia se cutremura de amănuntele sîngeroase cu care își presăra povestirea bătrînul. Și se gîndea : „Doamne, ce să însemne asta ? Cum de pot suporta oamenii asemenea viață ? Are dreptate Luka, sufletul rusului e ca firul de cînepă. Îl tot bați, îl tot bați... Dar trebuie să vină odată sfîrșitul... Nu poate să nu aibă sfîrșit viața aceasta cumplită și ticăloasă..."

Katia și Mașa se lipiseră una de alta și trăgeau de poalele cojocului ca să-și mai acopere genunchii. Nimic nu le mai putea fi de ajutor, spre seară se lăsase gerul. Cerul era de un albastru puternic, soarele cobora la asfințit aruncînd ultimele raze peste pădurile acoperite de zăpadă. Pentru o clipă Katia avu impresia că undeva în depărtare se iscase un incendiu și razele lui cad ca niște pete sîngerii pe drumul și așa pătat din belșug de sîngele oamenilor. „Să ardă soarele mai tare, și mai tare. Poate că atunci cînd totul va fi distrus de pîrjol, pe locul pustiit va începe o altă viață", fulgeră un gînd prin

capul Katiei. Dar pălălaia se stinse repede și tot în tăcere, precum se ivise. Se lăsase amurgul.

— Moșule, oprește în locul unde cotește drumul spre cătun, zise Luka.

Fetele coborîră din sanie, își luară rămas bun de la Luka, mulțumiră vizitiului.

— Fetele astea sînt trecute prin ciur și prin dîrmon, n-are minte Karpuhin pentru ele, zise moșul după ce Katia și Maşa plecară.

4

Pe poteca nebătătorită, în pădure, seara totul avea un farmec deosebit. Mergînd în urma Mașei, Katia se întreba uneori de este aievea ceea ce vede, sau e o vedenie, smulsă de undeva din adîncurile memoriei. Uneori, la expozițiile de pictură din Petrograd văzuse pînze ca acestea, pe care de le priveai o dată, ți se întipăreau pentru totdeauna în minte. Poate că ceea ce vedea acum în fața ei era tot o amintire ?

Nu, vraja era adevărată, era atotcuprinzătoare. Uite, trebuie să miști picioarele, să dai din mîini, și armonia rămîne vie, și tot ce-i mai frumos e tăcerea, tăcerea care se ascultă pe sine și care e o prezență unică, o tăcere ce te captivează, care te înconjoară ca un zid al bucuriei, zid prin care pătrundea un singur sunet : scîrțîitul zăpezii.

Cerul plin de stele îmbrățișa pădurea într-o cuprindere fără de margini. Luna apăruse de după un deal și strălucea veselă, cu un aer tineresc și puțin obraznic. Privind-o pe Maşa, Katia nu o recunoscu ; acoperită de promoroacă din cap pînă-n picioare, semăna cu un brăduț care pornise pe urmele săniilor, chemînd-o și pe ea, pe Katia, s-o urmeze. Pentru prima oară nimerise Katia într-o seară de iarnă în pădure și, uimită de farmecul naturii, parcă trăind pe alt tărîm, nu mai putea rosti nici un cuvînt.

Dacă drumul pînă în cătun a fost lung sau scurt, Katia nu și-a putut da seama. Judecînd însă după durerea ce o simțea în picioare, după greutatea pîslarilor, înțelese că băteau cale lungă.

— Ai răbdare, Katiușa, mai e puțin. Mai trecem doar de o pîrloagă și, uite, se și zărește cătunul, zise Mașa, întorcînd capul.

— Mașa, ești toată numai argint și aur, pînă și genele îți scînteiază, exclamă Katia.

— Dar tu ? Parcă ești Albă ca zăpada. Se lasă gerul, Katia !

— Lupi sînt pe-aici ?

— Cum să nu fie ? Și nu din ăia din basme, ci lupi adevărați, cu colți care sfîșie. În fiecare an prăpădesc multe vite.

— Mi-e teamă, Mașa, recunoscu sincer Katia, fără nici un fel de ifose.

— Să ne aibă Dumnezeu în paza lui ! Dar pentru orice eventualitate, am aici sub braț o legătură de paie și niște chibrituri. Lupilor le e frică de foc, zise foarte serios și în același timp liniștit Mașa, de parcă ar fi discutat despre lucrul cel mai firesc.

Abia acum observă Katia că Mașa ducea sub braț un snop de fîn făcut mototol, pe care îl luase pe furiș din sanie. Și nimic altceva, nici pădurea, întunecată și înghețată, nici pîrloaga înfundată cu zăpadă, nici pîrîiașul bolborosind în ger, nici tăcerea care încătușase pămîntul, nimic nu aminti cu atîta forță Katiei unde se afla, ce se petrecea cu ea, ca acest snop de fîn purtat la subsuoară de Mașa și cuvintele : „lupi adevărați, cu colți care sfîșie".

Siberia... Se afla în Siberia... Împinsă în Siberia ! De fapt a venit singură, s-a oferit de bună voie... Dacă cu un an în urmă cineva i-ar fi prorocit toate acestea, i-ar fi răspuns că e nebun.

— Să te odihnești un pic, Katiușa, ai obosit, nu ești obișnuită. Nici de lupi n-avem de ce să ne temem pe-aici. Simți cum miroase a casă de om ? zise Mașa, oprindu-se la marginea pîrloagei. Katia sufla greu. Sub cojoc pieptul i se ridica și i se lăsa, gura întredeschisă părea să soarbă din răsputeri aerul rece.

— Fir-ar al naibii ! M-am obișnuit la Petrograd să tot umblu cu tramvaiul... Obosesc de îndată, zise Katia pe un ton de imputare față de sine însăși.

— Ai să te obișnuiești, Katiușa, o liniști Mașa, luînd-o de după umeri. Unealta principală în Siberia sînt picioarele. Așa zice mama mea. Și acum hai să mergem mai încet

Descoperind ca prin minune o potecă în zăpada albă, Mașa ieși drept spre o casă.

Cîinele alergă spre poartă, se aruncă, lătrînd răgușit, dar Mașa îl potoli : „Taci din gură, Palma, sîntem de-ai casei". Cîinele se învîrti ca un titirez, zvîrlind în jurul său nori de zăpadă, scîncind a jale și în același timp parcă cerîndu-și scuze.

— Ia te uită, mă ține minte ! Am fost aici toamna cu Dunia să culegem ciuperci, explică Mașa.

Apropiindu-se de casă, Katia simțea o curiozitate tot mai vie față de ceea ce trebuia să afle : viața țăranilor, nevoile lor, necazurile lor, gîndurile lor tăinuite... Țăranii din Siberia... Aici nu există proprietate boierească. Sînt cu totul alte condiții decît în guberniile centrale ale imperiului țarist. Katia citise multe cărți despre problema țărănească. Cunoștea cărțile economiștilor și statisticienilor ruși, lucrările lui Bervi-Flerovski, ale lui Lenin, era la curent cu politica bolșevicilor în problema țărănească. Dar toate acestea erau teorii, pe cînd acum viața o punea față în față cu traiul țăranilor. Era cu adevărat emoționată, căci își închipuia ce examen sever însemna pentru cunoștințele ei această întîlnire.

Le întîmpină un băiețandru purtînd un cojoc lung pînă-n pămînt, probabil al tatălui său, și o căciulă trasă pe ochi. În întuneric n-o recunoscu pe Mașa, de aceea întrebă pe un ton amenințător, atît cît îi îngăduia glasul lui sonor :

— Cine-i acolo ?

— Eu sînt, Kiriușa, eu, Mașa.

Băiatul alergă spre fundul curții, strigînd plin de entuziasm.

— Mamă, a venit Mașutka !

Într-o clipă se întoarse înapoi urmat de o femeie înaltă, îmbrăcată în cojoc, purtînd pîslari cu carîmbii răsfrînți ca la bărbați și o broboadă legată într-un nod sub bărbie.

— Maşa, de unde ai apărut? spuse femeia, şi în glasul ei se deslusi bucuria. Să vezi numai ce semn am avut: de dimineaţă o cioară tot croncănea prin fundul curţii. Eu tăiam lemne cu Kiriuşa şi el i-a strigat: „Ce veşti, oaspeţi sau noutăţi?“ Cioara a zburat, şi-a desfăcut coada şi a luat-o în direcţia drumului mare. De atunci, Kiriuşa nu-mi dă pace: „Mamă, dar dacă cioara ne-a vestit că vine tata?“

Femeia o îmbrăţişă pe Maşa, aruncă o privire atentă pe întuneric spre Katia, după care o salută cordial, întinzîndu-i mîna. Maşa o prezentă pe Katia drept o colegă de tipografie.

Intrară în casă. Băiatul o pornise înainte grăbit, să aprindă opaiţul.

— N-avem gaz, stăm la opaiţ.

— Nici la oraş nu-i gaz, tuşă Zina.

— Scoate-ţi haina, Katia. Treci aici după paravan, o pofti femeia. Avem aici un fel de odaie. Glasul îi suna vesel. Băiatule, Kiria, ia dă o fugă în pivniţă, acolo în spatele scării, pe cadă am nişte lumînări.

— Nu te deranja, tuşă Zina. Se vede şi aşa, încercă s-o oprească Maşa.

— Cum se poate, Maşa? Mă bucur atît de mult că aţi venit. Sănătoşi cei de-acasă?

Kiriuşa aprinse lumînarea groasă făcută din amestec de ceară şi seu. La lumina ei, Katia examină izba. Era împărţită în două jumătăţi printr-un paravan de scînduri văruite. În prima parte se afla o vatră mare, o plită de tinichea, o masă şi într-un colţ, un pat. În cealaltă încăpere era o masă rotundă, acoperită de o faţă de masă croşetată, încă un pat, acoperit cu o plapumă matlasată şi un dulăpior din lemn nevopsit. Spaţiul dintre ferestre era acoperit de fotografii în rame ieftine. În colţurile odăii — ramuri de brad. „E curat şi plăcut“, îşi zise în sinea ei Katia şi de-abia acum, la lumina lumînării groase, care ardea troznind, o deslusi cu adevărat pe mătuşa Maşei. Era o femeie înaltă, cu pieptul mare, cu o privire liniştită în ochii mari, cu un păr bogat, blond, strîns într-un coc gros la ceafă. Femeia produse asupra Katiei o impresie puternică. Avea în ea ceva autentic femeiesc şi pămîntean totodată. Cînd vorbea, nu se grăbea, avea o voce

plăcută, chipul ei cu trăsături regulate era atrăgător, simpatic, zîmbitor dar și serios totodată. „Trebuie să fie o femeie puternică, nu vezi nici urmă de umilință pe chipul ei, deși probabil, o duce greu, e singură de tot", își zise Katia, urmărind-o atent pe tușa Zina.

Tușa Zina era sora mai mică a tatălui Mașei. Se măritase devreme, alegîndu-și drept soț pe cel mai sărac dintre toți pretendenții care o asaltau, dar și pe cel mai drag ei. Primii ani ai vieții în comun și i-au petrecut pe la diferiți stăpîni. Au muncit din răsputeri fără să-și cruțe forțele sau timpul. În sfîrșit, au reușit să economisească niște bănuți, cu care au cumpărat un cal, apoi cu ajutorul vecinilor au ridicat din material vechi o casă, și-au luat o viță pe care au îngrijit-o cu răbdare, și în al treilea an de gospodărie au băut lapte de la propria lor vacă. A fost o clipă solemnă, de neuitat.

Cînd printre țăranii din Siberia a început mișcarea de separare din obștile sătești și de întemeiere a gospodăriilor pe loturi proprii, Kuzma Novoselov, bărbatul Zinei, n-a putut rezista tentației de a trăi pe bucata lui de pămînt, de a-și petrece zilele și nopțile pe ogor. Slavă Domnului, cît munciseră el și Zina, munca le rodise. Pîinea le ajungea pînă la recolta nouă, în gospodărie apăruseră oi și porci. Kuzma nu se gîndea să facă avere, dar vroia să fie la fel cu ceilalți, să fie și el țăran mijlocaș, cu oarecare dare de mînă. Pe un lot de pămînt propriu, acest vis de mult purtat în suflet era mai ușor de realizat.

Dar soarta a vrut altfel. Nici doi ani n-a stăpînit Kuzma pămîntul, că a izbucnit războiul. Kuzma a fost chemat la oaste chiar la început de tot. Scurt timp a stat la un regiment de instrucție, apoi marșuri, front, lupte și... Kuzma a dispărut fără urmă. Era al treilea an de cînd nu mai știau nimic despre soarta lui. Numai Dumnezeu putea ști ce se întîmplase : murise, fusese luat prizonier ? sau, infirm, invalid și hidos, își trăia ultimele zile undeva în vreun azil ca să nu strice viața frumoasei sale neveste ?

Katia aflase toate acestea de la Mașa la hanul din Mihailovka, cînd se hotărîse că locul unde vor rămîne peste noapte va fi casa tușei Zina.

Acum, stînd în casă, se simțea stăpînită de o dorință nestăvilită de a o descoase pe Zina, de a afla de la ea tot ceea ce aceasta putea să-i povestească. Ardea de dorința de-a cunoaște în amănunt viața cătunului pierdut în pădurile Siberiei. „Cum or fi trăind ? La ce s-or fi gîndind oamenii de aici ? A ajuns oare aici măcar o scînteie din ideile revoluției ?"

Ajutată de băiatul ei, Zina întinse repede masa, încălzi samovarul și le pofti pe fete la cină. Urmărind mișcările agere și în același timp liniștite, calculate, parcă ale Zinei, Katia încerca să-i stabilească vîrsta. „Să tot aibă douăzeci și opt, cel mult treizeci de ani", își zicea ea. Cînd Zina ieși în tindă să ia ceva, Katia o întrebă pe Mașa ca să se controleze :

— Are douăzeci și nouă de ani, Kiriușa are zece, iar unchiul Kuzma, după cîte știu, e numai cu un an mai mare decît tușa Zina, răspunse Mașa.

Ca orice gospodină bună, prevăzătoare, Zina știa să-și ospăteze musafirii și avea întotdeauna ceva pregătit pentru un caz de acesta. Pe masă apărură o piftie de porc, ciuperci murate, castraveți acri, cartofi prăjiți, coacăze negre în miere, pîine proaspătă de secară, gustoasă și parfumată ; mirosul ei îl întrecea pe acela al mărarului de care erau îmbibați castraveții. Singurul lucru care lipsea era ceaiul.

— În loc de ceai, bem frunză uscată de zmeură. Oricum, tot nu-i apă chioară, zise Zina, scuzîndu-se.

— Vai de mine, Zina ! Uite cîte bunătăți ai pus pe masă. În oraș, de mult am uitat de ele, zise Katia, simțind tot mai multă simpatie pentru gazdă.

Discuția porni ca de la sine. Katia nici nu mai avu nevoie să pună întrebări. Zina povestea toate cele de bunăvoie, sincer, simțind că interesul acestor fete de la oraș față de viața ei este neprefăcut.

— Deocamdată n-am flămînzit ! Nu ! Se zice că la oraș se cam apropie foametea. Noi, oricum, le avem pe toate acasă, ale noastre ! Cartofi, varză, tot felul de legume, ba și ciuperci mai avem. Am cules și merișoare. O ducem însă prost cu îmbrăcămintea. Eu mai am cîte ceva și de bine de rău mă descurc. Băiatul însă crește.

Are nevoie de pantaloni, de cizme, de un cojoc, de căciulă. De unde să le iei ? Kuzma nici el nu avea de nici unele și ceea ce a rămas după el, de mult a prăpădit băiatul. O clipă nu șade locului, face toate straiele ferfeniță. Zina se uita blînd la copilul care ședea tăcut. Kiriușa lăsase ochii în pămînt, se înroșise și se trăgea cu mîna de moțul blond. Zina continuă : În schimb, dacă ați ști de cît ajutor mi-e, în toate celea ! Și la cîmp, și în ogradă, și în grădina de zarzavat. Nu știu ce m-aș face fără el. Știu că uneori îl chinui cu munca, unui copil de zece ani îi vine greu să muncească deopotrivă cu un om în toată firea. Dar ce să fac ? Sîntem totuși trei guri...

Katia aruncă pentru prima oară o privire spre cuptor. Acolo cineva se foia, trăgea de perdeluță, care se clătina. Zina, văzîndu-i întrebarea din priviri, explică :

— Stă cu mine soacra. N-ar fi ea așa de bătrînă, dar e bolnavă, cere îngrijire.

— Băiatul învață carte ? întrebă Katia.

— Nici să nu mai pomenești de asta. N-am cuvinte să spun cît mă doare în suflet. Deocamdată nu învață. N-avem școală aici în cătun, și-n satul din apropiere nu-l pot trimite, că mi-e peste mînă. Trebuie să-i fac îmbrăcăminte, încălțăminte, să-i găsesc o gazdă pe care s-o plătesc. Și nici cu hrana nu mi-e ușor. Aici, acasă, cînd e sătul, bine ; dacă n-a apucat să se sature, tot nu e nenorocire, că nu moare omul din asta. Pe cînd o gazdă cere să-i aduc ba una, ba alta. Și lucrul cel mai important : cum să rămîn eu fără el ? N-aș avea cine să mă ajute să tai lemne. Pe de altă parte, nu știu ce să fac. Băiatul trebuie să învețe carte. Dar cum ? Eu am făcut trei clase de școală, n-aș putea zice că știu să citesc prea bine, totuși, cînd am nevoie, știu să fac socoteala, să scriu, iar la adicătelea și altora pot să le fiu de ajutor...

— Mi-a cumpărat mama abecedar. Am învățat toate literele, se laudă cu timiditate Kiriușa, roșind din nou și lăsînd privirea în pămînt.

— Bravo ! Acuma din litere învață să alcătuiești cuvinte, zise Katia și-i mîngîie cu blîndețe părul moale.

— Încercăm noi, dar nu prea avem timp. Sînt zile în care muncește săracul așa de mult că abia ajunge în dreptul patului și adoarme tun.

„Ce grea trebuie să-ți fie viața, ce complicată!“ se gîndi Katia, privind adînc în ochii mari ai Zinei.

Afară se auzi lătrînd cîinele, un lătrat supărat, înciudat.

— Cine să fie oare? se întrebă puțin alarmată Zina, dînd să se scoale de la masă.

— Mamă, mă duc eu să văd cine e, zise Kiriușa.

Într-o clipă aruncă cojocul pe umeri și-și trase căciula pe cap.

— Nu-i e frică? o întrebă Katia pe Mașa.

— E curajos! exclamă cu mîndrie în glas Zina.

— Oricum... e seară... întuneric, zise Mașa și se ridică. Ca și pe Katia, pe Mașa o îngrijora un singur lucru: nu cumva i-a trecut prin cap lui Karpuhin să le caute aici, în cătun. Luka nu le-a putut trăda. Le-a promis ferm. Dar flecarul ăla de moș putea să trăncănească, să povestească pe unde au apucat-o, ba poate chiar să-l și atîțe pe Karpuhin, rîzînd de el că a lăsat să-i scape fetele...

Prin geamul înghețat se auzi scîrțîit de sanie și glasul vioi al lui Kiriușa.

— Stai aici, Mașa, zise Zina către nepoată-sa, apropiindu-se de geam și căutînd să vadă cine a sosit. Dacă a venit cineva, tot n-avem cum să nu dăm ochii cu el. Și cu un gest de lehamite se așeză la masă.

Intră cu sufletul la gură Kiriușa și strigă alarmat:

— Mamă, te caută Evlampî Ermilîci, nu știu ce treabă are cu tine.

Zina se ridică, întoarse privirea spre ușa pe jumătate deschisă ce dădea în tindă și chipul ei deveni încordat, parcă de piatră.

În odaie intră agale un țăran scund, cu pîslari brodați (rotocoale roșii pe carîmbul alb), cojoc negru cu guler de blană și o căciulă mare, mițoasă și neagră. Își scoase căciula, lăsînd să se vadă părul creț și capul rotund, cu un gest larg din mînă băgă mănușile de piele sub braț și făcu de cîteva ori semnul crucii, cu ochii țintă la icoana așezată într-un colț al odăii.

— Bună seara, stăpînă. Glasul țăranului era lent, dar puțin spart, surd, de parcă omul era răcit sau strigase prea mult.

— Treci, Evlampi Ermilîci, treci, poftește, te rog, zise Zina, înclinîndu-se ușor, și cu glasul puțin tremurat.

— Nu mai intru, Zinaida dragă, nu mai intru. Am venit cu o treabă, rosti țăranul cu glas blînd, s-ar fi zis, dar cu o oarecare intonație misterioasă, care putea însemna și bucurie, dar și o veste tristă.

— Ei, cel puțin ia loc, Evlampi Ermilîci. Și Zina apropie un taburet de el.

— Nici de luat loc nu pot lua, Zina dragă. Am o treabă urgentă.

— De e așa, atunci spune ce ai de spus, zise Zina cu glasul stins.

— Parcă tu nu știi ce am de zis, răspunse țăranul ferm.

— Tot ovăzul ? Zina oftă.

— Da. Ovăzul, Zina. Și cît se poate de repede. Știi prea bine că sînt furnizor al patriei și al tătucului țar. Și ei n-au timp să aștepte. Vin dușmanii năvală.

— De unde să iau eu ovăzul ăsta, Evlampi Ermilîci ?! Știi doar că-i pe cîmp, nu-i în șură. Trebuie să-l aduc de acolo, să-l pun la uscat, să-l treier, să-l vîntur...

— Să-l pui în saci și să-l aduci la mine acasă, adăugă țăranul, trăgîndu-și căciula pînă peste ochi și încheie pe un ton amenințător : Grăbește-te, Zinaida dragă, să nu mă bagi în bucluc.

Ieși fără să întoarcă privirea și trînti ușa cu atîta putere, încît și geamul înghețat sună.

— Cine-i ăsta, Zina ? întrebă, uimită, Katia, aruncînd priviri Mașei.

— Stăpînul.

— Al cui stăpîn ?

— Ca să zic adevărul, stăpînul cătunului nostru.

— Da, cum așa, Zina ? Pe baza cărei legi ? Cîte gospodării sînteți aici ?

— E bogat, Katia, și asta-i legea care-i dă dreptul.

— De mult există cătunul ăsta ? se interesă Katia.

— În 1912 ne-am mutat aici din sat. N-am să-mi iert niciodată că l-am ascultat atunci pe bărbatu-meu.

De cînd sîntem aici, am sorbit atît amar că nici nu-mi vine să-mi amintesc...

— Hai, Zina, povestește cum a fost totul. Și Katia se așează mai confortabil. De la primele cuvinte ale Zinei înțelesese că acest cătun este o creație a reformei agrare a lui Stolîpin. Mii de țărani fuseseră momiți atunci de autoritățile țariste și de cozile lor de topor dintre cadeți și eseri, pe o cale care în loc să le aducă independența făgăduită și bună stare, le-a adus doar ruină și suferințe cumplite.

Katia pe vremea aceea abia intra în liceu, dar își aducea aminte că îl auzise pe fratele său criticînd aspru politica guvernului țarist care urmărea dezbinarea țăranilor și favoriza formarea chiaburimii, printr-un fel de colonizare forțată a țăranilor în regiunile de pădure și în asemenea cătune. Apoi de sute de ori se lovise de aceste lucruri citind ziarele bolșevice și manifestele comitetelor ilegale ale partidului. Totuși, în închipuirea ei, problema agrară se punea cu toată acuitatea doar în guberniile centrale ale Rusiei, acolo unde existau proprietăți mari moșierești și loturi foarte restrînse ale țăranilor. Și iată că aici, în Siberia, țăranii cunoșteau aceleași suferințe despre care vorbeau cu atîta pasiune bolșevicii în Rusia...

— Blestemul a început cu niște întruniri, se porni să povestească Zina. Trăiam la țară în tihnă, cînd dintr-o dată lumea porni să se frămînte. Veneau unul după altul tot felul de șefi de la plasă, din oraș, făgăduind țăranilor cîte-n lună și-n stele, de se vor despărți de obște și vor lua loturi individuale. Bărbatul meu s-a lăsat ademenit... Era tînăr, încrezător. După moartea lui taică-său, el rămăsese gospodar.

Ne-am găsit paisprezece familii. E adevărat că ne-au dat foarte repede pămînt. Întîi am încercat să ne mutăm casa... Ei, cît timp au stat acareturile noastre pe loc, lucrurile păreau frumoase, sufletul cînta. Dar cum ne-am atins de cocioabă, a și prins să se dărîme. Stîlpii de lemn erau putrezi, toate bîrnele le mîncaseră viermii. Abia am apucat să ne mutăm și a trebuit să mergem la pădure, după lemne, să reparăm casa. Și toate astea costă și timp, și bani. Nu mai spun de hambar, de șură, de baie, cu astea a fost și mai rău. Cele vechi s-au dărîmat de tot.

Nopți întregi n-am dormit, Kuzma și cu mine, ne-am tot zbătut ca să astupăm cît de cît găurile...

Pămînt ne-au dat într-adevăr destul. Am primit un lot mare, măsurat cu măsură îmbelșugată. De la un hotar la altul, două verste și mai bine. Dar pămîntul de arat era numai un petec. Restul — ori mlaștină, ori hățiș. Vine primăvara, hai să ne apucăm de semănat, dar nu avem unde semăna. Iar ne-am apucat Kuzma și cu mine de o muncă peste poate. Ziua scoteam copacii, rădăcinile, noaptea le ardeam... Pămîntul proaspăt a dat o recoltă bună... Ei, am fi trăit noi cum am fi trăit, dar, iaca, altă nenorocire — a izbucnit războiul... Și ne-am aflat noi muierile ca iepurii lui moș Mazai singure ca pe o insulă... Evlampi Ermilîci, de la bun început, era om cu stare, iar cînd au mai rămas muierile și singure, s-a făcut stăpîn și peste ele. În primul an al războiului a pus mîna pe toate loturile pe care le desțelenisem. A semănat ovăz. Și din anul acela ne-a obligat și pe noi să semănăm ovăz...

— Cum a reușit s-o facă ?

— Foarte simplu. Numai cu ovăz nu poate trăi omul, că nu e cal. Și așa, ne dă el nouă grîu și secară pentru semănat, iar noi lui, ovăz, la greutate curată. Muncim pînă nu mai putem, dar nu avem ce face. Vezi, a venit acum să-și ceară partea. Iar noi toată toamna am lucrat pentru ovăzul lui. Lucrăm o săptămînă pentru el, o zi pentru noi... Bine măcar că a vorbit frumos, că n-a zbierat. A văzut că am musafiri.

În timp ce Zina povestea fetelor despre viața lor, Kiriușa se strecură sub masă și urcă pe furiș pe cuptor unde dormea bunică-sa. Obosise băiatul și trăgea la somn. Bineînțeles că era curios să afle ce-o să povestească cele două musafire de la oraș, dar maică-sa începuse să se vaiete de viața lor și asta nu făgăduia să se sfîrșească prea repede. Știa Kiriușa că-i plăcea maică-si să se vaiete de soartă.

Katia o tot descosea pe Zina, căutînd să afle amănunte, să înțeleagă aspectele juridice și economice ale activității acestui stăpîn al cătunului. „E și moșier, și cămătar totodată, exploatator, asupritor", aceste cuvinte

se năsteau în conștiința Katiei ca replică la povestirea Zinei.

După Kiriușa plecă la culcare și Mașa. Fără să mai aștepte ca Zina să termine de povestit, se băgă în pat, se apropie cît mai mult de perete, lăsînd două treimi din pat pentru Katia și adormi repede și fără grijă.

Katia nici nu se gîndea să doarmă. Vroia să afle cum vede Zina o ieșire din această viață cumplită, istovitoare. Este oare ea gata să sacrifice măcar o părticică din forțele ei luptînd pentru transformările fără de care oamenii nu mai pot trăi ?

— De-ar veni un Stenka Razin, Katia. El ar ști să ridice pe cei mai îndrăzneți, zise Zina aproape în șoaptă, oftînd, pe un ton de totală încredere, ca atunci cînd mărturisești lucrul ce-ți stă cel mai mult la inimă.

— Un singur om îndrăzneț, ce poate face ? întrebă Katia, sperînd în adîncul ei că Zina își va mărturisi gîndul pînă la capăt.

— Ehe, căpetenie să fie ! exclamă dusă pe gînduri Zina și, după o clipă de tăcere, adăugă : Noi, muierile singure, ce putem face ? Iar bărbații o duc greu acum și ei ! Dar unde e el, Stenka Razin ? Zace poporul încovoiat sub grea asuprire. Nu-l lasă să-și îndrepte spinarea. Și de încearcă doar un pic capul să-l ridice...

Zina oftă și umerii ei rotunzi coborîră de parcă cineva ar fi lovit-o cu un par. În acea clipă Katia înțelese că oricît de mare ar fi primejdia care ar amenința-o, orice ar aștepta-o a doua zi, nu poate să plece din casa acestei femei fără să-i povestească despre revoluția socială care se pregătește în Rusia, despre forțele care, spre deosebire de Stenka Razin, vor duce pînă la capăt lupta de eliberare a celor ce muncesc.

Zina, o femeie inteligentă, sensibilă, o asculta pe Katia cu respirația întretăiată. De mult își zicea că nu poate să nu existe în Rusia oameni care, văzînd situația atît de grea a poporului, să nu-și pună întrebarea : ce e de făcut ? Cum ar putea fi scoasă această țară uriașă din starea de impas în care se afla ? Zina se bucura că nu se înșelase în presimțirile sale, că existau oameni ce puneau mai presus de orice soarta poporului, și oamenii aceștia se aflau la posturile lor. Și mai înțelese Zina și

altceva, înțelese că această Katia, „muncitoare la tipografie și prietenă a Mașei", nu e ceea ce se dă, că are mult mai multă carte și mult mai multe cunoștințe decît nepoata ei.

Lumînarea se stinsese demult. Katia și Zina ședeau în întuneric. Printr-un colțișor al geamului, neacoperit de flori de gheață, pătrundea în izbă lumina argintie a lunii. Soba de tuci duduia. Încălzită la maximum, părea în întuneric un felinar roșu. Prin crăpăturile ușiței se zăreau limbile focului. Afară vîntul șuiera, căpriorii acoperișului scînceau, zăpada aspră lovea zidurile colibei.

Bătuse de mult miezul nopții cînd se duseră la culcare Katia și Zina. Zina se culcă în antreu, iar Katia se strecură ușor în pat, ferindu-se să n-o trezească pe Maşa. Zina reluă în minte tot ce-i povestise Katia. Multe lucruri de mirare aflase. Pentru prima oară în viața ei Zina lua știre despre partidul ilegal al muncitorilor, despre crimele guvernului care aruncase poporul în bezna sîngeroasă a războiului, despre trădarea care exista în familia imperială, despre Grișka Rasputin, escroc și hoț de cai, care devenise de fapt stăpînul întregului stat al Rusiei, cît era el de mare, despre revoluția muncitorilor și a țăranilor, pe care oamenii avizați o socotesc tot atît de neînlăturat precum zăpada pe vreme de iarnă, sau ploaia în geana primăverii...

Căutînd să nu-și trezească prietena, Katia se culcă pe o rînă și rămase nemișcată. „Se apropie revoluția, se apropie. Dacă pînă și-n acest fund al Siberiei o țărancă așteaptă să vină Stenka Razin, cum să nu ia foc pămîntul? Această revoluție o dorește poporul însuși, și tot el o va înfăptui", își zicea Katia, luptînd cu gîndurile care-i alungau somnul și în același timp supunîndu-se lor, cuprinsă de torentul lor neînfrînat, de goana lor.

Într-un tîrziu, adormi. Vreo două trei ceasuri dormi dusă, fără nici un vis. Se trezi speriată, de parcă cineva ar fi lovit-o în față. I se păruse în somn că alături plîngea cineva, stăpînindu-și hohotele ce-i zguduiau pieptul. Katia deschise ochii. Tavanul alb era luminat de strălucirea rece a lunii. Alături respira liniștit și adînc Maşa. În aceeași clipă, Katia auzi un sughiț înăbușit. El venea de după paravan. Fără a sta pe gînduri,

Katia sări jos din pat și alergă în ajutor, dar glasul Zinei o opri. Zina vorbea cuiva nevăzut :

— Nu mă mărit cu el, nu mă mărit. De ce vine în fiecare săptămînă și-mi face zile fripte ? Nu sînt văduvă, sînt nevastă de ostaș... Kuzma trăiește ! Inima mea simte că el trăiește. Și n-am să fac un pas din casa mea pînă nu se termină războiul și nu se întorc toți soldații pe la casele lor...

— Îți distrugi frumusețea, Zinaida, o întrerupse un glas de femeie necunoscut.

— Pleacă, Praskovia, nu mă chinui, pleacă ! o imploră Zina.

Ușa scîrțîi, apoi cineva o trînti, glasurile trecură în tindă și se stinseră. Se așternu liniștea.

Katia ridică speriată capul de pe pernă. Îi era rușine că fără să vrea auzise această discuție scurtă, dar încordată, care probabil că o costase pe Zina mari eforturi sufletești. Katia avea senzația că privise prin gaura cheii și văzuse viața intimă a altei femei. Se simțea jenată, îi era cumplit de rușine. Dar nu numai rușine, o durea și o amăra soarta acestei femei și totodată simțea o teribilă milă față de Zina, o compătimea : „Doamne, ce nenorocită e femeia asta ! Nu-i ajung necazurile de văduvă, nu-i ajunge nenorocirea de a fi o țărancă singură, pînă și frumusețea, acest dar al naturii, se întoarce împotriva ei".

Trecură destule clipe pînă cînd Katia se potoli, pînă se convinse că de fapt nu are nici un fel de vină în fața Zinei. Ce să facă, se trezise cînd nu trebuia, și auzise conversația pentru că nu-i trecuse prin minte să-și astupe urechile... Rușinea dispăru, dar durerea, amărăciunea nu treceau, inima părea să-i sîngereze. Zina îi devenise apropiată și dragă ca o soră, ca un om alături de care ar fi trăit multă, multă vreme pe acest pămînt atît de minunat și atît de crud totodată.

Dimineața se apropia. Zina reveni din tindă sau poate de afară și se apucă să trebăluiască pe lîngă sobă. Umbla liniștit prin încăpere, chiar și lemnele izbutea să le bage în sobă fără zgomot. Dar iată că se trezi și Kiriușa. Mama îi atrase de cîteva ori atenția să nu facă zgomot. Dar una e să poruncești, și alta să faci. Băiatul turna

apă, pregătind de mîncare vacii, pisa sfeclă pentru porc... Și cum era să nu facă zgomot cînd apropia găleata de tinichea de cazanul de tuci...

Katia se sculă. Maşa se trezi şi ea şi se îmbrăcă repede. Se spălă la spălătorul care atîrna deasupra hîrdăului în dreptul uşii.

Zina apucă o doniţă şi plecă să mulgă vaca. Maşa i-o smulse din mînă, oferindu-se s-o facă în locul ei. Deşi acum locuia la oraş şi o mînă îi era vătămată, nu se cădea totuşi să uite de munca ţărănească.

Masa le-a fost îmbelşugată. Cartofi fierţi, presăraţi cu mărar, ciuperci murate, lapte, şi o mîncare de sfeclă parfumată, dulce, care toată noaptea stătuse în cuptor într-o oală smălţuită.

De dragul musafirelor, gazda mai aprinse o lumînare, o tăie în două jumătăţi, una o lăsă pe masă, cealaltă o aprinse în antreu. Cînd se lumină de ziuă, Maşa spuse că e cazul s-o pornească la drum.

Zina conduse cele două fete pînă în dreptul pîrloagei. O sărută pe Maşa, iar pe Katia o îmbrăţişă, strîngînd-o cu putere la piept. Buzele frumoase, pline, ale Zinei, aveau un tremur uşor, chipul ei sever era trist, ochii mari, cenuşii, luminau cu blîndeţe, trişti.

CAPITOLUL III

I

Spre seară au ajuns la Lukianovka. Amurgul se lăsase. În timp ce mergeau pe ulițele largi, șerpuitoare ale satului, Katia examina casele, una mai frumoasă decît alta. Toate de lemn, cu ferestre mari, sculptate, împrejmuite cu garduri înalte, cu porți solide, din bîrne împodobite cu tot felul de sculpturi în lemn : cîini, cocoși, conuri de brad și cîte alte născociri.

Deasupra satului stăruia un miros de fum de rășină, de cărămidă arsă și coajă de mesteacăn.

— Azi e zi de baie. Iar mîine e sărbătoare în sat. Se întorc vînătorii din taiga. Înainte de război, să vezi ce veselie mai era, explică Mașa, văzînd interesul cu care Katia examinează satul și adulmecă mirosurile pe care, oricît ai trăi, la oraș nu ai cum să le cunoști.

Iată și casa părintească a Mașei. Era oarecum la marginea satului, la o sută de pași distanță de malul povîrnit al apei ; jos trecea firul șerpuitor cu bulboane rotunde, înconjurate de brazi, molifți și mălini.

Casa împărțită în două, cu o marchiză în față, se vedea cît de colo că era bătrînă. Bîrnele se înnegriseră, acoperișul se lăsase pe o rînă, ferestrele erau fără sculpturi, gardul plin de găuri, poarta pe jumătate sfărîmată era dată la o parte. Limpede că stăpînii acestei case nu se fereau de privirea străină, iar toată averea lor zăcea înghesuită în casă. Hambarul nu avea lacăt, cotețul era gol, nici un cîine nu te lătra.

— Casa a ridicat-o bunicul meu. Se zice că aici, chiar pe colina asta, creștea o pădure cu lemn bun de construcție. Și atunci și-a zis omul că are de unde și a trîntit hambarul ăsta uriaș, zise Mașa, observînd curiozitatea cu care Katia examina casa Lukianovilor.

— Sau poate avea omul de gînd să strîngă avuții ? rîse Katia.

— Cum să nu ! Aici, prin satele astea, fiecare visează să aibă o prăvălie a lui. De cele mai multe ori, oamenii se mulţumesc să ţină un han. E adevărat că pe drumul mare se găsesc totdeauna clienţi de înnoptat. Uneori poliţia ocupă o jumătate dintr-un sat.

— Aţi avut şi voi un han ?

— Am avut în gazdă nişte surghiuniţi. Ei, de altfel ai să afli totul singură la timpul potrivit, încheie în grabă Maşa.

Mama Maşei, Tatiana Nikanorovna, zărise fetele demult, prin fereastră. Nu se grăbise totuşi să iasă în întîmpinarea fie-si, căutînd să afle cu cine vine. Cum mama stătuse destulă vreme în oraş şi cunoştea toate prietenele Maşei, ca şi pe ale băiatului, îşi zise : „Are Maşa o prietenă nouă", drept care aruncă un şal pe umeri şi ieşi în uşă.

— Fetiţa mea, ce s-a întîmplat cu tine ? începu să se vaiete Tatiana Nikanorovna, văzînd mîna Maşei bandajată.

— Nimic deosebit, mamă, îmi coace un deget, o calmă Maşa, sărutînd-o pe gură. Asta-i prietena mea, Katia, lucrăm împreună la tipografie, zise Maşa şi se dădu la o parte pentru ca mama ei s-o poată săruta pe Katia.

— Katia ? Mai aveai o prietenă Katia. Poftim, intră, te rog, în casă, spuse Tatiana Nikanorovna, zîmbind amabil şi privind-o pe Katia în faţă. Katia cealaltă, Kandraşina, fie-i ţărîna uşoară, venea des pe la noi. Ce fată veselă era ! Nimeni n-ar fi zis că umblă cu moartea-n piept...

Maşa aruncă o privire plină de înţeles către Katia, apoi zise maică-si.

— Închipuie-ţi, mămică, şi pe Katia asta o cheamă Kondraşina. Cealaltă, după litera K, avea litera a, asta are litera o. Aşa scrie în actul tău, Katia ? Nu-i aşa ?

— Da, Maşa, confirmă puţin intimidată Katia, privind-o pe Maşa cu recunoştinţă, fără să înţeleagă întru totul de ce a fost nevoie de această explicaţie atît de grabnică, în ceea ce priveşte actul de identitate şi numele de familie înscris acolo.

Tatiana Nikanorovna deschise ușa, făcu loc fetelor să treacă în tindă, apoi trecu iute înaintea lor și intră prima în odaie.

Fetele își scoaseră șalurile, cojoacele, pîslarii, ca să li se mai odihnească picioarele. Tatiana Nikanorovna scoase de pe vatră două perechi groase de ciorapi de lînă pe care le întinse fiică-si și Katiei.

— Jos trage, explică ea.

Katia luă loc pe un scăunel, lîngă soba de tuci încinsă. Într-un căzănel de tuci clocotea și șuiera o fiertură. Capacul căzănelului tremura ușor, sălta și în casă se răspîndea un miros gustos.

Maşa o chemă pe Katia să vadă casa. Era un prilej de a o cunoaște mai bine și pe Tatiana Nikanorovna, care nu ședea o clipă locului, alergînd prin odăi în sus și-n jos.

În casă era curat, plăcut, deși cam pustiu. În toate odăile aceeași mobilă : un dulap, o masă, o laviță, un pat, două scăunele. Toată mobila era nevopsită, dar bine dată la rindea și șlefuită cu spirt.

— Tata a meșterit toate lucrurile astea. E lemn uscat de cedru, zise Maşa și mîngîie încetișor masa.

În odăița despărțită de bucătărie printr-o încăpere îngustă de trecere, Katia se apropie de peretele pe care atîrnau o mulțime de fotografii, dar nu reuși să vadă nimic. Se făcuse întuneric.

— Nu te amărî Katia, glumi Maşa, ai să le vezi mîine. Dealtfel, aici ai să dormi la noapte. Și în Lukianovka ca și în alte sate oamenii își luminează nopțile cu ce dă Dumnezeu.

Tatiana Nikanorovna aprinse în tindă un opaiț și chemă fetele la cină.

— Ce curat e la dumneavoastră, mătușă Tania ! Totul strălucește, o lăudă Katia pe gazdă. Cît timp cheltuiți ca să mențineți această curățenie ?

Abia acum avu răgazul Katia să examineze pe Tatiana Nikanorovna. Femeia avea în jur de cincizeci de ani. Era de statură mijlocie, cu chipul smead, ochii negri și sprîncenele bine conturate. Pe fața rotundă, plăcută, pometii ieșeau în afară, ceea ce te făcea să bănuiești că strămoșii acestei femei erau băștinași din

Siberia. Pe Katia o mirară mîinile Tatianei Nikanorovna : niște mîini bine întreținute, am putea spune chiar elegante pentru o țărancă, fine și în continuă mișcare. Se vedea că aceste mîini sînt obișnuite să trudească și că nu pot suporta liniștea. Tot timpul femeia mișca ceva din loc, schimba vesela, o ștergea cu un ștergar lung, brodat la margine. Tatiana Nikanorovna umbla repede, dar fără zgomot, de parcă plutea. Și avea într-adevăr în înfățișarea ei ceva de plutire.

Lauda musafirei nu rămase fără urmări. Ștergarul trecu peste o farfurie, încă peste una și Tatiana Nikanorovna, zîmbind, rosti blînd :

— Dar cine să facă murdărie ? N-are cine. Bărbatu-meu aproape că nu stă pe-acasă, iar copiii și-au luat zborul precum păsările din cuibar. Nici surghiuniți nu mai sînt prin satul nostru, așa că nu mai am pe cine ține în gazdă.

— Și de ce nu mai sînt, mătușă Tania ?

— Pentru că s-au speriat șefii. Țăranii noștri nu mai sînt de încredere și stăpînirea-i cară pe surghiuniți la marginea lumii. Cînd erau ei aici, nouă, femeilor, ne era viața mai ușoară. Ei ne ajutau să cărăm lemnele acasă, ne mai păzeau casele... Și mai cîștigam și cîte-un bănuț, pentru că le făceam de mîncare, le spălam rufele... Erau, ce-i drept, oameni săraci, în schimb cinstiți. Se întîmpla să-mi rămînă datori pe un an de zile. Dar cum primeau bani, dădeau înapoi pînă la ultimul bănuț și nu mai spun de cîte ori se scuzau și-ți mulțumeau.

În timp ce beau ceai, Mașa povesti mamei sale de vizita făcută Zinei și despre viața ei.

Tatiana Nikanorovna o lăudă.

— Bine ai făcut, Mașa, că ai trecut pe la Zina. Greu o mai duce. Cîți ani sînt de cînd nu e nici văduvă, nici nevastă de bărbat ? Se vede că s-a prăpădit Kuzma în prizonierat... De-ar fi fost ucis, s-ar fi aflat într-un fel oarecare... Că doar nu s-a dus de unul singur la luptă. L-ar fi văzut prietenii, camarazii. Dar așa, parcă l-a înghițit pămîntul, nici o veste. Țin tare mult la Zina, zise Tatiana Nikanorovna, întorcîndu-se spre Katia de parcă ei anume ar fi vrut să-i comunice sentimentele

sale față de cumnată. Cînd am venit aici, să stau cu Stepan, era o copiliță, să fi avut vreo cinci șase ani, nu mai mult. Aș putea zice că a crescut sub ochii mei. Tinerică, era uscățivă, numai oase, cu părul albicios, cu nasul lung, cam urîțică în tot. Mi-aduc aminte cum ședeam și discutam cu soacră-mea. „Aoleu, Tania, avea obiceiul să zică ea. Cui dracu, o fi semănînd Zina de e așa urîtă ?“ Dar mie și atunci mi se păruse că Zina, cînd s-o face mare, are să fie frumoasă. Și așa s-a întîmplat. Pe la vreo șaisprezece ani s-a împlinit Zina și s-a făcut ca o cadră. Au început să umble flăcăii după ea, dar ea cum l-a văzut pe Kuzma, nici că s-a mai uitat la altul. Tare mi-e dor de ea. Stă pe-aici pe aproape, dar am atîtea treburi, că nu reușesc să ajung pînă la ea. Și ce să zic, viața mi-e atît de frămîntată ! Gîndește-te și dumneata, Katiușa, am trei case. Trebuie să văd de asta de aici, să am grijă de copiii de la oraș și de bărbatul meu, care locuiește în taiga, departe, că nici el nu mi-e străin, ci bărbat luat cu cununie. Trebuie să am grijă și de el. Și mai am un băiat mai mare, Pavel, care-i pe front. Aici nici un fel de vești n-avem. Tare mă doare inima după el.

Tatiana Nikanorovna își iubea familia, copiii, cu adevărată pasiune. Se apucă să povestească despre fetele și băieții ei și nu se mai putu stăpîni să nu se laude.

— Nu știu de sînt deștepți sau frumoși copiii mei, dar nimeni n-a zis că sînt proști. Și nimeni n-a zis că sînt urîți. I-am crescut întregi. Au și mîini și picioare. Și știu să vadă, să asculte ce e bun, nu sînt nici bîlbîiți.

— Mamă, dar nu ne-ai făcut pe Dusia și pe mine așa de frumoase cum e mătușa Zina, o întrerupse în glumă Mașa.

Pe Tatiana Nikanorovna spusele fetei n-o supărară deloc. Cu toată dragostea pentru copiii săi știa să fie lucidă în aprecieri.

— Ei, fată mea, oameni frumoși nu găsești chiar așa ușor. Se vede că așa a dat Domnul Dumnezeu de la facerea lumii. Numai că nu-i toată fericirea în frumusețe. Există oameni frumoși, dar fără suflet...

Katia o asculta pe Tatiana Nikanorovna și pentru o clipă își aduse aminte de mama ei. Rămăsese acolo, de-

parte, la Petrograd. Dar, lucru ciudat, nici aseară, nici astăzi, cînd Katia cunoscuse îndeaproape cîteva destine de femei, ea nu simţise dorinţa s-o revadă pe Agapia Valerianovna. Mama ei rămînea deoparte, nu din cauza distanţei, ci datorită felului ei de a privi viaţa, oamenii, lumea. Această constatare o amărî acum pe Katia, îşi simţea sufletul pustiu.

Tatiana Nikanorovna cu un instinct sigur de mamă, observă îngîndurarea Katiei şi o întrebă.

— Dar părinţii dumitale, Katiuşa, unde sînt, unde locuiesc ?

Surprinsă de întrebarea neaşteptată, Katia roşi. Ar fi putut inventa pe loc o versiune comodă pentru situaţia ei, dar după atîtea cuvinte rostite din inimă, simţea că ar fi un păcat să mintă, să născocească. În viaţă există clipe cînd sinceritatea trebuie răsplătită numai cu sinceritate. Maşa înţelese cît de greu îi vine Katiei. Căutind s-o scoată din încurcătură, începu să spună nişte fleacuri despre Dusia, dar întrebarea Tatianei Nikanorovna rămase în aer şi expresia întrebătoare stăruia pe chipul ei.

— Nu sînt de prin părţile locului, zise Katia, chinuindu-se să afle cuvintele necesare. Părinţii mei stau la Petrograd. Eu nu mai locuiesc demult în familie. Nici eu, nici fratele meu. Noi sîntem de capul nostru, ei de-al lor.

Maşa se foia îngrijorată pe scaunul care scîrţîia sub ea. Ştia cîte ceva despre relaţiile Katiei cu părinţii după cele ce-i spusese ea şi îşi dădea seama că ea nu putea vorbi... În familia Katiei, cauzele disensiunilor dintre părinţi şi copii erau limpezi pentru toţi. „De ce n-o fi născocit ceva ? Şi ce-i veni mamei s-o întrebe de asta ?“... se gîndi îngrijorată Maşa, nemaiştiind cum s-o ajute pe Katia.

Tatiana Nikanorovna pricepu şi ea că fetei îi vine greu să răspundă.

— Nu v-aţi înţeles, oftă ea, privind-o pe Katia ca pe o orfană, cu ochii plini de compătimire şi regret. Se întîmplă şi la ţară lucruri de-astea, Katiuşa. Unii părinţi trăiesc cu fiii lor pînă la adînci bătrîneţe în familii mari, unite. În alte case, de cum se însoară fiii, averea se îm-

parte. Şi atunci trag mîţa de coadă ! Cînd stau cu toţii împreună, au un cal, totuşi îl au. Cînd se despart, ce să facă cu el, să-l taie în jumătăţi, sau în trei părţi ?

Tatiana Nikanorovna povesti Katiei cîteva întîmplări cumplite care s-au petrecut la împărţirea averii. Uneori certurile cu acest prilej durează o zi, două, se ajunge la bătăi...

— E adevărat că la noi, la Lukianovka, e mai liniştit decît în alte părţi, îşi continuă povestirile Tatiana Nikanorovna. Şi asta, probabil pentru că avem un judecător al obştei care, slavă Domnului, mai trăieşte. O cheamă Mamika. E o bătrînă. Se zice că în curînd împlineşte o sută de ani. Alţii, la vîrsta ei, şi-au pierdut de mult minţile, pe cînd ea, dimpotrivă. Pare ea aşa slabă de-ai zice c-o bate vîntul, dar este înţeleaptă şi din an în an se face tot mai înţeleaptă.

Katia se interesă de bătrînă şi o rugă pe Tatiana Nikanorovna să i-o arate.

— Nu pot să-ţi făgăduiesc. Acum Mamika şade pe cuptor pînă în primăvară. Cum se încălzeşte de primăvară, înainte de Paşte, iese iar în tindă. Stă la fie-sa. Băieţii i-au fost toţi ucişi în război. Cei doi mai mari au fost răpuşi în războiul cu Japonia, pe mezin l-a ucis neamţul.

— De ce-i zice Mamika ? E numele ei ? întrebă Katia.

— Nu, e o poreclă. Mamika în limba noastră, a celor de la ţară, înseamnă un fel de mamă a tuturor. De fapt, o cheamă Stepanida şi după tată Semionovna.

— Totuşi, mătuşă Tania, caută o posibilitate să mă duci în casa ei, să mă uit la ea măcar cu coada ochiului. E interesant să vezi un om ca ăsta.

— Bine, Katia, las' c-om găsi noi o pricină să ne ducem pe la fata ei. Poate ai s-o vezi şezînd pe cuptor, făgădui Tatiana Nikanorovna, şi trecu la alt subiect. Şi acu, fetelor, haideţi la culcare. Orice s-ar zice, mîine e sărbătoare la Lukianovka. Poate vine şi tata...

Mîinile iuţi ale Tatianei Nikanorovna începură să alerge încolo şi încoace, şi într-o clipă, masa se umplu de bunătăţi.

2

Katia dormi mult și adînc. Cînd deschise ochii, nu-i veni să creadă. În casă era lumină, pe geam se strecurau razele soarelui. Ai fi zis că e vara, dar soarele era rece, lipsit de orice căldură. Geamul tot numai broderie, cum nici un om, oricît de iscusit, n-ar fi putut s-o închipuie. Aduceau aceste broderii și cu brazii siberieni ce-și întindeau darnic ramurile deasupra pămîntului, și cu feriga, și cu tot felul de plante de peste mări și țări, palmieri, ananași, banani. „Bine zic oamenii că gerul e meșter iscusit", se gîndi Katia.

Se îmbrăcă. Din partea cealaltă a casei, prin ușa închisă se auzeau glasurile Tatianei Nikanorovna și al Mașei. „Ce leneșă sînt ! Oamenii ăștia s-au apucat de mult de treabă", se mustră Katia și se grăbi să iasă din odaie. Se opri însă brusc și privi înapoi. „Să mă uit repede la fotografii." Nici ea n-ar fi putut să-și explice de ce în clipa aceea simțise dorința să se uite la fotografii. Mai tîrziu, cugetînd la acest lucru, nu reușea nicicum să-i afle o explicație. „Să fi fost instinct ? Dar ce înseamnă instinct ? Cu instinctul poți să simți primejdia sau să ghicești lucruri mai simple și logice. Dar să pornești cu o intenție și într-o clipă în mod inconștient s-o schimbi... E o taină a sufletului omenesc. O taină mare și deocamdată neexplicată..."

Katia se apropie cu pași repezi de peretele acoperit tot de fotografii înrămate și rămase țintuită. Numai ochii continuau să se miște vii, strălucitori, plini de un interes puternic, de curiozitate, de dorința de a afla, de a ghici...

Ochii Katiei se fixară asupra fotografiei celei mai mari de pe perete. Erau aici înfățișate două familii de ostași. Bărbații purtau haine militare, cu epoleți și ședeau pe scaune sprijinindu-se cu cotul de o măsuță rotundă, iar nevestele stăteau în picioare la spatele lor, ținînd în brațe copiii. Pe una din femei Katia o recunoscu. Era Tatiana Nikanorovna. Probabil că în brațe ținea pe băiatul ei cel mai mare, care se afla acum pe front. Soldatul care ședea mai aproape de ea era desigur

Stepan Lukianov. Katia examină cu atenție chipul lui, căutînd să afle o asemănare fie și îndepărtată cu Maşa, dar fotografia era foarte decolorată. Privirea Katiei lunecă apoi pe alte fotografii. Cînd se uită pe cea din urmă, inima i se opri. Îi zîmbea drept în față cu ochii veseli Vania Akimov. Vania purta un trenci lung, cizme de cauciuc, era cu capul gol, avea părul ciufulit. Într-o mînă ținea un topor, în cealaltă o știucă. Coada peștelui atîrna pe pămînt și, de-ar fi ridicat-o mai sus, probabil că botul peștelui s-ar fi găsit la nivelul ochilor lui Vania. Katia recunoscu și pe omul de lîngă Akimov. Era profesorul Venedikt Petrovici Lihaciov. Ca și Vania, purta cizme de cauciuc, haină de ploaie și o pălărie de pînză cu borul larg. Profesorul pozase simulînd spaima, drept care tot chipul lui era brăzdat de riduri ce se uneau deasupra nasului proeminent și ochii lui rotunzi căutau chiorîș la Vania.

În clipa dintîi, Katiei nu-i veni să-și creadă ochilor. „Nu cumva visez? Probabil că mi se pare... Prea mă gîndesc mereu la Vania și la soarta lui", îi trecu prin cap. Se ridică în vîrful picioarelor, întinse gîtul și avu impresia că Vania o privește în ochi. „El e, el! Cum se face însă că această fotografie este aici? Ce vînt a adus-o aici în acest sat îndepărtat al Siberiei, în casa aceasta țărănească?" se întrebă Katia.

Simți dorința să se repeadă în tindă de unde se auzea glasul Maşei și al Tatianei Nikanorovna, și să le întrebe, să le descoase. Se stăpîni însă. Nici Maşei, nici Tatianei Nikanorovna nu putea să le spună care era scopul adevărat al vizitei sale la Tomsk, nici să mărturisească că-l cunoaște pe Akimov și pe profesorul Lihaciov. Dacă ar face-o, ar putea aduce un prejudiciu fatal legăturilor conspirative ale partidului. „Lasă că aflu eu cumva singură", se liniști Katia și se culcă în pat, zicîndu-și că va întîrzia să iasă din cameră, ca să-și poată veni în fire de pe urma emoției.

„Vania, Vania... Dacă ai ști tu în ce fund de țară și în ce condiții cu totul ciudate te-am întîlnit", se adresă ea în gînd lui Akimov.

Se auziră pașii ușori ai Maşei.

— Katiușa, nu cumva te-ai îmbolnăvit? Mama și cu mine te așteptăm de mult. E timpul să bem ceaiul. Și Mașa o cuprinse pe Katia pe după umeri.

— O clipă, Mașa, mă scol. Mă simt bine și sînt mulțumită. Doar picioarele mă cam dor după atîta drum. Dar n-are nimic, îmi trece.

Peste jumătate de oră, Tatiana Nikanorovna ospăta fetele cu o masă sărbătorească. Mîinile ei iuți așezară pe masă brînzoaice, cartofi prăjiți, miere de fagure. Brînzoaicele Tatianei Nikanorovna i se părură Katiei admirabile. Și la Petrograd, Katia, grăbindu-se să ajungă la curs, sau umblînd cu vreo misiune dată de fratele ei, se hrănea uneori cu brînzoaice. Dar brînzoaicele acelea semănau cu astea doar ca formă, în rest comparația nu rezista.

— Mătușa Tania, cum de-ați reușit să le faceți așa de gustoase? întrebă Katia, adulmecînd cu o plăcere deosebită mirosul.

— Nu-i nimic complicat, am făcut aluatul cu lapte acru. Iar dimineața am mai pus în el și o bucățică de unt. Am întins bine coca și ea a crescut. L-am așezat la cuptor și pe deasupra am pus un pic de smîntînă. De aceea sînt atît de rumene. Tania Nikanorovna povestea cu plăcere, cu un zîmbet de condescendență față de această fată care încă nu cunoștea tainele gospodăriei. dar le va afla cu siguranță, căci nici o femeie nu scapă de această soartă, și orice ai face, orice ai zice, viața își cere drepturile sale.

Katia nu era o mîncăcioasă, poate dimpotrivă. Mînca totul cu aceeași plăcere și nu cunoștea lăcomia la mîncare. Singurul lucru care o tenta în mod deosebit era aluatul proaspăt copt. Știa că asemenea înclinare este condamnată de femeile din societatea aleasă a Petrogradului, căci duce la îngrășare. Dar deocamdată, această amenințare nu i se părea Katiei serioasă. Organismul ei tînăr, activ, păstra perfect proporțiile ideale.

După dejun, fetele se reîntoarseră fiecare în odăița sa, pregătindu-se de plimbare. Katia, de fapt, nu avea cu ce să se gătească. Avea un singur rînd de haine — cel de pe ea. Mașa mai avea cîte ceva prin scrinul maică-si: un șal de cașmir alb cu flori mari, niște mănuși

tivite cu albastru, ciorapi de lînă împletiţi dintr-un amestec de fire albe, albastre, roşii. Maşa se aranjă, se învîrti mult timp în faţa oglinzii şi Katia îşi zise că nu o face de pomană. „Se vede că are pe aici la Lukianovka un drăguţ", îşi spuse ea în gînd, dar nu comentă în nici un fel, ca să n-o intimideze pe Maşa.

Maşa întinse Katiei o cutioară rotundă cu fard de obraz şi Katia nu refuză. Care fată la vîrsta asta nu vrea să pară şi ea mai atrăgătoare ?

3

Uliţa dreaptă ca o săgeată ce trece prin mijlocul satului Lukianovka era înţesată de lume cînd fetele ajunseră aici.

Ziua se întindea luminoasă, însorită, liniştită, deşi nici gînd să înceapă dezgheţul. Katia şi Maşa îşi duseră palma streaşină la ochi ; le supăra zăpada care strălucea în razele soarelui, aruncînd scîntei albastre, verzi, aurii.

Tot poporul se îndrepta spre marginea satului, spre pod. Ca toate satele aşezate la drumul mare, şi Lukianovka avea o intrare şi o ieşire. Aici, în poiana întinsă, înconjurată de mesteceni, se strîngeau laolaltă, asemenea unor firicele de apă, cîteva drumuri de ţară, venind din cătunele şi comunele învecinate. Tot aici duceau şi potecile pe care se întorceau vînătorii din taigaua îndepărtată. În această poiană aveau loc petrecerile de rămas bun ale recruţilor şi întîmpinarea ostaşilor lăsaţi la vatră. În vreme de vară, tineretul organiza aici jocuri, hore, luîndu-se la întrecere în voinicie şi agilitate.

Katia mergea alături de Maşa, examinînd cu interes atît casele, cît şi oamenii care se îndreptau spre poiană. Katia nu se deosebea la îmbrăcăminte de fetele din sat şi nimeni nu-i acorda nici un fel de atenţie. Foarte bine ; a venit Maria Lukianova cu prietena ei, să fie sănătoase, cine ce treabă are cu ele ?! Lukianovka nu este un sat obişnuit, unde fiecare om trezeşte mirare. E un sat la drumul mare, cu biserică, cîrciumă, două prăvălii şi hanuri. În anii războiului, bineînţeles, se mai

potolise zarva de la drumul mare, dar nu încetase cu desăvîrșire. Trec tabere întregi de care sau cîte o căruță, izolată, trec grupuri de condamnați la exil sau cu domiciliul forțat, de aceea un om nou nu este de mirare la Lukianovka.

Cei care au băgat în seamă de îndată pe Katia au fost flăcăii satului. Ședeau adunați în grup pe colina de lîngă pod, la vreo treizeci de pași de drum, ronțăiau alune, și discutau pașnic, aruncînd din cînd în cînd priviri trecătorilor. Încă de departe le remarcară pe cele două fete, și fetele pe ei.

— Ia te uită, Katia, ce de cavaleri s-au strîns, zise ironic Mașa. Deși intonația nu părea a fi respectuoasă, Katia observă că Mașa se îmbujorase și căuta să-și aranjeze în grabă broboada ce-i lunecase de pe cap. „Se vede că printre ei e și alesul inimii sale", își zise Katia, examinînd cu mai multă atenție grupul flăcăilor.

Erau destul de mulți, vreo douăzeci de inși. Privindu-le cu atenție chipurile, Katia îi împărți în două categorii : unii care abia acum intrau în viață, pînă mai ieri fuseseră niște băiețandri, alții, trecuți binișor prin școala vieții, prin necazuri și nenorociri. Doi se sprijineau în cîrje, unuia îi atîrna o mînecă goală, prinsă în brîu ; trei dintre ei aveau cîte un picior de lemn. Lemnul alb al protezelor, tăiat din trunchiuri de mesteacăn, sărea imediat în ochi printre pîslarii negri și cenușii. Flăcăii purtau cojoace, căciuli mițoase, mănuși din blană de cîine, oaie sau elan. Cîțiva mai purtau încă mantalele militare și căciulile cenușii de ostaș, poate că după spital și o scurtă permisie se pregăteau să plece iar la unitățile lor.

Cînd fetele se apropiară de grupul flăcăilor, unul dintre ei strigă cu o notă de cochetărie în glas :

— Vă salutăm, Maria Stepanovna ! Poftiți într-a coace ! Poate ne faceți cunoștință și cu prietena dumneavoastră.

— Îl aștept pe tata, Petia, încercă să scape Mașa.

Dar flăcăii nu mai aveau astîmpăr. Vorbeau cu toții, gesticulau, le chemau cu tot dinadinsul pe cele două fete. Mașa se opri, îndoindu-se dacă să accepte sau nu invitația, și aruncă o privire Katiei.

— Haide, haide, vino, Maşa ! De pe colina noastră se vede mult mai departe, insista flăcăul căruia Maşa îi spusese Petia.

— Să mergem, Maşa, că doar n-au să ne mănînce, zise Katia, care simţise că prietena ei doreşte de fapt să stea de vorbă cu flăcăii.

Văzînd că fetele o cotiseră de pe drum şi se îndreptau prin zăpada nebătătorită spre ei, flăcăii tăcură, unii dintre ei începură să-şi aranjeze hainele şi luară cu toţii un aer foarte serios.

— Bună ziua, băieţi. Iertaţi-mă că nu vă dau mîna, dar sînt beteagă, zise Maşa, apoi văzînd că flăcăii se uită cu curiozitate la Katia, le-o prezentă : Aceasta este Katia Kondraşina. Împreună muncim, împreună locuim. Şi la Lukianovka am venit împreună.

— Nimic de zis, drăguţă fată ! Fete ca astea ne plac. Flăcăii noştri din Lukianovka sînt mari amatori de fete. Se pricep la dragoste, se pricep la neveste. Ştiu să facă din fată muiere, rîse obraznic un flăcău. Aceste cuvinte fură întîmpinate în chip diferit. Cei mai mici rîseră, cei mai mari tăcură dezaprobatori, socotind această lăudăroşenie nepotrivită, mai ales că era vorba de o fată necunoscută.

Maşei i se făcu ruşine pentru această ieşire grosolană. Aruncă o privire plină de ură către flăcăi, şi zise cu mînie reţinută :

— Se găsesc şi proşti printre flăcăii din Lukianovka, nu prea mulţi, dar sînt. Şi printre ei, cel mai prost este Petia Skobelkin. Limba lui e ca o mătură, tot gunoiul îl adună !

Răsună un hohot puternic. De astă dată flăcăii mai copţi nu-şi ascunseră aprobarea. Legănîndu-se în cîrje, unul din cei ce purta căciulă de soldat îl privi pe Petia, care se roşise, şi-i zise :

— E, ţi-a retezat-o ? Aşa se întîmplă oricui vorbeşte mai întîi şi apoi se gîndeşte.

— Bine ţi-a mai zis Maşa !

— Deh, fete de la oraş ! Nu seamănă cu fetele noastre !

— Tacă-ţi fleanca, Petia ! Te-ai făcut de rîs, îl luară peste picior flăcăii din jur.

Maşa fu cea care puse capăt discuţiei. De fapt îi părea rău că fusese atît de crudă. Petia Skobelkin era vecinul lor ; cu trei ani mai tînăr decît Maşa, ştia destul de multe despre dragostea ei pentru Timka Cernov, mai ales că îndeplinise de multe ori rolul de poştaş şi curier.

— Ei, haide, ajunge cu atîta rîs ! A greşit băiatul şi voi v-aţi apucat de îndată să vă bateţi joc de el, zise Maşa cu o notă de imputare în glas.

Flăcăii tăcură, iar Petia aruncă Maşei o privire prietenoasă. „Ştie Maşa să vorbească cu flăcăii. N-are să-i fie uşor lui bărbatu-său s-o ţină la respect", se gîndi Katia, continuînd să examineze grupul flăcăilor. O interesau îndeosebi cei veniţi de pe front. Ei priveau tot ce se petrece în jur cu un aer de condescendenţă reţinută, ca şi cînd erau lucruri ce nu-i interesau, ce ţineau de o altă lume. „Bine, băieţi, bine, distraţi-vă pînă nu v-a venit ceasul şi nu v-a aruncat soarta în iadul războiului." Acestea erau cuvintele pe care Katia le descifra în privirea celor ce fuseseră pe front. Ochii lor păreau stinşi, exprimînd suferinţă şi tristeţe.

— Maşa, vino diseară, ne întîlnim la Matriona Iliuhina, zise cu un respect subliniat un flăcău ce stătea în cîrje. Ia-o şi pe prietena ta cu tine. Cum te cheamă ? Katia ? Nu-ţi fie teamă, Katia, flăcăii din Lukianovka nu-ţi vor face nici un rău. Şi nu sîntem toţi flecari precum Petia. Putem discuta şi despre viaţă, deşi multă ştiinţă nu avem şi ziare nu citim.

Maşa îl asculta pe acest flăcău cu mult respect şi admiraţie în privire. Băiatul stătea sprijinit în cîrje, cu capul puţin plecat, dar cînd Maşa îi arunca cîte o privire, sufletul ei părea să strige mai tare ca oricine cuvintele : „Cheamă-mă, Tima, cheamă-mă !"

„El este alesul. El. Desigur, el", îşi zise Katia în sinea ei, văzînd cum se schimba la chip Maşa, şi cum izbucnesc sentimentele care o domină, oricît voia ea să le stăpînească.

— Katia, mergem ? întrebă Maşa cu glasul fericit.

— Mergem, Maşa, mergem neapărat, zise Katia, privind cu recunoştinţă spre flăcăul în cîrje.

Era un băiat înalt, drept, cu chipul deschis, cu ochi mari, albaştri, care inspirau încredere şi trezeau sim-

patie. Judecînd după vîrstă, părea a fi mai mare decît toţi ceilalţi din grup. Dar aceasta putea fi o simplă impresie. Războiul nu întinereşte pe nimeni.

— Vin vînătorii ! se auzi un strigăt din drum.

Flăcăii începură să se agite, unii se îndreptară spre pod. Katia îi urmă, lăsînd în urma ei pe Maşa şi pe flăcăul cu cîrje. Îi auzi din spate vorbind în şoaptă, grăbit şi i se păru că surprinde unele note de îngrijorare în vocile lor.

4

Întoarcerea vînătorilor din taiga... Seamănă mult cu întoarcerea marinarilor de cursă lungă. La Petrograd, Katia avusese nu odată prilejul să vadă navele întorcîndu-se. Uneori, din Stockholm venea cu cîte o „ocazie" şi corespondenţa trimisă de partid. Katia se pricepea mai bine decît oricine altcineva s-o primească. Luînd aerul unei logodnice ce nu-şi mai poate stăpîni dorul, sau chiar al unei neveste tinere, urca nerăbdătoare scara şi pătrundea pe vapor unde o aştepta un marinar sau vreun fochist, şi într-o clipă corespondenţa trecea într-un buzunar ascuns al jachetei.

Oamenii se înghesuie multă vreme pe chei aşteptînd pînă iese „cel aşteptat", „cel iubit", „cel ales". Nu fiecare marinar poate coborî de îndată pe uscat. Sărutări... îmbrăţişări... întrebările plouă cu grămada... Se examinează cadourile aduse din străinătate... Apoi un alai fericit porneşte spre casă, unde aşteaptă copiii, mamele, iubitele.

Înghesuită în mulţime, Katia stătea pe pod, sprijinindu-se de balustrada înnegrită de vînt şi ploaie, închizînd mereu ochii din cauza cîmpiei strălucitoare de zăpadă şi soare, care se aşternea de la un capăt la altul al orizontului.

Primul care se apropie era Meleha Ciusin cu fiul său Nikolka, cel slab de minte... Gospodăria lui Ciusin era una din cele mai sărace din Lukianovka. Meleha şi Feokla aveau doisprezece copii. Şi toţi la distanţă de un an. Cînd se strîngeau laolaltă, toţi cu părul bălai, cu ochii de un albastru spălăcit, aproape alb, cu părul vîlvoi,

părea că cineva a azvîrlit niște ciuperci din sac. Și într-adevăr, copiii semănau cu ciupercile crescute prin pivnițe și de aceea rămase albe. Din cauza foametei pe care-o resimțeau permanent, aveau picioarele subțiri, mîinile ca fusele, chipurile transparente ; purtau haine zdrențuite, care abia de le acopereau trupurile stoarse. Erau ca niște frunze de mesteacăn ce se învîrtejesc toamna în văzduh și apoi, căzînd pe vreo pălărioară de ciupercă, se lipesc de ea de parcă ar fi crescut împreună cu aceasta.

Cu cît se micșora distanța dintre Meleha și pod, cu atît mai abitir sporovăia mulțimea. În primele rînduri se înfipseseră cei buni de gură, a căror vorbă batjocoritoare șfichiuiește mai rău decît biciul.

— Să vedeți că ne dă gata Meleha.

— A împușcat în taigă împreună cu nebunul lui toate fiarele. Ce ne facem de acu-nainte, oameni buni ?

— Poate că Nikolka s-a însurat acolo în taiga ?

— Pe cine a luat de nevastă ?

— O ursoaică !

Rîsul crește. Mulțimea se veselește rău de tot. Sînt destui țărani tot atît de săraci ca și Ciusin, dar au mai puțini copii. Fiecare vrea acum să uite de necazurile proprii și se bucură că poate să rîdă fără grijă și fără să-i pese de un alt sărăntoc.

Meleha e un urgisit, ros de toate ghinioanele, viața îl apasă fără cruțare, îl încovoaie precum vîntul un fir de iarbă pe cîmp. Pe orice pune mîna, nu-i sporește, munca și timpul i se irosesc de pomană. Bineînțeles că nici la vînat n-a avut noroc... Meleha nici n-a apucat să deschidă gura, că oamenii și știu totul : Iarăși l-a bătut Dumnezeu și l-a lăsat cu sacul gol. Soarta lui e una singură : să se vaiete, să se tot vaiete, că viața nu i-a reușit, că n-are parte de fericire...

Scoțînd din cap căciula numai găuri, Meleha o flutură și se închină în fața poporului.

— Bine v-am găsit, oameni buni. Pace și cinste vouă ! strigă el, cu glas slab, pițigăiat, și cu un ghiont își îndeamnă băiatul prostălău să se închine și el.

Într-o clipă, Meleha și Nikolka sînt înghițiți de mulțime. Înaintează pe pod și, în jurul lor, un cerc dens de

oameni strigă, se agită, rîde. Nikolka scoate de pe umăr sacul cu vînat, un sac pe jumătate gol. Meleha îl desface şi scoate o legăturică de piei de veveriţă. Vrea, nu vrea, trebuie să arate cît a vînat. Este un vechi obicei în satele de vînători. Dacă ai vînat mult, ţi se duce vestea, te va şti lumea de om îndrăzneţ, iar în caz de merite deosebite, şi de erou.

Vînatul este un meşteşug numai pentru cei viteji. Zile şi nopţi petrecute în taiga. Oriunde calci, numai primejdii. De caşti gura o clipă, fiara a şi pus laba pe tine. Rosomaha şi rîsul te aşteaptă sus, pitiţi prin copaci. Nu apuci să scoţi o vorbă că ai rămas orb, cu capul scalpat, cu gîtul sfîşiat. Iar de pe pămînt, din orice scorbură poate să apară într-o clipă un urs, cu laba lui grea ridicată deasupra capului tău.

Dar pădurea ? Ţi-e şi prietenă dar şi vrăjmaşă. Dacă nu ştii să reţii semnele, dacă nu cunoşti legile după care curg apele în taigă, dacă n-ai învăţat să citeşti ca o carte cerul înstelat, care-ţi poate da sfatul cel mai sigur, pădurea, cu monotonia ei nemărginită, va fi pentru tine ca o bulboană care te va înghiţi şi-i vei cădea victimă şi prizonier, mort de foame sau de frig. Ai fost cîndva om, iar acum oasele tale zac albe, asemenea unor ramuri de copac uscate. E fioros... dar ăsta-i adevărul... în taiga nici lacrimile nu-ţi pot fi de ajutor.

— Cam puţin ai vînat, Meleha, zice într-un glas mulţimea, examinînd legăturica subţire de blăni de veveriţă.

— Cam puţin, e drept, o coadă pe zi. Ştiu că e puţin. Buzele lăsate ale lui Meleha tremură de părere de rău, ochii injectaţi de o conjunctivită înrăită privesc cu un aer vinovat şi jenat. În mulţime nu există aşi ai vînătorii, totuşi fiecare ştie cît poate aduce un vînător adevărat şi nu se arată generoasă în a-l ierta pe ghinionist.

— Ei, Meleha, probabil că mai mult ai dormit cu Nikolka decît ai vînat ? se aude un glas ironic.

— Ce să dormim ! Da de unde ! Abia se crăpa de ziuă, că noi şi plecam la vînătoare. Dar la început a cam fost vînt prin taiga, şi fiarelor tare nu le place vîntul. Se ascund prin văgăuni, prin scorburi şi trag a somn, se scuză Meleha, privind cu teamă spre consătenii săi.

— Lasă-l în pace, Inokenti ! Fiokla i-o fi făcut între timp al treisprezecelea copil. La de-alde astea se pricepe el, nu mai zice că bate vîntul.

Mulţimea se dă la o parte. Meleha îl lasă pe Nikolka să treacă înainte, şi apoi, gîrbov, legănîndu-se cînd pe un picior cînd pe altul, o porneşte în urma băiatului, tot aranjîndu-şi cojocelul strîmt şi vechi. Inima Katiei se strînse dureros. „Doamne, cîtă cruzime. De la oamenii aceştia să nu te aştepţi la indulgenţă", îşi zise ea.

Mulţimea îl uitase însă pe loc pe Meleha, de parcă acesta nici n-ar fi existat. Aştepta să ia în primire alţi vînători care se apropiau de pod.

Venea Saveli Şubnikov, cu un picior de lemn, urmat de soţia lui. Înainte de război, Saveli era cotat ca un bun vînător. Dar războiul îi retezase aripile. Cam greu să sari cu un picior de lemn prin mlaştinile şi înfundăturile taigalei, piciorul ba se încurcă în hăţişuri, ba se înfundă în pămînt pe un sfert. Curelele nu rezistă, lunecă, trebuie să scoţi proteza cu mîna. Se zice că pe vînător îl hrănesc picioarele lui, dar în condiţiile acestea, umblatul e un adevărat chin.

Saveli a învăţat-o pe nevastă-sa, Nastasia, unele şiretlicuri vînătoreşti. Subţire, numai oase, iute în ciuda vîrstei, Nastasia poate să alerge. Saveli aşează capcanele, iar nevastă-sa veghează. În fiecare zi aleargă Nastasia de la o capcană la alta, le mai aşează, le mai potriveşte şi de voie-de nevoie învaţă meşteşugul vînatului.

Mulţimea examinează cei doi saci aduşi de Şubnikovi. Unul e plin de blănuri, celălalt de păsări vînate. Toată lumea este mulţumită, pînă şi cei mai răi de gură îi laudă pe Şubnikovi şi le urează succes şi în sezonul de iarnă al vînătorii. Căci peste două-trei săptămîni, vînătorii vor pleca înapoi în taiga.

5

— Vine Stepan Lukianov cu artelul lui ! se aude un glas puternic ce acoperă zgomotul mulţimii.

Interesul pentru Şubnikovi se stinge ca o scînteie atinsă de ploaie. Saveli încearcă să-şi ia rămas bun de

la oameni, dar nimeni nu-l mai ascultă. Cei doi pornesc încet spre casă, Nastasia înainte, Saveli în urma ei, la distanță de cinci pași.

După glasurile emoționate, după așteptarea încordată, Katia ghicește că mulțimea așteaptă de la Stepan Lukianov lucruri neobișnuite, excepționale. Probabil că așa se întîmplă în fiecare an. Oamenii s-au obișnuit, Katia îi aude depănînd amintiri din anii trecuți. Au fost cazuri cînd Stepan îi uimise într-atît pe consătenii săi încît i s-a dus vestea în marea Rusie. Într-un an adusese cinci blănuri de urs, în altul trei de rîs.

— Ei, ia să vedem cu ce se mai laudă anul ăsta Stepan, se aud glasuri prin mulțime.

— Katia, ăsta-i tatăl meu, ăla cu căciulă, îi șoptește la ureche Maşa.

Între timp discutase cu Timofei și acum aștepta să vină seara. N-are rost s-o mai întrebi ceva, glasul o trădează. Freamătă de bucurie. Katia zîmbește ușor și-și zice în gînd : „Bine că n-a făcut drumul de pomană la țară însoțindu-mă. Cel puțin s-au întîlnit".

— Dar cine-i cu el, cine sînt oamenii ăia ? întrebă Katia.

A observat mai demult că Stepan Lukianov nu e singur. Se ține după el ca un lanț, un grup întreg de oameni. După trăsăturile feței, după mers, Katia începe să ghicească că nu sînt bărbați în toată firea, ci niște copilandri.

— A înjghebat taică-meu un artel din băiețandri. Ce să facă ? Pentru unii s-au rugat mamele, pe alții i-a chemat el. Altădată lua cu el în taiga flăcăi și bărbați în toată firea și pe mulți i-a învățat meșteșugul vînatului, explică Maşa.

Katia îl privește cu mult interes pe Stepan Lukianov. El merge pe marginea drumului, cu căciula mițoasă trasă pe ceafă, și discută, rîzînd ușor, cu grupul de copilandri ce-l însoțește. E îmbrăcat ca toți vînătorii : cizme mari în picioare, pantaloni bufanți băgați în carîmbi. Poartă o haină de postav îmblănită, încinsă cu cartușiera.

Cînd ajunge în fața mulțimii, Katia îi poate examina chipul. Stepan este un bărbat frumos, ajuns la maturitate. Capul se înalță mîndru, puțin ridicat deasupra

pieptului. Ochii cenușii privesc drept și cu oarecare scînteiere de veselie. Nasul drept, buzele strînse, fruntea deschisă dau chipului său o expresie de voință subliniată. Barba — scurtă, blondă, puțin ondulată. Oboseala se zărește doar în cele cîteva riduri de sub ochi. În rest, pielea feței este întinsă, ușor trandafirie; cîteva broboane de sudoare se văd pe frunte.

— Bună să vă fie inima, consătenilor, spuse Stepan, fără să strige, dar cu glas răspicat.

Limbile ascuțite ale satului se grăbesc care mai de care să-i răspundă lui Stepan și oamenii fac cerc în jurul lui.

— Ei, Stepane, ce-ți face artelul de viteji? A muncit bine? Ce-i cu vulturii ăștia ai tăi de-au tăcut și și-au lăsat aripile în jos? se aud glasuri din mulțime.

Într-adevăr, copilandrii nu au un aer prea viteaz. Sînt morți de oboseală. De ieri dimineață și pînă astăzi au străbătut nu mai puțin de cincizeci de verste. Deabia se mai țin pe picioare și-i mai apasă și sacii cu alune de cedru și păsări vînate. Dar n-are dreptate cine pomenește de aripi lăsate în jos. Băieții sînt fericiți că au lăsat în urmă drumul și viața de taigă, privesc mulțimea cu un aer triumfător și sînt mîndri că-i așteaptă mamele, frații, surorile, prietenii, care se înghesuie să-i îmbrățișeze și să-i descoase. Nici Stepan nu-i lasă de obidă pe băieți.

— Bun artel mi-am luat! Fiecare e un vînător grozav, zice el pe un ton care nu admite replică.

Mulțimea nu crede însă cuvintelor.

— Ce aveți acolo în saci, blănuri sau mușchi de copac?

— Ia fă bine, Spiridon, și desfă sacii, poruncește Stepan și-l ajută pe unul din flăcăi să dea jos de pe umeri sacul umflat și plin pînă-n vîrf.

Stepan scoate din sac un braț de blănuri, pe care le scutură și le risipește în privirile mulțimii. Toată lumea vede cozi de veveriță, blănuri de hermină, de jderi. Răsună exclamații de uimire, fluierături de aprobare.

Stepan bagă blănurile înapoi în sac, se îndreaptă din șale și-l ajută pe Spiridon să ridice iar sacul în spate.

— Cum ai de gînd să împarți prada, Stepan ? Mucoșilor ăstora le dai ceva sau nu ? se aude un glas din mulțime. Stepan știe al cui e glasul. E negustorul Prohor Șutilin. Fiecare știe că Prohor e un șmecher cum nu se mai află altul. Înșală pe toată lumea la cîntar, la măsurat. Nu o dată l-au prins cu ocaua mică și a fost și bătut pe chestia asta.

— N-am să vin la tine, Prohor, să învăț carte. După aritmetica ta, doi ori doi fac unu, răspunde Stepan.

Drept răspuns — hohotul mulțimii.

— I-a zis-o bine vînătorul !

— Prohor, ia mai întreabă-l ceva pe Stepan, îl îndeamnă cineva.

Mulțimea rîde mulțumită. Prohor, rușinat, privește în pămînt și mormăie sudălmi.

6

Îmbrățișîndu-și fata, Stepan întinde mîna cealaltă Katiei, examinînd-o curios.

— Cum îți place, Katia, Lukianovka noastră ?

— Sat vesel, oameni vorbăreți, Stepan Dimitrici, răspunde Katia și observă abia acum că un ochi al vînătorului bate în albastru iar celălalt e căprui. Katia nu știe că Stepan e poreclit în sat „Ceacîrul" și că succesele sale în taiga sînt explicate prin această ciudățenie : „Nu vedeți că n-are ochi ca toată lumea ? Cu cel albastru vede ziua, cu cel căprui noaptea. Cum să te iei la întrecere cu el ?"

Mulțimea continuă să-l însoțească pe Stepan și artelul său, departe pînă-n sat.

În sfîrșit, alaiul s-a risipit. Stepan se întoarce la discuția începută.

— Înainte de război, ziua asta era o sărbătoare foarte veselă. Dimineața, satul își întîmpina vînătorii, la amiază erau întreceri de cai, apoi concursuri de tir, seara chef mare. Acum nu mai e. Iaca, batem pe-al treilea an de cînd poporului nu-i mai arde de chefuri. Sîntem istoviți. Și-apoi s-au împuținat oamenii. Mașa, ce mai scrie prin

ziare ? O să vină ea, curînd, pacea ? Şi de la ai noştri n-au venit scrisori ?

Maşa merge în pas cu taică-său. Îi ştie firea. Oricît ar fi de greu în viaţă, să nu te laşi bătut de necazuri, trebuie să trăieşti cu îndîrjire şi să nu-ţi arăţi ofurile altora. Stepan duce dorul fiului mai mare plecat pe front, şi nu o dată pe ascuns plînge după el. Dar nimeni nu l-a văzut. Nici măcar nevastă-sa.

— De acolo, de la frate n-a venit nici o veste, tată, zice Maşa ştiind că taică-său în primul rînd la această întrebare aşteaptă răspuns. În ce priveşte războiul, Katia are să-ţi explice cîte ceva, şi apoi am adus şi nişte ziare să le citeşti...

— Aşadar lucraţi laolaltă cu fata mea. Tot la tipografie ? Stepan aruncă o privire din ochii ceacîri spre Katia şi chipul lui ars de vînt căpătă o expresie plăcută.

— Întocmai, Stepan Dimitrici.

Katia aruncă o privire Maşei şi amîndouă fetele înţeleg că răspunsul ei are o semnificaţie mai largă decît şi-o închipuie vînătorul. Temîndu-se ca Stepan să n-o descoase pe această temă, Katia i-o ia înainte.

— Pentru mine e lucru de mirare, Stepan Dimitrici, că vînătorii nu-şi ascund trofeele, că le arată la toată lumea. Oamenii, în genere, încearcă să-şi ascundă avutul.

— E un obicei moştenit din moşi-strămoşi. Obiceiul ăsta există pentru că altădată vînătoarea însemna un act de vitejie. După vînat se vedea cît de viteaz e omul. Iar vitejia e oricînd la preţ. Ea ne fereşte de laşitate, nu ne lasă să mucegăim...

— Dar cum, Stepan Dimitrici, acum vînătoarea nu cere vitejie ?

— Cere. Însă mai puţin decît altădată. Au apărut arme de foc foarte puternice şi de mare precizie. Pe cînd în vremi bătrîne, omul mergea în taiga cu toporul şi praştia...

— Interesant ! Katia se simte cuprinsă de curiozitate. În minte i se şi nasc mii de întrebări. Istoria şi economia sînt pasiunea ei. Orice fapt de viaţă îl sucește pe o parte şi pe alta ca să urmărească prin el cursul istoriei, să vadă legătura cu trecutul. Şi apoi face cal-

cule pe hîrtie, să vadă ce avantaje au oamenii de pe urma unui lucru sau al altuia, cum se învîrteşte roata vieţii...

— Cîţi oameni din sat se ocupă cu vînătoarea ? întrebă Katia.

Stepan aruncă o privire atentă fetei. Tare mai seamănă ea cu revoluţionarii ăia trimişi în surghiun ! Cum se înfiinţau în casă, gata, se şi aruncau cu întrebările.

— Sînt tot felul de meşteşuguri pe la noi, Katia. De pildă, toţi locuitorii satelor din vecinătatea taigalei culeg alune de cedru. Uneori, vin şi oameni de la oraş pentru treaba asta.

— De ce ? Se cîştigă bani buni ?

— Da, bănişori frumoşi. Dar şi munca e plăcută. În două săptămîni de trudă, dacă e recoltă bună, unele familii cîştigă mai bine decît cîştigă într-un an cu gospodăria. La noi se zice că aluna e ban curat.

— Aşa... şi cu ce se mai ocupă lumea, Stepan Dimitrici ? îl pisează Katia.

— Vînătoarea. Vînăm animale de blană. Dar cu vînătoarea nu se îndeletniceşte toată lumea. Cel mult zece oameni dintr-o sută.

— De ce ? Nu-i avantajos ?

— Pentru cei pricepuţi e avantajos. Dar te dă peste cap cu treburile gospodăreşti fiindcă nu te poţi ţine şi de una şi de alta. Laşi gospodăria în părăsire şi te pomeneşti că nici cu vînatul nu faci nimic. Şi pe urmă vînătoarea e şi primejdioasă. De aceea mulţi pregetă.

— Înseamnă că se ocupă de vînat numai cei ce sînt siguri pe ei ?

— Unii pentru că sînt siguri pe ei, alţii pentru că n-au altceva mai bun de făcut.

— Contează pesemne şi predispoziţia faţă de această ocupaţie, dragostea faţă de taigă. Aşa-i, Stepan Dimitrici ?

— Asta în orice caz. Unora le place taigaua, alţii se tem de ea. Părerile oamenilor despre taiga nu seamănă între ele.

În timp ce se îndreptau spre casa Lukianovilor, Katia luă cunoştinţă de multiplele aspecte economice ale vînatului : cifra medie a vînatului pe cap de locuitor ;

prețul cu care se vinde blana la negustorii angrosiști ; cauzele care explică afluxul mai mare sau mai mic de vînat în diferitele părți ale taigalei, cît îl costă pe vînător să cumpere muniţiile necesare şi tot ce trebuie pentru capcane etc.

Stepan povestea cu plăcere şi adesea se dădea exemplu pe sine.

— Ca să scurtăm vorba, încheie el, cu ironie în glas, nu cunosc vînători care să fie oameni bogaţi. De aceea n-au nici un interes să-şi ascundă trofeele. Sînt ani în care aduci mult, dar şi alţii în care n-aduci mai nimic. Dar oricum ai întoarce-o, se cheamă că eşti un proletar, un muncitor care-şi hrăneşte familia cu puşca şi cu braţele. Dacă ai o casă, un cal, o vacă, asta înseamnă că mai eşti şi ţăran şi familia ta trebuie să aibă ce munci şi din ce trăi...

Ascultîndu-l pe Stepan cum vorbeşte, Katia îşi zicea că de n-ar fi ştiut că Lukianov este ţăran, locuitor al taigalei, nu l-ar fi crezut. Stepan vorbea corect, ca un om de la oraş, precis, folosea uşor expresiile livreşti. Se vedea cît de colo că ştie bine carte, că-i un om citit, un om care gîndeşte. „În el au lăsat urme adînci întîlnirile cu surghiuniţii politici, discuţiile cu profesorul Lihaciov şi Vania Akimov", îşi zise Katia. „Care o fi istoria fotografiei din perete ?" Dar se temea să-l întrebe, legile conspiraţiei nu îngăduiau. „Fii calmă, Katerina, nu te grăbi. Totul trebuie aflat fără să te trădezi", auzi ea parcă glasul fratelui său care cheltuise atîtea forţe ca s-o înveţe legile conspiraţiei.

Artelul lui Stepan se micşora văzînd cu ochii ; băieţandrii, însoţiţi de rude, se răspîndeau, bucuroşi, pe la casele lor. Cel mai mult îl însoţi pe Stepan pistruiatul Spiridon, ce ducea sacul în spinare. Dar şi el plecă pînă la urmă, dîndu-i sacul lui Stepan.

Tatiana Nikanorovna îl aştepta pe Stepan la poartă, îmbrăcată în cojoc lung, cu pîslari în picioare, cu broboada pe cap. Ţinea palma streaşină la ochi, ferindu-se de razele puternice ale soarelui. Cînd îşi zări soţul, alergă înaintea lui, îl îmbrăţişă şi începu să plîngă, spunînd :

— Steopuşka, nu-mi găsesc pace. Inima mea presimte ceva rău...

Stepan nu se simți jenat, și nu respinse îmbrățișarea soției. Azvîrli de pe umeri sacul plin de blănuri, o cuprinse pe după umeri și încercă s-o mîngîie.

— Nu te întrista, nu sîntem singurii care suferim de toate nenorocirile astea. O să le vină și lor un capăt.

O clipă rămaseră în tăcere. Maşa se uita la părinții săi cu ochii plini de lacrimi. Inima Katiei se întristă. Și pe ea o preocupa soarta fiului cel mare al Lukianovilor, de parcă-i era rudă apropiată.

— Haide să intrăm în casă. Pofteşte-ne, zise calm Stepan, și o împinse ușurel pe nevastă-sa spre poartă.

Maşa ridică sacul cu blănuri, îl aruncă în spate și porni în grabă pe urmele maică-si.

Stepan întoarse capul și făcu un semn cu mîna.

— Haide, Katia, haide !

CAPITOLUL IV

I

Izba veche, lăsată pe o rînă, a Matrionei Iliuhina, vraciul satului, este luminată şi bine încălzită. Încă de dimineaţă, flăcăii au adus lemne, au împrumutat de la băcan două lămpi cu gaz, au împodobit odaia cu ramuri mirositoare de brad. Fetele au făcut curăţenie, au spălat pe jos, au frecat laviţele. Izba veche, aproape părăsită, a întinerit. Podelele putrezite prin colţuri, au un miros proaspăt. Geamurile sînt sparte, dar soba veche e atît de încinsă încît înăuntru, unde s-au înghesuit mulţi băieţi şi fete, e o mare zăpuşeală.

Încăperea geme de lume, laviţele sînt toate ocupate, prin colţuri şi lîngă uşă se înghesuie cei ce n-au mai avut loc. Cu mare greutate, Timofei Cernov izbuteşte să lase liber un cerc la mijloc, căci altfel şezătoarea n-ar fi şezătoare. Oamenii trebuie să danseze, să joace *„Barînia“* [1] să se învîrtă de două ori într-un cadril, să joace „gajuri“. Dealtfel, cîte nu trebuie să se întîmple la o serată ! Nu s-au omorît degeaba cu firea tinerii. Şi nu degeaba au cheltuit bani. Trebuie plătită izba şi lămpile împrumutate, de asemenea şi flăcăul cu armonica a cerut bani. Cîntăreţii din sat sînt plecaţi la război, aşa că au trebuit să se ducă să-l roage pe Filka Petuhov, cel şchiop, cîntăreţ iscusit din armonică, singurul rămas în toată regiunea. Filka a cerut o sumă frumuşică, şi pe lîngă asta a cerut să fie purtat cu trăsura şi la dus şi la întors, de parcă ar fi ditamai boierul sau altă slugă sus-pusă a maiestăţii sale.

Serata era în toi. Timofei, lovind cu coatele, reuşi cu chiu cu vai să le instaleze pe un colţ de laviţă pe Maşa şi pe Katia. Bineînţeles, Maşa nu e prima oară la asemenea petreceri. Toată lumea o cunoaşte şi ea îi cu-

1 Dans popular rusesc.

noaşte pe toţi. Katia, însă, n-a mai avut ocazia pînă acum să se îmbulzească la o sărbătoare sătească. Totul, totul e interesant pentru ea. Cu ochii arzînd de curiozitate, îmbujorată la faţă, cu o expresie de mirare, ea urmăreşte cu lăcomie chipurile oamenilor şi mai ales cercul liber din mijloc.

Doi flăcăi s-au luat la întrecere în dans. În timp ce unul încearcă zeci de figuri care cer o neobişnuită agilitate a trupului, cel de-al doilea rămîne total impasibil. Primul se opreşte apoi într-o atitudine sfidătoare, privindu-şi rivalul cu un aer batjocoritor. Celuilalt nici că-i pasă. Dar dacă cei doi flăcăi se prefac că nu iau în seamă pe nimeni şi nimic, cu totul alta este reacţia oamenilor din jur. Fiecare mişcare reuşită trezeşte replici zgomotoase, nici o figură nouă nu rămîne neobservată, şi în curînd se împart în două tabere gata să se ia la harţă.

— Rodion a făcut cincisprezece figuri noi, iar Siomka numai douăsprezece, zise Timofei, lovind uşor cu cîrjele şi îndemnînd pe cei doi flăcăi să-şi strîngă mîna prietenos.

În timp ce flăcăii se retrag să se odihnească într-un ungher în cerc apar patru fete.

Filka desface armonica şi degetele lui lunecă pe bumbii albi. Fetele lovesc simultan cu călcîiele podeaua, ridică mîinile deasupra capului, fîlfîind batistele şi apoi se despart în două perechi.

Glasurile lor sonore înalţă cîteva strigături. Cele două perechi stau faţă în faţă. Katia ascultă cu atenţie, încercînd să înţeleagă tema dansului. Se aud lovituri ritmice foarte precise. Ciudat e că, încălţate cu pîslari, fetele reuşesc să realizeze o alternanţă atît de precisă a bătăilor din călcîie ! Curînd, Katia îşi dă seama că fetele sînt mult mai puţin preocupate de dans şi că lucrul principal sînt strigăturile.

Prima pereche rosteşte strigătura în recitativ. Cea de-a doua trebuie să răspundă fără întîrziere. Conţinutul strigăturilor se schimbă în această trecere de la o pereche la alta. La început e vorba de război şi de nemţi. Apoi strigăturile se referă la viaţa satului. Urmează apoi strigături lirice, exprimînd dorul după iubitul plecat,

apoi numaidecît strigături glumețe. Casa întreagă rîde. Pînă și tavanul pare să se cutremure de acest rîs general. Tencuiala cade, flacăra lămpilor tremură, se clatină în sticlele umflate.

— Bravo fetelor ! strigă bucuros starostele seratei, Timofei Cernov. El se învîrte destul de ușor în cîrje și privește vitejește spre colțul unde s-a ghemuit Maşa care-i urmărește mișcările cu ochii luminoși, plini de admirație.

— Petruha, dă-ncoace căciula să punem gajurile ! cere Timofei. Petia Skobelkin atît a așteptat. Căciula trece din mînă în mînă prin toată încăperea, pătrunzînd pînă în ungherele cele mai îndepărtate.

Fiecare aruncă în căciulă ce poate : o batistă, un inel, o broșă, o agrafă, o panglică, un pieptene, un briceag sau cine știe ce fleac uitat prin buzunare. Într-o clipă, căciula lui Petia se umple pînă la vîrf.

Timofei Cernov se așează pe un taburet alături de Filka, Petia, cu căciula în mînă, stă în spatele lor.

— Ia spune, Timoha, ce poruncești să facă acest gaj ? întreabă Petia, scoțînd din căciulă o agrafă de os.

— Să cînte cîntecul „Pe apă în jos, pe apa cea repede", spune Timofei.

O fată apare în mijlocul cercului. De-abia a ieșit din vîrsta adolescenței. Umerii și șoldurile nu i s-au rotunjit încă. E timidă, pe frunte i-au apărut broboane de sudoare, ochii privesc undeva peste capetele celor adunați. Dar n-are a face. A venit timpul să primească botezul focului. Cîntă cu un glas încordat, deși își dă toată silința. Nimeni n-o întrerupe, toți o ascultă cu atenție deplină. Timofei însuși are chipul serios, concentrat, aruncînd din cînd în cînd fetei priviri nerăbdătoare. Sînt gajuri multe și el se gîndește cum să facă să termine jocul pînă începe cadrilul.

— Bine, Vera, bine, ai să fii o fată pe cinste, o îmbărbătează Timofei. Vera se retrage la locul ei, alături de prietene, și privește în jur cu mîndrie reținută.

— Dar gajul acesta, ce poruncește măria ta să facă ? glumește Petia, ridicînd deasupra capului o panglică de culoarea trandafirului.

— Să iasă în cerc și să danseze „Barînia", poruncește Timofei. În aceeași clipă în cerc apare o fetișcană, iar Filka desface armonica.

Gajuri sînt multe, dar și Timofei are o imaginație nesecată. Îi face pe tineri să cînte și să danseze, cîte unul sau în perechi, apoi cuplează gajurile cîte trei și chiar cîte patru.

— Măria ta, poruncește acestui gaj ceva mai greu, zice Petia, arătînd tuturor o agrafă de metal strălucitoare. Este agrafa Katiei.

— Gajul acesta să ne spună niște versuri, zice Timofei, dar neștiind cui aparține agrafa, adaogă : Sau să ne povestească ceva, ceva vesel, din viața satului nostru... să ne povestească, de-o pildă, cum l-a însurat Meleha pe fiul său Nikolka cu o ursoaică...

Cuvintele din urmă sînt întîmpinate cu o furtună de rîsete.

— Katiușa, ține-te bine, o sfătuiește Mașa, strîngîndu-i mîna.

Katia iese în mijloc. În jur se așterne liniște. Toată lumea observase că Mașa Lukianova adusese la serată și pe prietena ei de la oraș, dar nimeni nu-și imaginase că necunoscuta va arunca și ea un gaj în căciula lui Petia. „Fetele astea de la oraș umblă de obicei cu nasul pe sus. Disprețuiesc tot ce e de la țară, pe cînd asta uite că nu face pe fandosita."

Simpatia pe care Katia a arătat-o tineretului din Lukianovka este un punct cîștigat în favoarea ei. Îndeosebi fetele o examinează pe Katia cu deosebită atenție. Nu cumva pasărea asta venită de la oraș are de gînd să-și caute aici un mire? Să nu-și facă visuri prea mari! Acum, în timp de război, mirii sînt o marfă foarte scumpă. Și apoi în Lukianovka și așa sînt prea multe mirese. Și flăcăii la rîndul lor o privesc țintă pe Katia. Fete sînt destule în sat, dar și o bucățică străină nu strică... Mai ales că fata-i destul de frumoasă...

Katia roșește ușor, obrajii îi ard, ochii îi strălucesc. Se simte cercetată din toate părțile, ca o haină nouă. Dacă ar putea, fetele astea ar pipăi-o, ar suci-o într-o parte și-n alta. Katia poartă o fustă lungă și o bluză roz de poplin. Părul și l-a împletit, așezînd cozile cunună pe

cap. Lasă... n-au decît s-o examineze... Nu e prima oară că o urmăresc privirile unor oameni necunoscuți. Dacă e vorba, știe și ea să danseze și să cînte. Studentele din Petrograd și mai ales cele de la cursurile Bestujev sînt meștere la cîntat și la jucat. Iar dacă e să declame versuri, poftim, cu cea mai mare plăcere ! Dar ce versuri anume ? Trebuie să găsească o poezie care să impresioneze inimile tinere. Katia știe pe de rost multe versuri din Pușkin, Lermontov, Nekrasov... Aici, la țară, ar fi foarte potrivit Surikov. Ceva despre sărăcia satului, despre tristețea celor sărmani... Nu ! Pe neașteptate, Katia-și aduce aminte de o poezie pe care a scris-o un poet necunoscut ei.

Înainte de a pleca în Siberia, împreună cu alți tovarăși din ilegalitate, s-a dus la Luga. Acolo se aflau trupe, trimise pentru refacere. Mulți, mulți ostași. Katia fusese prin cazărmi sub pretextul că și-ar căuta soțul... L-a căutat cît l-a căutat, dar nu l-a găsit. Poate că plecase, poate că nu sosise. În schimb întîlnise destui soldați cu care discutase despre război, despre viață... cărora le-a spus o poezie. Atunci i-au prins bine versurile pe care le-a citit flăcăilor strînși în jurul ei, îmbrăcați în bluze ponosite, decolorate, cu bocanci și moletiere în picioare.

Versurile acelea pe care le recitase soldaților din Luga, i le dăduse fratele ei.

— Ia-le, Katia, cu tine, pentru orice eventualitate, pentru cazul în care n-o să fie condiții favorabile ca să ții discursuri. Ca formă sînt mai accesibile, iar în esență pot înlocui perfect o cuvîntare.

Acolo, la Luga, versurile avuseseră succes. Merita să încerce și aici, în fundul Siberiei. Pretutindeni, oamenii au aceleași necazuri, important este să audă un cuvînt de adevăr.

— Am să vă recit niște versuri care vorbesc despre soarta soldaților ruși. Glasul sonor, jos, al Katiei se aude perfect în toate colțurile încăperii.

Pentru cinstea mamei Rusia
La luptă merg soldații !
Merg fără a se tîngui,
Merg îndrăznești,

Merg vitejii...
Acasă, în sate, plîng copiii,
Şi îi aşteaptă nevestele
Rămase fără muncă.
Soldaţii, bieţii,
Rod pesmeţii şi
Cu zîmbetul pe buze,
Beau apa din mlaştini...
...Regimente întregi
Sub obuzele duşmane,
Pentru cinstea mamei Rusia
Pier ca muştele soldaţii.
...Zac munţi
Cadavre spintecate...
Pentru cinstea mamei Rusia
Soldaţii pier, nenorociţii.
...Pentru cinstea mamei Rusia
Fac slujbe preoţii
Şi, uitînd de cuvintele lui Hristos,
Cheamă la război...
...Veni-va vremea paşnică
Şi tot pămîntul darnic
N-o să vă-ntîmpine pe voi!
Ţărani ostaşi!
Pămîntul e-al moşierilor.
Ale voastre, doar crucile.
Goi şi nemîncaţi
Capetele vi le plecaţi
Pentru cinstea maicăi Rusia,
Vitejilor soldaţi!

Cuvînt după cuvînt, frază după frază... Katia declamă rar, fără grabă. Cu un gest al mîinii ridicate subliniază sensul versurilor. Urmăreşte cu atenţie expresia feţelor. Întîmpinată la început cu rezervă, cu neîncredere, în cîteva clipe i-a făcut pe toţi să treacă de partea ei. Fetele privesc cu tristeţe spre flăcăi. Tristeţea a stins flăcările jucăuşe din ochii lor. Despre ele e vorba în aceste versuri, despre destinul amar al celor pe care ele îi iubesc... Flăcăii au coborît privirile în pămînt şi stau cu chipurile împietrite. Unii au şi cunoscut destinul

amarnic al soldatului, alţii îl vor încerca mîine. Războiul este lacom, pofta lui cumplită este nesăţioasă. În fiecare zi vin ştiri despre alţi consăteni care au murit, creşte numărul văduvelor şi al orfanilor din sat.

— Katia, versurile tale ne-au pătruns la inimă ! zise Timofei întorcîndu-se în cîrje spre Katia. Pleoapele lui arse de o explozie tremură, buzele s-au înroşit.

— Mai zi odată ! se strigă din toate părţile. Strigă şi fetele şi flăcăii.

Katia îşi şterge cu batista chipul transpirat, respiră adînc şi o ia de la început. Toată lumea o ascultă în cea mai deplină tăcere. Katia vede că Timofei mişcă buzele şi repetă cuvintele ei. Vrea să reţină cu orice preţ versurile. Are să le declame şi el pe la hanuri, în tren, în bordeie, pe front. Versurile vor rămîne întipărite şi aici la Lukianovka. Petia Skobelkin a reţinut fiecare cuvinţel şi poate repeta totul, fără nici o greşeală. Petia aruncă priviri pe furiş spre Katia. La drept vorbind, cînd a văzut-o dimineaţa, şi-a zis că trebuie neapărat să-i facă curte. Poate că se înfruptă el din nurii frumoasei necunoscute. Dacă e cineva meşter în a trage clopote şi a le povesti fetelor tot felul de minuni, îndulcind unele gesturi prea îndrăzneţe cu cuvinte frumoase, acesta e, neîndoios, Petia Skobelkin... Fetele din Lukianovka îi cunosc năravul şi nu o dată l-au pus la punct. Dar necunoscuta asta venită de la oraş habar nu are de nimic. Acum, lui Petia îi e ruşine de aceste gînduri. Katia i se pare inaccesibilă şi minunată tocmai în această inaccesibilitate. „Şi ce mai glas are ! Mai frumos decît dascălul nostru. Vai de mine !“ se gîndeşte cu admiraţie Petia.

— Tima, mai dă-i gajului ăstuia o sarcină... Să mai povestească ceva, şopteşte Petia la urechea lui Timofei Cernov. Nu e nevoie, căci şi Timofei părea vrăjit de glasul Katiei, gata s-o asculte fără de sfîrşit. Dar Katia aruncînd o privire spre Maşa, vede în ochii ei o lucire de îngrijorare. Maşa l-a zărit intrînd în încăpere pe uriadnicul din Lukianovka, Feofan Parokopîtov. E prea bătrîn ca să mai fie slujbaş la poliţie. Dar uite-l, în loc să doarmă noaptea, în puf, a venit aici, la serată, deşi timpul e trecut de miezul nopţii ! Se vede că e îngrijorat de ceva, şi poate că nu atîta el, cît mai ales altcineva,

unul dintre șefii lui... Maşa a văzut că prietena ei se înflăcărează uşor. Atunci, pe drum, discutînd cu ostaşul, uitase cu totul de primejdie. Doamne fereşte...

— Nu, nu, Tima, nu mai ştiu alte versuri, răspunse Katia la propunerea lui Timofei şi, luîndu-şi agrafa, se aşează la loc lîngă Maşa.

Impresia produsă de versurile recitate de Katia stăruie apăsătoare. E greu ca serata să continue în acelaşi ritm. Timofei tace din gură. Tace şi Petia. El nu mai scoate din căciulă alte gajuri. Zăbovește. Orice ar propune acum, un dans, un cîntec, totul ar putea părea nelalocul lui. E ca şi cum la înmormîntare ai juca o horă sau ai rîde de durerea altuia...

— Mare zăpuşeală, măi băieţi ! Ia să ieşim să fumăm afară. Legănîndu-se în cîrje. Timofei iese. şi toţi flăcăii îl urmează buluc. Purtat de mulţime, uriadnicul iese afară, scos ca un dop dintr-o sticlă.

2

S-au întors acasă de la serată în trei, Timofei cu cîrjele lui în mijloc, Maşa şi Katia de o parte şi de alta, discutînd despre te miri ce şi mai nimic. Katia îşi dădea seama că este de prisos. De cîteva ori a încercat chiar s-o ia înainte, dar Timofei a oprit-o de fiecare dată.

— Vă conduc pe amîndouă pînă acasă. Nu poţi pleca singură. Flăcăii sînt obraznici, ar putea să te jignească. Mai ales că mulţi s-au chiorît în timpul seratei la tine.

— Ce-ţi veni, Timofei ? Cum ar putea să-mi facă vreun rău ? Ce, n-am gură să strig ? insistă Katia.

— E noapte, Katia. Nimeni n-are să te audă...

În cele din urmă au ajuns la casa Maşei. Katia s-a grăbit să intre. Uşa nu era închisă. Aşa e pe-aici obiceiul : pune zăvorul cel care vine ultimul.

Katia se furişă uşor, căutînd să nu trezească pe bătrîni, intră în odaia ei, se dezbrăcă pe întuneric şi se vîrî în pat.

În casă era linişte. Undeva într-un colţ mai cînta un greiere, care în curînd tăcu şi el. Cocoşul striga în cotetul aranjat sub cuptorul de lut. Amuţi şi el în cotco-

dăcitul nemulțumit al găinilor adormite. Katia rămase un timp de veghe, așteptînd să vină Maşa, care rămăsese cu Timofei în uliță „pentru o clipă". Dar clipele treceau și Maşa nu mai venea. „Au să înghețe, săracii! E ger" se gîndi Katia, fără să condamne pe vreunul dintre ei. „M-aș speria eu oare de ger, își zise ea, dacă m-aș afla acum în stradă cu Vania? Nici o forță nu m-ar putea aduce în casă..."

Katia adormi, dar Maşa tot nu se întorsese. Se trezi devreme, auzind pașii Tatianei Nikanorovna, care umbla prin antreu. De cu seară își făcuse planul pentru dimineața aceasta. Vroia măcar zece minute să rămînă singură cu tatăl Maşei. Fotografia cu pricina... Trebuia să facă o primă încercare de a lămuri prezența ei pe peretele acestei case din Siberia. Maşa nu se va scula devreme. Tatiana Nikanorovna avea multă treabă prin curte și la bucătărie. Poate că, obosit de drum, Stepan Dimitrievici nu se va scula nici el cu noaptea în cap. Dar cine știe, poate că în taigă se obișnuise să se scoale de cum se crapă de ziuă.

Katia se sculă și ieși în antreu. În vatră ardea focul, soba de tuci duduia. Stepan Dimitrievici ședea la masă și fuma în semiîntunericul odăii. Katia luă și ea loc pe laviță, întrebîndu-l cum se simte.

— M-am odihnit, Katiușa! Noaptea de iarnă este lungă. Te întorci pe o parte, te sucești pe alta, dar noaptea n-are sfîrșit. Dar tu de ce te-i fi sculat atît de devreme? Trebuia să mai dormi.

— Mi-a ajuns cît am dormit, Stepan Dimitrici. M-am obișnuit să mă scol devreme. Locuiesc departe de tipografie și ca să ajung devreme la lucru, trebuie să ies cu o oră înainte din casă, inventă Katia.

— Greu pentru anii tineri, o compătimi Lukianov.

— M-am obișnuit, zise Katia.

— Cu orice se poate obișnui omul, se învoi Lukianov și socotind că discuția s-a încheiat, trase din țigară, scoțînd pe nări fumul înecăcios. Dar fata n-avea intenția să plece, Lukianov alungă cu palma lui mare fumul din fața Katiei.

— Te-am afumat, Katiușa, zise el pe un ton de scuză.

— N-are nimic. Uneori mi se pare că-mi place fumul de țigară zîmbi Katia. Mă interesează foarte mult obiceiurile vînătorilor, Stepan Dimitrici. Curioase mai sînt...

— Ceea ce nu știi, este întotdeauna curios. Noi ne-am obișnuit cu vînătoarea, și socotim că așa trebuie să fie ea din veci...

— Cînd mai plecați din nou în taiga, Stepan Dimitrici ? întrebă Katia, ascultînd pașii Tatianei Nikanorovna, care umbla încolo și-ncoace prin bucătărie.

— Iarna am două plecări în taigă. Vreo două săptămîni după Crăciun sau poate trei și apoi la începutul lui martie.

— După blănuri ?

— Da.

— Și mergeți totdeauna în unul și același loc ?

— Da de unde, Katia. Prin cîte locuri n-am umblat pînă acum ! Katia crezu că Lukianov va începe să le enumere, dar acesta trase iar fumul de țigară în piept și tăcu.

— Vă ocupați și cu pescuitul, Stepan Dimitrici, nu-i așa ? Am văzut pe perete o fotografie foarte amuzantă. Aia cu știuca. Cred că știuca aia cîntărea vreo două puduri. Katia ardea de nerăbdare și îndruma discuția pe făgașul dorit.

— N-am cîntărit-o. Dar era mare, aproape cît mine de mare, rîse Lukianov. Există prin apele taigalei, prin bulboane, pești d-ăștia uriași. Trebuie prinși cu cîngile, căci năvodul nu ține. Dacă intră în năvod un pește ca ăsta, îl rupe de-l face ferfeniță și iese din el, slobozind și peștii mai mici... Dar nici cu momeala nu e ușor să-l prinzi. De-l tragi de pe mal, se smucește din cîrlig sau îți rupe sfoara. De obicei îi pescuim din luntre. Tragi peștele prin apă pînă aproape de luntre, iar în mînă îi cangea... Cum scoate capul din apă îl pocnești drept la mir. Iar de nu-l nimerești sau tragi prea încet, îți răstoarnă barca. Ca pe o coajă de nucă... o dă peste cap... Lukianov se pregătea să continue, dar Katia îl întrerupse.

— Aveți un artel și cînd pescuiți, sau numai la vînătoare ? Acolo, în fotografie sînt oamenii din artel ?

— Da de unde. Nu sînt nici pescari și nici vînători. Sînt oameni de alt soi, zise Lukianov și tăcu semnificativ.

— Probabil că sînt surghiuniți politici, zise Katia.

— Nu, nici asta nu sînt. Sînt niște oameni învățați. În glasul lui Lukianov deslușeai o notă de mîndrie. Cel cu barbă este profesor, îl cheamă Venedikt Petrovici Lihaciov, iar cel tînăr este nepotu-său, studentul Akimov Ivan Ivanovici. Eu îi spuneam pur și simplu Vania. Așa mi-a poruncit să-i zic. Cică : sînt tînăr, zi-mi Vania. Dar, cum să-ți spun Katia, deși tînăr, tare era priceput în meseria lui. Se întîmpla să se ia la harță cu profesorul de mă și speria. Amîndoi arătau de zor cu degetele pe hartă sau prin cărți, dovedindu-și unul altuia cine știe ce... Pentru de-alde noi, neștiutori cum sîntem, desigur, discuția lor era cu totul de neînțeles, dar vreau să zic că și unul ca mine are scaun la cap.

— Interesante lucruri povestiți, Stepan Dimitrici. Spuneți, spuneți mai departe, zise Katia, înroșindu-se, cu ochii strălucitori și se trase mai aproape de Lukianov. Curiozitatea ei evidentă îl îmbărbătă pe Stepan Dimitrievici. Stinse țigara și turti chiștocul de pervazul ferestrei.

— Draga mea, o zi nu mi-ar ajunge să-ți povestesc. Stepan Dimitrici parcă se înveselise și trînti odată cu palma lui lată în masă. Ce să-ți zic, frumoasă a fost viața mea pe atunci. Ani mai buni decît aceia n-am avut.

— Dar cum a fost, de unde a pornit totul ? întrebă Katia, aruncînd o privire iscoditoare spre ușă. Doamne, numai să nu se scoale Mașa, să vină în odaie și să le strice discuția care abia se înfiripa.

— Păi să-ți spun cum a început totul. Într-o zi, era primăvară, văd eu că se oprește la poarta noastră o căruță. Mi-am aruncat ochii și de îndată mi-am dat seama că nici căruța, nici calul, nici hamurile nu sînt de-ale noastre, țărănești, ci din oraș, se vede că a venit cineva în vizită. Ies eu în curte și văd că-mi vine în întîmpinare un om vînjos, nu tînăr, dar încă puternic, care umbla vîrtos, cu o barbă mare, cu ochi rotunzi, și cu privirea vie. Purta pălărie și avea o manta din foaie de

cort. Mă salută și mă întreabă : „Dumneata ești Lukianov Stepan Dimitrievici ?“ „Eu sînt“ și îl poftesc în casă să ia loc. Și începe el să-mi spună : „Sînt profesorul Lihaciov, Venedikt Petrovici, de la Universitatea din Tomsk. Caut să cercetez ținuturile Siberiei pentru știință. Am umblat prin toată partea muntoasă, acuma am ieșit în cîmpie. Mă pregătesc să cercetez regiunea fluviului Obi și a afluenților săi. Vreo cinci șase ani din viață pun la bătaie. De vor trebui mai mulți, n-am să mă scumpesc, e o afacere foarte importantă.“

Ei, și discutînd așa una alta, mi-a explicat el cum stau lucrurile. Avea nevoie de o călăuză și de cinci pînă la șapte țărani tineri, puternici, care să mîie bărcile, să aranjeze corturile la locurile de popas și să facă lucrările de săpături în taiga. N-am mai putut răbda și l-am întrebat : „Luminăția voastră, mă iertați, dar cine v-a indicat să veniți la mine ?“ Mi-am zis eu că n-a venit el întîmplător direct la mine. „În primul rînd, Stepan Dimitrievici, mi-a zis el, să nu-mi spui luminăția voastră, să-mi zici pur și simplu Venedikt Petrovici. Căci eu, deși sînt om de știință și personaj important în imperiul nostru, mă trag de fapt din țărani. În al doilea rînd, zice el, adresa mi-au dat-o prietenii dumitale, Stepan Dimitrici, surghiuniții politici pe care i-ai condus prin taigă“. Cine anume, nu mi-a spus. E adevărat că pe mulți i-am condus eu prin taigă. Cred că au fost mai mult de zece. Pe unii îi interesau apele, alții, dimpotrivă, vroiau să cunoască cîmpiile. A fost printre ei și unul care strîngea în sticlă tot felul de gîngănii. Mare caraghioslîc ! Alerga ca un copil, să prindă fluturii pe cîmp. Și să vezi ce i s-a întîmplat. Prin pădurile noastre trăiește un păianjen de-i zice poporul „păianjen țesător“. Și i-a venit numele ăsta pentru că acest păianjen țese o pînză din care nu numai că nu pot ieși musculițele sau alte gîngănii mici ce nimeresc acolo, dar chiar dacă intră un păianjen nici acela nu mai scapă. Iar păianjenul, precum se știe, e puternic. Totuși se svîrcolește cît se svîrcolește și în cele din urmă rămîne mort. Să vezi ce-i trecu prin cap chiriașului meu ? Să prindă cu tot dinadinsul un „țesător“ din ăsta. Trebuie să-ți spun că nu e deloc ușor să pui mîna pe gîngania asta. Numai

Dumnezeu știe cum își țese el pînza. Eu, care sînt om crescut și trăit prin taiga, niciodată nu l-am văzut. Cînd umbli prin păduri, îi întîlnești la fiecare pas pînzele întinse ca niște capcane. Uneori dai peste vreun fir atît de tare încît îl și auzi cum crapă de parcă explodează. Dar unde se ascunde păianjenul însuși, nimeni nu știe și n-a văzut. Și iată că într-o bună zi îmi zise chiriașul meu, Andrei Andreici, așa-l chema : „Ajută-mă, Stepan Dimitrici, să-l prind pe ticălosul ăsta. Vreau să pun neapărat mîna pe el. Mare nevoie are știința de păianjenul ăsta". Am început atunci să glumesc și să-l iau peste picior. „Pentru ce oare te vrăjmășește atît de rău țarul cu miniștrii lui ? Ești un om care nu faci nici un rău guvernului. Singura dumitale treabă e să prinzi gîngănii".

Nu știu cît am vorbit, mult sau puțin, dar pînă la urmă Andrei Andreici m-a convins să-l însoțesc în taiga ca să-l prindă pe păianjenul „țesător". Și-a luat învoire și de la poliție să lipsească trei zile. Am plecat. I-am găsit eu lui Andrei Andreici un loc grozav. Numai brazi, molizi, tufișuri și multe uscături. De jur împrejur, o droaie de pînze de păianjen. Am luat loc. Stăm un ceas, stăm două. Păianjenul, ioc. Să-ți spun drept, vînătoarea asta mă plictisea. Și-am ațipit. Cînd m-am trezit, îl văd pe Andrei Andreici șezînd de veghe ; în privirea lui nici urmă de oboseală. Așa am rămas pînă seara. Mă săturasem pînă în gît. „Andrei Andreici, lasă-mă te rog să plec. Mai bine mă duc să pregătesc cina". Curînd veni și el la cort, bău o ceașcă de ceai și se întoarse la locul de veghe. Am căutat să-l conving să rămînă cu mine, că e noapte afară și toate vietățile pleacă la culcare. El o ținea morțiș : „Mă duc, și pace bună". Toată noaptea a stat de pază. Dimineața îl văd că se întoarce vesel, mulțumit. Mă uit, în borcan șade păianjenul. Mare, cu burta cît o tobă. O burtă de două ori mai mare ca restul trupului. „Uite-l, îmi zice Andrei Andreici, ăsta este păianjenul țesător. A ieșit la muncă înainte de răsăritul soarelui, cînd se îndesește o clipă întunericul, iar cum a izbucnit prima rază de soare, a și fugit să se ascundă în cuibar. Atunci am pus mîna pe el..." Da, oameni ca ăștia au fost pe vremuri la noi la Lukianovka. Cînd i s-a

terminat sorocul, și-a strîns cu cea mai mare grijă toate gîngăniile. Le păzea mai dihai ca pe ochii din cap. Și-mi tot spunea : „Nu rîde de mine, Stepan Dimitrici (căci eu tot glumeam pe seama lui), nici nu știi ce interes prezintă aceste gîngănii pentru știință. N-am stat de pomană trei ani în casa ta..."

Iartă-mă, Katiușa, că m-am abătut cumva de la discuție... L-am ascultat eu pe Venedikt Petrovici și apoi i-am zis : „Domnule profesor, dacă mă socotiți o călăuză cu experiență, să știți că greșiți. Cunosc regiunea lui Obi și a afluenților săi, dar numai ca vînător. Nu pot să vă fiu de ajutor, în calitate de cîrmaci, căci nu cunosc cursul apelor. Am umblat pe canalul Obi-Enisei, dar ca un simplu vîslaș la o barcă a unui negustor". Venedikt Petrovici însă-mi zise : „Nu mă-nșel cîtuși de puțin. N-am nevoie de cîrmaci, căci toate bărcile mele sînt cu fund plat. Am nevoie de un om așa cum ești dumneata. Încă tînăr, puternic, cinstit, ca între noi să nu fie nici un fel de șmecherie, iar restul oamenilor, să-i alegi dumneata. Am să vă plătesc omenește, n-am să vă trag pe sfoară și nici n-am să vă jecmănesc. Că eu nu sînt negustor, nu alerg după cîștig. Ceea ce mă interesează este să cobor pe apele rîurilor, să cercetez pămînturile, și să văd ce anume ne trebuie pentru știință. De veți înțelege că munca noastră e un lucru sfînt, cu atît mai bine, de nu veți înțelege, Dumnezeu cu mila. Leafa are să vă acopere și munca și necazurile ce le veți avea pe drum. Că fără asta un poți porni la drum lung și nu e prima oară că pornesc la asemenea treabă..."

Ce mai tura-vura, ne-am înțeles. Mi-a plăcut profesorul și se vede că și eu i-am plăcut. „Singurul lucru ce te rog, Stepan Dimitrici, mi-a zis el, e să nu iei bețivi. Eu, unul, nu-s călugăr și mie-mi place din cînd în cînd să beau un păhărel sau două, dar totul trebuie făcut la timpul său. Vara, în Siberia, e scurtă, de aceea și călătoria noastră nu se poate întinde. Iar treabă avem multă, așa că nu ne arde de băutură. Cît privește băutura de oboseală sau de răceală și umezeală, nu e nevoie să mi-o spuneți voi, că și mie-mi place să dau un păhărel de dușcă. Pentru asemenea cazuri se prevede în programul expediției cîte un păhărel de vodcă." I-am

făgăduit să respect acest lucru și i-am ales niște țărani unul mai grozav decît altul. Erau oameni cu care umblasem de multe ori în taiga, le cunoșteam și puterile și priceperea. Și de atunci am devenit mîna dreaptă a lui Venedikt Petrovici. Cinci ani la rînd am umblat cu el pe văile apelor. Două veri am petrecut pe rîul Ket, de fiecare dată trecînd spre Enisei. Tare-i mai plăcea ținutul ăla lui Venedikt Petrovici. Nu știu de ce, dar îl trăgea ața spre locurile alea, deși îndrăgea orice colțișor unde ajungeam. Îl vedeam cum stă pe mal cu picioarele crăcănate, cu mîinile în șolduri și privește în depărtare. În ochi îi citeai mulțumirea, pe buze, un zîmbet de bucurie. Uneori rămînea așa în tăcere, alteori vorbea încet ca pentru el : „Oricine ar fi cel care-a făurit pămîntul, l-a făurit înțelept. Și cîte secrete nu sînt ascunse aici !“ Apoi făcea un gest larg cu mîna spre cer, de parcă îmbrățișa înălțimile lui, pădurile, rîurile și, cu privirea dusă, cobora în barcă, zicîndu-ne nouă, care ședeam la vîsle : „Dați-i drumul, măi băieți“. Tare-i plăcea lui cuvîntul ăsta. Cînd era mulțumit zicea : „Bravo băieți, bine-ați muncit“. Iar dacă nu era mulțumit, spunea în același fel : „Ce-i cu voi, băieți, de v-ați lăsat pe tînjeală ? Nu cumva vă e dor de neveste, de copii ?“

— Dar nepotul ăla al lui, cu moț în frunte, umbla și el cu voi ? întrebă Katia.

— Într-un an a fost cu noi, Tocmai treceam de la Ket spre Enisei. Venedikt Petrovici tare-l mai iubea ! îl auzeai mereu strigînd : „Vania, vino mai repede-ncoa ! Vino să vezi ceva !“ Iar Vania avea obiceiul de lua barca și pleca. Ba nimerea prin vreun braț, ba pornea pe un alt fir al apei. Îl vedeai cum scotocește mereu bălțile, gropile, — locurile lui preferate. Ore de-a rîndul ședea în tăcere ca o pasăre de baltă. Ședea, privea, fărămițînd în palmă bucăți de pămînt.

Seara, la cină, începea taifasul și nu se mai termina. Noi plecam prin colibe să ne culcăm, iar ei doi rămîneau, însemnau cîte ceva pe hartă sau își țineau jurnalul, adică scriau în niște caiete lungi. Se purtau cu noi de parcă eram de aceeași seamă cu ei. Mîncam din același cazan, beam din același ceainic de aramă. Numai

lucruri bune pot să spun. Şi la socoteală nu ne-au tras pe sfoară nici cu un ban.

— Dar de ce n-aveţi decît o singură fotografie, Stepan Dimitrici ? V-aţi fotografiat doar odată ?

— Eu n-am decît o fotografie, dar de fotografiat ne-am fotografiat de multe ori. Avea Venedikt Petrovici un ajutor, pe Egor Vasilici. Om deştept şi el, priceput, arătos, Era mai ales meşter în ierburi. Culegea tot felul de ierburi. Şi tot el se ocupa şi de aparatul de fotografiat. Se întîmpla să plecăm pe apă, iar locuri frumoase... cu nemiluita. Cum nimeream într-un loc frumos şi cu apă mai puţin repede, ne opream. Egor Vasilici aducea trepiedul, îl aşeza unde era pămîntul mai tare şi fotografia. Venedikt Petrovici îl trata cu mult respect. Egor Vasilici era şi el om în vîrstă. Nu era mai tînăr decît profesorul Lihaciov. De fapt, nu atît frumuseţea locurilor îl interesa, cît mai ales pentru ştiinţă fotografia el. Tărîmurile, plantele, cursul apei, se vedea că erau neobişnuite şi pline de făgăduinţi. Cît am umblat pe apele acelea, multe lucruri am auzit de la Venedikt Petrovici. Îi plăcea să zică : „Nu există pămînturi goale, neroditoare, există numai pămînturi la îndemîna omului, mai puţin la îndemînă, sau deloc. Cu timpul, oamenii le vor întoarce pe toate în folosul lor, căci altă soluţie nu e. Planeta noastră doar pare de necuprins în întinderile sale, de fapt acest lucru e o înşelare a omului însuşi. Va veni odată vremea cînd populaţia pămîntului va depăşi cinci miliarde". Mult îi mai plăcea lui Venedikt Petrovici să discute. Bineînţeles, mintea noastră nu le putea pricepe pe toate, dar trebuie să-ţi spun că multe lucruri am învăţat de la el.

— Ce păcat că nu aveţi decît o fotografie ! Ce amintire frumoasă ! exclamă Katia.

— Ei, dacă e vorba de amintiri, mai are el cîte ceva, se auzi glasul Maşei, care intrase de cîteva clipe, dar se oprise în spatele Katiei, ascultînd cu luare aminte cuvintele lui taică-său. „Doamne, de ce a venit ? N-are să mă lase să termin discuţia", fulgeră prin mintea Katiei.

— La ce te referi, Maria ? întrebă Stepan Dimitrievici și Katia surprinse în glasul lui o intonație de nemulțumire.

— Cum la ce ? La sulul ăla de hîrtii care zace în sertarul tău închis cu cheia. Maşa puse mîna pe umărul Katiei și explică : Tata păstrează hîrtiile astea ca pe nu știu ce comoară. Nu le arată nimănui...

— Le păstrez pentru că sînt hîrtii străine, care-și au stăpînul lor. Dacă mi le cere...

Katia aruncă o privire întrebătoare către Lukianov, apoi către Maşa. Acum, în ochii ei se putea citi o mare rugăminte : „Vă rog, vă rog pentru numele lui Dumnezeu, spuneți-mi despre ce este vorba. Poate că în hîrtiile astea se află ceva important pentru Vania". Maşa, bineînțeles, nu putea ști exact care sînt gîndurile care o frămîntau pe Katia, dar își dădu seama că aceasta dorea cu tot dinadinsul să afle amănunte în ce privește hîrtiile care se află în păstrare într-un sertar în casa Lukianovilor.

— Tată, povestește Katiei, cum au nimerit aceste hîrtii în mîna ta. Pe ea o interesează, spuse Maşa cu oarecare notă de linguşire în glas, mîngîind mîna tatălui său sprijinită pe masă.

— Vă rog foarte mult ! exclamă Katia, uitîndu-se țintă la Lukianov.

— Ce gură spartă ești, Maria ! Tonul era aspru și nu promitea nimic bun. Katia, jenată, lăsă privirea în pămînt. Maşa tăcu și ea. Se aşternu o tăcere lungă. În cele din urmă, Lukianov se îmblînzi. Închizînd ochiul căprui, rosti :

— În graba plecării, legătura de hîrtii a fost uitată la unul din locurile de popos. Deabia peste doi ani de zile le-am găsit. Cînd m-am dus să-l caut pe profesorul Lihaciov la Tomsk, el plecase deja la Petersburg. Și de atunci zac aceste hîrtii la mine... Și să nu mai trăncănești nimănui despre ele, Maria. Nu e treaba noastră ce scrie în hîrtiile alea. Are să vină ziua cînd Venedikt Petrovici mi le va cere. La porunca lui am plecat să le caut la Ket... Aşa stau lucrurile.

— Da, da, dădu din cap Katia a înțelegere. Vroia să pară cît mai indiferentă față de această veste, dar gîn-

durile începuseră să-i clocotească zgomotos ca apa într-un cazan. Dacă partidul se ocupă de soarta lui Lihaciov și organizează o evadare atît de complicată ca aceea a lui Akimov din Narîm la Stockholm, cum poate ea, în calitatea ei de curier al partidului, de părtaș activ la evadare, să privească cu indiferență această știre, după care o legătură întreagă de hîrtii ale lui Lihaciov au ajuns în condiții ciudate în casa vînătorului Lukianov? Nu, lucrurile nu pot fi lăsate așa. Datoria ei de membră de partid... Dar Katia nu știa în ce constă exact datoria ei de membră de partid într-o situație ca aceasta. Căutînd să șteargă stinghereala ce se instaurase, Katia mulțumi cu multă înflăcărare lui Stepan Dimitrievici pentru cele povestite, făcîndu-se că nici n-a auzit despre existența hîrtiilor lui Lihaciov.

Tatiana Nikanorovna intră și ea în odaie ducînd o doniță în mînă. Katia nu o auzise ieșind din bucătărie, dar, oricum, intrarea ei era foarte potrivită.

— Ce faci, le îndrugi fetelor verzi și uscate despre taiga? Voi, vînătorii, sînteți mari meșteri în privința asta, rîse Tatiana Nikanorovna. Dar, uite ce vreau eu să-ți zic, Stepan: du-te și taie-mi nițel lemn de mesteacăn, că ramurile astea de brad nu fac decît fum și zgomot.

Lukianov se ridică în grabă, îmbrăcă în tăcere cojocul, își îndesă căciula și ieși fără să zăbovească în uliță.

3

Toată ziua Katia rămase singură acasă. Părinții Mașei plecară în satul învecinat, s-o vadă pe sora Tatianei Nikanorovna, care era cam bolnavă, iar Maşa se duse la casa Cernovilor. Avea o treabă oarecare, un fleac, dar cum era acasă Timofei, Maşa întîrzie „o clipă" și rămase pînă se înseră.

În liniștea casei, Katia se gîndea întruna ce să facă, ținînd seama de situația în care se afla.

Peste cîteva zile, la indicația lui Nasimovici, urma să se întoarcă la Tomsk. Dacă nici atunci nu vor fi sosit vești despre Akimov, nu era exclus să i se propună să se întoarcă la Petrograd. De altfel, ce rost avea să întîr-

zie prin Siberia, cînd acolo, în Capitală, o aştepta atîta treabă ? Şi apoi să nu uităm că se apropie examenul de absolvire.

Dar intervenea şi altă faţetă a problemei : putea Katia acum, avea ea oare dreptul să plece de aici, din casa Lukianovilor, fără să afle precis ce reprezintă acea legătură de hîrtii care se afla în păstrarea lui Lukianov ? Simţea că datoria ei de membră de partid era tocmai aceea de a intra în posesia acestor hîrtii şi de a le duce la Petrograd, unde să le înmîneze fratelui său. Ce garanţie avea că hîrtiile profesorului Lihaciov nu se vor pierde aici, nu vor fi furate, sau, şi mai rău, nu vor nimeri în mîini străine ? Bineînţeles, Katia nu cunoştea toate marile planuri de luptă ale partidului, dar din ceea ce-i spusese fratele său şi Vania, cît şi din propria ei activitate ilegală înţelegea clar că bolşevicii socoteau că în viitorul cel mai apropiat clasa muncitoare va ajunge la putere, şi deci nu le era cîtuşi de puţin indiferent în mîna cui şi unde se vor afla cuceririle ştiinţei, adevărurile ei, planurile de dezvoltare, rezultat al muncii îndelungate a celor mai luminate minţi ale Rusiei.

Katia se chinuia şi-şi schimba mereu proiectele. Erau clipe în care credea că va săvîrşi o greşeală de neiertat dacă nu va examina cu propriii ei ochi hîrtiile lui Lihaciov. Apoi urma îndoiala : „Şi de unde să ştiu eu dacă într-adevăr hîrtiile alea sînt atît de importante ?“ Lihaciov este un mare savant şi probabil că aceste hîrtii sînt legate de expediţiile lui. E de presupus că în acest sul sînt hărţi, jurnalul expediţiei, desene, schiţe. Maldăre de acest fel de material Katia zărise şi în apartamentul lui Lihaciov, La Petrograd, în scurtele vizite pe care le făcuse lui Vania. Acolo, chiar şi odaia lui Vania era ticsită de asemenea hîrtii, care, trebuie spus, arătau destul de ponosite. Dar dacă ele constituiau cu adevărat o mare valoare ştiinţifică, Katia n-ar fi ştiut s-o spună. Să fi fost materiale referitoare la istorie, sau la evenimente istorice, atunci da, s-ar fi priceput, căci ea, orice s-ar zice, e istoric, sociolog, economist ; natura siberiană şi tainele ei sînt un domeniu cu totul inaccesibil pentru ea.

Katia renunță definitiv de a pune mîna pe acest sul. Era imposibil să-l convingă pe Lukianov, ca el, de bună voie, să-i dea hîrtiile lui Lihaciov. Lukianov i-o spusese pe șleau că hîrtiile nu pot fi atinse, că ele au un singur stăpîn, pe Lihaciov. Și apoi, unde poate ea să ascundă aceste hîrtii! Principalul, acum, era să-și păstreze întreagă propria ei ființă.

Katia se hotărî să-l convingă și mai mult pe Stepan Dimitrievici că hîrtiile lui Lihaciov trebuie păstrate în deplină ordine, neatinse, pînă în clipa în care profesorul personal le va cere. Și mai luă încă o hotărîre Katia. De cum va ajunge la Tomsk și se va întîlni cu Nasimowicz, va comunica prin el comitetului de partid din Tomsk despre existența acestor hîrtii. Nu se știe ce soartă îl așteaptă pe Lihaciov, dacă va mai apuca el să se întoarcă din străinătate. Nimic nu se știe sigur, și ar fi păcat, ar fi o mare nenorocire dacă dintr-un motiv sau altul hîrtiile profesorului Lihaciov ar fi date uitării.

Gîndindu-se la toate acestea și la multe altele, Katia se apropie de cîteva ori de fotografie și examină chipul lui Ivan Akimov, sfătuindu-se în gînd cu el cum e mai bine să procedeze. Cînd frămîntările ei se potoliră și ajunse la o hotărîre definitivă, scoase din buzunarul secret un carnețel și în cuvinte prescurtate, cu nume cifrate, sub formă de terminații sau de nume convenționale, notă evenimentele ultimelor zile. În aceste însemnări, Nasimovicz figura sub numele de „meșter", Lukianov era „cerb", Zina „frumoasa", iar Mașa, „veveriță". Nici ea n-ar fi putut să explice de ce unul era cerb și altul veveriță, căci nici Mașa și nici Lukianov nu semănau cu aceste viețuitoare.

Lucră pînă cînd o auzi pe Mașa, care se întorcea acasă veselă, cu chef de vorbă, cu fericirea revărsîndu-i-se din ochi.

— Katia, dac-ai știi ce s-a întîmplat? zise Mașa, abia pășind peste prag. Versurile pe care le-ai declamat la șezătoare s-au răspîndit în tot satul. Timofei Cernov are un frate mai mic care urmează încă la școală. Vine el astăzi de afară și zice: „Tima, știu niște versuri despre viața voastră ostășească". Și-i dă drumul, cuvînt cu cuvînt, versurilor spuse de tine. Timofei îl întreabă:

„Cine te-a învățat ?“ „Toți le știu. Unul de la altul. Și începutul a pornit de la Petia Skobelkin. El le-a povestit țăranilor cu care muncește la pădure“.

— Să nu fie a rău, Mașa. Să nu mă tragă cineva la răspundere, spuse Katia cu îngrijorare. Dar Mașei puțin îi păsa. Făcu un gest nepăsător cu mîna și spuse rîzînd :

— Cine să se agațe de tine ? Uriadnicul ? E un tîmpit fără pereche.

Cuvintele Mașei o liniștiră întrucîtva pe Katia, dar fără a-i risipi cu totul îngrijorarea. Parcă presimțea că trebuie să se întîmple ceva neobișnuit. Mereu se uita pe fereastră și nu-și găsea pace. Afară ningea din belșug, cerul se întunecase odată cu lăsarea serii, ramurile golașe ale copacilor se legănau în bătaia vîntului.

Profitînd de faptul că Lukianov și nevastă-sa nu se întorseseră încă, Katia hotărî să discute cu Mașa despre hîrtiile lui Lihaciov. Dacă tot i-a tras taică-su un perdaf că nu știe să-și țină gura, poate ar fi cazul să-i atragă atenția să nu mai trăncănească. Pentru ceea ce i-a spus ea Katiei mulțumim, dar să nu meargă vorba mai departe, să nu afle ceva oamenii capabili să-i facă rău savantului. Își dă Mașa seama de valoarea acestor hîrtii ? Înțelege de ce a mustrat-o taică-său atîta de rău ?

Katia o luă încetișor, de departe, dar Mașa pricepu imediat încotro bate.

— Am crezut că te-ai supărat pe tata ! Căci și pe tine te-a pus la punct, iar tu ești musafirul nostru... Se poate oare să se poarte așa ? Nu știu ce a pățit. E întotdeauna blînd cu noi, copiii.

— De ce să fiu supărată ? Nu încape nici un fel de supărare. Și-l înțeleg foarte bine. Hîrtiile nu sînt ale lui. Iar numele acestui savant este cunoscut și în Rusia, și în străinătate. De va afla cineva de ele, vor începe să-l descoasă : de unde le are, cum de le are ? Așa că, vrei nu vrei, situația lui Stepan Dimitrici este grea. Datoria lui este să păstreze hîrtiile și să le predea unui singur om, acela fiind Lihaciov.

— Crezi că eu nu-mi dau seama, Katia ? Îmi dau seama foarte bine ! Numai ție ți-am pomenit de ele. Nimănui altuia ! N-am suflat nimănui nici un cuvînt.

— Foarte bine! Și te rog, spune tatălui tău să nu fie îngrijorat în ce mă privește. N-am să-l trădez.

— Am și avut o discuție cu el. M-a găsit în curte, și m-a certat rău de tot. Chiar mai tare decît a făcut-o de dimineață! Iar eu l-am convins că poate fi liniștit, căci tu ai uitat de hîrtii chiar în clipa în care ai auzit de existența lor.

— De uitat n-am uitat, dar îți mai spun încă odată: de la mine n-o să afle nimeni nimic. Katia își așeză brațele cruciș la piept în semn de jurămînt. Mașa îi răspunse printr-un gest similar.

— Dar uite-i că vin, tata și cu mama! zise Mașa, strecurînd o privire pe fereastră.

Lukianov și Tatiana Nikanorovna mergeau unul în spatele altuia. În față, Tatiana Nikanorovna, exact pe urmele ei, Stepan Dimitrievici. Zăpada avusese timp să se așeze albă, pufoasă pe umerii lor. Căciula neagră a lui Lukianov crescuse cu o palmă și părea un fel de căpiță. O coroană albă de zăpadă se înălța și pe capul Tatianei Nikanorovna. „Neapărat am să mai stau de vorbă cu el... Ce om fericit! O vară întreagă a petrecut-o cu Vania împreună", își zise în gînd Katia.

— Maria, ia pune tu samovarul să fiarbă, am chef de un ceai, zise Lukianov, abia pășind peste prag.

Își scuturase căciula afară și intra acum cu ea în mînă. Tatiana Nikanorovna își desfăcu șalul.

— Ți-a dat Fedosia să bei mied, de aia vrei acum ceai, zîmbi Tatiana Nikanorovna.

— E, parcă am băut! La mine să bei înseamnă să dai pe gît o găleată întreagă. Sînt rezistent de felul meu la băutură, dar miedul a fost grozav, nimic de zis. Mare meșteră Fedosia. Lukianov nu se îmbătase, dar era bine dispus.

— Cum o mai duc cu viața? întrebă Mașa apucînd samovarul de mînere.

— În vremuri ca astea, viața e una și aceiași peste tot locul, fata mea. Azi ești sătul, slavă domnului. Mîine vedem ce ne mai dă domnul. Tatiana Nikanorovna își atîrnă în cuier șalul pe care i-l cumpărase băiatul ei mai mare și la care ținea foarte mult.

— Ți-amintești, Maşa, că pe vremuri era în Staraia Lukianovka un vînător, Parfion Saveliev ? spuse Lukianov, agățîndu-şi cojocul şi căciula.

— Cum să nu ţin minte ! Mergea la pescuit cu tine.

— Ăla, ăla. Ei, află că a fost ucis. Dar pe Tihon Cernopeatkin îl ţii minte ? Ăla de mergea cu mine să muncim pe Ket ?

— Cum să nu, unu, aşa, ciupit de vărsat !

— Da. A fost ucis şi el.

— Doamne Dumnezeule...

— Dar pe Filip Konopliov îl ştii ? Şi el pleca cu mine pe Ket. Era un bărbat frumos, voinic, ca din poză. Singur conducea barca în susul apei. A fost ucis şi el.

— Doamne, o să se termine nenorocirea asta vreodată ? exclamă Maşa şi-i aruncă o privire elocventă Katiei. Fata nu pricepu ce-ar vrea să-i spună Maşa. Poate că această discuţie seamănă cu aceea avută cu soldatul pe drum ?

— Un sfîrşit o să vină el, dar nu se ştie dacă atunci are să mai aibă ţarul multe braţe de muncă. Jumătate din oamenii cu care mergeam pe Ket, au murit. Şi Lukianov se aşează greoi pe taburetul de lîngă masă, trăgîndu-şi capul între umerii ascuţiţi, ridicaţi. Cînd Stepan Dimitrici rosti din nou numele de „Ket", Maşa aruncă o privire spre Katia. Şi Katia înţelese. Lukianov singur adusese vorba despre Ket. Poate că într-adevăr uitase de mînia lui de dimineaţă, poate că îi părea rău, căci îşi dădea seama că nici fata, nici prietena ei de la oraş nu-i vor face nici un fel de supărări cu aceste hîrtii savante care stăteau închise într-un sertar cu lacăt. Degeaba se supărase pe fată şi încălcase şi obiceiurile ospitalităţii.

Simţind că Lukianov este mai bine dispus, deşi cuprins de tristeţe, Katia se aşează la masă în faţa lui. Aproape o zi întreagă tăcuse, se tot gîndise şi acuma simţea nevoia să vorbească. Cine ştie poate că Lukianov are să-i povestească lucruri interesante despre Vania Akimov, despre călătoriile pe apele Siberiei, şi chiar dacă are să-i spună numai despre taiga, despre cum muncesc şi trăiesc acolo oamenii, ea tot mulţumită are să fie. La

întoarcerea la Petrograd, va trebui fără doar și poate să dea un raport comitetului.

Stepan Dimitrievici intui starea de spirit a Katiei. Încă dimineața avusese impresia că face parte din rîndul acelor tineri care se interesează de tot ce-i înconjoară, nu stau deoparte, nu se feresc de cei mai în vîrstă, chiar dacă aceștia sînt de două sau de trei ori mai mari decît ei.

— Am ascultat discuția dumitale cu Maşa şi m-am înfiorat toată... Ce crezi, Stepan Dimitrievici, are să se răzvrătească satul sau ba? întrebă Katia.

— Satul n-are putere, Katia. Războiul l-a golit. Nu pot să-mi dau seama ce o să facem de-acum înainte. Lukianov căzu pe gînduri, tăcu, apoi tresări şi începu să vorbească în grabă şi neobişnuit de nervos. De unde să ia satul putere? Forța lui cea mai bună s-a dus în pămînt, să-l îngraşe. Pînă o să crească argați noi, o să treacă ani. Şi nu-i nimic de făcut. Nu există leac pentru nenorocirea asta.

„Există leac, Stepan Dimitrievici, leacul este revoluția, care va lichida vechiul regim", îşi zise în gînd Katia. Dar de exprimat se exprimă cu precauție.

— Dar poate că se vor schimba rînduielile? Schimbarea va înnoi viața...

— E drept că poporul geme sub rînduielile noastre. Ce-i drept, e drept. Dar nu e lucru uşor să schimbi viața. De cînd mă tot ştiu, oamenii vorbesc de schimbări. Deocamdată însă totul stă pe loc.

„Oare Vania, călătorind cu el pe Ket, nu l-a convins de dreptatea idealurilor revoluționare?" se gîndi din nou Katia, examinînd cu atenție chipul sever şi cinstit al lui Lukianov.

— Nu e chiar aşa... Conştiința maselor populare creşte, spuse Katia şi roşi toată, jenată că rostise vorbe ca din carte, chiar dacă foarte drepte în conținutul lor.

Lukianov aruncă Katiei o privire interogativă, apoi îşi mută privirea în altă parte.

— Katia, poporul are astăzi mai multe bocitoare decît trebuie. Ce folos însă de pe urma lor!

Lukianov parcă tăiase cu cuțitul cînd rostise aceste cuvinte. Întoarse capul spre fereastră şi Katia se lămuri

că Lukianov nu are obiceiul să flecărească. „Nu are încredere în mine, nu are încredere cîtuşi de puţin", se gîndi cu durere Katia. Într-o clipă îşi reveni şi zise : „La drept vorbind, de ce ar trebui să fie sincer cu mine ? Ciudată pretenţie ! Ce-am făcut ca să-i cîştig bunăvoinţa ?" Lucrul cel mai bun pe care-l putea face era să schimbe subiectul şi tonul discuţiei, ca să nu se rupă cu desăvîrşire firul care-i mai lega. Katia simţi acest lucru cu ascuţime şi se îngrijoră. Nu ştia însă ce subiect să abordeze ce coardă să atingă dintre cele nevăzute, care duceau în străfundurile inimii acestui om. Tatiana Nikanorovna o scoase din încurcătură.

— Omule, ia povesteşte-le fetelor despre jaful care a avut loc la drumul mare. Doamne, ce blestemăţii !

— Vrei să bagi spaima în ele, rîse Stepan Dimitrievici, aruncînd o privire spre Maşa şi spre Katia.

— Păi cum altfel ? Crezi tu că inima mea de mamă poate să fie liniştită ? E a treia oară că vine Maşa anul ăsta acasă. Bine că măcar de astă dată nu e singură.

Tatiana Nikanorovna, ca de obicei, se grăbea. Apucă hîrdăul cu mîncare pentru vacă şi ieşi în curte, neştiind dacă bărbatu-său are să le povestească fetelor despre întîmplarea aceea cumplită sau are să tacă din gură. I se mai întîmplase aşa.

— Stepan Dimitrievici, vă rog foarte mult, povestiţi-ne. Şi Katia privi cu ochii ei strălucitori, rugători, spre Lukianov, bucuroasă să nu piardă nici o ocazie de a continua discuţia.

— Am auzit de această întîmplare azi dimineaţă, ne-a povestit Fedosia, la Staraia Lukianovka, spuse liniştit Lukianov. O fi fost aşa sau gura lumii a mai înflorit-o, n-aş putea să zic. Cum am auzit-o, aşa v-o spun şi eu. Se pare că lucrurile au stat aşa : a plecat din Tomsk căruţa poştei, ducînd bani pentru copiii orfani şi nevestele de ostaşi. În căruţă şedea un poştaş, un infirm şi vizitiul de vreo optzeci de ani. Au mers ei cît au mers liniştiţi, cînd pe neaşteptate, după Podlomnoe, într-o viroagă, îi întîmpină o bandă de tîlhari. „Stai ! mîinile sus !" S-au oprit. Pe poştaş l-au trîntit la pămînt, i-au băgat un căluş în gură ca să nu ţipe, iar pe bătrîn l-au lovit cu bîta-n cap. Parcă mult îi trebuia lui ? Apoi au

luat banii orfanilor şi au dispărut. Zice lumea că umblă acum poliţaii ca nebunii, scotocesc sat după sat. Dar cum să faci să-i prinzi pe tîlharii ăştia ?

— Şi Maşa cu mine am auzit de aceeaşi întîmplare, Stepan Dimitrici, zise Katia.

— Doi poliţai ne-au depăşit. Se grăbeau undeva. Iar în urma lor venea căruţa poştei, păzită de un soldat, adăugă Maşa, aruncînd o privire întrebătoare Katiei, de parcă i-ar fi cerut consimţămîntul să vorbească cu taică-său. Nu s-au apucat să povestească despre porunca lui Karpuhin de a fi duse cu căruţa, contînd, probabil, să facă un chef cu ele la Semilujki. Era neplăcut şi chiar înjositor.

— Ei, s-au dus, ei, banii, pe apa sîmbetei... Aici, pe drumul ăsta siberian, multe lucruri se întîmplă. Au fost jefuite caravane cu aur şi nici pînă azi nu s-au descoperit făptaşii. Ce să mai zic de o geantă cu nişte bani de-ai orfanilor, găsesc ei loc, hoţii, unde s-o ascundă, zise Lukianov, zîmbind. Spuneţi că erau doi poliţişti ! Păi să ştii că poliţiştii ăştia erau în înţelegere cu tîlharii... Şi-au găsit pe cine să jefuiască, blestemaţii. Să le stea în gît banii orfanilor şi ai văduvelor !

„Oho ! da-i crunt la mînie !“ gîndi cu satisfacţie Katia, privind ochii mijiţi ai lui Lukianov, unul albastru, altul căprui, ca la motan, strălucind metalic în întuneric.

— M-ai întrebat mai adineori de sat, Katia. Dacă are să se răscoale ? rosti după o clipă de tăcere Lukianov, încruntîndu-şi fruntea şi bătînd toba pe masă cu degetele lui lungi. Grea treabă ! Tot ce a fost mai bun, ne-a luat războiul. S-a zdruncinat viaţa satului şi nimic n-o mai poate aşeza la loc. De se va aşeza de la sine, bine, de nu, alte vremuri vor veni în locul ei. S-au mutat din loc rînduielile cele mai vechi, încheie Lukianov, lovind cu palma în masă.

Katia ar fi vrut să-l descoase, să-l întrebe cum vede ieşirea satului din această situaţie de care el însuşi vorbise, dar uşa se deschise larg şi în prag apăru Tatiana Nikanorovna, urmată de un bărbat.

— Pe tine, Stepan, te caută. Vine din partea starostelui.

Trimisul starostelui avea în mînă un băţ, cojocul prins la mijloc cu un brîu, purta pîslari negri, o căciulă cu urechi trasă pe faţa lui brăzdată şi acoperită de barbă. Lukianov se ridică în picioare făcu cîţiva paşi întru întîmpinarea celui sosit, şi-l pofti să ia loc. Dar acesta refuză şi cu glasul tremurînd de bătrîneţe, zise.

— Nu, nu, Stepan, fug, starostele mi-a poruncit ca în astă seară să trec pe la toată lumea. Mîne avem adunare. Şi să nu care cumva să nu vii, că mă mănîncă de viu.

— Ce zor nevoie are să se adune ? Iar i s-a făcut ţarului de soldaţi ? întrebă Lukianov. Nici nu-şi putea imagina că nu starostele, ci ţăranii, adversarii starostelui îl trimiseseră pe bătrîn să facă convocare.

Trimisul dădu din cap.

— Nici nu mă întreba ! A poruncit să veniţi şi atîta tot.

— Da pisarul nu te-a lămurit ?

— Ba da, m-a lămurit. Se zice că vor să-l judece pe Kondrat Sudakov, pe muierea lui şi pe copiii lor.

— Da care le e vina ? întrebă Tatiana Nikanorovna, aruncînd priviri cu subînţeles Maşei şi Katiei.

— Se zice că au prins peşte în loc neîngăduit.

— Cum aşa ? Care-i locul neîngăduit ? Locul moşierului ? Noi doar n-avem moşier, zise Lukianov, dar trimisul dădu doar din cap şi plecă grăbit.

— Te rog, Stepan, să nu mă nenoroceşti. De nu vii, mă mănîncă starostele de viu, mormăi încă odată bătrînul, ciocănind uşor cu bastonul şi închizînd cu grijă uşa.

CAPITOLUL V

1

„Întrunirea" a avut loc în casa părăsită a lui Kalistrat Lîcikov. Case părăsite erau în Lukianovka multe. Războiul lucra. Stăpînul casei murea pe front, nevasta cu copiii mici și bătrînii nemaiputînd suporta mizeria, plecau să-și ducă zilele negre undeva mai aproape de niscaiva rude sau se mutau chiar la oraș. Orice preț ar fi cerut femeia pe casă, cît de mic, tot n-ar fi găsit cumpărători. Casele erau părăsite ca niște zdrențe, și dacă se găseau oameni să plătească, plăteau cei ce le locuiau, plăteau cu lacrimi, căci cu cît erau mai mulți anii petrecuți în casă, cu atît era mai amarnică despărțirea de ea, cu atît mai sărate lacrimile și cu atît mai din belșug curgeau ele...

Casa văduvei de război Nelida Lîcikova era mare ca o șură. Construită cu o singură încăpere, avea înăuntru o despărțitură din bîrne. Nelida, plecase de doi ani să muncească la mină. Se zice că acolo munca aceea grea de bărbat îți dădea o bucată de pîine. Greutățile n-o speriau. Principalul era să aibă din ce trăi.

Casa era potrivită pentru nevoile „obștei". Starostele poruncise să fie dărîmat zidul despărțitor, să se facă laviță, și din cînd în cînd să mai încingă careva focul în sobă ca să nu mucegăiască pereții.

Oricît a vrut să țină starostele în secret discuțiile de la adunare, spre seară totul se aflase. Și bărbații, și femeile, și bătrînii, și tinerii erau deopotrivă de agitați. Cine a mai pomenit să te judece pentru că ai pescuit în bulboană ? Una ca asta nu s-a mai întîmplat de cînd lumea în Lukianovka. E adevărat, au mai fost cazuri cînd obștea își judeca consătenii. Lukianov ținea minte asemenea întîmplări. Odată, adunarea l-a judecat pe Platon Ohotnikov și pe fiul acestuia, Sava, pentru purtare proastă. Cum venea sărbătoarea, și tatăl și fiul se apu-

cau de băut. Se îmbătau amîndoi, de nu se mai puteau ține pe picioare și plecau în „Poltava", partea nouă a satului, și acolo se purtau atît de obraznic, încît țăranii mutați din guberniile Poltava, Smolensk și Moghilev le puneau pumnul în piept. „Prieteni, veniți, ne bat ! Siberia este bătută !" strigau ei ca din gură de șarpe. Atîta aștepta banda lor. O droaie de flăcăi năvăleau și bătaia pornea...

Lukianov nu accepta această împărțire în „ai noștri" și „venetici". Vedea că și unii și alții trag deopotrivă mîța de coadă. Se arunca de obicei în mijlocul celor care se băteau ca să-i potolească pe țăranii sălbăticiți. Nu reușea s-o facă dintr-o dată. Cel mai adesea era nevoie de forță. Lukianov era și puternic, și agil, ca orice pușcaș înnăscut. La început căutase să-i potolească pe consăteni cu vorbele, dar asta nu făcea decît să ațîțe și mai tare focul. Odată, flăcăii de pe ulițele „siberiene" l-au croit cu bîta pe spinare, socotindu-l apărătorul noilor veniți. Ce s-a mai mîniat atunci Stepan ! Și-a pus mănușile de piele și a început să-i snopească pe toți deopotrivă, indiferent dacă apărau Siberia sau alte gubernii. De atunci, cum se isca bătaie, muierile veneau și se rugau de Lukianov : „Stepan, scapă-ne de moarte de om !" Lukianov se ducea. Și cum îl vedeau apărînd, bătăușii se risipeau care încotro, știind că pumnul lui Stepan nu cruță pe nimeni. E adevărat, odată a avut și Lukianov o întîmplare neplăcută. Nu și-a măsurat forța loviturii și i-a tras una unui țăran „siberian", cu atîta forță, încît i-a vătămat coastele. Medicul venit de la plasă a stabilit că sînt trei coaste rupte, l-a bandajat pe țăran și i-a poruncit să zacă în pat cel puțin șase săptămîni, ca să-i crească la loc coastele. Rudele au încercat să se plîngă, s-au dus la oraș, la avocat, care s-a dovedit a fi însă un om înțelept și le-a zis : „Bine că i-a fărîmat numai coastele. Putea să-i spargă și capul. Și apoi, omul nu a făcut-o din interesul lui, ci a căutat să așeze pacea în sat. De veți merge împotriva lui Lukianov, tot satul vi-l urcați în cap." Și așa s-ar fi petrecut într-adevăr, numai că sfatul avocatului a fost ascultat. Și-au zis țăranii că ăsta-i adevărul adevărat și că-i mai bine să tacă decît să treacă propria lor vină asupra altuia.

...Adunarea i-a judecat pe Platon și pe Savka, făcîndu-i de două parale. La sfîrșit au îngenuncheat amîndoi și au jurat să se lase de obiceiul lor cel urît. Adunarea a hotărît că de vor mai călca odată strîmb, să nu mai rămînă în Lukianovka. Și de nu vor pleca singuri, îi vor forța s-o facă : le vor desface scîndură cu scîndură casa, poarta o vor bate-o în pari, și curtea o vor năpădi cu gunoaie.

Își mai aducea aminte Lukianov cum a fost judecat de adunare Kondrat Zababurin, cu trei fii și două fete. Pricina fusese următoarea : Kondrat cu copiii pătrunsese înainte de data stabilită în pădurea de cedri, proprietatea obștei și, pe ascuns, ca să nu-l știe nimeni, se apucase să culeagă alunele. Șapte saci ascunsese într-o văgăună, conurile le culegea numai noptile și le prelucra într-un bordei. Pînă la urmă a fost prins. Unul dintre fiii lui ieșind la horă, băgase în buzunar cîțiva pumni de alune proaspete să-și trateze drăguța. Fata, fire econoamă, ascunse cîteva alune într-o batistă. Dimineața, acasă, batista s-a desfăcut și alunele s-au răspîndit pe podea. Tatăl ei văzu și înțelese pe dată că cineva în sat se apucase de cules alune deși starostele nu dăduse încă semnalul de cules. „Cu cine-mi umbli ?“ întrebă aspru tatăl. Fata nu se codi : „Cu Proșka Zababurin, tătucă. A promis că toamna trimite pețitorii“. „Ce-o să fie la toamnă, vom vedea noi. Deocamdată e limpede că Zababurin fură alunele și nu-l știe obștea“, Tatăl fetei culese alunele căzute pe podea, se îmbrăcă și ieși fără să spună un cuvînt. Peste cîteva ceasuri toată Lukianovka era în agitație ca un stup de albine. Seara, oamenii se adunară lîngă biserică. Familia lui Zababurin, copleșită de rușine, stătea îngenuncheată în fața unui sac plin de alune care străluceau în coaja lor de un maroniu deschis. Condamnarea a fost grea : alunele, confiscate, banii căpătați din vînzare încredințați bisericii, iar Zababurinii au fost lipsiți pe trei ani de zile de dreptul de a mai culege alune. Kondrat Zababurin a început să bocească ca o muiere, cerînd iertare adunării, dar nu reuși s-o facă să-și schimbe hotărîrea.

Lukianov a fost atunci printre cei mai îndîrjiți. Știa că numai severitatea poate păzi bogățiile pădurilor. Cea mai mică trecere cu vederea și țăranii vor devasta pă-

durile de cedri, vor pustii pămîntul și vor lăsa animalele fără hrană.

Acum însă Lukianov avea sufletul îndoit. Se sculase dis de dimineață și umbla îngrijorat, fumînd, prin antreu.

Tatiana Nikanorovna, văzîndu-l atît de alarmat, întrebă :

— De ce ești atît de îngrijorat pentru Sudakovi ? Nu tu ai încălcat regulile obștei. N-are decît Kondrat să răspundă el singur.

— Dacă ar fi într-adevăr vreun motiv pentru care să fie pedepsit, zise evaziv Lukianov.

— Aș putea eu, Stepan Dimitrici, eu... de pildă, care nu sînt de aici, să mă duc la adunarea voastră ? întrebă Katia cu oarecare notă de vinovăție în glas, și fără prea multă îndrăzneală. De cîteva clipe observase din odaia ei tot ce se petrecea în casă.

— Cum se poate, Katia ! Cum se poate, dragă ! Ai să auzi acolo niște cuvinte, de n-ai să știi să-ți iei tălpășița mai repede. Nu e treabă potrivită pentru o fată, zise cu însuflețire Tatiana Nikanorovna și-și desfăcu brațele de parcă ar fi vrut s-o apere pe Katia de această dorință pripită, necugetată.

„Seamănă, într-adevăr, leit cu surghiuniții care au stat în casa mea. Pentru ei orice adunare era o sărbătoare, pe toți îi trăgea ața", se gîndi Lukianov, examinînd-o mai atent pe prietena fiicei lui.

— Auzi acolo cuvinte urîte de tot. Dar dacă te interesează viața noastră țărănească, atunci e bine ! De ce să nu te duci ! Vino ! Au să vină familii întregi. E judecată ! Pe femeile mele nu le poți lua nici cu sila, altele vin fără să fie chemate, zise Lukianov și apoi se adresă soției sale : Tania, n-are rost s-o oprești, sau s-o sperii. Nu văd nimic de speriat în toată treaba asta.

— Tată, venim împreună, Katia și cu mine, se auzi glasul Mașei. Stătea în ușa încăperii, în halatul ei multicolor, cu papuci în picioarele goale și se întindea cu un aer fericit.

— Ei, poftim poftim ! S-a mai găsit încă una, zise Tatiana Nikanorovna, bătînd din palme. Toți rîseră veseli.

— Ei, dacă așa stau treburile, spălați-vă și haideți la mîncare. Tatiana Nikanorovna apucă tigaia și mîinile ei începură să zboare în sus și-n jos pe lîngă soba încinsă.

Peste o jumătate de oră, Lukianov plecă. Curînd după aceea se pregătiră și fetele.

— Uite ce e, Maria, dacă or porni bărbații să vorbească prea urît, să nu rămîneți acolo, că tot nu puteți afla toate vorbele lor, porunci Tatiana Nikanorovna fetei sale.

— Las'că ne descurcăm noi, mamă, doar nu sîntem mici.

2

În jurul casei Nelidei Lîcikova, buluc de lume. Bărbații fumează țigări și pipă. Tot grupul e în mișcare, unii umblă cu picioarele lor proprii, alții au picioare de lemn, picioarele „țarului". Lumea discută domol. Sînt multe femei și mult tineret. Cîțiva adolescenți se apropie și ei de grup. Nici o treabă nu se face la Lukianovka fără ei. Unde sînt cei mari, hop și ei. Nimeni nu-i alungă. Lăsați-i să învețe să trăiască, lăsați-i să învețe de la cei mai mari cum se trăiește cu cap. Mîine le va veni lor rîndul să poarte pe umeri răspunderea vieții din sat. De altfel ce să mai așteptăm ziua de mîine, că și astăzi unii dintre ei au ajuns capi de familie și poartă pe umerii lor încă slabi povara grea a vieții de țăran. Multora le-au murit tații, sau au dispărut pe front, puterile măicuțelor au secat înainte de vreme : „Conduceți-vă, voi, băieți, cum știți ! Dumnezeu să vă ajute !"

Cei ce au întîrziat și cei ce stau mai departe, se grăbesc la „adunare", unii călare, alții în sănii. Cînd ajung, leagă caii la gard. Animalele sînt nervoase, neobișnuite cu atîta lume strînsă, cu zgomotul vorbelor, cu mirosul puternic de tutun. Caii își sucesc gîtul, privesc lumea cu o expresie de îngrijorare în ochii lor rotunzi și atît de blînzi, se mută de pe o copită pe alta. Animal fără de grai, există oare pe lume un prieten mai credincios și mai devotat țăranului decît calul ? Ce s-ar alege din

țăran dacă n-ar fi ajutorul neprecupețit al calului. În toate anotimpurile anului, la toate orele din zi și din noapte, calul știe să lupte cu greutățile care îl urmăresc pe țăran la fiecare pas. Și dacă reușește țăranul să învingă mizeria, să aibă de mîncare pentru el și pentru copiii săi, este în aceasta un merit al calului, al acestui animal fără grai...

— Kondrat e pe-aici sau nu? întreabă cineva și de îndată toți își amintesc de el, discută despre nenorocirea lui.

— Este. De mult l-au adus cu martori. Și băieții sînt cu el. Stau cu capetele plecate în pămînt, se auzi un glas subțirel de femeie.

— Cum să nu stai cu capul plecat în pămînt, cînd starostele te face de rîs. Îți vine să te-neci de lacrimi amare, intervine în discuție unul din țărani.

— Dacă ar fi după dreptate... poate suporta el omul și altele, mai grele. Se întîmplă să fii și bătut cu bîta, dacă ai greșit. Dar dacă suferi în zadar? Ce să faci? Ți se înfioară inima de supărare... Poți ajunge și la moarte...

— Cum să nu! Și așa se poate... Kondrati e om mîndru. Bărbăția i se vede pe chip... Oare o să îngăduie el, așa dintr-o nimica toată, să-l judece?

— Intrați, domnilor țărani, în încăpere. Veniți la adunare! Glasul starostelui se face auzit în ciuda zgomotului. Discuțiile încetează. Adolescenții încearcă să intre primii, dar la ușă dau peste o barieră.

— Golanii intră ultimii! Treceți, treceți, domnilor țărani! Starostele în persoană stă în dreptul ușii, unora dintre țărani le strînge mîna, pe ceilalți îi bate ocrotitor pe spate. De femei nu se atinge. Le lasă să treacă în tăcere, deși pe fiecare o înregistrează în felul lui. Starostele este convins că muierile sînt mai zgomotoase la adunări decît bărbații și au mult mai puțin respect față de șefi. Sînt și mai puțin stăpînite. De nu reușesc să dovedească cu mintea, încep să țipe sau se așternă pe bocit. Iar țăranul, cu cît este mai independent, mai aspru, cu atît este mai sensibil la lacrimile muierilor și mai ușor de convins... Ce bine-și cunoaște poporul starostele Fi-

limon Selezniov. Îi cunoaşte pe toţi, absolut pe toţi... Şi ştie la ce se poate aştepta de la fiecare dintre ei.

— Bună ziua, Stepan Dimitrici. Bine ai venit! Treci, uite acolo, la fereastră. Acolo sînt multe locuri pe laviţă, zice Filimon. strîngînd mîna osoasă a lui Lukianov. În gînd însă Filimon îşi zice: „Cine dracu te-o fi adus! N-ai putut pe ziua de azi să te duci în taiga? Fără tine treaba ar fi mers de o sută de ori mai uşor."

Printre femei, Filimon o zăreşte şi pe fata lui Lukianov: „Al dracului, pînă şi fata şi-a adus-o! De unde-a mai apărut? Parcă plecase de multă vreme la oraş. Şi acu, poftim, a venit!" îşi zise el şi îngrijorarea pune şi mai abitir stăpînire pe inima lui. „Dar asta cine o mai fi? Cine o fi frumuşica asta?" se întreabă Filimon, examinînd-o pe fata care mergea în spatele Maşei. Ar vrea s-o întrebe pe una dintre muieri ce ştia despre această fată, dar muierile se băgaseră cu toatele într-un colţ unde parcă se înscăunase un fel de împărăţie a lor, în care domneşte zarva şi dezordinea. Aceste presimţiri îl fac pe Filimon să simtă că-i vine leşin de la stomac. În sfîrşit, o zăreşte pe văduva Feokla Moskaliova, care a rămas niţel în urmă; poteca spre casa ei starostele o bate de mult, încă din primele luni ale războiului.

— Feokla, ia spune, cine-i fata aia? Aia din colţ de-acolo. Pare-mi-se că a venit cu Maşa Lukianova. Dar Feokla nu se socoteşte încă bătrînă ca să cedeze aşa simplu, fără luptă, în faţa alteia.

— Armăsar stătut ce eşti, las'că vii tu pe la mine, ţi-arăt eu ţie fată! O să scot maul din tine, şopteşte furioasă Feokla şi folosindu-se de înghesuială, îl loveşte pe Filimon cu genunchiul în locul cel mai ruşinos.

— Potoleşte-te, iapă! geme starostele şi se dă la o parte din uşă, sprijinindu-se de tocul ei. Feokla îşi face loc cu un aer triumfător spre colţişorul unde s-au grupat femeile.

„Stai, stai! Dar asta cine-o mai fi? se întreabă îngrijorat Filimon, întinzînd gîtul subţirel, examinînd peste capetele oamenilor pe cei ce mai intră străbătînd cerdacul îngust. Sprijinind-o sub braţ, ţăranii o ajută să urce scările pe bătrîna Mamika, cea mai veche locuitoare din

Lukianovka. Inima lui Filimon începu să bată cu putere. Pe oricine s-ar fi așteptat să vadă la adunare, dar pe Mamika, în nici un caz. Muierile spuneau că s-a culcat pe vatră pînă în primăvară, pînă la venirea zilelor călduroase. Și totuși a venit! Cine a putut-o îndemna s-o facă? Bineînțeles, unul dintre prietenii lui Kondrat Sudakov. „Ei, Filimon, adunarea asta nu-i a bună", șoptește în sinea lui starostele. Dacă ar fi știut că vine la adunare și bătrîna asta, Filimon ar fi renunțat cu totul la ea. „Ce-ar fi să-i trimit pe oameni acasă, să le zic așa și pe dincolo, domnilor țărani, vă rog să mă iertați, am greșit. Am crezut că e o treabă serioasă, dar cînd am chibzuit mai bine, am văzut că nu face nici două parale... Bine ar fi! De bine ar fi bine, dar cum rămîne cu făgăduiala dată cumătrului lui, Grigori Elizarov? I-am promis doar să-l strîng pe Kondrat Sudakov cu ușa și pe băieții lui deopotrivă", își deapănă Filimon gîndul chinuitor, mîngîindu-și bărbuța rară ca de țap.

— Hai, staroste, dă-i drumul! De ce ții poporul de pomană? E zi de lucru și treabă-i pînă peste cap! strigară cîțiva bărbați și-n glasurile lor se simte nerăbdare și hotărîre evidentă.

Nu! E prea tîrziu să mai trimeată oamenii acasă. Filimon se apropie de masă și se așază alături de Kondrat Sudakov, care-l privește pe sub sprîncene cu o căutătură rea. Filimon se dă mai la o parte, dar acum nimerește drept în fața bătrînei Mamika. Cu nasul ei ca un cîrlig, toată numai zbîrcituri, înfofolită într-un șal negru și o haină neagră de blană de oaie, în cizme negre, bătrîna șade nemișcată. Buzele subțiri sînt strînse, bărbia ascuțită iese în afară, ochii mijiți. S-ar părea că tot ce este pămîntean îi este străin. Dar nu e decît o aparență. Urechea ei ascuțită, deloc îmbătrînită, prinde frînturi de fraze și bătrîna-și zice în sinea ei: „Șiret mai ești, Filimon... Semeni cu bunicu-tău... N-ai convocat tu degeaba adunarea asta".

Din cînd în cînd, Mamika aruncă priviri spre Kondrat, vrînd parcă să-l îmbărbăteze și totodată temîndu-se pentru el. „E mînios și nu se stăpînește la cuvinte."

3

— Adunare, sînt nereguli în sat, ca să zic așa, începe Filimon trăgîndu-se de bărbuță. Vorbește greoi, răsuflă greu de parcă ceva i-ar apăsa pieptul.

Toată lumea amuțește. Muierile se mai îmbrîncesc, se așază unele pe jos, dar tac chitic, pînă și respirația și-o țin.

— Katia, ia uită-te, aia de șade, este Mamika. Îți mai amintești mama ți-a vorbit de ea, îi șoptește Maşa Katiei la ureche.

Dar chiar fără ca Maşa să i-o fi spus, Katia o remarcase pe bătrînă și-și ațintise privirea spre ea. „Un chip bătrîn, obișnuit, numai zbîrcituri, smochinit și totuși are ceva neobișnuit, un aer concentrat, o expresie de voință, o liniște de o deosebită înălțare spirituală", își zice Katia.

Starostele abia stoarce cuvintele. Se vede că-i vine greu să vorbească. Din zece cuvinte pe care le rostește, numai unul se referă la miezul problemei, celelalte sînt un fel de umplutură, gunoaie de felul : „care va să zică, așa dar".

— Dracu să-l ia ! Ce tot umblă cu fofîrlica, se aude un glas.

Filimon tace o bună bucată de vreme în care timp pisarul citește declarațiile martorilor. Pisarul, Ignat Ignatovici, un teolog care nu și-a terminat studiile, este un bețiv de mîna-ntîia. Chipul lui buhăit, cărnos, cu buze mari, răsfrînte și umede, este acoperit de o barbă căruntă ce n-a mai simțit de mult briciul. Cearcăne roșcate îi înconjoară ochii. Se vede cît de colo că trăiește de unul singur, de aceea este atît de neglijent și de murdar. De-l întîlnești dimineața, oricît de devreme, el e deja băut. Totuși, satul îl prețuiește pentru vocea lui sonoră ca a unui diacon și clară ca a unui plutonier major. E de fapt întreținut din cheta sătenilor.

Din lectura prelungită a pisarului se lămurește în cele din urmă vina ce i se impută lui Kondrat Sudakov și celor doi băieți ai săi : Înarmați cu un năvod de

treizeci și șapte de stînjeni lungime, s-au dus la pescuit. În loc să arunce năvodul în apele apropiate de locul lor, ei, în deplină cunoștință de cauză, și-au permis să pescuiască în bulboanele învecinate cu lotul de pămînt al lui Grigori Elizarov. Prinși de acesta asupra faptului, în ciuda protestelor lui Elizarov, Kondrat Sudakov și fiii săi n-au încetat să pescuiască. Iar cînd Elizarov a încercat să le propună să-l accepte și pe el tovarăș, au respins această propunere ca o încălcare a unui pretins drept al lor. Atunci, Grigori a încercat să-i alunge, pe motiv că bulboanele sînt așezate în hotarele lotului ce i-a fost atribuit prin judecată obștească. S-a iscat ceartă. Grigori Elizarov l-a lovit pe Mihail, fiul lui Kondrat Sudakov, e adevărat, fără să-l vătămeze. Atunci, Sudakov l-a legat pe Grigori Elizarov cu hățurile, l-a culcat în căruță și a dat bice calului care a pornit spre sat. Grigori a fost astfel adus acasă, la el, fără să aibă ceva de suferit. Dar dacă pe drum calul s-ar fi speriat, ceea ce se întîmplă nu odată, viața lui Grigori s-ar fi încheiat în mod tragic.

Sudakovii au pescuit ziua întreagă, obținînd peste zece puduri de pește, din care șapte au fost vîndute negustorului Prohor Șutilin.

Această întîmplare, starostele o aduce spre cunoștința tuturor, cerînd judecarea lui Kondrat Sudakov și a fiilor săi pentru încălcarea rînduielilor obștei, fiindcă nimeni nu are voie să conteste sau să nesocotească legile ei străvechi.

Obosit pînă la transpirație de pe urma lecturii întortocheate și a declarațiilor depuse de martori, dintre care o impresie deosebit de puternică o stîrni aceea făcută de negustorul Șutilin precum că a cumpărat șapte puduri și jumătate de pește proaspăt de la Kondrat Sudakov, pisarul se așază pe scaun. Intră în acțiune din nou Filimon.

— Așadar, care va să zică... așadar... Kondrat este vinovat, începe iar să vorbească Filimon cu un glas tărăgănat.

— De ce e vinovat? În ce constă vina lui? se aud glasuri din toate colțurile.

— Păi cum să nu, el, peștele, precizează Filimon.

Începerea se umple de strigăte, de rîsete și un glas subțire de femeie le domină pe toate :

— Dar Prohor Șutilin de ce a vîndut peștele de două ori mai scump ?

— Așadar, care va să zică... Șutilin e negustor, încearcă să respingă Filimon imputarea adresată negustorului. Lui ce-i pasă ? El a primit de la Șutilin gratis douăzeci de funți de pește din cel mai mare și mai bun. Toată lumea o știe și adunarea rîde. Prietenii și rudele starostelui tac mîlc. Mai bine, lua-l-ar dracu, n-ar fi deschis gura nici Filimon !

— Tăcere ! Vreau să întreb : ce despăgubire se așteaptă să capete Grigori Elizarov de la Sudakov ? zice Lukianov, ridicîndu-se de pe laviță. Ochii — unul albastru, altul căprui — se opresc asupra lui Filimon, pentru a-l căuta apoi pe Elizarov. Acesta șade în spatele starostelui, evitînd cu tot dinadinsul privirea lui Lukianov. Se știe destul de vinovat față de acesta.

— Ignat Ignatîci, așadar, care va să zică, citește, se roagă starostele.

Pisarul citește acea parte a actului în care se trag concluziile așa cum le-a chibzuit Filimon cu cumătrul său Grigori : Kondrat Sudakov este obligat să restituie lui Elizarov contravaloarea peștelui prins (zece puduri și treizeci de funți), să-și ceară iertare față de Elizarov, iar obștea să-i dea un avertisment sever, anunțîndu-l că dacă va repeta asemenea încălcări ale proprietății altora, va fi scos din sat.

— Foarte bine ! strigă partizanii lui Grigori și Filimon.

— Poftim ! Ia te uită ce le-a trecut prin cap ! exclamă simpatizanții lui Sudakov.

Zgomotul nu încetează curînd. De altfel Filimon nici nu are intenția să-l potolească. „N-au decît să urle. Țăranului îi place mai întîi să-și obosească gîtlejul, să se istovească țipînd, dar după asta îl pui cu botul pe labe și devine potolit ca un viteluș". Așa își zicea Filimon. Aproape la fel gîndea și Lukianov, aproape la fel dar nu întru totul. „N-au decît să strige. În felul acesta își vor da seama mai bine că nu poți face nimic cu țipetele". Vrea să spună ceva și el, dar nu se grăbește, așteaptă.

Au început să zbiere și muierile. Lasă-le s-o facă. Într-adevăr, peste vreo două trei minute, zgomotul încetează. Acum este momentul cel mai potrivit să se ridice în picioare și să-i chestioneze pe față pe staroste și pe Grigori.

— Ce părere aveți : loturile de pămînt și bulboanele sînt unul și același lucru ? întreabă Lukianov și ochii lui de culori diferite îl caută pe Grigori.

Filimon se trage de barbă, își întinde gîtul și așa destul de lung și murmură :

— Așadar, care va să zică... așa dar... bulboana de lîngă pămînt...

— Orice copil mic știe că nu se împarte țăranilor decît pămîntul. Apele rîurilor și ale lacurilor sînt ale lui Dumnezeu. Este glasul Mamikăi. Vorbește încet, mormăind puțin, dar toți o ascultă ca vrăjiți. Filimon duce mîna la spate și face un semn lui Grigori, ca și cînd ar spune : cumetre, vino în ajutor. Prefă-te oropsit, necăjit.

Roșu la față, transpirat, cu broboane de sudoare curgîndu-i pe tîmple, Grigori începe să plîngă. Umerii lui mari tresar sub cojocul frumos, nou, iar glasul îi tremură. E înalt de aproape doi metri, dar plînge ca un copil nenorocit, oropsit.

— M-au legat,... m-au aruncat în căruță... Cum vine asta ? Asta-i tîlhărie.

— Dar cine i-a smuls falca lui Mihail ?

— Oameni buni, aveți milă ! Nu vedeți cum plînge, ca un adevărat copil ?

Zgomotul, țipetele, răsună iar, gata parcă să sfîșie pereții casei văduvei Lîcikova. Filimon dă din mîini și strigă :

— Așadar, care va să zică, oameni buni, nu e bine așa ! Să fim de aceeași părere, care va să zică !

Strigătele de la adunare seamănă cu un uragan, care izbucnește, lovește pămîntul, ridică nori de praf pînă în înaltul cerului, zboară prin cîmpie și dispare pe loc, se potolește de parcă n-ar fi fost niciciînd.

Într-adevăr, abia acum cîteva clipe țipaseră cu toții și iată-i deodată pe toți tăcînd, privindu-se unul pe altul, avînd în ochi una și aceeași întrebare : Ce e de făcut ? Poate că într-adevăr Kondrat e vinovat.

Atunci sare negustorul Prohor Șutilin. El așteptase de mult această clipă de calm.

— Obște ! Ce să însemne asta oare ? Rezultă că noi nu putem fi stăpîni pe bucata noastră de pămînt ? Cum adică : vin mîine pe ogorul meu și văd acolo păscînd vite străine. Și nu pot să mă ating de ele pentru că altfel mă leagă fedeleș și mă aruncă într-o căruță... Este lucru drept ? Vă întreb, dacă și voi pățeați la fel ?

— Nu e drept, bine zice Prohor, strigă prietenii lui Grigori, cărora li s-a promis încă de aseară un butoiaș cu mied.

— Ți-ai făcut socoteala greșit, Prohor.

— Păi așa socotește el întotdeauna, patruzeci de copeici și cu patruzeci de copeici fac o rublă și douăzeci, răspund simpatizanții lui Sudakov.

Atunci se ridică în picioare, mînios, Stepan Lukianov.

— Ce te tot ascunzi pe după staroste, Grigori ? Ieși în mijloc să te vadă obștea. Să discutăm pe față. Lukianov se oprește, așteptînd ca Grigori să iasă. De ce nu vii, ce tot amîni ? Cînd ai vărsat lacrimi ai ieșit în mijlocul ogrăzii, iar acum te bagi în ascunzătoare...

Grigori nu se grăbește. Dar Filimon își dă seama că nu poate să nu facă pe voia obștei. Toți îl susțin pe Lukianov. Filimon se trage în stînga de la masă și Grigori apare acum în fața tuturor ca un Isus Cristos gata de înălțare. Îl vede lumea din toate colțurile.

— Ia adu-ți aminte, Grișutka, de vara trecută, îți mai amintești, sau ba ? Ia adu-ți aminte, unde ai prins tu carași ? îl atacă Lukianov.

Grigori tace. Chipul lui rotund, cu barbă moale ca un puf se face roșu ca sfecla.

— Așadar, care va să zică, răspunde, cumetre Grigori. Starostele n-ar fi dorit să înceapă această discuție, dar tăcerea îndelungată a lui Grigori nu este în avantajul său. În loc să fie un acuzator, gata să-și distrugă vrăjmașii, el devine acuzat și încă un acuzat care are flancurile deschise pentru a fi lovite.

— Am pescuit prin lacuri. Ce, n-avem noi lacuri destule ? caută să evite un răspuns direct Grigori.

Și-a găsit nașul ! Lukianov n-are de gînd să-l ierte.

— Dar pe lacul Konopleanoe ai pescuit? întreabă el cu un glas sever.

— Parcă pot să mai țiu minte, caută din nou să evite răspunsul Grigori.

— Filimon, ia spune tu, pe cine am văzut noi astă vară pe lacul Konopleanoe cînd ne întorceam de la voloste? Îți mai amintești pe cine am întîlnit noi trăgînd năvodul?

Tăcerea se așterne. Toți așteaptă cu răsuflarea tăiată. Ce să-i faci, i-a prins bine Lukianov pe Grigori și pe Filimon.

— Așadar... care va să zică... Grigori pescuia pe lac, recunoaște Filimon.

— Ai auzit, Grigori?

— Doar nu-s surd. Elizarov oftează în disperare.

— Să ne spună pe lotul cui este lacul Konopleanoe, se aude un glas de femeie.

— Într-adevăr, Grigori, spune-ne, insistă și Lukianov.

— Dar ce-i cu el, nu cumva și-a înghițit limba? îl întărîtă același glas de femeie.

— Așadar... care va să zică... am să zic eu, dacă e de zis, mormăie Filimon. Pămîntul e al lui Stepan Lukianov.

— Se vede că Grigori și-a pierdut memoria. Nu ține minte decît ce-l privește pe el, revine același glas de femeie.

4

Katia urmărește adunarea cu senzația că recitește articolele publicate în presa bolșevică. De cîte ori nu i-a fost dat să citească despre lupta de clasă de la țară, despre creșterea numerică a chiaburimii, despre pretențiile acesteia la dominație, la acapararea pămînturilor și a mîinii de lucru. S-ar zice că cineva a organizat această adunare ca să vadă ea ce și cum. „Tovarășii noștri cunosc satul", își zice în sinea ei Katia. Se bucură să mai constate și altceva. Prin ziarele bolșevice, în manifestele de partid, în articolele lui Lenin, a citit în ultima vreme foarte mult despre trezirea conștiinței de clasă în masele

țărănești... Nici în privința aceasta nu s-au înșelat bolșevicii. Katia își dă seama că Sudakov nu este lăsat singur, în părăsire, că alți zeci și sute ca el au sărit să-i ia apărarea, opunîndu-se arbitrariului și asupririi. „Bine-ar fi să trimitem la țară cît mai mulți propagandiști de-ai noștri, ca țăranul să afle ce se petrece în lumea largă", se gîndește Katia. Dar nu prea are mult timp să chibzuiască asupra acestor probleme, căci desfășurarea adunării capătă o ascuțime deosebită.

— Așadar... care va să zică, țărani, continuă cu glasul lui plicticos, Filimon, totuși, nu e rînduială bună asta! Măcar să ceară Kondrat iertare... așadar, care va să zică... Grigori era cît p-aci să dea ortul popii!

Într-o clipă adunarea ghicește manevra starostelui. Filimon a pierdut orice nădejde de a mai căpăta de la Sudakov o sumă de bani. De aceea încearcă să-l înjosească pe Kondrat. Ce înseamnă să ceară iertare? Înseamnă să se așeze în genunchi în fața lui Grigori, să se recunoască vinovat de acțiuni pe care obștea le condamnă.

— Nu trebuie să ceară iertare! Kondrat n-a făcut nimic rău! încep să țipe muierile.

Acum se aruncă cu furie în ceartă Kondrat Sudakov însuși. E înalt, slab și suplu ca o ramură de răchită. Se îndoaie ușor într-o parte, se întoarce repede, se îndoaie în partea cealaltă. Cu o mînă își apasă burta. Un singur deget are această mînă, celelalte i-au fost retezate de o schijă de parcă le-ar fi retezat o secure. Kondrat s-a bătut pe front și a căzut rănit în primele luni ale războiului. Poartă o scurtă ponosită, prinsă în brîu, pantaloni largi de postav și niște încălțări care se leagă mai sus de gleznă. Capul are cîteva arsuri căpătate tot acolo, pe front. Părul cărunt crește în smocuri, semănînd cu o tufă pe o coastă de deal.

— Pentru ce? De ce adicătelea să cer iertare lui Grișka? strigă Kondrat cu glasul spart. Pentru că el e bogat și eu sînt sărac? Sau pentru că este cumătrul starostelui...

— Ai grijă, Kondrat, vino-ți în fire, îl previne Filimon, agitînd mîna osoasă.

Kondrat se înfurie și mai tare.

— Ia mai tacă-ți fleanca, ticălosule!

De astă dată însă Kondrat a sărit peste cal. Nu se cade să-l înjure pe staroste. Orice s-ar zice, dar starostele este ales de popor și fiecare trebuie să apere demnitatea lui, chit că-l iubește sau nu.

— Mai ține-ți limba-n frîu! strigă prietenii lui Filimon.

— Ce v-ați pornit, irozilor! Kondrat s-a înfuriat și a sărit peste cal! Iar pe tine, Filimon, de-ar fi să te judecăm după merite, ar trebui să te înjurăm și mai tare, se aude un glas din colțul unde șed muierile.

Se stîrnește iar un zgomot cumplit. Nimeni nu ascultă, toți zbiară. Muierile au sărit de la locurile lor și amenință cu pumnul. Dar iar se potolesc cu toții. Toate privirile se îndreaptă spre Mamika. Aceasta s-a ridicat în picioare, și-a ridicat bastonul amenințînd cu el deasupra capetelor, ochii mari îi ard mînioși. Nu se știe cum, dar și vocea i-a devenit puternică de se aude pînă în cel mai îndepărtat colț al încăperii.

— Nu vă e rușine? Blestematilor, obște e asta? sau adunătură de bețivi? Și tu, Filimon, staroste, urli mai tare ca toți ceilalți.

Filimon își pleacă capul, face un gest neputincios din mîini și tace. Știe el ce forță are bătrîna asta. Are aproape o sută de ani dar mintea nu și-a pierdut-o. Nu numai părinții, dar și bunicii i-au cerut nu odată sfatul.

— Așadar, care va să zică... Mamika, îmi cer iertare, mormăie Filimon.

— Să le faci tu dreptate, Mamika! Să le faci dreptate, că altfel țipă o săptămînă și pace tot n-are să fie, strigă muierile.

— Să ne ierți, tușă Stepanida. Dar uite, așa mi-a întunecat necuratul mintea... N-am avut stăpînire, și Kondrat Sudakov, cu un aer spăsit, se pleacă în fața bătrînei.

— Așa cum ai să zici dumneata, Stepanida Semionovna, așa are să rămînă, intervine Lukianov. Știe din experiență că Mamika se pricepe ca nimeni altul să potolească pe țăranii din Lukianovka. Întotdeauna îi apără pe cei săraci și umili, de aceea n-o iubesc bogătașii din Lukianovka, dar nu îndrăznesc s-o arate pe față. Ade-

vărat că judecata Mamikăi nu durează mult. Cuvintele ei fie că sînt uitate, fie că sînt ocolite, dar cel puțin în clipa cînd sînt rostite, cînd patimile se înteţesc, cînd poate să se producă o adevărată explozie, sînt ascultate.

— Grigori l-a bătut pe Mișka, băiatul lui Kondrat Sudakov. Iar Sudakovii l-au legat pe Grigori. Sînt chit, oameni buni, zice Mamika cu glasul ei calm și sonor.

— Are dreptate, așa e, se aude din toate colțurile.

— Kondrat a pescuit peşte în bulboane. Peştele l-a mîncat, în parte l-a vîndut, continuă să judece Mamika. Nici o nenorocire, nu de la tine a luat el peştele acela, Grigori. De la bunul Dumnezeu. Bulboanele, Grigori, sînt ale poporului, sînt date tuturor. Dacă vrei, și tu poți să iei. N-ai pescuit și tu din lacul lui Stepan Lukianov ? Din lacul Konopleanoe ? Ai pescuit. Păcătuiești, Grigori, n-ai frică de Domnul. Tu ai dreptul să faci, dar altul nu.

— Adevărat ! Bine zice, se aude un glas, dar starostele și prietenii lui nu sînt mulțumiți, stau bosumflați, se privesc unii pe alții și în gîndul lor o înjură pe Mamika în chipul cel mai deocheat.

— Iar cine nu vrea să trăiască în bună vecinătate, cui nu-i plac rînduielile noastre, n-are decît să plece din Lukianovka, cale bătută ! Așa a fost și pînă acum. Mamika ridică vocea și deși ochii ei par adormiți sub pleoapele grele, văd totul, înțeleg totul.

— Bine zice ! Trebuie să trăim în bună vecinătate ! se învoiesc cu ea bărbații și femeile, mai calme acum și mai așezate. De altfel, ce să facă altceva : cine nu se învoiește cu Mamika, cu adevărul grăit de ea, este dat afară din adunare. Și Filimon și Grigori o înțeleg și ei, și, potolindu-și furia lăuntrică, mormăie ceva pe sub nas, își strîng pumnii și-și feresc privirile pline de răutate din calea consătenilor.

— Iar acum, tu Grigori, scoală-te și vino-ncoa. Mamika arată cu degetul unde trebuie să se oprească Grigori. Și tu, Kondrat, de asemenea vino la mine, poruncește ea lui Sudakov.

Kondrat și Grigori își fac loc prin mulțimea înfierbîntată și se apropie de Mamika. Stau unul în fața altuia cu capetele plecate ca niște tauri care au de gînd să se împungă pînă la moarte.

— Trebuie să vă dați mîna și să trăiți fără răutate, să uitați de toate relele ce au fost între voi, îi învață Mamika.

Grigori, primul, întinde mîna. Kondrat abia de o atinge cu palma sfîrtecată și se retrage în mulțime. Toată lumea înțelege că pacea aceasta nu va dura mult între cei doi țărani, dar tot așa, toată lumea știe că o pace rea e mai bună decît vrajba. Că, uite, de cîți ani e război pe pămînt și tot nu se mai termină! Cîte nenorociri! Cîtă suferință! Cîte lacrimi, cine să le țină socoteala!

Toți sînt gata să plece, dar Filimon bate cu pumnul în masă și comunică o veste ce-i lasă cu gura căscată.

— Așadar... care va să zică... să nu plecați, stimată adunare! A venit la noi o cucoană de la oraș... Vrea să vorbească... care va să zică... de război vrea să zică. Cînd s-o termina și cu afurisitul ăsta de război...

Cuvîntul „război" și în deosebi fraza lui Filimon „cînd s-o termina și cu afurisitul de război", îi oprește chiar pe cei mai nerăbdători să se întoarcă acasă.

— Dar unde este cucoana asta? întreabă niște glasuri dintr-un colț.

— Acușica vine. S-a dus s-o aducă Ignat Ignatici... așa dar... care va să zică... Se odihnea în casa preotului...

— S-a dus ziulica de lucru! dar cum să nu rămîi, că doar acolo-s la război, flăcăii noștri, oftează cineva de se aude în toată încăperea.

5

Cucoana venită de la oraș era o ființă de o înălțime uriașă, mai înaltă decît Ignat Ignatovici. N-o supărase firea nici cu grăsimea. Pieptul era cît un munte, mîinile albe, îngrijite, ca niște pîinișoare dulci, sprijinite pe șolduri. Fundul, ce să mai vorbim, mare și rotund, ca un fund de saca. De îmbrăcat, nu s-ar zice că era luxos îmbrăcată, dar nici sărăcăcios. Hainele se vede că erau de calitate aleasă. Purta o bluză albă, cu o broderie modestă la guler și la manșete, o fustă neagră, evazată la poale, deasupra o jachetă scurtă, niște pantofi de antilopă frumoși, și galoși. Capul era pe măsura trupului —

mare, nasul şi el, ca o cîrmă de şlep, ochii vioi, cu o privire care alerga de colo pînă colo. Părul îl purta aranjat ca o turlă de biserică pe un deal. Buclele cărunte, ondulate iscusit, ca nişte tubuleţe, aşezate trei etaje, unul peste altul, iar în spate alt rînd de bucle.

De cum intră în încăpere, cucoana scoase haina din blană de veveriţă. Ignat Ignatovici i-o prinse din zbor, aşezînd-o respectuos pe braţul său. Cucoana păşi înainte şi dintr-o dată umplu tot spaţiul dintre uşă şi masă. Sub presiunea trupului ei uriaş, ţăranii se ghemuiră, de parcă s-ar fi speriat că pot fi striviţi.

Filimon se dădu la o parte de lîngă masă, clătină din cap şi mormăi cu greu :

— Aşadar... care va să zică... Obştea vă roagă, prea stimată ...Ef...Ef...Efrosinia Haritonovna... Za... Zatunaiskaia.

— Lasă, prea stimate, lasă... nu e neapărat necesar să-mi zici pe nume, zise doamna Zatunaiskaia, aşezîndu-şi pe nas un *pince-nez* în ramă aurie şi vorbi pe un ton familiar de parcă ar fi vrut să spună : ce rost are să mă recomanzi, că doar sîntem între noi, oameni cunoscuţi...

Aşezată alături de Maşa, Katia o privea ţintă pe Zatunaiskaia, întrebîndu-se cine o fi oare ? De unde a venit, ce scop urmăreşte ţinînd această conferinţă în faţa ţăranilor ? Probabil că reprezintă o organizaţie filantropică din multele care s-au format sub patronajul diferitelor persoane din familia imperială... Toate aceste comitete de ajutorare ale armatei, de slujire a patriei, societăţile de salvare ale Rusiei erau adesea doar firma sub care se ascundeau tot felul de hoţi şi de speculanţi care reuşeau să facă avere din te miri ce.

— Mult stimaţi ţărani ! Voi, din truda cărora mîncăm şi bem noi ! Patria noastră trăieşte o vreme grea, neobişnuit de grea. Zatunaiskaia încercă să vorbească pe un ton mieros, familiar, ca să capete încrederea ţăranilor, dar glasul îi era aspru, puţin răguşit, lipsit de orice fel de căldură. Dîndu-şi seama că glasul o serveşte prost, şi nu poate reda acel sentiment de simpatie faţă de adunare, pe care ea dorea cu tot dinadinsul să-l exprime, Zatunaiskaia recurse la gesturi şi mimică. Aproape la fie-

care cuvînt dădea ochii peste cap, ridica mîinile grăsuțe deasupra capului, apoi le așeza cruciș peste piept, își ținuia buzele sau le subția. „Asta a învățat să joace teatru" își zise în sinea ei Katia, ascultînd discursul. Grija principală a Katiei era să definească partidul politic căruia îi aparținea această doamnă, care vorbea despre rolul Rusiei în istoria lumii în cuvintele cele mai generale.

Țărani, bărbați și femei ascultau cu încordare. Toată lumea tăcea. Toți așteptau cu nerăbdare ca cucoana de la oraș să vorbească despre război, așa cum le-o făgăduise starostele.

Zatunaiskaia făcu o pauză, își șterse fața roșie cu o batistă parfumată și zise :

— Dar oricît ar fi de mari nenorocirile și zguduirile care le îndură patria noastră chinuită, poporul nostru muncitor, unit, le va birui, va rezista, va duce războiul pînă la victorie și va deschide drum fericirii și libertății. Ostașii noștri viteji cer să fie trimiși pe front și nu există forță care să oprească entuziasmul lor.

„Socialist-revoluționară ! Cea mai tipică socialist-revoluționară, cu oarecare înrîurire a ideologiei cadeților", se gîndi Katia, ascultînd cu și mai multă încordare.

Zatunaiskaia trecu apoi la problemele frontului, la suferințele ostașilor. Vocea ei tremura, ochii i se înroșiseră. Femeile începură să ofteze, cîteva își ștergeau nasul. Țăranii plecară capetele. Dîndu-și seama că auditoriul este suficient de emoționat, Zatunaiskaia începu să le povestească ce viață grozavă vor avea țăranii după victoria asupra dușmanului. Toate suferințele, toate nenorocirile, toate pierderile vor fi răscumpărate de fericirea care-i așteaptă.

— Pămîntul va aparține celor ce-l pot într-adevăr lucra, pot obține de la el tot ceea ce el ne poate oferi. Țăranii vor deveni frați cu adevărat între ei. Hambarele pline vor fi măsura hărniciei lor și în consecință și a cinstei de care se vor bucura. În familia unită a poporului muncitor, țăranii vor ocupa locul principal care li se cuvine. Inteligența înnăscută și înțelepciunea țăranului rus îi vor deschide porțile și accesul la toată ierarhia aparatului administrativ și el va fi nu numai un execu-

tant, dar și un legiuitor... Zatunaiskaia plutea într-o adevărată lume de basme. Bărbații și femeile care fuseseră cît pe-aci să plîngă auzind-o cum vorbește despre vitejia și eroismul soldaților, îi aruncau acum priviri pline de neîncredere. Dar ea nu le observa. Vorbea, vorbea întruna. Pe neașteptate răsună glasul Mamikăi.

— Doamnă, spuneți-ne ce să facem, ca să scăpăm de mizeria de acum? Sînt multe văduve, orfani și mai mulți, cîmpul nu rodește îndeajuns...

— Așa-i, așa-i! Și apoi de unde să ia satul atîta putere ca să facă această viață de care spui dumneata? o întrebă Lukianov.

Adunarea începu să se miște. Oamenii șușoteau între ei, unii se mutau din loc în loc, alții rîdeau. Dar privirea atentă a Katiei observă că sînt alții care caută să potolească zgomotul iscat, o privesc pe Zatunaiskaia cu adevărat respect, vor să creadă în adevărul acelei vieți minunate de care ea le-a vorbit.

— Mai tacă-vă gura! Lăsați cucoana să vorbească. Măcar în basm să trăim și noi ca oamenii! se aude un glas de femeie.

Zatunaiskaia stă, tace și aruncă priviri nerăbdătoare lui Filimon, de parcă ar spune: „Dumneata, ca staroste, de ce stai și nu chemi adunarea la ordine?“ Conferențiara este jignită... Gîtul i s-a roșit, fața e toată numai pete vișinii, degetele trag de lănțișorul *pince-nez*-ului. În privirile ei repezi se zăresc sclipiri de răutate.

Filimon observă că cucoana venită de la oraș este nemulțumită. Bate cu pumnul în masă și strigă.

— Așadar... care va să zică, tăceți din gură și ascultați.

Doamna Zatunaiskaia își continuă discursul. S-ar părea că n-au existat întrebările pline de neliniște, problemele pe care le-au ridicat Mamika și Lukianov. Oratoarea se ridică iar în înaltul cerului. Este evident că nu-i plac plimbările pe pămîntul păcătos. În cuvinte învățate pe de rost și probabil nu o dată repetate în asemenea întîlniri ea zugrăvește tabloul idilic al obștei țărănești.

Katia observă din nou că aceste cuvinte despre frăția tuturor țăranilor, despre egalitatea lor unul în fața

altuia şi a obştei conving pe mulţi. O umbră de împăcare se aşterne pe chipurile bărbaţilor şi ale femeilor. Cu cîteva clipe mai înainte, cuvintele Mamikăi şi ale lui Lukianov îi întărîtaseră. Iată-i acum cu totul alţii, supuşi şi intimidaţi. S-ar zice că nu este o adunare la care se dispută cele mai acute probleme ale vieţii ţărăneşti, ci un tedeum. „Ce tactică ticăloasă. În loc să scoată la iveală viciile epocii, să trezească în oameni dorinţa de a trăi altfel, în loc să le propună o soluţie revoluţionară pentru a ieşi din starea de impas în care se află, ea le oferă iluzii care le adorm voinţa şi energia. Nu, Katia nu poate lăsa lucrurile să rămînă aşa ! Ţăranii nu pot pleca de aci, cu capul plin de toate aceste fleacuri eserocadete în capul lor, îşi zice Katia care simte că-i vine tot mai greu să asculte oratoarea. „Trebuie să plec, să plec cît mai repede, ca să nu mă încaier cu ea", îşi zice Katia, foindu-se nervos pe laviţă.

Dar nu numai pe Katia o indignează discursul doamnei Zatunaiskaia. Cu un rînd în faţa ei stau Timofei Cernov şi Maşa, şi Katia îi aude şuşotind plini de indignare.

— Katia ce facem, plecăm aşa fără să spunem o vorbă ? Ia ascultă ce zice despre cei săraci. Că sînt nişte trîntori, nişte nepricepuţi, ne făgăduieşte raiul la toţi. Maşa întoarce capul şi Katia o vede roşie de furie.

— Ce ticăloasă, îşi exprimă părerea Timofei brutal şi scurt, împingînd cu zgomot cîrja.

În capul Katiei e o adevărată furtună. Ce să facă ? Ce să facă ? În faţa ei se află un duşman. Ce are a face că doamna Zatunaiskaia introduce din cînd în cînd în discursul ei cuvinte precum „libertate", „revoluţie", „socializare", cînd de fapt ea este cu totul străină de nevoile reale ale ţăranilor, de interesele lor. Prin mintea Katiei trec discuţiile pe care le-a avut cu Zina, tot ce-a văzut la ea în casă. Îşi aduce aminte de cuvintele lui Lukianov şi de concluzia lui categorică : satul nu are forţe care să-l trezească la luptă. Numai schimbările radicale pot salva ţărănimea. Dar adunarea de astăzi ? Nu este ea o dovadă că la ţară are loc o luptă aprigă ? Altfel îşi imaginează bogătaşii frăţia dintre ţărani. Ei nu vor

ceda din poziţii, nu vor renunţa la exploatarea ţărănimii. Dar cum a înfăţişat Zatunaiskaia situaţia de pe front? Ea spune că soldaţii ard de dorinţa de a lupta, că nu se gîndesc decît la război şi la victoria finală! Totul e minciună, un neadevăr dictat de scopuri politice urîte, îndreptate împotriva poporului.

Din argumentarea oratoarei se vedea că se apropie de concluzie. Şi ea a obosit şi auditoriul aşteaptă să termine. Katia nu a hotărît încă ce să facă. Cine îi va replica doamnei Zatunaiskaia, cine va restabili în ochii acestor ţărani adevărul încălcat? Katia îşi face repede un calcul: deşi Maşa este indignată de discurs, nu are posibilitatea să-l dea peste cap. E prea mic bagajul ei politic şi nu are nici o experienţă propagandistică... Timofei, da desigur... el are o experienţă de viaţă. Frontul, bătăliile, de două ori rănit... dar Katia s-a convins deja că Timofei nu va putea aduce argumentarea necesară. Mai curînd ar putea-o înjura pe Zatunaiskaia, dar pe cine poate convinge în felul acesta?... „Eu... va trebui s-o fac... eu va trebui să iau cuvîntul..." Îşi aminteşte de îndrumările pe care i le-au dat tovarăşii din Petrograd cînd au condus-o ca şi de sfaturile lui Nasimowicz de a fi cu băgare de seamă, cu cea mai mare băgare de seamă... Dar nimeni dintre ei nu a putut prevedea atunci că se va afla faţă în faţă cu adversarul... Şi la urma urmelor care tovarăş n-ar folosi această ocazie pentru a explica ţăranilor politica partidului bolşevic?! Incontestabil că toţi ar proceda ca ea. Şi fratele ei, şi Vania Akimov, şi Nasimowicz s-ar arunca în luptă. Bineînţeles, e un risc... poate că riscă chiar propria libertate... dar ce-are a face. Banii şi actele lui Akimov le-a lăsat în păstrarea lui Nasimowicz... şi dacă Vania va apare totuşi, el are să poată pleca din Tomsk. E adevărat că întîlnirea lor se amînă iar... Păcat, mare păcat! Vor rămîne nerostite acele cuvinte pe care ar vrea să i le spună lui Vania şi care zac undeva în firidele cele mai adînci ale sufletului ei... Dar n-are nimic, vor mai fi ele încă zile de bucurie, acum nu e vreme de ele, acum fericirea ei este în luptă...

Nu-i mai rămîne pentru chibzuială decît cîteva secunde. Zatunaiskaia rosteşte ultima frază, se şterge cu

batista şi mulţumită de sine, se aşază pe taburetul pe care i-l oferă pisarul. Urmează cuvîntul tărăgănat al starostelui.

— Aşadar, care va să zică, ţărani, totul este limpede. Să fim aşadar cu toţii uniţi ca unul singur...

6

Atunci se ridică în picioare Katia. Îndoielile au fost biruite, alegerea a fost făcută.

— Cetăţeni ţărani ! Starostele a spus : totul este limpede. De fapt, nu este cîtuşi de puţin limpede. Situaţia pe front, ca şi aceea din spatele frontului este cu totul alta decît ne-a înfăţişat-o aici doamna Zatunaiskaia. Totul este altfel în realitate. Şi drumul pe care vi l-a zugrăvit în viitor această doamnă este un drum fals, care nu vă poate duce decît la noi suferinţe şi nenorociri, la sărăcirea altor mii şi milioane de ţărani...

Ce bine că glasul Katiei este atît de sonor, atît de plăcut. El pluteşte prin casa mare a văduvei Nelida Lîcikova şi cucereşte toate inimile. Bărbaţii şi femeile stau în nemişcare, sorbindu-i fiecare cuvînt. Cei care s-au grăbit spre uşă pentru a pleca, s-au oprit, dornici să audă adevărul adevărat despre viaţă. Şi nimeni, nici o putere nu-i poate scoate din încăpere.

Doamna Zatunaiskaia nu se aştepta la o lovitură atît de puternică şi de bine calculată. E într-un adevărat şoc. Rămîne nemişcată, cu buzele palide, fără să poată scoate un cuvînt.

— Acum o săptămînă am sosit de la Petrograd. Muncitorii şi partidul bolşevic văd o singură ieşire pentru Rusia şi aceasta este revoluţia. Situaţia pe front este disperată. Soldaţii sînt chinuiţi, istoviţi, devine tot mai limpede pentru ei că războiul nu poate aduce nici un fel de salvare poporului rus din sărăcia lui de veacuri. Se apropie clipa cînd armele vor fi întoarse împotriva ţarului şi a capitaliştilor, adevăraţii vinovaţi de aceste suferinţe nemaipomenite pe care le îndură poporul.

Ce se întîmplă însă în spatele frontului ? La oraşe e o adevărată catastrofă. Muncitorii sînt istoviţi, sleiţi

de război, de muncă grea, de foamete. Ce se petrece la țară, o știți singuri. Ruină, mizerie. Războiul a înghițit milioane de vieți omenești și apelul de a-l duce la victorie înseamnă încă noi victime nenumărate. Sînt oare atît de puține văduvele și orfanii al căror număr nici nu-l putem socoti ? Ne aflăm în fața unei prăpăstii. Ieșirea este una singură ! Muncitorii, soldații, țăranii trebuie să dea jos pe conducătorii îmbuibați, să ia puterea de stat în mîinile lor, să încheie de îndată pace, să împartă pămînt țăranilor iar uzinele și fabricile să le dea muncitorilor...

Doamna Zatunaiskaia ne-a vorbit despre fericirea și unirea poporului muncitor. E un cîntec vechi de mult uzat ! Nu există la noi un singur popor ! Există bogați și săraci. Bogați sînt puțini, săraci sînt multe milioane. Interesele bogătașilor nu vor fi niciodată aceleași cu ale săracilor. Bogătașii caută întotdeauna să-i supună pe cei săraci. Ați văzut și la adunarea de astăzi...

Deodată, acoperind glasul Katiei se auzi un țipăt dement, asurzitor, care făcu să zăngăne geamurile de la fereastră. Doamna Zatunaiskaia urla cu atîta disperare de parcă cineva încerca s-o jupoaie de vie. Ți-era frică s-o privești, era toată roșie, se zgîria pe față, bătea din picioare fără oprire. Pieptănătura în chip de turn se desfăcuse și pe spinare îi atîrna o coadă străină prinsă cu o agrafă metalică. Katia nu mai putu pronunța nici un cuvînt. Se așeză deci la locul ei, în spatele Mașei.

— Măi femeilor, a apucat-o damblaua, se auzi un glas de muiere, plin de panică.

Toți dădură buzna în uliță. Katia și Maşa, laolaltă cu ceilalți.

— N-a apucat-o nici un fel de dambla, e adevărul care nu i-a plăcut.

— Ce dulce mai cînta, și cînd colo de pomană.

— Să stea aici la noi o săptămînă, două, altfel ar cînta.

— Dar fata aia, ce zici ? Bine a mai apărat adevărul ! Și auzi măi, fata vine chiar de la Piter, discutau oamenii între ei, coborînd pe scară și umplînd ograda pustie năpădită de buruieni și acoperită de o zăpadă proaspătă.

Abia acum Katia își dădu seama în mod lucid de cele petrecute. Figura doamnei Zatunaiskaia nu reușise. Minciuna cu care încercase să inducă în eroare adunarea fusese dată în vileag. Țăranii au aflat adevărul bolșevic, adevărul autentic despre viață. N-are a face că nu a putut vorbi decît puțin, că nu și-a putut termina gîndul, lucrul principal îl spusese.

Încordarea pe care o trăise Katia din primele clipe în care apăruse doamna Zatunaiskaia se transformase acum în bucurie, într-un sentiment al datoriei împlinite. Procedase așa cum ar fi procedat în locul ei orice bolșevic. Nu se dăduse în lături de la luptă, nu se ascunsese. Și acest sentiment de mulțumire de sine însuși elimină pe toate celelalte. Katia o luă pe Mașa de braț și, făcîndu-și loc prin mulțimea care rămase strînsă grămadă, o porniră ușor și repede pe uliță.

7

Katia și Mașa cotiseră din ulița mare pe ulicioara ce ducea la casa lui Lukianov, cînd se auziră strigate din urmă de Timofei Cernov. Acesta venea cu sania trasă de un cal, cu o mînă strunea calul, cu cealaltă ținea cîrjele.

Ajungîndu-le din urmă, trase de hățuri și opri calul.

— Urcați, fetelor. Mai repede. Vor să trimită oamenii s-o aresteze pe Katia. Unchiul Stepan se ceartă acolo cu polițaiul și cu starostele.

„S-a zis cu libertatea mea", se gîndi Katia, simțind cum îi bate inima și sîngele îi năvălește în obraz. Mașa se așeză în sanie, Katia luă loc alături.

— Ține minte, Mașa, tu nu știi nimic. Răspund eu pentru totul, șopti Katia, îmbrățișînd-o, și în acest gest era parcă o rugăminte s-o ierte pentru grijile pe care i le aducea.

— Ce-s fleacurile astea, Katia, crezi că mi-e frică? Cîtuși de puțin.

Timofei, care le auzise vorbind, caută să le liniștească, spunînd :

— Unchiul Stepan a poruncit s-o ascundem pe Katia în șura noastră pînă diseară, iar Maşa să rămînă acasă. Dacă vine uriadnicul cu martorii, tu o ții morțiș una și bună, nu știu nimic, e o fată de pripas, probabil vreo fugară. S-a lipit de tine, Maşa, pe drum. Mergea spre satele de dincolo de rîu. A rugat s-o primiți peste noapte... A mai rămas puțin și-n timpul zilei, fiind obosită... Dar cine e, habar nu ai.

— Grozav le-a mai ticluit tata ! rosti Maşa cu imputare. Uriadnicul a văzut-o doar pe Katia la șezătoare... Nu, acum nu mai scăpăm de ei.

— Ce-are a face că a văzut-o. Nimeni, nici tu, nici Katia, nici eu, care am fost ăl mai mare la șezătoarea noastră, n-am anunțat că ți-e prietenă...

În timp ce Timofei și Maşa se ciorovăiau, Katia cîntări situația. E lucru simplu să te predai în mîna poliției fără luptă, ea nu avea dreptul să atragă bănuieli asupra familiei Lukianov. Probabil că Nasimowicz avea anumite socoteli în ce privește casa Lukianovilor de la Tomsk. Dacă Maşa Lukianova devine suspectă poliției, Nasimowicz trebuie să renunțe la adresa aceea și e prea puțin probabil că pentru asta i-ar putea fi recunoscător Katiei. După cît înțelesese ea Nasimowicz se interesa de toți, de Stiopa, de Dunia, de Maşa. Katia își aminti că în seara aceea ploioasă și întunecoasă, cînd birja-i dusese acasă la tinerii Lukianovi, Nasimowicz se întorsese iar cu niște bagaje. Nu, nu, trebuia să facă tot posibilul ca Maşa să rămînă în afara bănuielilor. Și casa lui Lukianov, aici, la țară, nu trebuia nici ea expusă, căci dacă se va face o percheziție, hîrtiile profesorului Lihaciov vor atrage neapărat atenția. Poliția va pune mîna pe ele și lucrul ăsta nu trebuie să se întîmple. Aceste hîrtii, dacă se va dovedi că nu au conținut revoluționar, vor fi arse, sau date vreunui negustor să le folosească în băcănie... Și chiar dacă le vor trimite la Petrograd, în cazul cel mai bun pot nimeri în vreo arhivă a poliției și se vor pierde pentru mai mulți ani sau poate pentru totdeauna.

Cel mai bine, se gîndi Katia, e să fie găsită singură și în nici un caz în casa lui Lukianov.

Mai era o soluție ; în timp ce starostele și uriadnicul ședeau și discutau despre soarta ei, ea s-o ia la picior pe ulicioară, pe lîngă casa Lukianovilor, să iasă din sat și de acolo Dumnezeu cu mila. Nu știe de nimeni și nimeni n-a văzut-o ! Dar această variantă era mult prea șubredă. Katia dispărînd, Mașa n-ar mai putea scăpa, ar fi fost anchetată, în casa Lukianovilor s-ar face percheziție și rezultatul ar fi același. Hîrtiile profesorului Lîhaciov ar nimeri în mîinile poliției. „Nu, nu ! Trebuie să rămîn cît mai repede singură și departe de casa Lukianovilor", își zise Katia.

— Uite ce e, Mașa, rămîi cu Tima, iar eu mă întorc înapoi în sat, rosti Katia calm, cu un calm subliniat, tot privind spre ulicioară, ca nu cumva de după colț să apară uriadnicul și starostele cu martorii.

— Ți-ai ieșit din minți, Katia ? Cum poți să te duci acum acolo ? exclamă Mașa.

— În nici un caz nu te poți duce acolo ! În nici un caz, Katia ! protestă și Timofei, izbind din cîrje. E mult mai bine să te duc în șura noastră.

— Am să fac așa cum am hotărît, spuse ferm Katia. Dacă nu sînt cu voi și veți fi întrebați, o să puteți scăpa mai ușor. Veți spune că a venit o fugară și atîta tot... Katia făcu un gest iute, se sprijini de loitra saniei și sări în drum.

— Ești complet nebună. Ai înnebunit de-a binelea ! Mașa vroi să sară și ea din sanie, dar Katia ridică brațele oprind-o.

— Te implor ! Mergi înainte !

Cuvintele fură rostite cu atîta căldură încît Mașa se opri iar Timofei trase de hățuri și dădu bice calului.

— Las-o, Mașa, să facă cum știe. Are ea motivele ei.

Cînd sania scîrțîi legănată în trapul cailor, Katia întoarse capul. Pentru toată viața i-a rămas întipărit chipul Mașei cu ochii plini de lacrimi și cu buzele tremurînd, tristă și neajutorată, strîngînd în mîini capetele basmalei, icoană a durerii și a suferinței. „Doamne, caraghioasă mai e, s-ar zice că mă duc să mor !" se gîndi, cu un zîmbet, Katia bucuroasă că reușise să-și impună voința, că în fiecare clipă distanța dintre ea și Mașa se

măreşte, şi că orice s-ar întîmpla, va purta ea singură răspunderea.

Katia ieşi din ulicioară în drumul mare şi slăbi pasul. În dreptul caselor se zăreau grupuri nu prea mari de bărbaţi care discutau alene între ei. „Discută despre adunare", îşi zise în gînd Katia. Presupunerile ei nu erau greşite. Cînd ajunse în dreptul primului grup, ţăranii se întoarseră spre ea, îşi scoaseră căciulile şi o salutară cu respect. Katia plecă şi ea capul şi porni mai departe. Socotea că şi cel de al doilea grup va face acelaşi lucru. Se înşelă. Zărind-o, cel de al doilea grup se împrăştie în grabă şi cînd Katia ajunse în dreptul fîntînii lîngă care stătuseră ţăranii, nu văzu altceva decît călcăturile lor în zăpadă. „Aştia nu vor să guste în nici un fel primejdia".

Nu reuşi să ajungă pînă la cel de al treilea grup de ţărani. Din casa văduvei Nelida Lîcikova apărură mai mulţi oameni pe care Katia îi identifică fără greutate : starostele, uriadnicul în manta şi căciulă militară, doi ţărani necunoscuţi în cojoace şi ceva mai departe, Lukianov, în haina lui scurtă de postav. „Dar unde-o fi doamna esero-cadetă ? Ea n-are să mă cruţe în nici un caz", se gîndi Katia. În aceeaşi clipă, însă, o văzu în mijlocul troienelor albe : Zatunaiskaia mergea încet de tot, sprijinindu-se într-un baston. În spatele ei cu capul plecat într-un gest supus, mergea, sau mai bine zis plutea, pisarul Ignat Ignatovici. „Nu-i nimic, o să ne mai încrucişăm armele, doamnă, principalul e să avem cît mai mulţi martori" se gîndi Katia, veselă, şi gata de luptă.

Dar şi de astă dată se înşelă. Observînd-o pe Katia Zatunaiskaia grăbi pasul şi-l îndemnă şi pe pisar să se grăbească pentru a dispare pe după biserică. „Se grăbesc la masă la preot, după chelfăneala primită li s-a făcut o foame de lup", îşi zice Katia plină de curaj.

Cu fiecare clipă distanţa dintre ea şi grupul condus de staroste se micşora. Mai rămăseseră vreo treizeci-patruzeci de paşi. Katia văzu că Stepan Lukianov avea o înfăţişare îngrijorată. „Sper să nu mă trădeze". Ideea aceasta îi ascuţi toate simţurile. Katia privi fix chipul lui Lukianov ; omul era liniştit şi avea ca de obicei un aer sever, dar în privirea lui nu surprinse nici cea mai mică imputare. Uriadnicul mergea suflînd din greu. Sta-

rostele își sucea mereu capul, cînd într-o parte, cînd în alta. Țăranii erau posomorîți și priveau mai mult în pămînt.

— A, uite-o și pe domnișoara noastră! Merge de parcă nici nu i-ar păsa, zise uriadnicul Feofan Parokopîtov, oprind-o pe Katia.

— Așadar, care va să zică, să ne oprim, mormăi starostele.

Țăranii se dădură de îndată la o parte, lăsînd să se înțeleagă că n-au nici un amestec, că au fost luați cu sila.

Stepan Lukianov trecu și el de partea lor.

— De ce trebuie să mă opresc? Mă duc la sora mea în plasa Taiejno-Kliucevsk. Sînt o refugiată, ce să fac, porunciți să mor de foame? Sînt de două săptămîni pe drumuri. Katia vorbea repede și cu un glas ascuțit care în orice clipă putea să devină un țipăt.

— Așadar... care va să zică... asta e răzmeriță, zise starostele și se adresă uriadnicului. Spune dumneata mai departe, Feofan.

— Domnișoară, te arestez! Mîine trebuie să te duc la oraș. Acolo o să stea de vorbă cu dumneata șefii, declară uriadnicul și făcu un pas înapoi, tăind drumul Katiei.

— Aveți în vedere că acolo va trebui să dați socoteală de actul acesta arbitrar. Katia se întoarse mai întîi spre uriadnic, apoi spre staroste, privindu-i cu ură. Iar dumneavoastră, unchișule, vă mulțumesc că m-ați primit peste noapte în casă, și privirea ei stărui cîteva clipe asupra lui Lukianov.

— Pentru ce să-mi mulțumiți, n-aveți pentru ce. Am casa la marginea satului și mulți trag peste noapte la mine. Numai Feofan crede că ne ești rudă. Vrea, vezi dumneata, să facă percheziție.

Katia înțelese că cele spuse îi erau adresate exclusiv ei și îl privi pe Lukianov cu recunoștință în ochi. Uriadnicul mormăi ceva nedeslușit, apoi schimbă o privire cu starostele.

— E, dacă lucrurile stau așa, ești liber Stepan, iar în ce privește cuvintele de ocară ce mi le-ai spus, te mai

trag eu la răspundere, ai să mai afli cine este Feofan Parokopîtov... și uriadnicul îl amenință cu pumnul.

— Poftim, n-ai decît să mă amenințî. Să știi că nici eu nu ți-o iert. Găsesc eu ac de cojocul tău. Poate că ai uitat unele lucruri ? Ți le aduc eu aminte...

Lukianov nu părea deloc intimidat. Katia își zise că rău face că se ia la harță acum cu uriadnicul. Mai bine ar pleca mai repede, pînă a nu-și schimba uriadnicul părerea. Nu se știe însă de ce Stepan nu se grăbea să plece. Probabil că vroia să știe ce-o să facă autoritățile cu Katia.

— Și acum, domnișoară, haide, pînă dimineața ai să stai în grajdul nostru, încuiată, zise uriadnicul. „Grăsanei ăleia puțin îi pasă, ne-a ținut o conferință, a băgat oamenilor gărgăuni în cap și dusă a fost. Iar eu acum trebuie să răspund pentru fata asta. Bine că măcar am întîlnit-o pe uliță, că n-a trebuit să mă bag în casa lui Lukianov", își zise în sinea sa uriadnicul.

— Rămîneți cu bine, Katia făcu o plecăciune din cap țăranilor și aruncă o ultimă privire lui Lukianov.

— Umblă sănătoasă, zise unul dintre țărani, care se simțea ușurat că obligația neobișnuită și neplăcută de martor nu-l mai apăsa.

— Domnișoară, mergi, uite, într-acolo, spre casa aceea cu geamurile albastre, zise uriadnicul, arătîndu-i încotro să meargă.

După ce făcu doi-trei pași, Katia întoarse capul și-l văzu pe Lukianov și pe țăranii ceilalți urmărind-o cu privirea. Ceva mai într-o parte stătea starostele Filimon.

CAPITOLUL VI

1

Uriadnicul o închise pe Katia într-o izbă mare, așezată într-un colț al ogrăzii. Cîndva, pînă să-și fi făcut casa cea nouă, și el locuise acolo. Acum, aici era coteţul, iar la nevoie erau vîrîți înăuntru și viţeii și mieii. În încăpere zăceau de-a valma tot felul de unelte care iarna n-au întrebuințare : seceri, coase, greble, roți de căruță.

După cuptor era un pat mare de lemn, pe el o grămadă de fîn acoperit cu un sac. Sub icoane, o masă cu multe crătiți de fontă. Încăperea era caldă, mirosea a vite, deși în afară de găini, care cotcodăceau în cuibare, nu se zărea nici o altă vietate. Cîndva încăperea avusese două ferestre, acum una era bătută în scînduri, și prin geamul celei bune abia se zărea lumina de afară.

— Rămîi aici, mîncare ți-aduc eu și, dacă se va putea, mai încolo îți voi da drumul. Uriadnicul se îndreptă spre ușă, să iasă afară, dar văzînd-o pe Katia întristată se opri : Nu ești prima care înnoptezi aici. Au fost ei mulți răzvrătiți d-ăștia. M-ai înțeles ?

Katia se așeză tăcută pe pat și începu să examineze încăperea. Își aminti de sfaturile fratelui său : „în orice situație te-ai afla, să nu-ți pierzi speranța. Să te gîndești întotdeauna că o duci mai bine decît alți tovarăși, care se găsesc în situații de o sută de ori mai proaste, și mai ales nu căuta să-ți fie milă de tine. Cele mai grele, în temniță, sînt primele clipe și primele ceasuri. Mișcă-te cît îți permit condițiile, discută cu tine însăți cu voce tare."

Uriadnicul ieși. Multă vreme potrivi lacătul, apoi nu se știe de ce, tot atît de multă vreme zăbovi în prag, scîrțiind pe scărița cerdacului.

Cînd pașii lui se îndepărtară și se auzi de departe ușa de la intrarea în casă, liniștea se așternu. Katia

scoase cojocul Duniei, încrucișă mîinile la spate și începu să umble prin încăpere.

— Nu e chiar atît de rău, e cald, un pic de lumină pe geam, pe pat sînt paie, are să fie moale la dormit. Vorbea încet, convingîndu-se tot mai mult și mai mult că sfatul pe care i-l dăduse fratele său era foarte bun. Propria-i voce, umblatul prin încăpere o făcu să se simtă mai bine, mai calmă, și, zîmbind în sinea ei, se gîndi: „Bine că n-am trădat casa Lukianovilor, n-au ce să se lege de ei".

Privită din afară, toată această convorbire cu sine însăși poate părea ridicolă, dar Katia continua să umble și să chibzuiască.

„Dragă Maşa, lucrul cel mai bun pe care l-ai putea face e să te întorci cît mai repede cu putință la oraș, ca autoritățile să nu se lege de tine. Înțeleg prea bine că nu ai nici un chef să pleci din sat... Aici sînt părinții tăi și mai ales este Timofei, totuși, caută să nu zăbovești... Cu ocazia asta ai să-i poți spune și lui Nasimowicz de nenorocirea mea..."

N-ar fi putut spune cîte ore trecuseră în timp de cînd tot umbla prin șură, pînă auzi scîrțiind scara, lacătul zăngănind și ușa deschizîndu-se cu un scîncet. Intră uriadnicul și dintr-o dată ocupă tot locul liber din casă. În mînă avea o bucată de pîine de secară și o cratiță cu ciorbă fierbinte. În ciorbă, o lingură de lemn pictată.

— Du-te pînă afară și apoi vino să mănînci, domnișoară, zise uriadnicul, punînd strachina pe masă.

Katia ieși și se întoarse cu mîinile roșii din cauza zăpezii pe care o freca în palme.

— Să știi că ai apă în spălător, observă uriadnicul și făcu loc Katiei să se așeze la masă.

— Mulțumesc. Katia se apucă să mănînce.

Uriadnicul nu plecă din încăpere, aștepta.

— Spuneți-mi, totuși, pentru ce m-ați arestat? Sînt o refugiată și chiar fără nenorocirea de pe urmă m-am chinuit destul. Katia voia să afle în ce ape se scaldă uriadnicul.

— Păi te-am luat pentru răzmeriță... Cum poți să spui așa ceva la o adunare?! Țăranii și așa sînt înrăiți, numai să-i atîțe cineva și sînt gata să facă totul praf.

Uriadnicul vorbea fără ură și nu mai făcea pe grozavul ca mai înainte, nu mai bombănea și nu-și mai umfla buzele arse de vînt și crăpate.

— N-am spus nimic rău, n-am spus decît ce știam. Ce, parcă dumneata nu trăiești pe lumea asta, nu știi ce sărăcie este? Katia rosti aceste cuvinte pe un ton calm, observîndu-l pe uriadnic care rămăsese dus pe gînduri. Cred că și dumneata ai băieți pe front și-i mănîncă în tranșee păduchii. Dar de ce? Cu ce scop?

— Am doi flăcăi, cel mare, Semion, a fost rănit și a venit acasă în concediu, Vasiuha a dispărut fără urmă. E un an de cînd nu mai știu nimic de el. Glasul uriadnicului tresări, el lăsă capul în pămînt și Katia îl auzi sughițînd.

Katia mînca grăbită ciorba, înghițind pîinea nemestecată.

— Mai bine mi-ai da drumul, domnule, spune drept, ce rău ți-am făcut? Dumneata plîngi cînd te gîndești la fiul dumitale, iar eu am pierdut în război și pe tata și pe mama, și pe fratele meu..., pe soră-mea n-am mai văzut-o de trei ani. Dă-mi drumul, domnule, nu mă chinui, că și așa sînt nenorocită. Pe măsură ce vorbea, Katia își compunea o nouă biografie.

Uriadnicul ridică privirea, își șterse fața cu mîneca și se încruntă.

— Păi cucoana aceea... cucoana asta îmi poate face mult rău. De două ori a trimis să întrebe dacă este adevărat că te-am arestat. A zis că vrea să depună ea personal mărturie împotriva dumitale. Mai bine ai face, dragă, să-ți ceri iertare, să zici așa și pe dincolo, că din prostie ai făcut-o... și dacă zice cucoana... eu într-o clipă am scos lacătul de la ușă.

Ei, asta nu! Katia nu vroia să-și cumpere libertatea cu un preț ca acesta, chiar dacă ar fi amenințat-o cele mai aspre pedepse.

— Doamne ferește, exclamă Katia, ce-mi propuneți? N-am să mă ploconesc niciodată în fața cucoanei ăleia!

— Asta e, zise polițaiul cu înțelegere și înclină ușor capul în fața Katiei, două pietre tari nu macină făină bună. Cu bine, pînă seara!

După ce ieși uriadnicul, Katia se apucă din nou să umble prin încăpere. Trebuia să renunțe la orice speranță de libertate. Îi venea chiar să rîdă. Toată discuția cu uriadnicul era fără rost. E limpede că n-are la ce să se aștepte din partea acestor oameni ! E limpede ce urmează să se întîmple. Chiar a doua zi va fi transportată la oraș și acolo poliția o va preda jandarmilor, iar jandarmii o aveau de mult la mînă. Trebuia să chibzuiască dinainte cum să se comporte. Cît timp Akimov n-a reușit să fugă în străinătate, trebuie să întîrzie în fel și chip instrucția. Va trebui să respingă depozițiile, să conteste dovezile jandarmilor. Vor trece lunile una după alta, poate și anii... ce-are a face, Katia nu se teme, știe ce-o așteaptă.

Obosise tot umblînd. Zvîrli cojocul Duniei pe pat, strînse ghemotoc paiele, se întinse și ațipi. O trezi urletul vîntului și loviturile puternice care păreau că vor să dărîme coliba. Apropiindu-se de fereastră, Katia curăță cu unghia o bucată de geam înghețat ca să vadă ce se petrece afară. Se întuneca și vîntul ridica trîmbe de zăpadă pe care le mîna furios peste întinderile pustii. „Viforniță, și încă ce viforniță, nu se vede nimic. Poate că și mîine va trebui să rămîn aici, își zise Katia cu tristețe. Dealtfel unde să mă grăbesc, nu-i totuna, dacă voi ajunge în oraș mîine sau poimîine. Cu cît stau aici mai mult, cu atît e mai bine. Poate că între timp apucă și Vania să treacă prin Tomsk. Maşa ajunge în oraș și-i spune lui Nasimowicz ce s-a întîmplat, și el o să facă cumva să-mi trimită un pachet".

Cînd se întunecă de-a binelea, apăru uriadnicul, aducînd cu el un muc de lumînare și o strachină cu de-ale gurii.

— E o viforniță afară, domnișoară, că te dărîmă, zise el.

Katia ieși în curte. Curtea era înțesată de căpițe de paie, totuși prin crăpăturile gardului pătrundeau dîre subțiri de zăpadă și toată ograda era vărgată în alb. Katia asculta urletul vîntului care șuiera ca tîlharii, urla ca lupii, smulgea șița de pe acoperișurile caselor. Orice s-ar zice, situația ei era mult mai bună decît a oamenilor care la ora aceea se aflau la drumul mare. Katia se

grăbi să se întoarcă în încăperea caldă. Uriadnicul aprinsese mucul de lumînare şi aşezase pe masă cina : cartofi fierţi, castraveţi muraţi, o bucată de pîine şi o cană cu apă.

— Ce ziceţi, domnule, putem pleca mîine la drum ? întrebă Katia.

— Doamne fereşte, măcar de-am pleca peste două zile şi tot ar fi bine. În timpul nopţii se vor ridica troienele cît o casă cu două caturi. Şi cum să-ţi faci drum printre ele ? Trebuie să aşteptăm săniile, să facă drum săniile...

De astă dată uriadnicul se purta mai sever. Katia încercă să intre în vorbă cu el, să-l descoasă de cînd este în slujbă aici şi ce-l face să accepte acest serviciu atît de plin de supărări şi atît de dispreţuit de popor. Uriadnicul nu avea însă chef de vorbă.

— Era mai bine să-mi pierd capul la război. Viaţa nu-i uşoară, s-o trăieşti trebuie să ai scaun la cap, oftă uriadnicul şi tăcu, posomorît.

Plecă, făgăduind să revină dis de dimineaţă. Lumînarea arse şi se mistui. Era întuneric beznă. Doar o pată albicioasă — fereastra. Afară, vîntul îşi ieşea din minţi. Casa se cutremura de loviturile lui, acoperişul scîncea şi scîrţîia.

Katiei nu-i era somn, dar nici nu putea să umble prin întuneric. Încercă să facă vreo cîţiva paşi şi se poticni de o furcă pusă într-un colţ, furca se rostogoli peste coteţ, găinile se speriară, începură să cotcodăcească şi trecu multă vreme pînă ce se potoliră. Katia se întinse în pat. Şi pentru un caz ca acesta, frate-său îi dăduse un sfat : „Caută să-ţi aduci aminte, Katiuşa, de vreo carte citită, sau să chibzuieşti asupra unei probleme importante. Principalul lucru este să nu te concentrezi asupra propriilor tale trăiri."

Katia avea o memorie bună şi cunoştea un număr mare de versuri. Primele care-i veniră în minte fură cele ale lui Puşkin : „...Vîntu-n beznă zburdă, zboară / Şi zăpada viscoleşte /, Scoate urlete de fiară /, Ori ca un copil scînceşte".

De afară se auzeau tot mai des sunete ciudate, semănînd parcă a urlet de lup, dar parcă şi mai prelungi,

mai chinuitoare, care stîrneau din adîncul sufletului o tristeţe nemăsurată şi o îngrijorare inexplicabilă. „Se vede că Puşkin a avut deseori ocazia să asculte viforniţa, dacă a scris asemenea versuri" îşi zise Katia. Gîndurile ei zburară spre Petrograd. Îşi aminti de fratele său Saşa, care în ceea ce priveşte memorizarea versurilor era un adevărat fenomen. Ştia de la un cap la altul *Boris Godunov, Mţîri, Poltava.* Ce-ar zice Saşa de-ar afla ce-a păţit ? Katia avea convingerea că fratele i-ar aproba comportarea. Nu odată în ceasurile cînd discutaseră despre revoluţie, despre viitorul Rusiei, el îi spusese că un adevărat bolşevic nu poate pierde nici cea mai mică ocazie să nu sădească în sufletul oamenilor cuvîntul adevărului. „Cucerirea maselor este pentru noi acum, Katia, problema cheie".

„Ai dreptate, Piotr", oftă Katia, adresîndu-se fratelui cu numele lui conspirativ.

Katia nu stătu prea mult să chibzuiască ce-ar zice Saşa despre comportarea ei şi preferă să revină la Puşkin. Dintre toate operele poetului, Katia punea mai presus de orice *Călăreţul de aramă.* Şi acum, recitînd aproape în surdină versurile, în cîteva clipe se simţi stăpînită de vraja sunetelor, de jocul lor de strălucire şi vigoare, care depăşeau învelişul cuvintelor şi te cucerea din clipa în care le rosteai.

De la Puşkin trecu la Lermontov, pe care de asemenea îl iubea foarte mult, şi într-o oarecare măsură îl socotea mai presus de primul. Apoi îi veniră în minte Tiutcev, Fet, Blok...

Katia recită pînă obosi. Totuşi timpul trecea încet. Şi ea n-avea chef să doarmă şi viscolul nu se potolea, şi urletul lui era de-a dreptul fioros. În aşteptarea somnului care nu venea, trebuia să-şi găsească o ocupaţie, căci obosise să tot rostească versuri.

Gîndurile Katiei reveniră la propria ei lucrare ştiinţifică. Ea îi spunea „studiu social" al Rusiei de la sfîrşitul anului 1916. Îşi pusese în minte să cerceteze structura de clasă şi păturile sociale din Rusia, să dea caracterizarea partidelor politice existente şi să dezvăluie mecanismul relaţiilor lor cu societatea. Strînsese deja multe documente, reviste, culegeri statistice. Între căr-

ţile care se ocupau de diferitele aspecte ale realităţii ruseşti contemporane erau cîteva culegeri consacrate unor oraşe de gubernie. Pentru un preţ derizoriu, Katia cumpărase la un anticar de pe bulevardul Liteinîi, o carte groasă, intitulată *Tomsk*. Răsfoind cartea, cercetînd, dezvoltarea meşteşugurilor şi a industriei în această gubernie vastă, Katia nici nu-şi putuse imagina că soarta o va arunca vreodată în acel oraş şi apoi o va pune în contact cu viaţa ţăranilor siberieni.

Ascultînd vuietul vîntului, Katia îşi zicea că de va reuşi să se întoarcă vreodată la munca începută, de mare folos îi vor fi, desigur, impresiile directe culese în timpul şederii în Siberia. O serie din tezele pe care se întemeia studiul ei trebuie adîncite. Cu deosebită atenţie trebuie să studieze formele de exploatare a muncii. În schiţarea prealabilă a lucrării, descrisese destul de amănunţit formele evidente de exploatare, vizibile cu ochiul liber şi de la distanţă. Dar istoria satului Lukianovka povestită de Zina, precum şi povestea ei cu „patronul" satului, Evlampî Ermilici, în timpul războiului, sugerară Katiei păreri noi. Formele camuflate de exploatare erau în realitate cu mult mai numeroase decît îşi imaginase ea. Trebuia să-şi însuşească acest material nou de fapte. Numai faptele puteau deveni o temelie destul de trainică pentru a trage concluzii.

Ce păcat că nu are la îndemînă hîrtie şi creion ! Totul ar trebui notat, ca să nu se piardă ideea.

Stăpînită de gîndurile despre lucrarea ei neterminată, Katia deveni visătoare... Nu-şi supraaprecia munca, dar i se părea că lucrarea începută cu un an înainte este şi interesantă, şi necesară. Poate că ar şi găsi posibilitatea s-o publice undeva. Şi dacă nu va izbuti, va fi oricum un exerciţiu intelectual.

În cele din urmă, obosită de atîtea gînduri, Katia se hotărî să se culce. I se păru însă că aude o bătaie în geam. Ascultă cu atenţie dar nu auzi decît vîntul care urla, zăpada care bătea în pereţii casei, viforniţa care vuia în horn.

Katia lăsă capul în jos şi-şi zise : Nu poate fi decît o halucinaţie auditivă. Cine s-ar încumeta să iasă pe o vreme ca aceasta în uliţă." Bătaia se repetă însă, şi de

data aceasta mai clar și mai puternic. Katia sări din pat, se apropie de fereastră. Printr-o crăpătură îngustă, pe care gerul n-o acoperise încă cu broderiile sale, în întunericul nopții, cu toată zăpada și viscolul, observă silueta unui om. Auzi scrijelitul cuielor smulse din bîrne. Cu răsuflarea întretăiată, leoarcă de sudoare, Katia se întrebă: „Cine e? cine să fie oare?" și căuta să străpungă cu privirea și întunericul și zăpada și geamul.

2

Maşa află de arestarea Katiei de la Petia Skobelkin și nu de la taică-său. Cînd Lukianov intră în casă, tăcut și emoționat, o găsi plîngînd, cu capul plecat în poală. Îi părea rău de Katia și în același timp își făcea imputări că se lăsase convinsă s-o ducă la adunare. Deși pan Nasimowicz n-o prevenise de răspunderea ce-o poartă, Maşa înțelegea foarte bine că datoria ei fusese să asigure Katiei securitatea. Nici pan Nasimowicz, nici Katia nu-i dăduseră seama în legătură cu motivele care o făcuseră să vină de la Petrograd la Tomsk, dar Maşa nu era chiar atît de proastă ca să nu-și dea seama de unele lucruri. De vreme ce era trimis un om la o distanță atît de mare înseamnă că la mijloc exista un motiv serios. Nimeni n-ar fi făcut calea asta pentru un fleac. Maşa își zicea că dacă ar veni acum pan Nasimowicz, nici n-ar găsi cuvinte prin care să-i explice cum s-a petrecut totul. N-ar găsi altă explicație decît să plîngă în hohote.

— Maria, tu nu știai ce-i cu fata asta, sau ai făcut pe secretoasa, întrebă Lukianov intrînd în odaie și privind peste umăr să nu apară Tatiana Nikanorovna.

— Știam, tătucă. Katia n-a putut să rabde cuvintele acelea mincinoase, zise Maşa plîngînd în hohote.

— Mîine-poimîine se mărită și uite la ea cum se smiorcăie! rosti Lukianov. Și după o clipă de tăcere, reluă aspru: Bagă de seamă să nu încapi și tu acolo. Ailaltă se vede că-i mai pricepută decît tine, poate că și scapă.

— Ce să fac acum, tată, să rămîn aici, sau să fug la oraș mai repede ? întrebă Maşa dezorientată, privindu-l drept în ochi.

— Deocamdată şezi locului, altfel fiecare o să priceapă că am minţit cînd am zis că pe fata asta n-o cunoşteam, că doar a rămas peste noapte la noi. Deocamdată, Katia asta susţine, se preface a fi o refugiată. Dacă n-o reuşi să scape, atunci trebuie s-o ştergi şi tu. Acolo, la oraş, oamenii noştri o să te sfătuiască ce să faci ca să te descurci mai bine.

Nici nu apucă Lukianov să termine fraza, că uşa se şi deschise şi intră Tatiana Nikanorovna, cu găleata goală în mînă. Dusese apă să adape vaca şi trecuse pentru o clipă pe la vecină, Ustinia Egorova, rămasă văduvă. Una, alta, a aflat toate noutăţile. Ustinia fusese la întrunire şi i-a povestit nevestei lui Lukianov tot ce-a fost. Tatiana Nikanorovna oftă supărată şi cu un gest de disperare ridică mîinile la cer. Adevărul, vezi bine, e lucru sfînt, oamenii au murit pentru adevăr. Dar ce rost avea ca o fată, şi încă una frumuşică cum era Katia, să se bage în treburile astea bune numai pentru bărbaţi ?

— Ce te-ai apucat să faci atîta scandal ? Fata asta nu e prietenă cu Maşa, de fapt, o condamnată politic, de-aia a şi luat-o uriadnicul.

Pe Tatiana Nikanorovna parcă o lovi damblaua, se aruncă spre masă, căzu pe laviţă şi începu să plîngă şi să bocească.

— Aoleu, fata mea, fugi mai repede, fugi mai repede... Inima-mi zice că e de rău. De ce v-oţi fi născut toţi copiii mei fără de noroc ?!

Maşa tăcea, parcă se pitise. Şi lui Lukianov nu-i venea la îndemînă. O lăsă pe nevastă-sa să bocească, ca să-şi verse tot aleanul, apoi zise cu oarecare brutalitate în glas.

— Ajunge, maică, ajunge ! N-are rost să te răstești la copii că n-au făcut nimic rău. Ce e rău în faptul că Maşa a adus-o pe Katia ? Nu umblă fata aia de plăcere pe la ţară. Nici poporul nu mai poate trăi fără adevăr.

Tatiana Nikanorovna se potoli şi-şi şterse faţa cu marginea broboadei.

— Poate să-i ducem niște pîine cu lapte ? întrebă ea deodată cu îngrijorare în glas, cuprinsă de milă pentru soarta Katiei.

— N-are rost, mamă, a poruncit că în caz de ceva să ne facem că nici n-o cunoaștem, să zicem că nu știm cine e. Chipurile s-a lipit de mine pe drum, s-a rugat s-o primim peste noapte în casă și apoi a plecat cu noi la adunare, zise Mașa, care își recăpătase calmul.

— Așa o fi, dar parcă e rușinos s-o lăsăm de izbeliște, oftă Tatiana Nikanorovna, gata iar să plîngă. Tare bună fată mai e, parcă e a noastră.

— Cine zice că trebuie s-o lăsăm de izbeliște ? Trebuie să stăm și să chibzuim mai întîi, ce putem face, zise Lukianov, încruntîndu-și fruntea și scărpinîndu-și barba. Mă duc diseară pe la Feofan să văd ce-i cu el. Am să-i zic așa : Nerodule, s-au supărat țăranii pe tine, de ce-ai luat fata ? Pentru că a zis poporului adevărul ? O să vină ăia de pe front, să vezi ce-o să-ți facă pentru asta, o să dai ortul popii.

— N-ai să-l poți clinti dintr-ale lui, tată. Crezi c-are să se învoiască ? De n-ar fi fost la întrunire cucoana aia grasă, poate că tot mai făceam ceva, zise Mașa cu îndoială în glas.

— Ei, nu-i nimic, încercarea moarte n-are. Eu zic să meargă taică-tău să vorbească cu uriadnicul, să-i zică uite-așa și așa, de ce te iei la sfadă cu oamenii ? Tatiana Nikanorovna o privea pe Mașa și în ochii ei se citea și asprime, dar și îngrijorare. Vezi, să nu cumva să pornești și tu pe drumul ăsta al Katiei... Mi-ajunge mie cu bietul Pavel... Amintindu-și de fiul dispărut fără veste, Tatiana Nikanorovna începu să plîngă și lacrimi mari se rostogoliră pe obrajii ei atinși de zbîrcituri.

— Nu-ți mai usca sufletul mamă, lacrimile nu ajută la nenorocire, zise Lukianov plecînd capul și neștiind cum să-și mîngîie nevasta.

...Rămasă singură în odaie, Mașa se întinse pe pat și reconstitui întîmplările furtunoase din ultimele ceasuri. Nu-i prea venea la îndemînă să șadă la căldură, în casă, într-un pat moale și curat, acceptînd soarta Katiei și doar așteptînd să vină seara și tatăl să meargă să-l convingă pe uriadnic să-i dea drumul. Oare, chiar

acum pe loc, nu se poate face ceva ? Maşa îşi aminti că anul trecut, în timpul grevei, fusese împreună cu un grup de muncitori să elibereze pe cei arestaţi. Nu aşteptaseră să vină seara, acţionaseră repede şi energic. S-au dus atunci la şeful poliţiei, i-au vorbit cu siguranţă pe un ton aspru şi acesta a înţeles că puterea e de partea lor. Preşedintele comitetului de grevă şi locţiitorul lui au fost eliberaţi de îndată.

Maşa sări din pat şi începu să umble prin odaie dintr-un colţ în altul, întrebîndu-se ce e de făcut. Cele mai variate soluţii îi treceau prin cap. Ce-ar fi să meargă acasă la preot, unde era cucoana aceea, şi să-i spună că şi ea, Maşa, este în toate cele de acord cu Katia, că nu Katia singură ci şi ea, Maşa, îndeamnă la revoluţie. Să poruncească cucoana uriadnicului s-o aresteze şi pe ea, căci ea nu se teme nici o clipă să stea la temniţă împreună cu Katia. S-au ce-ar fi să strîngă un grup de băieţi din cei ce-au fost pe front ? Să-l roage pe Timofei să meargă împreună cu ea, să-i convingă pe cei ce se îndoiesc şi apoi să plece la casa uriadnicului şi să-i ceară s-o elibereze pe Katia ?

Dar nici una din soluţii nu părea a fi vrednică de atenţie. Să se ducă la cucoana aceea... Parcă ar fi şi un gest eroic, şi unul tovărăşesc, dar dacă o iei în serios, e o copilărie, o poză. Au s-o înhaţe şi pe ea şi au să le trimită pe amîndouă la mama dracului, iar folos de pe urma vitejiei ei — nici unul. În ce priveşte ostaşii veniţi de pe front, ideea nu e rea, dar parcă îi poţi aduna aşa bătînd din palme ? Numai trecînd de la o casă la alta şi pierzi o jumătate de zi. Iar în timpul ăsta Katia va şi fi dusă cu sania la oraş şi înhăţată de poliţia de acolo...

Maşa îşi zise că ar fi cazul să se sfătuiască deschis cu taică-său, dar acesta plecase în pădure după lemne. Îl aştepta să se întoarcă dintr-o clipă în alta, dar nu se ştie de ce întîrzia.

Maşa auzi trîntindu-se uşa. Cineva intrase în casă, auzi voci :

— Tot eu sînt, mătuşă Tatiana.

— Intră, Petruşa, intră.

— Maşa e acasă ?

Maşa recunoscuse glasul, era al lui Petia Skobelkin. De ce venise ? Avea oare veşti noi de la Katia ? Sau îl trimisese cumva Timofei ?

— Vino aici, Petia, zise Maşa, scoţînd capul din odaie.

Fără să-şi scoată paltonul şi căciula, Petia intră.

— Maşa, am un secret, zise el cu o voce pe jumătate.

— Ce secret ai ? îl întrebă Maşa, cu un glas lipsit de entuziasm, zicîndu-şi că socotelile ei dăduseră greş. Nu adusese veşti nici de la Katia şi nici de la Timofei. Are să înceapă iar să flecărească tot felul de prostii.

Maşa se privi în oglindă şi-şi aranjă părul. Petia, chit că le era vecin şi numai de doi ani umbla cu flăcăii, era, orice s-ar zice, un băiat mare.

— Ascultă, Maşa, uite ce vreau să-ţi zic. Vreau s-o fur pe Katia, şopti Petia, privind în jur ca un hoţ.

— Cum ai s-o faci ? Într-o clipă indiferenţa Maşei dispăru. Îl apucă pe băiat de curea şi-l privi drept în ochi : — Cum ai s-o faci ? Spune-mi mai repede !

— Foarte simplu. Am urmărit şi ştiu totul. Katia şade închisă în grajdul lui Feofan. Fereastra dă într-un cotlon. Să scoţi rama e un fleac. Scot cuiele, le trag afară şi gata. Păsărica n-are decît să zboare în lumea largă.

— Petia, scumpul meu, moare Katia de fericire.

Maşa-l îmbrăţişă pe băiat şi-l sărută pe obraji, Petia se dădu cu un pas înapoi şi-i zise cu ironie :

— Dulce eşti tu, Maşa, dar ar fi mai bine să nu prea vorbeşti, mă omoară Timka în bătaie.

— Dar acum ce facem ? Ce facem mai departe ? întrebă Maşa, privindu-l îngrijorată pe flăcău.

— Ce facem ? Nimic. Aşteptăm să se lase noaptea, zise Petia zîmbind.

— Planul l-ai făcut tu de unul singur ?

— Dar ce-ţi pasă ?

— Hai, spune-mi !

— Ei, dacă vrei să ştii, nu de unul singur. M-am sfătuit cu Timofei. Şi cu alţii.

— Cu cine ?

— Ei, cu cine, cu cine, ce mă tot pisezi ?!

— Eşti un prost. Trebuie să ştiu cine anume a fost în stare să gîndească asta.

— Proastă eşti tu, Maşa, stai cu omul ăla în casă şi habar n-ai...

În odaie intră pe neaşteptate, cu pasul lui apăsat, Lukianov. Maşa se pierdu cu firea, neştiind dacă să-i spună sau nu, dar Petia rîse din tot sufletul.

— Ascultă-mă, băiete, începe să viscolească, zise Lukianov. N-o putem scoate la noapte din sat. Va trebui s-o ascundem pe-aici, pe undeva...

— Ei şi ? O ascund la mine în casă. Mamei îi spun că mi-am adus şi eu ca Stenka Razin o prinţesă persană, iar de nu mă va crede o mint că am furat într-un sat vecin o mireasă pentru Timka Cernov. Rîdea vesel şi cu tupeu, aruncînd ocheade Maşei, care rămăsese cu gura căscată.

— Nu te grăbi, Petruha. Lukianov ridică braţul. Mîine ştii ce se va întîmpla ? O să vină uriadnicul şi cu Filimon să scotocească toate casele, grajdurile şi şurile. Poate că ei nu s-ar încumeta dar cucoana aia grasă şi sclifosită are să-i oblige. Şi prima casă o să fie a noastră, apoi a ta. Ne eşti vecin, sîntem prieteni. M-ai înţeles ?

— Înţeles, nene Stepan. Zău, nu ştiu unde s-o ascundem. Cu un gest de neputinţă, Petia aştepta ca Lukianov să-i dea soluţia.

— Locul cel mai de nădejde este casa Mamikăi, rosti după o clipă de tăcere Lukianov. Gîndeşte-te şi tu cîte avantaje are. E aproape de Feofan, treci numai ulicioara, o grădină de zarzavaturi şi ai şi adus-o. Nu trebuie să umblaţi prin sat, nu stîrniţi cîinii, nu vă întîlniţi cu nimeni. Iar de v-or începe să scotocească prin case, la Mamika în nici un caz nu se duc. Se tem de ea ca de foc.

— Atunci să dau o fugă pînă la Mamika să-i zic. Cred că n-are să ne refuze. De-o fi nevoie, amintesc şi de Isus Cristos şi de Preacurata Fecioara Maria, se veseli iar Petia, trăgîndu-şi căciula peste urechi.

— Stai locului, Petruha, ai şi aşa destulă treabă. Mă duc eu la Mamika. Îi datorez dealtfel din primăvară un pud de făină. Tocmai bine i-l şi duc.

— Bine, fie aşa cum zici dumneata, nene Stepan. Mai trec eu pe seară, se învoi Petia şi plecă pe dată, făcîndu-i şmechereşte cu ochiul Maşei.

3

Prin perdeaua de zăpadă și întuneric, Katia nu putea deslușî cine anume încearcă să forțeze fereastra. Ar fi vrut să strîngă cît mai repede mîna eliberatorului, dar, ghinionul naibii, rama nu se desfăcea deloc.

— Domnișoară, ia trage un pumn peste rama asta, auzi Katia un glas abia perceptibil din cauza viscolului care șuiera.

Temîndu-se să nu facă zgomot prea mare și să nu trezească pe cineva, Katia se propti cu ambele mîini în ramă și în aceeași clipă simți o rafală de vînt cu fulgi care-i înțepă obrazul. Rama se desfăcu ușor și Katia își văzu eliberatorul.

— Am onoarea să vă salut, domnișoară, eu sînt Petia Skobelkin. Versurile dumneavoastră m-au pătruns adînc în inimă... Și acu dă mîna și sări drept spre mine, dar repede, nu mai zăbovi, auzi, cîinii ne-au simțit...

Într-adevăr, din curtea uriadnicului Feofan, înconjurată cu un gard înalt, se auzea un lătrat îndîrjit.

Găinile, trezite de vîntul care năvălise în încăpere, cotcodăceau alarmate.

Katia se strecură prin fereastra deschisă, se agăță de un cui și cojocul Duniei fu spintecat. Căzu drept în zăpadă, împinsă și de vînt. Abia mai putea răsufla din cauza frigului. Petka nu pierdu nici o clipă, așeză rama la loc și bătu cuiele.

— Ei, domnișoară, acum s-o luăm la picior, îi strigă el Katiei drept în ureche. O apucă de mînă și începu s-o tragă după el. Te ascund la Mamika, ai înțeles au ba ?... la Mamika.

Petia n-o cruța deloc pe Katia. Obosită, fata se poticni, căzu în grădina Mamikăi și cîteva clipe nu se putu ridica, luptînd cu zăpada. Petia ocărî.

— Ce, ești vacă ? Fir-ar al naibii.

Petia o ridică și-o luă în cîrcă.

— Prinde-te cu brațele de gîtul meu.

Katia încercă să meargă pe propriile ei picioare, dar nu reuși și căzu iar în zăpadă. Petia se înfurie.

— Nu ți-am zis, fir-ar al dracului, să te agăți de mine ?

Katia, neavînd încotro, se cocoță în spatele lui.

— Uite, așa-i mai bine, merge treaba mai repede... Dar ești ușurică de tot, domnișoară, deși nu pari, ci mai curînd pufoasă ca o gogoașă, mormăia Petia, străbătînd în goană grădina și poticnindu-se din cînd în cînd de straturile acoperite de zăpadă. O ținea pe Katia de șolduri și din cînd în cînd o mai ridica de parcă era un sac care-i luneca pe spate.

Katia încercă să-și desfacă brațele cu care prinsese grumazul puternic al lui Petia și să lunece de pe spinarea lui, dar șoapta răstită a flăcăului o făcu să se oprească.

— Să nu care cumva ! Uite-l pe Feofan că a făcut lumină în casă. Ne-a simțit. ciuma dracului !

Petia o zvîrli pe Katia în ograda Mamikăi și gardul înalt îi feri de restul lumii. Nici vîntul nu mai era chiar atît de puternic. Mai urla el, dar gardurile așezate roată de jur împrejur nu-l lăsau să se dezlănțuie în voie.

— Uf, că rău am mai asudat, zise Petia și-și șterse cu mîneca cojocului fața udă de sudoare, pe care zăpada se topise.

— Să nu mă certi prea tare, își ceru iertare Katia.

— De ce să te cert ? Ești de la oraș, nu ești obișnuită.

Petia rămase o clipă nemișcat, abia-și mai putea trage suflarea și cu gura deschisă căută să prindă fulgii de zăpadă.

— Ei, acu nici de dracu nu mai ne e frică, rîse în sfîrșit Petia. Apoi, către Katia, ai cărei ochi scînteiau în întuneric : Ei, ce zici, domnișoară, ți-ai mai venit în fire ?

— Păi eu, ce să zic, eu am mers cu trăsura.

— Bine bine, hai să intrăm în casă, că bătrîna nu doarme, ne așteaptă.

— Să mergem.

— Și acolo, domnișoară, să stai precum un liliac în pod. Cum se termină totul, îți dăm noi semn. Ce-o să se mai înfurie uriadnicul și cu starostele ! O să-și smulgă bărbile unul altuia. Cine-a mai auzit una ca asta, să li se fure o domnișoară de sub nas !

Petia era atît de vesel, încît Katia își zise că veselia asta a lui și cu tupeul au să-l ducă într-o zi de rîpă.

„N-a riscat el de dragul meu, nici de dragul libertății mele, ci pentru că vrea să-și bată joc de uriadnic și de staroste“, își zise în gînd Katia. Parcă nu-i venea să aibă încredere în el și inima i se înfiora de teamă. „Nu, nu, ăsta e un flăcău de nădejde, care n-are să te trădeze. E numai nebunatec și cu tupeu“, o consolă un glas lăuntric.

4

— Baba Stepanida, ia-ți musafira în primire, strigă Petia, deschizînd ușa de la izba întunecată a Mamikăi.

În aceeași clipă, auzi de undeva de sus glasul fonf al bătrînei.

— Fiule, condu-o pînă la laviță, trebuie să fie înghețată.

În prima clipă, Katia nu desluși nimic, nici cuptorul de unde se auzea glasul bătrînei, nici lavița, nici patul din colț, nici masa de sub icoane. Dădu să meargă într-o parte, se lovi de un hîrdău, se opri. Un ulcior de tinichea, atins de poala cojocului ei, se rostogoli și zgomotul i se păru asurzitor în liniștea nopții.

— Ce-i cu dumneata, domnișoară, parcă ești o pisică chioară, rîse Petia.

O apucă pe Katia de mînă și o aduse la cuptor.

— Scoate-ți pîslarii și cojocul, pune piciorul uite-aici, și te ajut eu să urci.

Katia își scoase cojocul, dar nu văzu nici ieșitura pe care trebuia să pună piciorul, nici cuptorul.

— Uite-aici. Petia i-apucă piciorul și i-l așeză pe o ieșitură. Acum prinde-te de marginea cuptorului.

Katia pipăi și se prinse de marginea cuptorului. Petia o apucă de șolduri și o ridică.

— Hai, sus.

Katia simți în sfîrșit că a ajuns pe cuptor.

— Ai un fund, domnișoară, ca o pernă, rîse Petia. Ei, rămîneți cu bine ! Babă Stepanida, ai grijă de musafiră.

Petia dispăru, trîntind ușa. În încăpere era liniște, nu se auzea decît urletul viforniței și oftatul reținut al bătrînei.

— Îți mulțumesc, bunicuțo, că m-ai adăpostit, șopti Katia, dar fără vreo speranță că Stepanida Semionovna o va auzi. În ciuda vîrstei înaintate, bătrîna se dovedi a avea o ureche foarte ascuțită.

— Nu te feri, fata mea, nu e nimeni aici în casă.

— Cum, stai singură ? se miră Katia, amintindu-și de ce-i spusese Tatiana Nikanorovna despre Mamika.

— Să te ferească Dumnezeu să rămîi singur pe lume. Am doi nepoți și o fată, dar au plecat în plasa Zarecinaia la muncă. Sînt acolo gospodari de ispravă. Au chiar fermele lor. Au și grîne mai multe și vite mai multe decît noi. Pămîntul lor e mai bogat și islazurile mai mari și s-au dus ai mei acolo la muncă să apuce loc înaintea altora. Mai rău decît lupii umblă acuma oamenii prin lumea largă după o bucată de pîine. Ce să-i faci, viața cere.

Stepanida Semionovna oftă și începu să șoptească o rugăciune.

Katia tăcu și se aranjă cît putu mai bine pe cuptor. Cojocul înghețat nu se încălzise încă. Îl făcu sul și-l băgă sub cap. În odaie era cald, mirosea a pelin, a lut, a fire de lînă puse la uscat.

— Dormi, fata mea, dormi. Mîine dimineață ai să vezi ce-o să faci, zise bătrîna.

— Bine, bunicuțo, odihnește-te și dumneata.

Katiei îi era teamă că bătrîna are să înceapă de îndată, fără să mai aștepte dimineața, s-o întrebe de unele și de altele, s-o descoase, iar ea nu se pregătise pentru această discuție. Evenimentele se desfășuraseră atît de repede, uluitor de repede, încît nu-i venea să creadă că nu se mai află în casa uriadnicului, ci în casa acestei femei bătrîne, cea mai bătrînă locuitoare a satului Lukianovka, care, bineînțeles, n-are s-o trădeze, are s-o apere, de vreme ce s-a învoit s-o primească la ceasul ăsta din noapte. Deocamdată nu-i venea deloc să doarmă. Erau atîtea probleme la care trebuia să gîndească. Chibzuindu-și noua situație, Katia își zise că trebuie să fie pe deplin sinceră cu bătrîna. Bineînțeles că n-are să-i di-

vulge secrete de partid, dar n-are să-şi ascundă părerile. După ce luă această hotărîre, Katia se linişti, îşi strînse genunchii, se făcu ghem, puse palma sub obraz, cum îi plăcea s-o facă încă din copilărie, şi somnul o cuprinse de îndată.

Se trezi, auzind vorbe în casă. Ridică puţin capul şi ascultă.

— Ce mai vînt, tuşă Stepanidă, te dărîmă, nu alta. Şi nu vezi la doi paşi. Gardul nostru parcă s-a topit, nu-l mai vezi. Era cît pe-aci să-mi sparg capul, împiedicîndu-mă de el, spunea o femeie care părea că are chef de vorbă.

— De vreme ce n-a încetat spre dimineaţă, are s-o ţină aşa pînă diseară, zise bătrîna şi întinse femeii o găleată, zornăind din ea.

— Ascultă aici, Anisiuşa, am într-un cotlon al cuptorului, într-o ulcică, o bucăţică de unt pus la păstrare. Probabil că s-a întărit de ger ugerul vacii, zise Mamika şi Katia înţelese că bătrîna nu mai poate mulge ea singură vaca şi are o înţelegere cu vreo vecină.

Femeia plecă şi reveni în casă cam peste vreo jumătate de oră. Între timp începuse să se lumineze. Dînd la o parte puţin perdeluţa care închidea cuptorul, Katia o văzu pe Mamika şi alături de ea o femeie înaltă, îmbrăcată în cojoc. Femeile împărţeau laptele în ulcele şi discutau încetişor între ele.

— Tuşă Stepanida, am dat de mîncare vacii şi oilor, la prînz le mai dai dumneata cîte ceva, iar seara vin din nou.

— Foarte bine, Anisiuşa, să-ţi dea Dumnezeu sănătate. Ce treburi ai pe ziua de azi ?

— Mergem la treierat la băcan. Bine că măcar am reuşit să băgăm în hambar uneltele înainte de a fi început viscolul. Acum avem ce treiera.

— Dar prin sat ce mai noutăţi ?

— Toţi o înjură pe grăsana aia de la oraş şi-o căinează pe tinerica de-a înfruntat-o. Că fata a zis adevărul la adunare, nimic altceva, doar adevărul. Şi ţăranii sînt gata să le facă bucata uriadnicului şi starostelui. Cum arată Demian al meu ? Jumătate de om — o mînă

și un picior. Ce să mai facă de acum înainte? Dar și el zice că, uite, dacă ne strîngem mai mulți aici în sat, din ăia de-am fost pe front, le facem noi ăstora, de-și zic șefi, un „păianjen" pe frunte.

— Ia te uită, dar ce-o fi însemnînd asta?

— Asta zice, asta înseamnă că au fost și nu mai sînt! În locul lor, punem oameni de-ai noștri, din sărăcime, din ăia de trag la jug, zi și noapte...

— Ascultă-mă pe mine, Anisiușa, să știi că așa o să facă cum zic și nici n-o să aibă pe cine să tragă la răspundere. Nu e bine să te iei la harță cu poporul.

— Apăi asta așa e, poporul dacă vrea face tot cum vrea el, se învoi Anisiușa, și se grăbi să plece. Deci, tușă Stepanida, eu am plecat, rămîi cu bine pînă seara. Nu uita să le mai pui paie vacii și oilor...

— Nu uit, Anisiușa, cum să uit.

Cînd pașii Anisiei se îndepărtară, Katia spuse:

— Bună dimineața, Stepanida Semionovna.

— Te-ai și trezit, porumbițo? Asta e Anisia, care te-a sculat. Are o voce de tunet. S-a obișnuit să țipe cu bărbatu-său, că a venit, săracul, dărîmat. Nu numai că n-are un picior și o mînă, dar mai e și surd, surd bocnă. L-a lovit un obuz, se zice că de abia l-au dezgropat din pămînt. Cum ai dormit? Și cum îți zice?

— Katia îmi zice, iar de dormit am dormit bine, Stepanida Semionovna.

— Ei, dacă e așa, atunci scoală-te. Am să ies puțin afară, să văd de nu se plimbă careva prin apropiere. Deși nu e timpul de plimbare, totuși...

Stepanida Semionovna nu apucă să iasă, că în tindă se auzi un tropăit și în încăpere năvăli Anisiușa cu sufletul la gură.

— Tușă Stepanida, aoleu, ce s-a mai întîmplat! spuse ea grăbită. Auzi, cică fata aia a fugit din grajdul uriadnicului și o caută el cu starostele prin tot satul. Se zice că grăsana aia, dracu s-o ia, de-a vorbit la adunare, a poruncit s-o caute și sub pămînt, dar s-o găsească.

— Slavă Domnului, Anisiușa, că a putut fugi fata, nu e de vină săraca cu nimic. Și Stepanida Semionovna se închină la icoane.

— Să-i dea Maica Domnului fericire și noroc, adăugă Anisia, care făcu și ea semnul crucii, căutînd să nu rămînă mai prejos de bătrînă.

— Dar n-ai auzit, Anisiușa, cum de-a fugit fata aia? întrebă bătrîna, apropiindu-se de cuptor, cu intenția ca discuția să fie auzită de Katia.

— Cum să nu, tușă Stepanida, povestesc oamenii, și e adevărată minune! De dimineață s-a dus Feofan să-i ducă de mîncare, a deschis el lacătul, a intrat în încăpere și acolo nimeni. El, la fereastră — fereastra întreagă. Hai la cuptor! Nimeni! În beci?! Nici acolo. A cercetat el tavanul, toate scîndurile la locul lor, a ieșit el în uliță, dar fereastra cum era bătută din toamnă, așa rămăsese. Nu se atinsese de ea nimeni, nici urmă. În jur, zăpadă de doi arșini. A dispărut fata și pace. Se zice că Feofan tot umblă și mormăie „Fata asta e vrăjitoare! Zău așa, vrăjitoare! A ieșit pe horn"!

Stepanida Semionovna clătină din cap.

— Vrăjitoare... e un nărod Feofan ăsta, poate că pe fată a ajutat-o chiar Domnul Dumnezeu. Atunci cum rămîne?

— Ei, asta e, tușă Stepanida, se învoi femeia, și cu părere de rău că trebuie să fugă la treierat, dispăru pe ușă.

— Auzit-ai, fata mea, ce zice despre tine uriadnicul, rîse bătrîna. Hoțul de el, ticălosul!

— Am auzit, răspunse veselă Katia și coborî de pe cuptor.

— Totuși, să te ferești, fata mea, acu au pornit să scotocească peste tot, prin case, prin hambare, prin șuri. Știu ei că pe o vreme ca asta, greu să iasă omul din sat.

— O să vină și la dumneata?

— S-ar putea întîmpla, dar ție teamă să nu-ți fie, ia și mănîncă și suie-te din nou pe cuptor. Te ascund eu după un sac cu niște lînă, iar în partea cealaltă mă culc eu. Numai să nu îi scap cînd or să deschidă poarta, deși scîrțîie de se aude cale de o poștă.

Katia ieși afară. Se întoarse tremurînd toată.

— Of, ce mai viscolește! mai al naibii decît azi-noapte.

Se spălă la hîrdău, apoi se așeză la masă. Bătrîna îi întinse o ulcică cu lapte și o bucată de pîine de se-

cară. Luă și ea o ulcică. Numai că în ulcica ei nu era lapte, ci apă. Katiei i se făcu rușine. „Se lipsește ea și-mi dă mie ultima picătură."

— Mi-ai turnat prea mult, Stepanida Semionovna, să-ți dau și dumitale, propuse ea, luînd ulcica.

— Lapte am, fata mea, dar azi e zi de post, o liniști bătrîna pe Katia și adăugă : Mănîncă, nu te uita la mine, la vîrsta mea, omul trebuie să mănînce, uite, numai atîtica — și bătrîna arătă cu degetul cel mic, anchilozat, de la mîna ei uscată, cu vinele umflate.

Katia bău în grabă laptele, mîncă pîinea și se urcă iar pe cuptor.

— Dacă te plictisești, mai poți coborî. Deocamdată să fac curat aici, zise bătrîna.

— Nu vrei să te ajut, Stepanida Semionovna ? întrebă Katia, dornică să se apuce de-o treabă.

— Las'că mă descurc singură. N-am unde a mă grăbi iar tu nu te mișca de pe cuptor. Știi cum e ceasul rău. N-ai lăsat nimic prin odaie ? Bătrîna privi în jur.

— Totul e pe mine, în afară de cojoc, iar cojocul e pe cuptor.

Katia dispăru pe cuptor, se făcu ghem și șezu așa nemișcată, ascultînd vuietul viforniței. „Cine să fi făcut planul evadării mele ? Mașa ? Timofei ? Petia ? Sau poate chiar Lukianov în persoană ? Oricine ar fi, bună idee a avut. Dac-am scăpat cu bine aici, ajung eu și la Tomsk și acolo poate îl găsesc și pe Vania".

— Nu cumva dormi, fata mea ? auzi ea glasul Stepanidei care încerca să se urce pe cuptor.

Katia o apucă de mînă și o trase în sus.

— Lasă că mă urc singură, nu e prima oară.

Bătrîna se culcă pe marginea cuptorului, alături de Katia.

— Acuși trebuie să vină, zise ea cu atîta convingere, de parcă o forță ascunsă i-o comunicase.

— De unde știi ? întrebă Katia.

— Păi după timp. Ar fi timpul să vină.

Stăteau amîndouă tăcute, Katia cu urechea la pîndă s-audă cînd scîrțîie poarta ; se temea cumplit că-i va vedea, dintr-o clipă în alta, intrînd pe staroste și pe uriadnic. Dar nu se auzea nimic ; doar vîntul urla neconte-

nit, iar alături, răsuflarea șuierătoare a Stepanidei Semionovna.

— Dar tu, fată, ești măritată au ba ? întrebă cu jumătate de glas bătrîna.

Katia de mult se aștepta la întrebări. Nu era Mamika omul care să n-o descoase.

— N-am apucat încă să mă mărit, bunicuțo, viața mi-a fost de așa fel...

— Habar n-am cum ți-a fost viața, de măritat trebuie să te măriți oricum. Asta ne-a lăsat-o Domnul Dumnezeu.

— Mi-e teamă să mă mărit oricum ar fi, iar pe omul drag nu l-am întîlnit încă.

— Draga mea, trebuie să-ți cauți ursitul, nu există suferință mai mare decît să trăiești o viață întreagă cu un om străin. O știu din viața mea. Doi bărbați mi-a hărăzit Domnul. Primul, cînd a murit, m-a lăsat văduvă cu trei copii. La început mi-a fost greu, în schimb, mă simțeam liberă. Lanțuri îmi căzuseră de pe suflet. Optsprezece ani am stat văduvă. Deopotrivă cu bărbații am muncit la cîmp, deopotrivă cu ei la adunările obștei. La patruzeci și doi de ani m-am măritat din nou. Iar cînd mi-a murit cel de-al doilea bărbat — și numai opt ani am trăit cu el — mi s-a părut că s-a stins lumina zilei. Deși era cam nărăvaș din fire și nu totdeauna drăgăstos. S-a mai întîmplat să mă și bată...

— Să te bată ? De ce ? Katia se ridică într-un cot, uimită de spusele bătrînei.

— Păi așa, fără pricină, fata mea. Există doar și o credință, zdrobită de pumnul bărbatului, muierea întinerește.

— Sălbatecă credință, Stepanida Semionovna ! se indignă Katia.

— Nu e chiar așa, replică liniștită bătrîna. Am simțit-o pe pielea mea. Și-au simțit-o și alte muieri. După ce-ți trec vînătăile, parcă te faci mai frumoasă, mai arătoasă, iar la trup mai tînără și mai voinică...

— Ce tot vorbești, Stepanida Semionovna ? Cum se poate să te bată ?! Bătaia e o barbarie !

— Poți să-i zici cum vrei, numai că ce-ți spun eu, urcă din adîncul sufletului, spuse cu convingere bătrîna.

Katiei nu-i venea să-şi creadă urechilor. „Doamne, cît de adînc s-a înrădăcinat ignoranţa !... Cînd te gîndeşti că asta o spune o femeie bătrînă, înţeleaptă, al cărei glas potoleşte satul întreg... La ce să te mai aştepţi din partea celorlalte ţărănci, şi mai îndobitocite de viaţa lor ? !“

— Iar de-ţi găseşti ursitul, fata mea, inima singură are să-ţi spună : el e. Şi inima n-are să mai primească pe un altul, continuă Stepanida Semionovna, deloc supărată de faptul că această musafiră neaşteptată se împotrivea cu atîta înfocare şi pasiune părerilor ei.

Deodată se auzi scîrţiind poarta, apoi treptele, şi numaidecît, aburi de aer îngheţat năvăliră pe uşa larg deschisă. Katia se strînse ghem, sîngele i se urcă la cap, inima i se zbătea puternic : „Uriadnicul !“ îi trecu prin minte. Dar uşa se închise, şi cineva se întinse lat în mijlocul casei. Katia auzi rîsul vesel, sonor al lui Petia Skobelkin.

— Domnişoară, hei, domnişoară, ai auzit ? Te-au mîncat lupii, domnişoară ? Petia se sufoca de rîs, gata să se dea de-a berbeleacul prin încăpere. Babă Stepanida, nu-ţi fie teamă, n-or să vină. Şed cu toţii, se vaită de necaz şi fac pe ei de frică. Şi cucoana aia grasă.

Stepanida Semionovna scoase capul de pe cuptor, iar Katia ridică perdeluţa.

— Ce-ai zis, măi băiete ? Ia povesteşte, porunci aspru bătrîna.

Petia mai făcu o tumbă, două, se ridică apoi în picioare, scoase căciula din cap şi, rîzînd mereu, încercă să povestească.

— Cum a dat uriadnicul alarma în sat, eu m-am şi înfiinţat la el. El l-a chemat pe staroste şi a poruncit să aducem ţărani care să cerceteze casele şi să caute pe fugară. Mi-au dat şi mie o lopată. „Ai să umbli cu noi, tontule, să ne deszăpezeşti drumul“. „Cum porunciţi, dar de înjurat puteţi înjura mai tîrziu. Nu se ştie care din noi e mai tont“. Bineînţeles, doar am gîndit aceste cuvinte, că de rostit n-am îndrăznit să le rostesc. Am pornit, prin urmare. El aleargă înainte de parcă e turbat, strigă şi urlă, ziceai că e un armăsar în călduri.“ „Vrăjitoare e fata asta ! A zburat pe horn“. Şi dă buzna, cînd

într-o casă, cînd în alta, prin hambare, prin șure, de parcă intrase strechea în el.

Am bătut noi ulița ce duce în sus, și acum, ca să mergem la vale trebuia să trecem printr-o ulicioară. Un viscol cumplit, te dărîmă, nu alta. Ce să-i facem, mergem. Țăranii îl înjură pe staroste și pe uriadnic de mama focului. Începuse să se lumineze. Văd în fața mea o movilită. Dau cu lopata în ea. Ce să vezi ? În zăpadă, o bucată de cojoc. Toți se grămădesc în jurul ei și se uită : „Ce să fie oare ?“ se întreabă unii pe alții. Starostele începe să urle ca un disperat : „Care va să zică... așadar... poate că, așadar, au mîncat-o lupii“. Țăranii s-au făcut foc și pară. Au început să-l ia la rost pe uriadnic : „Ticălosule, suflet hain ce ești, tu ai trimis omul să-l mănînce lupii. Asta-i o bucată din cojocul fetei. Pentru asta n-ai să ai iertare nici pe lumea asta și nici pe ailaltă“. Uriadnicul încremeni. Stătea cu mîinile căzute, făcînd fețe-fețe. Starostele s-a speriat și mai rău. Numai ce auzim că în burta lui încep niște zgomote mai rău ca șuieratul vîntului. Își dă el jos nădragii în bătaia vîntului și zice : „Iertați-mă, oameni buni, așadar... care va să zică... m-a apucat burta“. Iar țăranii se răstesc la el : „Să te ia dracu, ucigaș nenorocit !“ Timka, care o pornise mai înainte, și-a băgat cîrja într-un troian și să vedeți ce-a scos de acolo : un pîslar. Și atunci pentru toată lumea a devenit limpede : se vede că domnișoara a vrut să fugă pe drumul mare, dar lupii au prins-o, au sfîșiat-o în bucăți și i-au aruncat oasele și hainele prin toată poiana. Unde să le găsești acum ? Doar cînd s-o dezăpezi, la primăvară. Atunci țăranii s-au mîniat cumplit, să te ferească Dumnezeu. Ziceai că s-a terminat și cu starostele, și cu uriadnicul. „Căutați-vă martori pe lumea ailaltă, zbierau, pe noi să ne lăsați în pace !“ Și fiecare a pornit acasă la el. Mi-am luat și eu lopata la spinare, dar numai ce mă ajunge din urmă Timka, care nu mai putea de rîs și începe să mă laude : „Bravo, măi Petia, cu tine nu se prăpădește omul !“ Căci, să știți, domnișoară, astea toate eu le-am aranjat.

Katia îl asculta pe Petia Skobelkin și vedea ca într-un tablou tot ceea ce se petrecuse dis de dimineață

în sat. Chipul ei, la început îngrijorat, se înveseli și fata se porni să rîdă din toată inima.

— Petia, ești o comoară! Așa le trebuie. Las'că le mai facem noi și altele și mai și.

— Ești deștept, băiete, zise Stepanida Semionovna cu un zîmbet. Grozav i-ai mai tras pe sfoară. O merită, dar să știi că dacă-și vin în fire, se fac și mai ai dracului. Să nu crezi că ai reușit să-i pui cu botul pe labe pentru totdeauna.

Glasul aspru al bătrînei îi readuse pe Petia și pe Katia la realitate, căci pentru o clipă ei uitaseră de orice fel de primejdie.

— Nu căuta să mă înspăimînți, Mamika. Lasă, mai îmi fac eu un pic de curaj și să vezi că pun la cale ceva să se dea peste cap tot pămîntul! se lăudă Petia și tonul cu care vorbea lăsa să se creadă că nu se îndoiește cîtuși de puțin de forța sa.

— Petia, n-a mai încetat viscolul? întrebă Katia, gîndind în sinea ei: „Trebuie să plec cît mai repede din Lukianovka, bătrîna asta știe ea ce știe".

— Nici un pic, domnișoară. Moș Andron zice că două zile o să mai fie așa. Și el o știe după cîntecul oaselor.

— Vezi băiete, să nu casti gura. În caz de ceva, ne bați în geam, zise bătrîna, văzîndu-l pe Petia că-și îndeasă căciula pînă peste urechi.

— Bineînțeles, Mamika, eu mi-s om de cuvînt!

5

Pe înserate, apăru din nou Anisiușa. Luă găleata și se duse să mulgă vaca. Cînd plecă femeia, se auziră iar pași în tindă, și în prag apăru Lukianov.

— Să trăiești, Stepanida Semionovna. Bună seara, Katia, zise el, aruncînd o privire grăbită prin încăpere.

Bătrîna ședea la masă, lucrînd cu croșeta. Se ridică în întîmpinarea lui Lukianov și-l salută binevoitoare. Katia, auzind glasul lui Stepan Dimitrici, dădu la o parte perdeluța.

— A, dumneata ești, bine ai venit, Stepan Dimitrici!

— N-a ținut șiretlicul lui Petia, Katia, zise grăbit Lukianov. Ticăloșii au simțit că-i o înșelăciune la mijloc. Iar vor să umble prin case, să ia satul din două părți. Nu crede cucoana asta, Zatunaiskaia, că ai plecat pe o vreme ca asta. A poruncit să fii găsită : ori vie, ori moartă.

— Ce să facem, Stepan Dimitrici, că tare nu mi-ar place să nimeresc iar în mîinile lor, oftă Katia.

— D-aia am și trecut pe aici. Cum vine noaptea, trebuie să plecăm în taiga. Deși o să fie greu de umblat pe un viscol ca ăsta, altă alegere nu avem.

— Unde ai de gînd s-o duci, Stepan ? Nu cumva în cătun ?

— Nu, tușă Stepanida, ei n-au să ocolească cătunul. Vreau s-o ascund la Okenti Svobodnîi. Pentru două, trei zile. Iar mai încolo, om vedea.

— Locul e de nădejde, numai că drumul e tare greu.

— Ajungem noi într-o noapte, Stepanida Semionovna.

— Dar pe la tine au fost, sau nu ?

— Toate ungherele le-au scotocit.

— Au făcut percheziție ? întrebă Katia cu un glas îngrijorat. Se gîndea la hîrtiile lui Lihaciov.

— Au scotocit prin beci, prin hambar, prin baie, dar și eu le-am zis-o. Ne-am despărțit la cuțite.

— De mult n-a mai fost așa ceva, Stepan, cînd au fugit ăia șapte dintr-un convoi de surghiuniți, îți mai amintești, au ba ?

— Cum să nu-mi amintesc ? Păi nu noi doi, dumneata tușă Stepanida și cu mine, i-am salvat ? Parcă nu la dumneata în beci au stat o zi ? Și tot la Okenti Svobodnîi i-am dus atunci... Deci, Katia, fii gata. Mai pe seară, mai tîrzior. Ai umblat vreodată cu schiurile ?

— S-a întîmplat. Am fost cu părinții de cîteva ori în Finlanda, la țară, și m-am dat cu schiurile pe deal la vale...

— Bine. Așteaptă-mă.

Lukianov plecă. Bătrîna lăsă croșetatul și pregăti cina. În odaie era întuneric beznă. Dacă n-ar fi fost șuvițele subțirele de lumină ce cădeau prin ușița sobei de tuci, ai fi putut jura că n-o să se mai facă niciodată ziuă.

Bătrîna se mișca însă fără greutate prin încăpere și atît de repede încît Katia abia de prididea s-o urmărească cu privirea. O auzea zăngănind la ușița sobei celei mari, ca peste o clipă, de parcă ar fi zburat de la un perete la altul, s-o audă așezînd străchinile pe masă.

— Coboară, fata mea, să mănînci. Mănîncă mai bine, căci drumul ți-e lung, o pofti bătrîna. Uite, am păstrat o bucățică de slănină și mai am și niște cartofi copți în spuză.

Katia coborî de pe cuptor, găsi pe pipăite masa, se așeză pe laviță.

— Cine-i omul ăsta, Okenti, Stepanida Semionovna?

Bătrîna întîrzie cu răspunsul, se pare că nu era chiar un om atît de simplu, acest Okenti, încît să poți spune despre el esențialul în două, trei cuvinte.

— Nu-l poți înțelege dintr-odată ce om este. Ori e unul de s-a vîndut diavolului și a uitat de Dumnezeu, ori e unul sărac cu duhul, nu știu, ai să vezi singură. Bătrîna, evident, evita un răspuns direct.

Cinară fără grabă în întuneric. Bătrîna-și aminti de istoria cu evadarea celor șapte condamnați la ocnă. Asta se petrecuse în toamna lui 1914. Convoiul mergea din Tomsk în direcția minelor. Era un convoi pestriț de condamnați: soldați, ofițeri, muncitori. Toți protestaseră împotriva războiului. Era un convoi numeros și într-un fel vesel, îndrăzneț, deși toți aveau condamnări grele: nici unul mai puțin de cinci ani de ocnă. În timpul apelului de dimineață s-a produs o înșelăciune: au răspuns alții în locul celor fugiți. Dispariția a șapte condamnați a fost constatată abia pe drum. Mai fuseseră multe cazuri de evadări similare, dar de obicei era vorba de unul-doi. De astă dată fugiseră șapte dintr-o dată.

Satul a fost cercetat în lung și-n lat, iar evadații, în timpul acesta ședeau în beciul Mamikăi. Beciul vechi, pe jumătate dărîmat, fără gheață în el, era săpat în grădina de zarzavat și în jurul lui crescuse un adevărat zid de păpuriș, înalt cît omul. Nimănui nu i-a trecut prin minte să-i caute acolo pe fugari. Noaptea, Lukianov i-a dus la Okenti Svobodnîi, iar de acolo au fugit la Tomsk.

— Acum, pe drumul ăsta, ai să mergi și tu, își încheie povestirea Stepanida Semionovna.

Seara, tîrziu, dădu buzna iar, cu zgomot și veselie, Petia Skobelkin.

— Domnișoară, iaca, a sosit ceasul despărțirii noastre. Lîngă pădure te așteaptă nenea Stepan, iar pînă acolo trebuie să te duc eu. Tare rău îmi pare că trebuie să pleci din Lukianovka, și dacă cumva ți-am greșit cu ceva, domnișoară, te rog să mă ierți. Pe urmă, în caz că am rostit vorbe urîte, mă rog iarăși de iertare, că asta-i din prostie și nepricepere ! Petia vorbea serios, fără tonul glumeț care-i era caracteristic, și Katia se simți emoționată pînă la lacrimi.

— Nu vorbi, Petia, de neștiință sau nepricepere. Nu, nu, ești un tovarăș demn de toată încrederea și lasă-mă să te îmbrățișez înainte de plecare ! Katia îl strînse pe Petia la piept și-l bătu prietenește pe spate. Apoi o îmbrățișă pe bătrînă. Nu degeaba te-au poreclit pe dumneata Mamika ! Îți mulțumesc pentru ospitalitate, pentru bunătate, pentru tot ajutorul ce mi l-ai dat ! Niciodată n-am să te uit !

Bătrîna, gata să plîngă, întinse Katiei o bucată de pîine.

— Ascunde-o, fata mea, în sîn. O să-ți folosească pe drum.

Cînd coborîră din tindă, viforniţa o lovi pe Katia drept în față. Fata văzu în fața ochilor scîntei verzi și violete. Se ghemui, se lăsă jos, gata să primească o nouă lovitură.

— Domnișoară, acoperă-ți ochii cu șalul, o sfătui Petia. Katia își trase basmaua pe nas, dar o nouă rafală de vînt și zăpadă îi lovi obrajii cu atîta putere, încît i se păru că pielea i-a fost sfîrtecată pînă la sînge.

— Acoperă-te, domnișoară, cu mîinile, uite-așa. Și Petia își acoperi fața cu mănușa. Sfaturile lui se dovediră a fi folositoare. Katia preîntîmpină a treia lovitură de viscol.

Trecură în goană uliţa, coborîră ulicioara îngustă ce ducea pe malul apei înghețate bocnă, și o porniră în lungul rîpei. Malul înalt îi ferea de loviturile vîntului. În

curînd se arătă pădurea neagră, întunecată și misterioasă. Katia simți cum i se strînge inima.

— Ei, domnișoară, s-a terminat cu suferințele dumitale. Începe pădurea. Începe libertatea. Acolo, și pe vreme de viscol, tot liniște e, zise Petia întorcînd capul.

Ca să-și mai înfrîngă încordarea care o strîngea ca într-un teasc din cap pînă-n picioare, Katia ar fi dat crezare cuvintelor lui Petia, dar nici nu apucă flăcăul să-și încheie fraza, că undeva în apropiere, răsună un zgomot asurzitor și pămîntul se cutremură de parcă ar fi făcut explozie.

— Aoleu, ce s-a mai pornit, naiba să-l ia! înjură Petia și Katia se opri, încremenind de spaimă pentru cîteva clipe.

— Nu-ți fie teamă, domnișoară, nenea Stepan te duce ca pe *trotoal*, căută Petia să-și arate cunoștințele orășenești.

Lukianov îi aștepta. Îl văzu ieșind dintre brazii groși și le spuse :

— Katia, vino cu mine, iar tu, Petia, o iei înapoi. Și să fii cu ochii-n patru.

— Nici o grijă, nene Stepan, strigă Petia și dispăru imediat, parcă l-ar fi înghițit vîrtejul de zăpadă.

— Katia, urcă aici, pe înălțimea asta de zăpadă, să-ți arăt ce trebuie să faci, zise Lukianov, scoțînd dintr-un tufiș niște schiuri. Katia le luă în mînă și se minună : nu semănau deloc cu schiurile finlandeze pe care le folosise cîndva. Acelea erau lungi, înguste, aveau curele de fixare. Acestea, dimpotrivă, erau scurte și late. Pe deasupra mai erau și căptușite cu o blană țepoasă.

— Stepan Dimitrici, cu de-alde-astea n-am mai umblat, zise Katia amărîtă, pipăind schiurile ușoare, flexibile, cu curele la mijloc și cu niște sforicele care porneau din față.

— Cu altele nu răzbești pe aici, și de răzbit, noi trebuie să răzbim. Uite, pune picioarele aici, am să te leg cu curelele.

Katia avu impresia că glasul lui Lukianov suna a imputare. Se grăbi să urce pe schiuri și zise :

— Am să încerc. Poate că am să reușesc.

— Încercarea moarte n-are, o mîngîie Lukianov şi se apucă să trebăluiască. În timp ce-i lega schiurile, îi explică cum poate să se mişte mai uşor cu ele, apoi dispăru pentru o clipă după un tufiş şi, cînd ieşi de acolo, avea şi el schiuri în picioare.

Porniră. Viscolul se zmintise. În vîrtejurile de zăpadă, Lukianov cînd dispărea de ziceai că l-a luat vîntul pe sus, cînd apărea din nou la distanţă de o palmă. Deşi schiurile nu semănau deloc cu cele finlandeze, experienţa de altă dată îi fu de folos Katiei. După ce străbătu cam o verstă, se simţi bine cu noile schiuri. Acestea nu lunecau în spate, căci firul de blană se ridica brusc şi slujea ca un fel de frînă. Era mai ales de folos la urcarea pe coline. Schiurile fiind late, te ţineau bine pe zăpadă, nu te lăsau să te cufunzi în ea. Katia descoperi curînd şi alte calităţi ale schiurilor lui Lukianov : dac-ar fi fost lungi, n-ar fi putut fi manevrate în desişul taigalei.

De cîteva ori, Katia lovi cu vîrful schiurilor rădăcina tufişurilor şi înţelese greşeala pe care o făcea : sfoara din vîrful schiurilor trebuia trasă, căci în felul acesta vîrful schiului se ridica şi vreascurile nu mai puteau fi o piedică. Înţelese Katia şi altceva : sforile contribuiau la menţinerea echilibrului, dădeau o anumită ritmicitate mişcării.

Pe alocuri, Lukianov grăbea pasul, şi Katia cu greu putea ţine pasul cu el. Dar după cîte o mică fugă, urma o perioadă de răgaz, în care ea se putea odihni. Katia nu ştia ceea ce ştia Lukianov. Pădurea nu era egală peste tot locul. În unele părţi ea creştea pe teren nisipos, rădăcinile copacilor în aceste locuri se aflau la suprafaţă şi loviturile vîntului spulberau uşor zăpada, scoţîndu-le la iveală. Lukianov se temea şi pentru viaţa lui şi pentru aceea a Katiei. În întunericul nopţii, în această beznă de zăpadă învîrtejită era uşor să nimerească sub un copac răsturnat de vînt. Taigaua se cutremura mereu de trozniturі şi zgomote. Lukianov căuta să străbată cît se poate mai repede porţiunile primejdioase. Katia urma pîrtia lăsată de schiurile lui Lukianov şi aceasta îi uşura înaintarea. Ea avea o singură grijă : să nu rămînă în urmă, să nu-şi piardă din ochi călăuza. Schiurile ei lune-

cau, dacă se poate zice, ca de la sine, fără mari eforturi și Katia nu se arunca nici într-o parte, nici în alta, mergea lin.

Cînd ajunseră într-o viroagă, într-un loc liniștit, Lukianov se opri și săltă cu o mișcare din umăr pușca ce-i atîrna pe spate.

— Katia, poți să socotești că am ajuns la țintă. Pînă la Okenti mai sînt vreo două verste. Și trebuie să-ți spun că umbli foarte bine cu schiurile. Ai obosit? Lukianov scoase punga de tutun, își înfundă pipa pe care o avea întotdeauna cu el. Pe un vînt ca acesta nu era ușor să răsucești o țigară, și lui îi plăceau țigările, dar...

— Cît am făcut pînă acum, Stepan Dimitrici? întrebă Katia, care simți dintr-o dată o imensă oboseală.

— Păi să tot fi făcut vreo cinci verste. Dar pe drumul bun, unde e ocol, de la Lukianovka pînă la Okenti sînt cincisprezece verste.

— Deci am mers pe scurtătură?! se minună Katia și gîndi în sinea ei: „Pentru două verste mai am putere, dar dacă ar fi să merg mai mult, m-aș face de rușine!"

Lukianov scurtă popasul, trase un fum din pipă și explică:

— Trebuie să mă întorc acasă cît mai e întuneric. Haide să mergem!

Katia abia de-și mai putea muta picioarele. Simțea cum îi tremură genunchii și pulpele. „Haide, haide, că nu mai e mult!" își făcea curaj și, vrînd-nevrînd, se mișca.

6

Aici, în viroagă, parcă era pe altă lume. Vîntul șuiera deasupra capului, norii de zăpadă zburau și ei pe deasupra, atingînd coastele golașe ale dealului. Înaintau ușor și Katia se miră cînd Lukianov opri brusc schiurile și zise:

— Aici șade Okenti Svobodnîi, hai să batem la ușă!

La douăzeci de pași, Katia văzu o casă cu două ferestre, înconjurată de brazi tineri, prăfuiți de zăpadă. În jurul casei nu se afla nici ogradă, nici gard. După cum nu erau nici șuri, nici hambare. Nu se auzi nici un lătrat

de cîine. Era doar pădurea întunecată, cerul nevăzut, pămîntul înghețat și nici o urmă de ființă vie...

Lukianov bătu cu pumnul în geam. Așteptă o clipă și repetă bătaia.

— Ia te uită, ce-o mai soilește Okenti, nu răspunde și pace! mormăi el, continuînd să dea cu pumnul în cercevea.

— Ei, cine ești acolo? Intră, ușa nu-i încuiată! se auzi un glas din depărtare.

— Să trăiești, Okenti, eu sînt, Stepan Lukianov. Haidem, Katia, că s-a trezit stăpînul.

Lukianov și Katia își scoaseră schiurile, înconjurară casa și se opriră în fața ușii, neștiind dacă să intre sau nu.

— Unde-o fi dispărut? Ori a intrat în casă, ori s-a dus pe undeva, gîndi cu voce tare Lukianov.

— Intră, Stepan, intră. Okenti purta în brațe o legătură cu lemne și venea dinspre stiva ce se zărea albă între doi brazi mari. Lukianov se dădu la o parte, deschise ușa și lăsă stăpînul să intre primul în casă.

Cînd Okenti aprinse opaițul, Katia examină încăperea și pe stăpînul ei. Era o izbă încăpătoare, construită din lemn rotund. O sobă de lut, o masă cu laviță, un pat de scînduri și în mijloc o sobiță de tuci — iată toată mobila. E adevărat că pe pereții izbei, mai ales în colțuri, se vedeau niște snopi dintr-o iarbă necunoscută.

Stăpînul casei avea lemne berechet. Era cald, ardea și soba mare și cea de tuci, conurile de brad pocneau mereu. Dar toate acestea Katia le înregistră în fugă, pentru că privirea ei se fixă mai îndelung asupra lui Okenti.

Katia își aminti de cuvintele Mamikăi: „Ori e unul de și-a vîndut sufletul diavolului, răzvrătit împotriva Domnului, ori e unul sărac cu duhul...“

Era un bătrîn mic și slab, cu un cap rotund, cu o claie de păr nepieptănat, vîlvoi, o barbă rară, o față brăzdată și un nas deosebit de expresiv. Uimitoare nu era atît mărimea nasului, mult prea mare pentru asemenea față suptă, și mai curînd atestînd darul beției, cît mai ales forma lui. Nasul începea undeva la rădăcina ochilor, se ridica în sus, apoi pe neașteptate se lățea pe obraji și devenea parcă strivit. Vîrful era ridicat în sus, într-o miș-

care de insolență la adresa întregii lumi înconjurătoare. O privire fugară adresată lui Okenti îți arăta limpede că era un om neobișnuit, unul de-i plăcea să se ia la harță cu toată lumea, un om care nu se putea acomoda cu nimeni. Dar Katia nu știa dacă e așa într-adevăr. Okenti zvîrli cojocul de pe umeri și rămase într-o cămașă de pînză, lungă pînă la genunchi, în pîslari, peste care spînzurau șalvarii largi. Îl pofti de cîteva ori pe Lukianov să intre, făcîndu-se că n-o bagă în seamă pe Katia.

— Ce-i cu tine, Stepan, de hojărești prin pădure pe o vreme ca asta ? întrebă Okenti cu un glăscior pițigăiat și surd. M-ar fi putut speria bătaia ta în geam. Între timp își agita într-un mod hazliu capul, rîdea prelung, ochii lui mici, vioi, se rotunjiseră și scînteiau.

— Nevoia m-a strîns cu ușa, Okenti, rogu-te nu te supăra, zise Lukianov, și scoase repede de pe el haina scurtă de postav, agățînd-o împreună cu căciula într-un cui mare bătut în perete.

— Asta din cauza ei ? și Okenti făcu un semn cu capul în direcția Katiei.

— E un mic bucluc, explică scurt Lukianov.

— Haide, mă fato, scoate-ți haina, și treci de ia loc pe laviță. Odihnește-te. Acum bătrînul avea un glas hotărît, apăsat, și Katia înțelese că omul putea da glasului său diferite intonații.

Katia murea de oboseală. Își agăță și ea cojocul pe același cui pe care-și atîrnase haina Lukianov și se așeză cu plăcere pe laviță, sprijinindu-se cu mîinile ce-i tremurau de masă.

— Rogu-te, Okenti, să-mi dai o mînă de ajutor. Uite, prietena asta a fetei mele să rămînă o zi la tine, iar poimîine spre seară du-o pînă-n cătun și să nu știe nimeni nici un cuvînt.

— Dracu' să-i ia pe toți ! exclamă Okenti apăsat, și apoi începu să strige cu glasul pițigăiat. Să stea fata și mai mult, am ce-i da de mîncat și de băut... Și o scot eu și la drumul spre cătun... de ce să n-o scot ?

— E drum bătut de tine. Lukianov aruncă lui Okenti o privire cu subînțeles, iar Katia, văzînd-o, își aminti de povestea Mamikăi despre evadații politici pe

care același Lukianov îi ascunsese la Okenti. Poate că și ei își găsiseră libertatea pe același drum.

Okenti scoase din sobă un ceainic mare, aduse niște cești rotunde, sculptate în bucăți de lemn, o strachină cu miere, una cu zahăr și-i pofti pe cei doi la ceai.

Katia simțea o sete cumplită, dar și mai cumplit dorea să doarmă. Bău o ceașcă de fiertură foarte tare, aproape neagră, apoi întrebă fără nici o jenă.

— Moșule, aș putea să mă culc undeva ?

— Cum să nu, se poate, totul se poate. Okenti scoase de pe cuptor o saricâ și-o aruncă într-un colț. Uite-aici.

Katia se înfășură în cojoc, ridică un colț al saricii pe care-l făcu mototol, și se culcă. Nu-l auzi pe Lukianov plecînd și nici pe Okenti stingînd opaițul și urcînd pe cuptor. Dormi tun, ca un om ale cărui forțe ajunseseră la epuizare.

Katia se trezi tîrziu. Ferestrele erau luminate, albe, albe de tot din cauza zăpezii ce se lipise de ele. Se vede că viscolul pierdea din forță. Vîntul lovea pereții tot mai puțin. Lemnele arseseră în sobița de tuci și-n odaie era răcoare. Katia aruncă niște lemne și cum cărbunii mai mocneau încă, focul se aprinse fără nici un efort.

Okenti plecase. Nu se știe unde. Pe masă se aflau un ceainic, o cană cu coacăze, o legătură de pește uscat și pesmeți. Katia înțelese că stăpînul plecase fără să o trezească, dar nici nu uitase de ea, îi lăsase de mîncare, așa că toată ziua nu mai avu nici o grijă.

Katia își făcu mai întîi toaleta, se spălă deasupra albiei și se pieptănă cu toată grija. Părul ei de culoare castanie lucea minunat. De două zile nu și-l mai pieptănase. La Mamika, pe cuptor, era foarte puțin loc, iar tavanul foarte scund, că nu-ți puteai sălta capul. În timp ce se spăla, Katia descoperi pe fața ei două zgîrieturi — probabil, de la ramurile copacilor. Bine că se uscaseră și nu o mai dureau.

Katia mîncă fără să se grăbească ; avea timp la îndemînă încît trebuia să și-l ocupe cu ceva. Din merindele lăsate de Okenti cel mai mult îi plăcură coacăzele, mari, zemoase, puțin pălite de ger, dulci și înmiresmate. Katia mîncă tot ce-i lăsase Okenti și bău și sucul. Apoi se apucă să facă curat în izbă. Mătură, spălă vasele, și tot

timpul se gîndi la stăpînul casei. Nu s-ar fi putut zice că această casă, care aparţinea unui om singur şi în vîrstă, nu era îngrijită. Se vede că avea obiceiul să-şi spele masa cu apa fiartă, iar din cînd în cînd să-şi geluiască laviţa. E-adevărat că prin colţuri vedeai pînze de păianjen, dar gunoi nu. Katia privi cu mirare colţul din faţă unde nu erau nici icoane, nici cruce, nici candelă.

„Ce fel de om o fi, totuşi, Okenti ăsta, să fie un necredincios, un ateu ? Trebuie să-l întreb cînd s-o întoarce", îşi zise Katia.

De cîteva ori ieşi din casă, dar nu putu face mai mult de douăzeci-treizeci de paşi de la uşă, căci troienele erau înalte, pădurea devenea tot mai deasă, şi vîntul continua să bată tare. Drept care Katia se întorcea de grabă la căldură. Cînd îşi aminti de drumul prin noapte, prin viscol şi întuneric, nici nu-i veni să creadă că ea fusese aceea care, împreună cu Lukianov, parcursese un drum atît de lung cu schiurile şi suportase un efort atît de mare.

Okenti nu mai venea. Căzuse amurgul şi, în singurătate, Katiei i se făcu frică. Tot felul de gînduri negre îi veneau în minte. Dacă bătrînul n-are să mai revină ?! În definitiv, ce reprezintă Katia pentru el ? Katia e o străină, o aventurieră misterioasă ! Atunci va muri de foame ? Va îngheţa în troiene ? Şi ce-are a face în fond ? Siberia a văzut multe, nu se miră Siberia de oameni aruncaţi pe drumuri.

Dar Okenti reveni. Şi chiar se simţi jenat că o lăsase singură pe Katia atîta vreme.

Katia aprinse opaiţul şi ascultă zgomotele de afară.

— Nu mi-am socotit bine puterile, am vrut să mă întorc pînă la prînz, dar vezi că viscolul nu s-a potolit, urlă înainte. În schimb am adus peşte proaspăt. Acuşi îl curăţăm şi zdup cu el în tigaie.

Okenti deşertă sacul şi peştele îngheţat căzu direct pe podea. Îşi scoase cojocul, trase de undeva de sub vatră un cuţit, o tigaie, un vas cu sare. Acceptă cu bucurie ajutorul Katiei şi cedă găleata cu apă în care trebuiau dezgheţaţi peştii şi curăţaţi. Acum omul i se păru Katiei mai simpatic decît aseară.

— Știi să umbli cu cuțitul ? întrebă Okenti. Ești de la oraș, probabil, dintr-o familie de oameni cu stare ?

— N-ai greșit, moșule, într-adevăr sînt de la oraș și dintr-o familie de oameni cu stare. Dar dumneata de unde o știi ?

— Cum să nu știu ?! Trăiesc pe pămîntul ăsta de peste optzeci de ani. Am avut timp să învăț cîte ceva. Ești din Tomsk sau de undeva mai de departe ?

— Din Tomsk, dar mi s-a întîmplat să trăiesc și prin alte orașe...

— Studentă ?

— Studentă.

— E-e, zise Okenti prelung, și tăcu. Probabil că această știre îi era suficientă ca să-și imagineze felul de viață al Katiei. În schimb, Katia ardea de curiozitatea de a-l descoase.

— Dar dumneata, moșule, stai demult aici ?

Okenti ridică ochii și o privi țintă, examinînd-o cu atenție, cîntărind, probabil, dacă merită sau nu să fii sincer cu ea. Răspunse dus pe gînduri.

— Asta-i a doua casă pe care mi-am făcut-o de cînd sînt aici. Prima a putrezit.

— Deci să tot fie vreo treizeci-patruzeci de ani, încercă să precizeze Katia.

— Ba poate și mai mult.

— Și nu ți-e urît de unul singur ?

— Ce-am căutat, aia am găsit.

— Cum așa ? De bună voie te-ai hotărît la singurătate ? Poate dintr-o poruncă a credinței, sau datorită unor alte împrejurări ?

Okenti tăcu îndelung, își dădea seama că fata îl îndeamnă la o discuție sinceră, deschisă, iar el nu prea avea încredere în femei, demult evita să aibă de a face cu ele, socotind că oriunde apare o femeie, nu se întîmplă nimic bun. Dar această fetișcană (căci de la înălțimea vîrstei sale, Katia era pentru Okenti o fetișcană) îi părea simpatică. Poate pentru că era foarte serioasă ? Okenti aștepta, iar în același timp știa că nu poate evita o discuție.

— Eu nu cred în Dumnezeu, fata mea, rosti, în sfîrșit, bătrînul și chipul lui luă o înfățișare ciudată.

— Cum, nu crezi în nimic ? întrebă Katia, ţintuindu-l cu privirea.

— Nu cred nici în Dumnezeu, nici în diavol, nici în ţar, răspunse Okenti. Glasul lui piţigăiat deveni aspru şi ferm, iar vîrful nasului i se ridică sfidător.

— Totuşi, în ceva trebuie să crezi, căci omul nu poate trăi fără credinţă. De pildă, crezi că lumea aceasta este materială sau crezi în fericirea omului ? În ultimele zile Katia nu prea avusese prilej să vorbească şi acum îi făcea o adevărată plăcere să-i pună lui Okenti întrebări. Se înviorase, ochii îi străluceau.

— Să-ţi spun, fata mea, în ce cred eu. Eu cred în Natură, ea a existat veşnic pînă la noi şi veşnică va fi şi după noi. Totul vine de la soare, fata mea, se sfîrşeşte soarele, se sfîrşeşte şi pămîntul. Dar asta nu va fi curînd. Mintea omului e scurtă, iar mai departe ce va fi nu ştiu, dar ceva va fi totuşi, căci ceva trebuie să fie.

„Un materialism spontan", trecu prin mintea Katiei, şi ea se grăbi să-i pună o nouă întrebare.

— Dar în fericirea omului crezi ?

— Oamenii s-au făcut mărunţi şi au început să semene cu fiarele. Ridicînd capul, Okenti parcă se înfipse cu vîrful sfidător al nasului în ochii plini de curiozitate ai Katiei. Fericirea omului, fata mea, este să fie liber de orice teamă... Eu am ajuns aici după ce-am cunoscut multe suferinţe. Teama mă apăsa şi mă urmărea mereu. La început, a fost teama de cei din familie, teama de părinţi, apoi teama de obşte. De mic copil, ca un nor din care trebuie să cadă tunete şi fulgere, atîrna deasupra bietului meu cap teama în faţa lui Dumnezeu. Era poate teama cea mai mare. Dar teama în faţa ţarului ? Dar teama în faţa diavolului ? Dar teama de foame ? De moarte ? Nu trăiam, tot timpul tremuram de teamă, sufletul mi-era totdeauna făcut ghemotoc.

— Şi acum te socoţi liber de teamă ? întrebă Katia după ce Okenti tăcu.

Cuvintele pe care le rostise nu coincideau cu prima ei impresie despre stăpînul casei. „Un ascet, un călugăr care şi-a pierdut credinţa", iată cum şi-l închipuise la început pe Okenti. Dar acum înţelese că se cam grăbise cu concluzia. Se vede că Okenti făcea parte din oamenii

aceia care se întîlneau destul de des în Rusia, căutători ai adevărului, care încercau să creeze un fel deosebit de viață și experimentau o formulă universală de realizare a fericirii umane pe pămînt.

Katia se convinsese demult că asemenea oameni nu aveau forța necesară care să dea Rusiei transformările sociale necesare sau să o împingă pe vreun drum de înnoire.

Okenti nu avea un pic de dreptate în ceea ce spunea, dar Katia nici nu se gîndea să-l convingă de acest lucru. Ea vroia să-i cunoască atitudinea față de lume, față de om, se simțea datoare să înregistreze, prin perspectiva critică a propriei sale conștiințe, părerile acestui om bătrîn, experiența lui de viață. Faptul că în fundul taigalei, în fundul Siberiei întîlnise un om, după toate probabilitățile cu o viață grea și interesantă, o minuna și o bucura. O minuna, pentru că singurătatea în care trăia era ciudată, neobișnuită ; o bucura, pentru că inteligența ei antrenată în raționamente nesfîrșite, în comparații, căpăta un izvor nou de activitate.

— Și te consideri acum liber de teamă ? își repetă întrebarea Katia și luă loc pe laviță.

— Am învins teama, am biruit-o pentru totdeauna, zise Okenti cu convingere în glas.

— Cum ai reușit s-o faci ? Povestește. Un zîmbet flutură pe buzele Katiei, dar și-l stăpîni.

— Forța sufletului, rosti el, aproape șoptit.

— Ce-i cu forța sufletului ? întrebă Katia.

— Omul e și slab, și puternic prin suflet. Sufletul îl poate schilodi cu superstiții, și Dumnezeu ori diavolul îl vor urmări în orice clipă ; dar sufletul îl poate face și un voinic plin de îndrăzneală... un viteaz care nu se teme de nimic... care poate stăpîni și ceea ce nu-i chip de stăpînit...

Katia aruncă pe sub sprîncene o privire către Okenti : corpul lui slab, supt, nu avea nimic comun cu acela al unui voinic, și același zîmbet ironic flutură pe buzele ei.

— Cum se poate realiza așa ceva, căci fiecare dintre noi ar vrea să fie un voinic din basm ?

— Una-i calea ! Sufletul trebuie să se răzvrătească împotriva fricii.

— Dar frica poate fi diferită. Una-i frica în fața lui Dumnezeu, alta-i frica de foame.

— Trebuie să începi prin a învinge una din ele. Atunci, celelalte ți se vor părea mai puțin grele. Dar trebuie să insiști. Să nu dai înapoi... Atunci va veni biruința spiritului.

— Totuși, pe ce cale ai mers dumneata ? E foarte interesant de văzut.

— Calea mea a fost lungă, fată. În tinerețe, am fost dascăl într-un sat așezat la drumul mare și am avut parte de un preot care nici el nu era credincios, și el a lăsat în sufletul său să se înrădăcineze o întrebare : este oare Dumnezeu atotputernic ? Există el oare, acest Dumnezeu ? Nu cumva a fost inventat de oameni pentru a-i ține sub scutul fricii ? Părintele ăla avea mintea ascuțită, dar tare îi mai plăcea să bea. A murit, săracul, de băutură prea multă încă înainte de a împlini patruzeci de ani. Dar ura cuvintelor lui a rămas în sufletul meu. Un vierme dacă lucrează, și acela reușește pînă la urmă să dea peste cap un copac. Un copac pe care nu-l poți cuprinde cu brațele. Ce să mai spun de un om pe care-l cuprind bănuielile ?! Am părăsit biserica ortodoxă. Am zis să cunosc mai bine religiile altora. Am stat pe la tătari și m-am închinat lui Allah. Cînd am fost la oraș, era cît pe-aci să îmbrățișez credința evreilor, trei ani am umblat la sinagogă, apoi am trecut la credința veche, dar nicăieri nu mi-am găsit liniștea. Unde mă întorceam, cum mă suceam, în toate părțile teama îl apăsa pe om, și atunci am zis să mă retrag în taiga. Iată cum am socotit : omul a ieșit din natură, locul lui este în mijlocul naturii. Cu cît ești mai aproape de pămînt, mai aproape de fire, cu cît ești mai departe de ticăloșia omenească, cu atît ești mai departe de teamă...

— Și ți-ai găsit liniștea ? întrebă Katia.

— Nu dintr-o dată, fata mea, multă apă a curs la vale pînă am reușit să mă eliberez de teamă, aici, în taiga. La început am biruit teama în fața tainelor pădurii, acuma o cunosc și pe-o față și pe alta și mi-am dat seama că nu există în ea nimic, nici de la Dumnezeu, nici de la diavol. Numai firea. A fost înaintea noastră, va fi și după noi. Mereu. Am încetat să mă mai tem de zgomotul

pădurii, mi-am învins teama în fața liniștii pădurii, nu mă mai tem de pădure, nici ziua, și mai ales noaptea. Cu timpul am cunoscut fiarele, păsările și am încetat să mă tem și de ele. Am înțeles că și cea mai puternică fiară este mai slabă decît omul.

— A fost greu ? întrebă Katia, pe care povestirea lui Okenti o cucerise.

— Greu. Nu odată am vrut să fug de aici. Dar unde să fugi ? Dintr-o teamă să dai în alta, nici un fel de folos.

— Probabil că multe lucruri ți s-au întîmplat în timpul ăsta ? întrebă din nou Katia, zicînd în sinea ei : „Doamne, cîte chipuri are această Siberie, ce oameni poți întîlni aici ! Okenti Svobodnii ! De-ai sta să-l imaginezi, n-ai putea crea unul ca el !"

— Ei, au fost de toate, confirmă Okenti și continuă : Uite, într-o zi a venit Stepan Lukianov de și-a adus la mine băiatul ăla mare, să tot fi avut pe atunci băiatul vreo opt ani, ăla de nu se mai știe nimic de el de cînd a plecat la război. Cu Stepan sînt demult prieten. De cîte ori nu m-a ajutat el în ale vieții. Ei, și eu nu i-am rămas dator. Pleca Stepan undeva în fundul taigalei și-l lăsa pe băiat pentru o zi, două la mine. Ne-am dus noi împreună pe-aici, prin apropiere, pe o pajiște. În anul acela era plin de coacăze. Am adunat noi o zi întreagă și am întîrziat să ne întoarcem. Mă uit eu și-l văd pe băiat obosit, iar drumul pînă la mine acasă era lung. Am zis să rămînem peste noapte acolo, în pajiștea aia. N-am vrut să ne culcăm chiar în iarbă. Nu de mine era vorba, mă gîndeam la băiat, mă gîndeam că poate răci de rouă. Am ales eu o căpiță de fîn, am dărîmat-o pe jumătate și m-am culcat împreună cu băiatul, unul lîngă altul. Era o noapte caldă, un aer plăcut, răcoros. Băiatul, cum s-a culcat, pe loc a și adormit. Eu ședeam treaz și mă minunam cît de frumoase sînt stelele cerului. Numai ce aud un zgomot dinspre rîu de parcă cineva s-ar fi îmbăiat. Mi-am zis la început că trebuie să se fi surpat malul, să-l fi luat apele, dar aud apoi pe cineva care fornăie. Nu semăna a cal, iar vaci prin apropiere nu sînt. În aceeași clipă am auzit prin tufișuri o mierlă cîntînd, iar ăsta este semnul cel mai sigur că vine ursul. Și, într-a-

devăr, îl văd. Se îndrepta direct spre căpiță, fornăind, bufnind, scuturîndu-se de apă. Am simțit că mi se ridică părul măciucă în cap. „Ce mă fac, îmi zic eu, dacă se urcă pe căpiță ? Băiatul ăsta, de spaimă, poate să-și piardă graiul". Nu aveam nici un fel de armă la mine, doar un topor, și acela era aruncat jos, pe pămînt, la poalele căpiței. Am rămas nemișcat, parcă eram mort, iar în gînd tot îndemnam fiara să plece, și de-un singur lucru mi-era grijă, să nu deschidă băiatul ochii sau, cine știe, prin somn să nu înceapă să vorbească. Fiara s-ar putea supăra, ar putea socoti acest lucru ca o jignire adusă ei. A umblat în jurul căpiței, a mai fornăit ce-a mai fornăit și în cele din urmă parcă a simțit c-o îndemn să se întoarcă din nou la rîu. Am auzit iar apa plescăind. Apoi, totul se potoli. Mierla tăcu și ea. Am stat cu ochii deschiși pînă s-a luminat de ziuă. De cum s-a trezit băiatul, am pus la loc fînul și am pornit spre casă... Bineînțeles, băiatului nu i-am suflat nici un cuvînt, dar lui taică-său i-am povestit de-ar fir-a-păr. Stepan a rămas cu gura căscată ! „Eu, cu firea mea, n-aș fi suportat teama asta. M-aș fi rostogolit de pe căpiță în jos, aș fi pus mîna pe topor și atunci ori eu pe el, ori el pe mine, dar mai probabil este că și feciorul mi l-aș fi pierdut și nici eu n-aș fi rămas viu". De cînd cu întîmplarea asta nu mai pun mîna pe pușcă. Am înțeles că nu există armă mai puternică decît faptul ăla să nu te temi. Arma asta te apără de șapte morți.

— Și acum umbli fără armă ? fără pușcă ? dar cum te hrănești ? Katia dădu la o parte tigaia cu pește, uitînd cu totul de treaba de care se apucase.

— Dar ce să fac eu cu arma, fata mea ? Eu nu mi-s vînător. Nu ucid nici fiare, nici păsări. Trăiesc din pește, pe lîngă aceasta, culeg ciuperci, fructe, alune, tot felul de legume care cresc la noi în taiga.

— Cum, aveți și legume ?

— Ba bine că nu ! Leuștean, lobodă, usturoi sălbatic. Taigaua e o adevărată grădină de zarzavat, zîmbi ușor Okenti.

— Dar de oameni răi nu ți-e teamă ?

— Ce să ia ei de la mine ? Dealtfel, oamenii răi nu vin prin pădure. Ei umblă numai la drumul mare.

— Grozav trebuie să fie, moșule, niciodată să nu te temi de nimic, oftă nu fără invidie Katia, amintindu-și cît de mare îi fusese teama ieri în taigaua troienită de zăpadă și cum se înfiora cînd îl pierdea din vedere pe Lukianov, care făcea pîrtie.

— Haide, fata mea, să cinăm. E timpul. Omul nu poate trăi numai din vorbe, zise Okenti, rîzînd, și-și mută cratița cu pește mai aproape de el.

CAPITOLUL VII

I

A doua zi, Okenti o duse pe Katia pe o scurtătură prin taiga şi o scoase pînă la cătunul Lukianovka. Se lăsa seara. După zile şi nopţi de viscol, acum domnea o linişte de parcă totul era încremenit. Cerul se curăţase de pîcla compactă şi era din nou înalt şi de un albastru închis. Răsăriseră primele steluţe. Luna, ieşită de după pădure, rotundă, semăna cu un crap pescuit în lac. Lumina ei, stinsă, arunca pe întinderile de zăpadă licăriri de aur şi aramă. Se lăsa gerul. Zăpada scîrţîia, se scutura de pe pîslari, isca mici scînteieri.

Înainte cam cu o jumătate de verstă de a intra în cătun, pe poteca ce ducea spre drumul mare, Okenti se opri.

— Iar acum, fata mea, du-te singură. Eu n-am ce face în cătun. Mă întorc acasă la mine.

Katia îi mulţumi lui Okenti că o găzduise, că o condusese şi-i zise la despărţire :

— Povestea dumitale, moşule, despre biruinţa omului asupra fricii, n-are să se şteargă niciodată din amintirea mea. Îmi dau seama că este o forţă uriaşă această poveste, dar eu îţi zic aşa, pentru ca oamenii să poată birui teama de Dumnezeu, de diavol, de foame, de ţar şi de puterea de stat, trebuie să lichideze condiţiile sociale care generează aceste fenomene înspăimîntătoare. Atît timp cît există o bază pentru asuprirea omului de către om, totul va rămîne ca înainte...

— Asta e departe, foarte departe, oftă Okenti, privind cu atenţie spre Katia.

— Nu, e mai aproape decît crezi dumneata, exclamă Katia.

— Nu, fata mea, eu zic aşa, ca oamenii să nu se mănînce unii pe alţii, să nu aşteptăm a doua venire a lui Dumnezeu, căci totuna n-are să vină, ci fiecare poa' să-şi

călească conștiința împotriva fricii, să trezească forțele sale sufletești... Drum bun ție, fata mea, aicea poți să mergi liniștită, mai greu e la drumul mare...

— Să te întorci cu bine acasă și să trăiești încă mult timp sănătos și liniștit.

Katia își împreună mîinile în mănușile negre de lînă și făcu semn de rămas bun.

Okenti ridică fruntea peste care trăsese, pînă la rădăcina nasului, căciula mițoasă, cu urechile lăsate, ridică puțin poalele cojocului de oaie, și o porni iute de parcă nici n-ar fi fost atît de bătrîn, mișcîndu-și repede pîslarii cenușii, cu carîmbii înalți.

Katia rămase singură pe poteca plină de zăpadă. Îl urmări îndelung cu privirea pe Okenti. Îl zări o dată, de două ori printre trunchiurile de mesteceni, apoi îi pierdu cu desăvîrșire urma. Katia porni înainte, fără să se grăbească, mirosind fumul ce venea din partea cătunului, luptînd din greu cu troienele de zăpadă înghețată.

Înainte de a pleca, Lukianov îi dăduse Katiei unele sfaturi. Urma să rămînă două zile la Okenti, iar apoi să treacă în cătun unde trebuia să ajungă cît se poate de tîrziu și să rămînă peste noapte sau la Zina sau la o vecină de-a ei, văduva Olgheea Tolceonova. Katia nu-l întrebase de ce să facă așa și nu altminteri. Lukianov, dîndu-i aceste sfaturi, scăpase o vorbă, zicînd că polițiștii nu șed locului, ci umblă pe drumuri, iar Zina, oricîcît, este sora lui, deci ar putea să fie supusă unei percheziții.

Katia se apropie în cîteva rînduri de cătun, dar de fiecare dată rămase departe de ultima casă și apoi făcu cale întoarsă. Mereu i se părea că e prea devreme, că nu e încă momentul potrivit să intre în cătun. Probabil că era aproape de miezul nopții, cînd, în sfîrșit, Katia se aventură pe ulița cătunului, cu intenția de a descoperi casa Zinei sau de a bate la ușa vecinei ei Olgheea.

În cătun era pustiu. Izbele dormeau înecate de zăpadă. Toate hornurile fumegau și, împreună cu fumul, ieșeau și scîntei. Scînteile străbăteau cerul negru, pierzîndu-se undeva în înălțimi. Ogrăzile, tăcute, păreau să

doarmă, în orice caz Katia nu surprinse nici un zgomot.

Zări o luminiță la una din ferestre. Katia se simți mai liniștită și mai veselă. Grăbi pasul cu speranța că poate lumina arde chiar în casa Olgheei. „Nu va mai trebui să mai bat și să mai deranjez întreaga casă". Cu fiecare clipă ce trecea, se apropia de ferestrele luminate. Cînd mai rămaseră vreo două sute de pași, Katia înțelese că este chiar casa Zinei. „Nu cumva o fi venit Maşa din Lukianovka ? Grozav ar fi", se gîndi Katia și cu toată oboseala ce-o simțea o luă mai repede la picior. Dar după vreo cincisprezece, douăzeci de pași, se opri îngrijorată. „Ce rost are să stea Maşa și cu Zina și să consume lumînări ? Data trecută au făcut-o de dragul meu, că eram oaspete de la oraș, dar acum ? Nu, nu, trebuie să fie altceva la mijloc".

Cățelul lui Kiriuşa o simți pe Katia apropiindu-se și se năpusti lătrînd. Katia șuieră ușor și apoi i se adresă cu binele : „Hai, hai, potolește-te, ce, nu mă ții minte ? Adu-ți aminte de mine". Într-adevăr, cățelul începu să se gudure, scîncind ușor și dînd din coadă.

Pînă la casa Olgheei Tolceonova mai erau vreo trei sute de pași, cel mult patru sute, dar Katia simți nevoia imperioasă să arunce o privire în casa Zinei. Ce-are a face că Lukianov îi poruncise să nu se abată pe la Zina ? Poate, totuși, să arunce o privire pe geam... Să vadă ce se întîmplă în casă, ce-a făcut-o pe Zina să aprindă lumînările în plină noapte ? Poate că nu e nici un fel de necaz, ci, dimpotrivă, o mare bucurie. Poate că inima Zinei nu se înșelase și bărbatul ei, dispărut fără știre de aproape trei ani, s-a întors acasă.

Călcînd ușor, fără zgomot, lăsînd în zăpadă urme șterse, Katia se apropie de ferestrele casei. Ca prin minune, un colțișor din geam nu era acoperit de gheață. Katia se plecă și văzu în fața ei un tablou de groază : la masă, într-un colț, ședea Zina, pe jumătate goală, și în spatele ei, strîngînd-o în brațe, sărutîndu-i umărul alb era... Karpuhin însuși. Cu o mînă Karpuhin apăsa pieptul Zinei, pe cealaltă și-o proptise pe burta ei. Degetele scurte, ca niște lipitori umflate de sînge, ale lui Karpuhin se mișcau încet.

Katia surprinse într-o secundă întreaga scenă. Văzu că Zina este băută, că are o înfățișare tristă și în același timp cu totul indiferentă. Cu ochii întredeschiși Zina părea moartă, nemișcată. Pe masă se afla o sticlă de vodcă, cîteva farfurii cu resturi de gustare, niște cești, un samovar. Cheful începuse, se vede, încă de cu seară...

Katia, disperată, o luă la goană înapoi pe potecă, pe unde venise. „N-a rezistat Zina", îi trecu ca un fulger prin minte. Îi venea să plîngă de ciudă, pentru că o îndrăgise pe Zina de la prima întîlnire și avusese încredere în ea, dar și pentru că se simțea neputincioasă în fața loviturilor neașteptate ale vieții, în fața lumii crude în care trebuia să trăiască.

Complet derutată, plîngînd încetișor, aproape fără să-și mai dea seama de ce face, Katia ajunse la capătul cătunului. Trecuse demult de casa Olgheei Tolceonova și, probabil, ar mai fi umblat mult în aceeași stare de disperare, dacă la ultima casă din cătun, unde locuia Evlampi Ermilîci, binecunoscut ei încă din vizita anterioară la Zina, n-ar fi sărit la ea niște cîini. Cîinii uriași, puternici, se aruncară la ea. Katia luă cîțiva bulgări de zăpadă și încercă să se apere, să lovească fiarele îndîrjite. Din fericire, dădu peste un ciomag, pe care începu să-l rotească jur împrejur. Cîinii, temîndu-se de lovituri, se retraseră. Fără să mai zăbovească vreo clipă, Katia o luă la fugă cît o țineau picioarele. Cîinii, după ea ! Dar Katia ridică iar ciomagul. Lătratul puternic al cîinilor trezi cătunul. Se auzi scîrțîind poarta lui Evlampi Ermilîci. Katia era acum departe de casa lui. Se treziră însă și cîinii din ogrăzile învecinate. Katia înțelese că trebuie s-o șteargă cît mai repede din uliță. Se apropie, fără să mai gîndească la ceva, de casa Olgheei și bătu în geam. Cineva răspunse de îndată de parcă ar fi așteptat-o.

— Intră în casă, răsună un glas dinăuntru.

„Se vede că Lukianov a avut timp să-i prevină de sosirea mea", își zise în gînd Katia. În ogradă era întuneric, așa că mai bîjbîi pînă găsi intrarea, apoi mai pierdu vremea pînă să dea de clanța ușii. Cei dinăuntru, care o auziseră, bănuiră că nu nimerește ușa, și-i deschiseră. Katia simți de îndată cum o învăluie căldura plăcută a unei încăperi locuite.

— Aș putea să rămîn peste noapte în casa voastră ? întrebă Katia, examinînd femeia care-i deschisese ușa. O dîră de lumină, care pătrundea prin fereastră de undeva din partea cealaltă a uliței, îi lumina ușor chipul.

— Ești prietena Mașei ? Intră, Katia, intră. Se găsește un loc și pentru tine. Bagă de seamă numai cum calci. A fătat vaca și am adus vițelul în casă, să nu degere. O să fie un ger năpraznic. Și aici, Katiușa, bagă de seamă, să nu calci pe cineva. Dorm copiii... Sezi, uite-aici, pe lada asta. Femeia o apucă pe Katia de mînă și o așeză. Tot aici poți să te și întinzi, să dormi, e mai bine decît pe jos. Mai bine te-ai fi simțit pe cuptor, dar acolo stă maică-mea.

— E bine aicea, zise încet Katia, pipăind în întuneric lada largă. La început m-am dus la Zina, dar acolo ceva nu e în regulă.

— Știm, lasă... Iar a apărut Karpuhin. E un an de cînd tot umblă după Zina, n-o lasă în pace. I-a pus gînd rău femeii, a venit beat și nici măcar n-a venit singur, ci cu încă unul și ăla s-a îmbătat criță de cum s-a făcut întuneric. L-a luat Evlampi Ermilîci la el acasă. Cred că doarme dus. Iar Karpuhin, dracu să-l ia, a alungat din casă și pe Kiriușa, și pe soacra bolnavă a Zinaidei, i-a trimis prin vecini. „Am de vorbit lucruri importante cu Zinaida și n-am nevoie de martori". Știm noi ce are de vorbit... Of, Doamne, Doamne, amărîtă soartă mai avem noi, femeile ! oftă gazda.

Katia tăcea, ascultînd ce-i povestea femeia. Pe colegul lui Karpuhin îl cunoștea. Era cel de-al doilea polițai, cu buzele mari, cu mutra posomorîtă și chipul ciupit de vărsat. Dar ce s-a întîmplat cu Zina ? Cum de s-a supus așa, fără o vorbă, lui Karpuhin ? Sau s-a hotărît pînă la urmă să-și lege soarta de un alt bărbat ? Dar știe ea ce zic oamenii despre Karpuhin ? Trebuie să știe, nu poate să nu știe. Atunci ?

— Dar dumneata n-ai trecut pe la Zina, n-ai încercat s-o scapi din belea ? întrebă Katia, care nu se hotărîse încă să-și scoată cojocul și broboada.

— Cum să nu, am trecut, m-am prefăcut că aduc niște varză murată, pentru dumnealui, boierul. De fapt i-am șoptit Zinei : „Trebuie s-o iei din loc", iar ea mi-a

răspuns cu ochii plini de lacrimi : „Vai de mine, Olgheea, ce ți-e scris, în frunte ți-e pus !“

— Așadar, s-a învoit ?

— Se vede că s-a învoit, Katiușa.

Katia se sprijini de perete, stăpînindu-și un geamăt, și rămase așa ca încremenită mult timp. Între timp, Olgheea adormise, sforăind ușor. Copilașii respirau încet, dormind pe podea. Vițelul se lingea, plescăind din limbă. Dar pe Katia somnul o ocolea. În coteț cîntă răgușit un cocoș. Dimineața se apropia. În cele din urmă, Katia ațipi și ea, întinzîndu-se pe cojoc și acoperindu-se cu broboada.

Dormi doar cîteva clipe, apoi auzi deschizîndu-se mereu ușile și simți cum valuri de aer înghețat pătrundeau în casă. Katia deschise ochii și văzu în lumina cenușie a dimineții cîteva femei strînse lîngă ușă, care șușoteau cu un aer îngrijorat.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Katia, apropiindu-se de grupul femeilor.

— Aoleu, maică dragă, groaznică întîmplare ! Zinaida l-a omorît pe Karpuhin. Zace pe jos, cu cămașa sfîșiată, cu burta goală, într-o baltă de sînge... cu levolverul lui l-a omorît...

Katia își simți respirația gîtuită, obrajii îi ardeau, un fior îi străbătu trupul. „Eram convinsă că Zina nu-i poate ceda lui Karpuhin... dar de ce nu m-am gîndit să-i vin în ajutor ?“ își zise ea.

— Demult s-a petrecut ? întrebă Katia, care simți o dorință teribilă să intre în casa Zinei.

— Se vede că de multișor.... Tovarășul acela al lui Karpuhin e acolo. O păzește el, diavolul, pe Zinaida. Dar la ce bun s-o păzească, că-i mai mult moartă decît vie. Șade și privește într-un loc în tavan, cu ochii fără lacrimi și, bineînțeles, e acolo și căpcăunul nostru Evlampi Ermilîci. Unde-i stîrvul, acolo-i și corbul. Cum e o nenorocire, hop și el ! A trimis un om în sat la Lukianovka. Acuși trebuie să vină starostele și uriadnicul. Olgheea oftă de cîteva ori, apoi o luă pe Katia de mînă, o trase într-un colț și-i șopti la ureche : Katiușa, trebuie s-o ștergi pînă nu s-a luminat complet de ziuă. N-are rost să stai aici în cătun. A venit ieri cuscră-mea Lisaveta din Lukianovka

și a povestit că acolo e mare dandana. Te caută parcă ai fi cine știe ce comoară pierdută. Cum ieși pe poartă, coboară de îndată în viroagă și de acolo poteca duce drept la drumul mare...

Olgheea făcuse bine că o prevenise pe Katia. Fata-i strînse mîna și plecă. Ar fi vrut să-i mai spună ceva, dar nu putu, își simțea glasul întretăiat de emoție. Se strecură ușurel printre femei, deschise ușa, ieși în curte și de acolo în uliță.

Mijea a ziuă, zi de iarnă, senină. De după pădure se zărea lumina purpurie a unui răsărit de soare tîrziu.

2

La hanul din Mihailovka se petrecu o istorie care ar fi putut să se termine prost pentru Katia.

Katia nu putu străbate fără oprire toată distanța de la cătun pînă la oraș. Era în primul rînd obosită după noaptea nedormită, nervii cedaseră din cauza întîmplării cu Zina și în tot timpul drumului trebuise să fie foarte precaută. De cîteva ori se ferise din drum auzind în față sau în spate scîrțiit de sanie sau zgomot de copite. De căruțele țărănești nu se temea, totuși drumul mare era drumul mare. Goneau încolo și încoace sănii cu oameni de-ai stăpînirii, de la care nu te puteai aștepta la nimic bun.

Cînd ajunse la Mihailovka, Katia simți că o lasă puterile. Trebuia să se odihnească. Se hotărî să rămînă peste noapte la Mihailovka, nu la același han unde, la ducere, băuse ceai, ci la un altul, așezat peste drum.

Îi ieși înainte proprietăreasa hanului, o bătrînă vînjoasă, înaltă, cu glas răgușit. „Ce muiere zdravănă", își zise în sinea ei Katia. Ducînd mereu la nas tutun și strănutînd de mama focului, proprietăreasa o examină atent pe Katia și o întrebă fără nici un menajament :

— De unde mi-ai apărut așa, frumușico ?

Katia răspunse fără pic de ezitare, debitînd versiunea cunoscută :

— Sînt o refugiată, vin de departe, mă duc la oraș să-i fac rost maică-mi de o pensie, că-i femeie bătrînă, iar tata, care a fost ofițer, a murit pe front.

— Ai cu ce să plătești pentru dormit ? Dă-mi banii înainte.

Katia făcu să sune foarte expresiv niște monede și, strîngîndu-le în palmă, le întinse proprietăresei.

— Ia loc la masă și bea un ceai, zise hangița și ieși din odaie.

Katia se așeză la masa lungă, în fața samovarului, și scoase din buzunarul cojocului toate proviziile de care dispunea : o bucățică de pîine neagră și doi peștișori afumați, pe care îi băgase acolo în ultima clipă, la plecarea de la Okenti Svobodnîi. Era o cină frugală, dar cu toate astea peștele sărat o făcu să bea două cești mari de ceai, după care, cu un sentiment de deplină satisfacție, se ghemui pe niște lavițe de scînduri, care ocupau jumătate din încăperea mare, și ațipi.

Stătea întinsă, cu capul acoperit de broboadă. În casă domnea o liniște deplină. De obicei, mușteriii vin mai spre noapte. Toate gîndurile Katiei se roteau în jurul Zinei. Ce-o fi făcînd acolo ? Poate că au dus-o deja la Lukianovka și acum stă în același grajd al uriadnicului în care șezuse arestată și ea, Katia. Sau poate că a fost trimisă la oraș, sub o pază strașnică, ca s-o bage la închisoare... Își aminti apoi de Kiriușa... sărmanul băiat rămăsese singur...

Se înseră. Întunericul pătrundea încet în casă. Proprietăreasa aprinse un opaiț. Deodată, în curte, se auziră multe glasuri, ușa se deschise și în casă intrară vreo zece soldați. Katia se uită la ei pe furiș, fără să-și scoată broboada de pe față. Mantalele le erau scurte și subțirele, pîslarii cîrpiți, căciulile înalte, — un fel de imitație de blană de oaie — cu cocarde ; se vede că înghețaseră bocnă, căci se aruncară de îndată spre soba de tuci să se încălzească.

„Ce să fac ?“ se gîndi cu îngrijorare Katia. În nici un caz nu-și închipuise că va întîlni niște soldați. Iar acolo unde sînt soldați, sînt și ofițeri, ceea ce-i mult mai rău. Oare n-ar fi mai înțelept s-o șteargă imediat, s-o șteargă pînă ce noii clienți nu s-au dezmeticit încă ? Ar putea să

înnopteze și în altă parte. La Mihailovka, ca în toate satele de la drumul mare, orice casă te primește peste noapte. Nu se putu hotărî să plece. Stătea fără să se miște și fără să-și trădeze în vreun fel prezența. Soldații între timp își aprinseră țigările, sporovăind liniștit și Katia își zise că nu e nici un bai de va rămîne peste noapte aici. Ascultîndu-i cum discută, Katia află că veneau din oraș și că împreună cu ei se afla un sublocotenent care a rămas peste noapte la băcanul satului. Slavă Domnului, măcar peste noapte soldații sînt singuri ! Încotro mergeau soldații, în ce misiune, Katia nu reuși să afle. Tot aștepta să scape vreunul o vorbă, dar în zadar.

După ce se încălziră, soldații băură și ei ceaiul. Nu prea păreau bine dispuși. Mai mult tăceau, iar de schimbau vreo vorbă o făceau aproape pe șoptite. Merindele primite de la stat erau sărăcăcioase. Pîine neagră, uscată, un pește urît mirositor și bucăți de zahăr galben, umezit.

După ce luară cina, soldații se împrăștiară care încotro. Unul se urcă pe cuptor să-și mai încălzească oasele, alții pe vatră, iar alții plecară să mai schimbe o vorbă cu bătrîna gazdă.

La masă rămaseră numai doi, un soldat mai în vîrstă, cu mîna strîmbă, probabil din cauza rănilor primite în război, și un consătean de-al lui, un soldat înalt și slab, numai colțuri și oase care scîrțîiau ca o ușă prost unsă.

Soldatul mai în vîrstă scoase din buzunarul bluzei militare un plic mototolit, o foaie albă de hîrtie și o ciosvîrtă de creion. Amîndoi prinseră a se văita că vor pleca pe cine știe unde, că n-au apucat încă să scrie acasă, că nevestele și copiii or să-i creadă morți în vreun spital din Siberia.

— Vă ajut eu, nene, zise Katia coborînd de pe laviță, din întunericul ungherului. Luați prin surprindere, soldații tresăriră.

— De unde ai apărut ? Nu cumva ești un înger coborît pe neașteptate din cer ? rîse cel mai în vîrstă.

— Nu-s înger, nene, sînt o refugiată. Mă duc la oraș, am dormit acolo în colț. Am auzit că sînteți la ananghie, iar eu știu carte, zise Katia, cu o privire blîndă.

— Foarte bine ! Pici cum nu se poate mai bine, se bucură soldatul mai în vîrstă.

Celălalt ostaș, înalt și slab, era dintre cei tăcuți. El mormăi ceva neînțeles.

Katia luă loc la masă, apropie opaițul, despături plicul și foaia de hîrtie.

— Dictează nene, am să scriu exact cum ai să-mi spui, cuvînt cu cuvînt. Iar mîine, cînd am să ajung la oraș, am să pun scrisoarea la cutie. De unde sînteți de fel ?

— Din gubernia Oriol, din județul Mțensk.

„Compatrioți de-ai lui Ivan Sergheevici Turgheniev. Te pomenești că sînt feciorii țăranilor pe care el i-a înfățișat în *Însemnările unui vînător*", își zise Katia și se pregăti de scris.

În anii grei de serviciu militar, soldatul mai în vîrstă se obișnuise cu dictarea scrisorilor. Katia scrise vreo douăzeci de rînduri pe foaia de hîrtie, enumerînd toate rudele, și tot nu se dumirea cui dorește să scrie soldatul.

— De trăit trăim prost, și nu se vede nici o geană de lumină, continua să dicteze soldatul în vîrstă. Am fost, Nikita și cu mine, mult timp prin spitale. Ziceam că ne trec apoi într-un detașament de invalizi și că în felul ăsta am scăpat. Dar n-am avut parte de fericirea asta. Ne ziceau ăia noi de-au venit că tătuca țarul are tot mai puțini soldați. Îi omoară pe de-alde noi pe front cu miile, iar pe ăia de scapă de gloanțe, îi mănîncă păduchii. Iar boala ce-o dă păduchele se cheamă tifos. Să te ferească Dumnezeu și Maica Precista și acum vă mai spunem că ne duce acu pe drumul ăl mare din Siberia, dar unde anume nu știm nici noi. Așa am auzit că undeva unde este un rîu mare, că se zice că acolo muierile și copiii au spart un hambar de-al statului și au luat toată pîinea. Dar ce erau să facă săracii ? Să moară de foame ? Tare ne temem că o să ne pună să tragem în frații noștri. Noaptea nu dormim, tot la asta ne gîndim... Ar trebui să ne înțelegem înde noi...

— Dar tu cine ești, și ce faci aici ? auzi deodată Katia glasul sonor al sublocotenentului. Nu se știe cum reușise să intre, așa, nebăgat în seamă. Soldatul în vîrstă sări și luă poziție de drepți. Același lucru îl făcu și ostașul cel înalt și slab. Iar cînd sări acesta, genunchii lui scîrțîiră de se auzi în toată încăperea. Katia mototoli hîrtia și o ascunse în sîn.

— Soldații sînt analfabeți. M-au rugat să-i ajut să scrie o scrisoare acasă, spuse liniștit Katia, rămînînd la locul ei, examinînd chipul gras și rotund al sublocotenentului, îmbrăcat într-un cojoc gros, cu epoleți, cu pîslari noi, încă nepurtați și cu căciulă pe care strălucea cocarda nouă. Sublocotenentul mirosea a băutură.

— De ce te-ai înfipt la soldați ? Ce treabă ai ? Sau vrei să te dau afară în ger ? continuă să țipe sublocotenentul.

— Degeaba țipați, domnule ofițer, sînt fiică de căpitan și tatăl meu a murit pe front. Sînt refugiată din Riga, merg la oraș să mă îngrijesc de o pensie pentru mama mea. Din întîmplare am nimerit la acest han unde ați nimerit și dumneavoastră, dar dacă aceasta vă este hotărîrea, pot să plec de îndată.

Katia rosti cuvintele răspicat, deși inima îi tremura toată.

Sublocotenentul o privi cu atenție, făcu un pas înapoi și continuă calm :

— Cum atît mai mult nu aveți ce căuta aici. Scuzați, vă rog.

— La revedere, domnule ofițer, la revedere, ostași.

Katia trase cojocul și cu toate că inima o îndemna s-o zbughească afară pe ușă, porni ușor, cu pași rari și măsurați. Cînd ieși, îl auzi în spatele ei pe ofițer certîndu-și soldații : „Bine mă, vă lăsați gîndurile pe seama oricui ?“

Katia petrecu noaptea într-un alt han, la capătul celălalt al satului.

3

Katia ajunse la Tomsk fără alte peripeții. Doar de două ori se abătu din drum, lăsînd să treacă niște căruțe care i se păruseră suspecte.

Mergea fără să se grăbească, căci știa că e mai bine să ajungă la oraș după ce se lasă seara. Nu se grăbea și nici flămîndă nu era. La han făcuse o afacere bună. Pentru fularul pe care-l purta la gît, o femeie îi dăduse o jumătate de pîine și o bucățică de slănină. Asta, la urma

urmelor, era o comoară. Două zile nu mai avea nici o grijă cu mîncarea.

Katia trecu prin oraș, luînd toate precauțiile necesare, ridicînd gulerul cojocului și examinînd cu atenție trecătorii. Cînd apărea cineva în spatele ei, își încetinea pasul, îl lăsa să treacă înainte, ca distanța să devină mai mare și să nu poată fi recunoscută. Poate că aceste măsuri de precauție nu erau necesare, dar Katia dorea mai presus de orice să găsească familia Lukianov și să-l vadă pe Nasimowicz și de dragul acestui scop nu precupețea nici un efort.

Nu i-a fost ușor Katiei să intre în casa lui Lukianov. Oamenii erau urmăriți, totuși Katia nu găsi altă soluție. Îi rămăseseră aici hainele de oraș. Și tot aici făgăduise pan Nasimowicz să-i transmită directivele.

Acasă îl găsi pe Stiopa. Ședea lîngă lampa de petrol și mînca. Dar mînca cu atîta pasiune, încît nici nu o observă la început pe Katia.

— Bună, Stiopa! Ce-i cu tine, de ce nu închizi ușa?

Stiopa sări de pe scaun, dar în aceeași clipă se așeză la loc și-și netezi, puțin jenat, părul. Katia îl privi și se gîndi: „Nu știe încă nimic de cele petrecute în cătun".

— Unde ți-s surorile, Stiopa? întrebă Katia.

— Dacă ați ști ce nenorocire a dat peste noi! Cumplită nenorocire! spuse Stiopa și chipul lui se crispă ca de o mare durere.

— Cu Zina? întrebă Katia. Își scoase între timp cojocul, broboada și pîslarii, care, nici ea nu știa de ce, îi roseseră pulpele pînă la sînge.

— Dar dumneavoastră de unde știți? se minună Stiopa.

Katia povesti despre vizita ei în cătun. Stiopa asculta concentrat, din cînd în cînd își încrunta sprîncenele și arunca priviri spre Katia. „Tușă Zina, tușă Zina", părea-u-i șopti buzele.

— Dunia și Mașa s-au dus la închisoare. Poate că au norocul s-o vadă cînd o aduc din Lukianovka.

— Crezi că se întorc repede?

— Aș, de unde! Au să stea pîn' la miezul nopții să aștepte. Trebuie s-o aducă azi, dar nu e exclus s-o aducă mîine. Iar pan Nasimowicz mi-a transmis să vă spun să

treceți pe la el, dar numai după nouă seara. A zis că știți adresa.

— Da, bineînțeles. Katia privi ceasul din perete. Era opt și jumătate. Pînă să se schimbe și să ajungă la fundătura Bolotnîi, se face zece. Stiopa îi propuse Katiei să bea ceai, dar ea era stăpînită de nerăbdare.

— Tu, Stiopa, mănîncă mai departe, iar eu mă schimb. Spune-i Duniei că-i mulțumesc pentru cojoc și pentru pîslari. M-au salvat de la îngheț. Și mai spune-i că-i cer iertare că i-am rupt cojocul în spate. L-am sfîșiat într-un cui cînd m-a scos Petia Skobelkin din grajdul uriadnicului de la Lukianovka. Acum, toate aceste peripeții din trecut păreau obișnuite, ba chiar ridicole, și Katia începu să rîdă.

— Ei, ce atîtea iertăciuni ! făcu Stiopa un gest cu mîna.

— Nu, nu, te rog să-i spui. Poate că n-am s-o mai întîlnesc nici pe Mașa, nici pe Dunia.

— Bine, făgădui Stiopa, fără prea multă convingere, îi spun.

Katia dădu la o parte perdeaua și dispăru în colțul unde altădată înnoptase împreună cu Mașa. Îi ceru lui Stiopa lampa și peste cîteva minute reveni îmbrăcată de-ți lua ochii : costum englezesc dintr-o stofă subțire, de lînă albastră, cu o dunguță albă, și o bluză cu broderie de dantelă. Costumul îi cădea perfect pe trup. Îmbrăcînd acest costum, schimbase și pieptănătura : își adunase cozile în creștetul capului — o adevărată cunună de păr castaniu. Iar în picioare încălțase ghete cu toc înalt, lungi și șnuruite. Oricît fuseseră de grele zilele din urmă, Katia stătuse mult timp în aer liber, depusese eforturi fizice și arăta acum înviorată și parcă mai puternică. Înaltă, zveltă, rumenă în obraz din cauza gerurilor, cu chipul deschis și atrăgător, i se păru lui Stiopa o adevărată frumusețe. O privi fără să-și ascundă admirația. Trăsăturile lui aspre și ferme se îmblînziră, sîngele-i năvăli în obraz.

— Rău ați făcut că v-ați îmbrăcat astfel încît să vă remarce oamenii. Ieri au fost arestați doi studenți, zise Stiopa, cu îngrijorare, urmărind-o pe Katia care-și așeza, în fața oglinzii, pălărioara ei neagră. Și apoi afară o să degerați cu pălăria asta, adăugă el.

Nici prin cap nu-i trecea lui Stiopa că, îmbrăcîndu-se atît de elegant, Katia se gîndise tot timpul numai la Ivan Akimov. Putea Vania să fie la pan Nasimowicz ? Nici vorbă, putea. Și dacă putea...

— Am să iau aminte, Stiopa. Dar data viitoare.

Plecă lăsînd în subsolul unde locuia familia Lukianov, drept amintire pentru Stiopa, o dîră de parfum fin și strălucirea ochilor ei atît de scînteietori, atît de mari și de blînzi încît nu puteau fi uitați multă vreme...

4

Katia nu se duse de-a dreptul la casa lui pan Nasimowicz, ci ocoli prin ulicioarele lăturalnice, furișîndu-se. Mult timp stătu să cerceteze fundacul posomorît și pustiu, ascunzîndu-se după un stîlp pe care erau lipite tot felul de afișe și anunțuri. După ce așteptă și găsi un moment de deosebită liniște, cînd se stinseră toate zgomotele și scîrțîitul porților al căror scîncet se răspîndea prin aerul geros se topi, Katia dădu buzna în ograda lui Nasimowicz și tropăi cu tocurile pe scărița de lemn.

Bronislav Nasimowicz în persoană îi deschise ușa. O apucă bucuros de mînă și începu s-o strige pe nevastă-sa.

— Stasia, vino-ncoa, mai repede, Stasia !

Tușa Stasia, speriată de strigătul soțului ei, veni în goană din fundul odăilor, într-o rochie de casă ușoară, lipăind din niște papuci moi, bordați cu blană albă de oaie.

— Zosia, bine ai venit, dragă Zosia ! Tușa Stasia își dădu la o parte bărbatul și o îmbrățișă pe Katia. Apoi, desfăcîndu-și brațele, se trase doi-trei pași înapoi și examinînd-o, declară cu mult entuziasm :

— Ia privește, Bronia, privește-o cît s-a făcut de frumoasă ! O minune, o minune fermecătoare.

— Ei, acum și dumneavoastră, tușă Stasia... Ce minune ? ! zise Katia jenată.

— Nu, zău așa, Zosia. Parcă te-ai schimbat. Nu ți se pare, Stasia dragă, că parcă s-a mai maturizat, că are ceva impozant în aerul ei ? zise Nasimowicz.

Katiei nu-i plăcea să se afle în centrul atenției, dar admirația soților Nasimowicz o bucura. Admirația lor era

aceea a unor oameni dezinteresați, sinceri, a unor buni tovarăși de luptă comună și Katia simți că-i fac plăcere cuvintele de laudă ale celor doi soți.

Fu condusă în cealaltă jumătate a casei, în odăița pe care o mai locuise. Nasimowicz îi propuse să-și scoată haina și-i spuse că, întrucît la familia Lukianov nu se mai putea întoarce, deocamdată, va locui aici.

Trecînd dintr-o odaie în alta, Katia arunca priviri spre cuier sau spre raftul pentru pălării, doar doar o descoperi undeva urme ale prezenței lui Vania. Dar tușa Stasia, de parcă i-ar fi ghicit gîndurile, spuse :

— Bronia, n-o mai ține pe fată sub tensiune, comunică-i noutatea noastră cea mai importantă !

— Îndată, Stasia dragă. Ei, află, Zosia, că avem vești din Narîm : tovarășul Granit este teafăr și sănătos dar întrucît poliția îl caută peste tot, a fost ascuns în taiga, la niște vînători.

— Asta e bine ! Mă bucur mult ! E foarte bine, zise Katia, căutînd să-și stăpînească lacrimile, apoi după o clipă de tăcere, întrebă : Mult o să mai dureze viața lui în taiga ?

— E greu de spus, Zosia. Mă gîndesc, însă, că n-are sens să-l scoatem prea repede de-acolo. E mai bine ca poliția să ajungă la convingerea că el se plimbă undeva prin Moscova sau Petrograd.

— Dumneata cunoști mai bine condițiile, nene Bronia. Și cel mai bun lucru e să derutați poliția. Dar eu una sînt convinsă că Granit are toate motivele să se grăbească să iasă din Rusia.

Katia lăsă privirea în jos. Își aduse aminte de graba cu care fusese expediată ea de la Petrograd la Tomsk cu bani și acte pentru Ivan Akimov, de îngrijorarea fratelui ei, Saşa, care îi mărturisise în secret că profesorul Venedikt Petrovici Lihaciov, unchiul lui Vania, este grav bolnav și că în jurul lui, la Stockholm, se vîntură niște personaje suspecte, care, fără îndoială, vor să pună mîna pe arhiva lui științifică.

— Dar tu, Zosia, cum ai călătorit ? întrebă Nasimowicz.

— Ce interesant a fost, nene Bronia ! Ah, dac-ai ști ce interesantă călătorie am făcut ! Acuși vă povestesc

totul, totul. Şi Katia îşi mută scaunul mai aproape de tuşa Stasia şi de Nasimowicz.

— Mai aşteaptă un pic, Zosia, cu povestitul. Mai întîrzie o clipă. Nasimowicz se sculă pe neaşteptate şi, luîndu-şi nevasta de braţ, ieşi din odaie.

— Vai, trebuie să rămîi să te plictiseşti singură-singurică, vreo jumătate de oră, zise tuşa Stasia, întorcînd capul.

Cînd soţii Nasimowicz dispărură, Katia făcu lampa mai mică şi trase puţin într-o parte perdeaua groasă de culoare închisă. Afară era o noapte geroasă şi senină, razele lunii învăluiau oraşul în lumina lor. Cerul înstelat era numai sclipiri şi parcă pe toate cîmpiile lui se mişcau valuri-valuri. În timp ce se uita pe fereastră, Katia asculta zgomotele care veneau din odăile din faţă. La început auzi sunet de farfurii şi tacîmuri, apoi uşa de la intrare se deschise şi se închise de cîteva ori şi glasurile deveneau din ce în ce mai multe şi mai zgomotoase. „Ce să fie oare ? E greu de presupus că vin şi la ora asta cliente pentru rochii", se gîndi Katia.

— Hai să mergem, Zosia. Toţi s-au adunat, zise Nasimowicz, întredeschizînd uşa, şi Katia îl urmă, uşor îngrijorată.

Intrară în încăperea cea mare. În mijloc, aceeaşi masă lunguiaţă, cu farfurii pline cu tot felul de bunătăţi. În jurul mesei şedeau patru bărbaţi şi trei femei, şapte tovarăşi necunoscuţi pentru Katia, care întoarseră spre ea priviri cercetătoare. Katia se opri o clipă în prag şi înclină uşor capul, rostind cu glasul ei sonor şi profund :

— Bună seara, tovarăşi.

Unii răspunseră cu voce tare, alţii în surdină, alţii doar cu o plecăciune a capului. Nasimowicz o pofti pe Katia să ia loc lîngă el. Mişcîndu-şi mustăţile şi rotind ochii veseli şi puţin vicleni, rosti :

— Aşadar, tovarăşi, să trecem la fapte. Astăzi, eu împlinesc cincizeci şi doi de ani şi, pentru ca sărbătoarea să fie şi mai plăcută, astăzi chiar s-a întors dintr-o călătorie pe marele drum al Siberiei, tovarăşa Zosia. În persoana ei aş vrea să salut în mod cordial pe tovarăşii noştri din Petrograd, al căror ajutor l-am simţit nu odată aici, în Siberia. Povesteşte-le, Zosia, tot ce aveai de gînd să-mi

povestești mie și Stasiei. Și încă un lucru : vă rog, tovarăși, beți ceai, mîncați prăjiturile Stasiei și nu stați așa țepeni de parcă ați fi în vizită la guvernator sau la arhiepiscop. Eu mi-s doar croitor de dame...

Toți rîseră veseli, dar, văzînd-o pe Katia că se ridică, se grăbiră să tacă.

5

Katia ședea în odăița ei, la masă și scria cu înflăcărare.

„Dragul meu frate Saşulea. Sînt încă în Siberia. Și probabil că am să mai rămîn aici o bucată de vreme. N-au trecut chiar atît de multe zile de cînd am venit, dar în schimb cîte evenimente nu s-au petrecut ! Mă grăbesc să te anunț că am fost la țară și am stat cîteva zile în taigaua cea mai adevărată, am discutat cu țăranii, cu vînătorii, cu ostașii întorși de pe front, cu tineretul. Am fost arestată, dar m-au eliberat țăranii. Apoi am fugit. Dacă aș face un bilanț din toate impresiile mele, aș putea să spun că poporul din Siberia este însetat de revoluție, o așteaptă și fără îndoială va fi de partea noastră.

Aseară am făcut o comunicare amănunțită în fața comitetului local. Lumea m-a ascultat cu mult interes și am fost lăudată (spun purul adevăr, zău așa, nu mă laud). Tovarășii m-au rugat să le dau o mînă de ajutor, în unele probleme.

În primul rînd, m-am angajat să scriu un manifest în care să arăt situația țăranilor din Siberia. Aici domnește bunul plac al bogătașilor și al autorităților.

În al doilea rînd, am luat hotărîrea să transformăm procesul unei țărănci văduve, care a omorît un polițist, într-un proces politic. Există avocați care simpatizează cu mișcarea revoluționară. Vom încerca să stabilim legătura cu ei și să aducem în calitate de martori un număr cît mai mare de țărani din satele pe unde trece drumul, care îl vor demasca pe acest polițai ca pe un ticălos din cei mai mari, reprezentant tipic al regimului țarist putred. Pe țăranca de care-ți vorbesc, o cunosc. Știe carte, are un suflet nobil, și, după părerea mea, este hotărîtă să lupte. Am primit sarcina s-o pregătesc în vederea pro-

cesului. Am să fac tot posibilul ca să pătrund în închisoare la ea.

În al treilea rînd (știu că ai să te miri grozav, și poate nici n-ai să crezi la început), în satul Lukianovka am întîlnit, închipuie-ți, pe unul din cei ce au lucrat cu profesorul Lihaciov, slujindu-i drept călăuză în timpul călătoriilor sale prin Siberia. În mod cu totul întîmplător am aflat că omul acesta are în păstrare un pachet cu hîrtiile savantului. Nu există nici o garanție că aceste hîrtii nu se vor pierde, dintr-un motiv sau altul. Și nimeni nu știe ce conțin aceste hîrtii. Poate că sînt niște materiale prețioase pentru știința noastră.

Tovarășii cărora le-am povestit întîmplarea au hotărît că hîrtiile acestea trebuie salvate cu orice preț. Poate că am să-l conving pe țăranul acela să ascundă hîrtiile în taiga, la un bătrîn foarte amuzant, pe numele său Okenti Svobodnîi, care deși nu are nimic comun cu convingerile revoluționare, e totuși un om ce simpatizează cu asupriții, pentru că el însuși este un produs al asupririi sociale.

Peste cîteva zile plec din nou prin satele așezate de-a lungul drumului mare. Cred că și de astă dată totul se va termina cu bine.

Despre Vania nu-ți comunic nimic, întrucît știi esențialul, știrile venite de la centrul din Narîm. Se află în siguranță, dar deocamdată este imposibilă continuarea evadării. Voi fi fericită dacă voi reuși totuși să-l văd.

Cum o mai duci tu, Sașa ? Să nu care cumva să te însori pînă mă-ntorc eu. Trebuie să-mi ceri și mie consimțămîntul într-o treabă ca asta. Știi bine că nu te voi sfătui niciodată de rău.

Sașa dragă, dacă ai ști ce impresie puternică mi-a produs Siberia ! Aici totul este uriaș, mare, puternic, cu adevărat măreț.

A ta surioară, *Katia.*"

După ce termină de scris, Katia reciti pe îndelete scrisoarea, apoi căzu pe gînduri și în cele din urmă o rupse în bucățele mici. „Proasta de mine, ce era să fac ? E oare posibil să trimiți asemenea scrisoare ? Dacă ar nimeri în mîinile jandarmilor, aceștia ar fi puși la curent cu planul de acțiune al bolșevicilor locali în viitorul cel mai apropiat. Nu, încă n-a sosit vremea pentru scrisori ca aceasta.

Nu-mi mai rămîne decît să socotesc că am discutat cu fratele meu și să mă mulțumesc cu atît."

Tot cugetînd astfel, Katia se apropie de soba de tuci, deschise ușița și aruncă hîrtia în foc. Flacăra cuprinse într-o clipă foile, transformîndu-le în scrum.

Katia apropie scaunul de sobiță și se așeză lîngă foc. Reflexele flăcării se răsfrîngeau pe chipul ei, care deveni ca din bronz turnat. Încă din copilărie îi plăcea Katiei să privească focul. Ochii nu oboseau, în schimb simțea urcînd în ea dorința de a gîndi, de a gîndi mereu la tot și la toate...

Cuprins

Partea întîi
FUGA

7

Partea a doua
KATIA

165

Lector: NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

Tiraj 18 630. Bun de tipar 2.02.1976. Coli tipar 24.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1674 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
București,
Republica Socialistă România

Lei 13

UNIVERS 76